

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերձագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՊՕՂ, ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԷ

PAUL ET VIRGINIE

ՊՕՐ ԻՐ ԱԻՐԻՐԻՐ

PAUL ET VIRGINIE

Փարիզ. — Տպագր. Արմ. Ի Տպար. Վալտերի Ի փող. Պոնաբարր 44.
Paris. — Typographie Arménienne de Walder, rue Bonaparte, 44.

PAUL ET VIRGINIE

PAR

J.-H. BERNARDIN DE SAINT-PIERRE

Traduction Arménienne

PAR

G. A. NAR BEY DE LUSIGNAN

Seconde Édition

PARIS

IMPRIMERIE MORRIS PÈRE ET FILS

64, RUE AMELOT.

1881

PARTIAL ABSTRACT

BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF THE CENSUS

MANUFACTURED BY THE BUREAU OF THE CENSUS

1628

U. S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE
WASHINGTON, D. C. 20540
1967

ԱՌ ՊԵՐՃԱՊԱՏԻԻ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԷՅ Պ. ՏԱՏԵԱՆՑ

ԵՒ ԱՌ ՆՈՐԿ ԶՈՒԳԱԿԵՑ

ՍՈՒԼԴԱՆ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՄԵԱՆ

ՈՒՂԵՐԶ

Զոր միանգամ փափկախօսն ի մատենագիրս Գաղղիացւոց գեղեցիկս վիպասանեաց զՊօղայ եւ ըզՎիրգիւնեայ՝ Ամուլքդ սիրակցորդք յանտիական հասակաց յանձինս ձեր ճշգրտեցիք : եւ եթէ ըստ կենցաղոյ տարագուն խտիրք կայցեն ի միջի, որպէս եւ կան իսկ, ընդ ճոխացեալդ մարմնական գոյիւ եւ ընդ կարօտեալսն ամենայնիւ, սակայն երանիկք դուք եւ յաւեռ քան գնոսա երջանիկք, զի որում նոքայն չհասին սրբասեր ամուսնութեանն պայմանի՝ դուք եւ այնու պսակաւորեալ պանծացայք, եւ քաղաքամայրս Գաղղիացւոց կանխեաց քան զձերդ եւ զմեր հայրենիս զձերոյ սիրոյն գգուել գորովանօք զնախընծայ խայրիս՝ զՄարիամիկդ նագելի :

Հնապա եւ որ ընտրեցիքդ ի բիրազգի բանգարական վաճառուց փարիզացի ճոխութեանց զսա տանել խնամով պարգև մանկուոյ հայաստան ժողովրդոց ի դարձիդ ձերում այդրեն յափունս Վոսփօրի, ընկալարուք ընդ սմին զնուէր իմոյս առ ձեզ մեծարանաց եւ մտերմութեան, եւ յառաջ իսկ քան զազգակցացն մերոց զիմ զմադրանս սըրտառուչս, զի պարգևք բնութեան, եւ մանաւանդ աստուածայնոցն անկապուտ շնորհաց, յաւելցեն գեղուլ յաւերժաբար ի գլուխս ձեր եւ Ազգատոհմիդ համօրեն :

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆ

Ի Փարիզ, ի 6 Սեպտեմբերի 1856 :

Ն Ա Խ Ե Ր Գ Ա Ն

Յերկասիրութեանս յայսմիկ փորոս խորհուրդս մեծամեծս
երկնեցի, և ջան ի գործ արկի նկարագրել ի սմին երկիր և բու-
սակս այլագանս յերոպականացն: Շատ իսկ հանգուցին քեր-
քողքն մեր գտարփառոս իւրեանց ի դարափունս առուակաց,
ի մարգս և ի մարմանդս և ընդ հովանեաւ ոփնի ծառոց. իսկ
ինձ կամ եղև նստուցանել զնոսին ի ծովափունս և ի ստորոտս
ապառածից, ընդ հովանեաւ քրքենեաց, աղամարգենեաց
և ծաղկավարս կիտրոնեաց: Եւ երբ էին մեզ Թեոկրիտք
և Վիրգիլք որ զայնմ աշխարհե տային տեղեկութիւն, ոչ ինչ
ընդհատ ի մերոցս ունեաք արդեօք նկարագիրս գեղանիս և
զայնմանե: Գիտեմ զի ուղեւորք քաջահանճարք պատմեալ իսկ
են բանիւք սխրալեօք զվեպս յոգունց ի կղզեաց Հարաւայնոյ
ծովուն. այլ բազում այն է զի բնակացն կենցաղ, և մանաւանդ

AVANT-PROPOS

Je me suis proposé de grands desseins dans ce petit ouvrage. J'ai tâché d'y peindre un sol et des végétaux différents de ceux de l'Europe. Nos poètes ont assez reposé leurs amants sur le bord des ruisseaux, dans les prairies et sous le feuillage des hêtres : j'en ai voulu asseoir sur le rivage de la mer, au pied des rochers, à l'ombre des cocotiers, des bananiers et des citronniers en fleurs. Il ne manque à l'autre partie du monde que des Théocrite et des Virgile pour que nous en ayons des tableaux au moins aussi intéressants que ceux de notre pays. Je sais que des voyageurs pleins de goût nous ont donné des descriptions enchantées de plusieurs îles de la mer du Sud ; mais les mœurs de leurs habitants, et encore plus celles des Européens qui y abordent, en gâtent souvent

Եւրոպացւոցն ի նոսա գաղթելոց սովորութիւնք խանգարեն Եւ
Էդձանեն զաշխարհին գեղեցկութիւն : Եւ Ես իդն Էդէ կցորդել
ընդ բնութեանն գեղոյ որ ընդ մեշ արեւադարձիցն Էրկոցուն՝
զբարոյականն գեղ ժողովրդեան փոքոս : Միանգամայն գուն
գործեցի յերեւան ածել ոչ սակաւ ճշմարտութիւնս մեծամեծս .
ընդ որս Եւ գայս , զի բարեբաստիկ Է մարդ յորժամ ըստ բնու-
րեան օրինաց Եւ ըստ առարինութեան վարիցէ կենցաղ : Սա-
կայն ոչ կարօտացայ զվիպասանութիւն հանձարել Եւ կեղծել
առ ի նկարոս հանելոյ գերդաստանս բարեբաստիկս : Ստուգու-
րեամբ ասեմ , զի զորս յօժարեցիս ի գրի հարկանել՝ ոչ անեակր
ինչ Էն , Եւ վեպք նոցա յերիցագոյն դեպս իրացն ճշմարիտք ,
որպէս հաստարիմ արարին ինձ յոյովք ի բնակչաց Կղզւոյն
Գաղղիոյ : Հանգամանս ինչ Եւեր դուզնարեայս յաւելի ի նոսա ,
որ զի անձնականք իմն էին ինձ՝ ոչ ինչ ընդհատ Էն Եւ նորին ի
ճշմարտութենէ : Ոչ բազում ինչ ամբ Էն զի ստուերագիր ինչ
յօրինեալ այսպիսոյ նովութեան , աղաչեցի զպարկեշտա-
գեղ որ տիկին որ ի ժողովս մեծամեծաց յաճախեր , Եւ արս զգօ-
նամիտս որ ի բացեալ ի նոցունց վարեին կեանս , ունկնդիր
լինել իմում վիպասանութեանս ընթերցուածոյ , զի գիտացից էրկ
գնր ազդումն ազդիցէ սա յընթերցանելիսն այլազանս . Եւ խրալս
Էդէ յորժամ առ հասարակ յարտատուս ցնդեալ տեսի գնոսին :
Չայս Եւեր դատաստան մարբացայ ի միտ առնուլ գերկասիրու-
րենես , Եւ ամին միայնում ըղձակերտ էի :

Այլ բազում այն Է զի փանարի հանձարոյ գուզընրաց գտանի
բերութիւն ոչ փոքր . ամին իրի Եւ այս յաջողուած արկ ի սիրտ
իմ գունայնամիտն տենչ մակագրելոյ զիմս Էրկ *Նկարագիր*

le paysage. J'ai désiré réunir à la beauté de la nature entre les tropiques la beauté morale d'une petite société. Je me suis proposé aussi d'y mettre en évidence plusieurs grandes vérités, entre autres celle-ci : que notre bonheur consiste à vivre suivant la nature et la vertu. Cependant il ne m'a point fallu imaginer de roman pour peindre des familles heureuses. Je puis assurer que celles dont je vais parler ont vraiment existé et que leur histoire est vraie dans ses principaux événements. Ils m'ont été certifiés par plusieurs habitants que j'ai connus à l'île de France. Je n'y ai ajouté que quelques circonstances indifférentes, mais qui, m'étant personnelles, ont en cela même de la réalité. Lorsque j'eus formé, il y a quelques années, une esquisse fort imparfaite de cette espèce de pastorale, je priai une belle dame, qui fréquentait le grand monde, et des hommes graves, qui en vivaient loin, d'en entendre la lecture, afin de pressentir l'effet qu'elle produirait sur des lecteurs de caractères si différents ; j'eus la satisfaction de leur voir verser à tous des larmes. Ce fut le seul jugement que j'en pus tirer, et c'était aussi tout ce que j'en voulais savoir.

Mais, comme souvent un grand vice marche à la suite d'un petit talent, ce succès m'inspira la vanité de donner à mon ouvrage le titre de *Tableau de la Nature*. Heureuse-

Բնութեան : Ի դէպ իսկ յուշ եղէ ինձ Երեք քանի անժանօր է
առ յինէն Բնութիւն աշխարհին յորում ծնեայն էմ , Եւ քէյաշ-
խարհն գորոց հանգոյն ուղեւորի Եւեր տեսի զարդիւնս՝ քանի
արգասաբեր է Բնութիւն , քանի զանագանեայ Եւ սիրուն , հոյ-
ակապ Եւ խորհրդաւոր , Եւ Ես սրբան քափուր էմ ի հան-
ձարոյ , յախորժից Եւ ի ձոյաբանութենէ որ կարեւորքն են
ի ձանաջէլ Եւ ի նկարագրէլ զայն Բնութիւն . Եւ անդէն
յանձն իմ գումարեայ զգաստացայ : Յաղագս այսորիկ Եւ
զխոնս զայս գրուած ի վերջ իմոցն յարեցի *Հետագօտութեանց*
Բնութեան , զոր այնքանեաւ բարեւեր մտօր ընկալան վերժա-
նողք . որպէս զի այս յորջորջումն յուշ արարեայ նոցա զիմս
ապիկարութիւն , յորդորեցէ զնոսին Եւ ի սոյն սակս նե-
րողամիտ առ իս լինէլ :

Պ. Տ. Ա. - Փ.

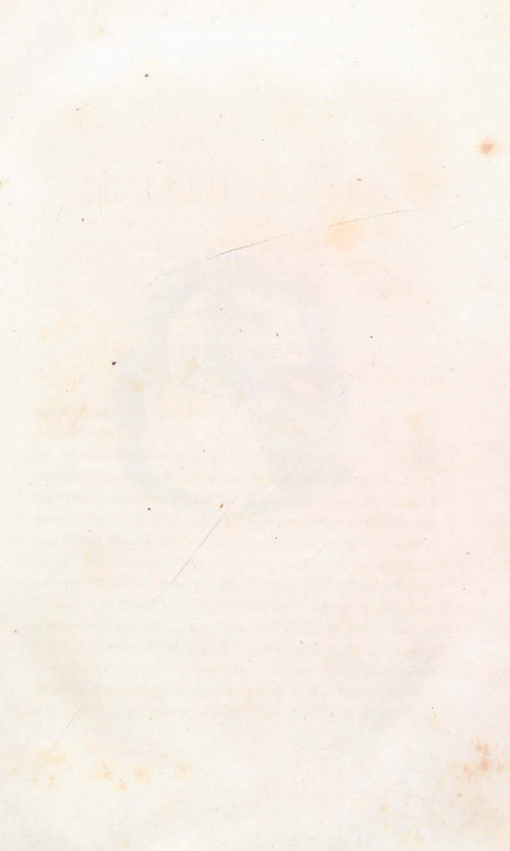
ment je me rappelai combien la nature même du climat où je suis né m'était étrangère ; combien, dans des pays où je n'ai vu ses productions qu'en voyageur, elle est riche, variée, aimable, magnifique, mystérieuse, et combien je suis dénué de sagacité, de goût et d'expressions pour la connaître et la peindre. Je rentrai alors en moi-même. J'ai donc compris ce faible essai sous le nom et à la suite de mes *Études de la Nature*, que le public a accueillies avec tant de bonté, afin que ce titre, lui rappelant mon incapacité, le fit toujours souvenir de son indulgence.

B. D. S.-P.

ment le noyau central de la nation dans un état de
la zone ne s'était élargie; au lieu, dans les pays où la
a et sa production en un voyage, elle est si vite, sa-
tée, simple, régulière, répétitive, et continue, la con-
dition de savoir, de quoi et d'expressions pour la con-
sistance et la précision; la répétition est en fait dans
cette ce faible, ce qui est le cœur et le sens de nos
études de la langue, que la parole a recueillie avec tant
de poids, sans que ce soit, lui rapportant non seulement, la
la toujours revenir de son indigence.

U. D. S. P.

ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԷ

ԳՂՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ջարեւելեան կողիւք լերինն որ ամբառնայ ի քիկանց Փոր-
լուի քաղաքի ի Կղզւոջ Գաղղիոյ, և տեսանել ի խոպանացեալ
տեղւոջ ուրէք աւերակս խղից երկուց ի մէջ կոյս հովտին՝ որ
շուքջանակի ապառաժիւք մեծամեծօր պարփակեալ, ի հիւսիսոյ
կողմանեն եւք զմուտսն ունի : Ընդ անեակն կոյս ամբարտա-
կեալ կայ լեառն որ կոչի Սար Գիւտի, ուստի նշմարին նաւք որ
ի նաւահանգիստ անդր կայցեն. եւ առ ստորոտով լերինն այ-
նորիկ և նիստ Փոր-լուի քաղաքին. իսկ ընդ աշակողմն ճանա-
պարհ է, որ հանէ ի քաղաքէ անտի ի քաղն Կիտրոնեաց, յետ
այնորիկ եկեղեցին համանուն կայ արճանացեալ ի լայնա-
տարր դաշտի հանդերձ ճեմելեօք՝ զորով պատեն դալարագեղ
շամբուար հնդիկ եղեգանց. եւ հուսկ ի վերջէ անտառ և ճգեալ
տարածեալ ցապառուածս կղզւոյն :

Ի ծովեզերին նշմարի ի հանդիպոյ ծովածոցն Շիրմի, խուն մի
յաջակողմն կոյս՝ հրուանդանն Տարաբախտիկ, անտի եւ անդր

PAUL ET VIRGINIE

CHAPITRE PREMIER.

Sur le côté oriental de la montagne qui s'élève derrière le Port-Louis de l'île de France, on voit, dans un terrain jadis cultivé, les ruines de deux petites cabanes. Elles sont situées presque au milieu d'un bassin formé par de grands rochers, qui n'a qu'une seule ouverture tournée au nord. On aperçoit à gauche la montagne appelée le Morne de la Découverte, d'où l'on signale les vaisseaux qui abordent dans l'île, et, au bas de cette montagne, la ville nommée le Port-Louis; à droite, le chemin qui mène du Port-Louis au quartier des Pamplémousses; ensuite l'église de ce nom, qui s'élève avec ses avenues de bambous au milieu d'une grande plaine; et, plus loin, une forêt qui s'étend jusqu'aux extrémités de l'île.

On distingue devant soi, sur les bords de la mer, la baie du Tombeau; un peu sur la droite, le cap Malheureux; et au delà la pleine

ծովն լայնափիւն, յորում գերեսօր ջուրցն կղզեակր կան ցածունք անբնակր . Եւ մի ի նոցանէ է ճայնեալն Անկիւն Գիտակի, որ գծովածուփ դղեկի բերէ զնմանութիւն :

Ի մուտս հովտին այնորիկ, յորում բանան զառաջեաւ տեսարանքն բազմադիմիք, արձագանգր լերինն անդրէն կրկնեալ հնչեցուցանեն անդադար գնողմոց մունչիւն՝ յորոց սօսափին անտառքն մերձակայր, Եւ գայեացն ձողփիւն՝ որ ընդ խորս բախեալ Եւ անդրէն յինքեանս խորտակին ի բացէ : Բայց առ դուրս խղիցքն այնոցիկ շշուեց իսկ ոչ Եւս յինի լսելի, Եւ ջիբ այլ ինչ շուրջանակի տեսանել՝ բայց քարածայրսս պարսպանէ սեպացեալ, յորոց ի ստորոտսն Եւ ի խոխոմս Եւ ի կատարսն իսկ որ յամպս ծրարին՝ բուփք բուսանին անտառախիտք : Թօնուտք անձրեաց ի գագարանց նոցին յուգեայր՝ բագում այն է զի երգունեն զկողսն յերանգս ծիածանի կանաչագեղ Եւ բխատիպ, Եւ աղբերակունըս առ ոտամբն բխեցուցանեն՝ յորոց գետահետի առուակն Լատանենեաց : Անդ խոր յուրիւն պատէ զամենայն, Եւ ամենայն ինչ յանդորբու կայ, Եւ օդր Եւ ջուրք Եւ լոյս : Հագիւ կրկնին անդանօր արձագանգր հնչեցեայր ի շրջիւն արմաւենեաց, որք ուղղաբերձս անէն ի բարձրադիտակ տարահարբսն, Եւ հողմավար տատանին յարածութք : Լոյս տուրջեան քաղցրածաւալ սլայծառանայ ի խորս անդ հովտին ուր գնասարակ առուրք Եւ երձառագայրէ արեգակն . այլ զպսակաւ հովտին անդէն ընդ արեւածայրս հարկանին նշոյր, Եւ գագարունք յերանցն ի վեր քան զնսեմաստուեր կողս նոցին բարձրացեալ՝ ոսկեգոյնք բուին Եւ ծիրանեփայր ընդ կապուտակն երկնից :

Սիրելի էր ինձ ցանկորդել ի տեղիսն, քանզի լայնածաւալ ընծայէր ինձ անդ տեսարան, միանգամայն Եւ միայնութիւն ամայի : Ի միում առուրց մինչդէռ նստեալ առ ոտիւք խղիցն, Եւ գաւերակս նոցին նկատեալ մտախոհ յինէր, Եւ հնա այր ոմն անցաներ ընդ այն, Եւ զգեցեալ էր ըստ վաղնջուց բնակչացն տարագուր ղանկունակ փոքր Եւ տաբատ պճղնաւոր : Բոկոտն ընրանայր

mer, où paraissent à fleur d'eau quelques ilots inhabités, entre autres le Coin de Mire, qui ressemble à un bastion au milieu des flots.

A l'entrée de ce bassin, d'où l'on découvre tant d'objets, les échos de la montagne répètent sans cesse le bruit des vents qui agitent les forêts voisines, et le fracas des vagues qui se brisent au loin sur les récifs; mais, au pied même des cabanes, on n'entend plus aucun bruit, et on ne voit autour de soi que de grands rochers escarpés comme des murailles. Des bouquets d'arbres croissent à leurs bases, dans leurs fentes et jusque sur leurs cimes, où s'arrêtent les nuages. Les pluies que leurs pitons attirent peignent souvent les couleurs de l'arc-en-ciel sur leurs flancs verts et bruns, et entretiennent à leurs pieds les sources dont se forme la petite rivière des Lataniers. Un grand silence règne dans son enceinte, où tout est paisible, l'air, les eaux et la lumière. A peine l'écho y répète le murmure des palmistes qui croissent sur leurs plateaux élevés, et dont on voit les longues flèches toujours balancées par les vents. Un jour doux éclaire le fond de ce bassin, où le soleil ne luit qu'à midi; mais, dès l'aurore, ses rayons en frappent le couronnement, dont les pics, s'élevant au-dessus des ombres de la montagne, paraissent d'or et de pourpre sur l'azur des cieux.

J'aimais à me rendre dans ce lieu, où l'on jouit à la fois d'une vue immense et d'une solitude profonde. Un jour que j'étais assis au pied de ces cabanes, et que j'en considérais les ruines, un homme déjà sur l'âge vint à passer aux environs. Il était, suivant la coutume des anciens habitants, en petite veste et en long caleçon; il marchait nu-pieds et s'appuyait sur un long bâton de bois d'ébène;

նա՛ յեց ի ցուպ երէնեայ : Հերք նորա համակ սպիտակացեայք
էին, Եւ տեսիլ զիմացն ազնուական Եւ անկեղծիկ : Ողջոյն
Ետու նմա մեծարանօր . ողջունեաց գիս Եւ նա , Եւ վայրիկ մի
յառեայ յիս , ապա մատուցեայ նստաւ հանգչել զբարակաւ՝ ուր
Եսն բազմեայ կայի : Քաջալերեայ յընդելական գնացից առնն ,
խօսելկալայ ընդ նմա Եւ ասեմ . « Հայրիկ , գիտիցես ասել ցիս
ո՞յր արդեօր էին խոնորդ այդորիկ երկու » : Նա ետ պատաս-
խանի Եւ ասե . « Որդեակ իմ , ի դերբուկսդ յայդոսիկ Եւ ի
խոպան երկրիդ բնակէին յառաջ քան զամս քան ազգատոմմր
երկու . ի դոսին երանանեալայք : Վեայք իրաց նոցա աղիտորմր
են . այլ ի կղզուջս յայսմիկ զՀնդկաց ճանապարհաւ՝ ո՞ր այն
Եւրոպացի է որ գորովիցի ընդ բաղդ աննշանից ոմանց : Ո՞
այն որ իցե որ յանձն առնուցու . անդէն վարել կեանս բեպետ Եւ
երջանկաւեալս , բայց աղքատ յընչից Եւ մոռացեայ ի մարդկանե :
Ջարանց աւագաց Եւ զբագաւորաց Եւեր յօժարին մարդիկ ուսա-
նել զպատմութիւն , որ ոչ ումեր է պիտանացու » : Կրկնեայ
անդրէն ասեմ . « Հայրիկ , տեսիլ զիմաց քոց Եւ բանք բերանոյդ
յայտ իմն այնպէս առնեն երէ այր Եւ դու քաջամուտ իրաց
կենցաղոյս : Ադէ պատմեա ինձ , երէ իցե քո պարսպ , զինչ
զնախնի բնակչաց անապատիս գիտիցես . քանզի Եւ որ կարի
խսկ զառածեայ՝ որ իցե ի մտահաճութիւնս աշխարհի , սիրե
ապարեն լսել զբարօրութենե զոր պատրաստենն բնութիւն Եւ
առարինութիւն » : Յայնժամ ծերունին վայրիկ մի զձեռնն ի ճա-
կատ կաղեայ , որպէս որ զի խնդրիցե յուշ ամէլ ճշգրտիւ գամե-
նայն , պատմեաց ինձ Եւ ասե .

Յամին 1726 ոմն Երիտասարդ նորմանտացի՝ Տը-Լա-Քուր աս-
նուն , բազում անգամ հայցեայ պաշտօն ինչ արբունի սպասա-
հարկութեան ի Քաղդիա Եւ նպատաւ յազգատոմմեն՝ իբրեւ ջե-
հաս իւրումն ցանկութեան , եղ ի մտի գալ ի կղզի այսր ի խնդիր
բաղդի , առեայ ի միասին Եւ գամուսին իւր գմանկամարդ՝ զոր
յոյժ սիրեր Եւ սիրիւր ի նմանե : Եւ եր նա դուստր միայ ի վաղեմի

ses cheveux étaient tout blancs et sa physionomie noble et simple. Je le saluai avec respect ; il me rendit mon salut, et, m'ayant considéré un moment, il s'approcha de moi, et vint se reposer sur le tertre où j'étais assis. Excité par cette marque de confiance, je lui adressai la parole. « Mon père, lui dis-je, pourriez-vous m'apprendre à qui ont appartenu ces deux cabanes ? » Il me répondit : « Mon fils, ces masures et ce terrain inculte étaient habités, il y a environ vingt ans, par deux familles qui y avaient trouvé le bonheur. Leur histoire est touchante ; mais, dans cette île, située sur la route des Indes, quel Européen peut s'intéresser au sort de quelques particuliers obscurs ? Qui voudrait même y vivre heureux, mais pauvre et ignoré ? Les hommes ne veulent connaître que l'histoire des grands et des rois, qui ne sert à personne. — Mon père, repris-je, il est aisé de juger à votre discours que vous avez acquis une grande expérience. Si vous en avez le temps, racontez-moi, je vous prie, ce que vous savez des anciens habitants de ce désert, et croyez que l'homme même le plus dépravé par les préjugés du monde aime à entendre parler du bonheur que donnent la nature et la vertu. » Alors, comme quelqu'un qui cherche à se rappeler diverses circonstances, après avoir appuyé quelque temps ses mains sur son front, voici ce que ce vieillard me raconta :

En 1726, un jeune homme de Normandie, appelé M. de La Tour, après avoir sollicité en vain du service en France et des secours dans sa famille, se détermina à venir dans cette île pour y chercher fortune. Il avait avec lui une jeune femme qu'il aimait beaucoup, et dont il était également aimé. Elle était d'une ancienne et riche maison de la province ; mais il l'avait épousée en secret et

Եւ յընչաւեւ տոնմից իւրոյ գաւառին . բայց ի գաղտնիս Եւ անօժիտ լեալ էր Լարուրի կնուքեան . բանզի ծնողք նորին հակառակեալ էին այնմ հարսանեաց, իբր զի ոչ բաջատոնմիկ որ էր պատանին : Երող Լարուր զկինն իւր ի Փոր-Լուի քաղաքի կղզւոյս, Եւ ինքն նաւեաց ի Մատակասքար՝ զնել անդ գերիս քխամորքս Եւ դառնալ փութանակի կազմել իւր աստէն տեղի բնակութեան : Եջ նա ի Մատակասքար ի սկիզբն վնասակար օղոցն շնջելոյ, այս ինքն է ի մէջ կոյս ամսեանն նոկտեմբերի, Եւ յետ սակաւ միոյ մեռաւ անդէն՝ ըմբռնեալ ի ժաւտ ջերմանէ որ գամիսս վեց ձարակի ի կղզւոջն . որոյ վասն Եւ ցանգ անննարին լիցի ազգաց Եւրոպայ հաստատել անդ զբնակութիւն : Զոր ինչ միանգամ ընդ իւր տարեալ էր սպաս հանդերձից՝ ցիր Եւ ցան Եղէն ի մահու նորա, որպէս յաճախ պատահէ այս որոց յերկիր օտար վճարիցին ի կենաց : Կին նորա մնաց այրիացեալ Եւ յի ի կղզւոջ աստ Գաղղիոյ, ուր ոչ որ էր նմա ձեռնկալու Եւ սպառէն, Եւ չէր ինչ նորա յաշխարհի՝ բայց աղախին մի հնդիկ : Յետ ասն իւրոյ վախճանելոյ գոր միայն սիրեր, ոչ կամելով գտանել շնորհս առ ումէք՝ յաւել թշուառութեամբն ի գորութիւն . Եղ ի մտի մշակել ընդ գերւոյ իւրում ածու ինչ փոքրիկ առ ի պաճարանս կենաց :

Ի կղզւոջ աստ որ անմարդի էր գողցես Եւ անտերունջ, ոչ ընտրեացնա վայրս արգաւանդս Եւ դիպողս ի շահավաճառ, այլ ի խնդիր կաճանի իրիր յերանց Եւ գաղտնաճածուկ ինչ սպաստանի՝ ուր կարող իցէ միայնիկ բնականալ Եւ անճանօր ի մարդկանէ, Ել ի քաղաքէն Եւ դիմեաց ի բարաժայռս յայտսիկ իբրեւ ի բոյն ինչ բուջնոյ : Եւ ընդաբոյս իմն է այս բնակից վշտամբեր էից, դիմել անկանել յամայի Եւ յանմարդաբնակ վայրս, իբրու այն բէ վեմբ Եւ քարանճառ պատուարք իցեն ընդդէմ աղետից կանգնեալք, կամ բէ համագոյիցն անդորրութիւն զջարաղետ յոյզս խռովութեանց նոգոյ նոցա գորիցէ խաղաղել : Բայց վերնախնամն Տեսչութիւն որ ի բիկունս մեզ հասանէ

sans dot, parce que les parents de sa femme s'étaient opposés à son mariage, attendu qu'il n'était pas gentilhomme. Il la laissa au Port-Louis de cette île, et il s'embarqua pour Madagascar, dans l'espérance d'y acheter quelques noirs, et de revenir promptement ici former une habitation. Il débarqua à Madagascar vers la mauvaise saison, qui commence à la mi-octobre; et, peu de temps après son arrivée, il y mourut des fièvres pestilentielles qui y règnent pendant six mois de l'année, et qui empêcheront toujours les nations européennes d'y faire des établissemens fixes. Les effets qu'il avait apportés avec lui furent dispersés après sa mort, comme il arrive ordinairement à ceux qui meurent hors de leur patrie. Sa femme, restée à l'île de France, se trouva veuve, enceinte, et n'ayant pour tout bien au monde qu'une négresse, dans un pays où elle n'avait ni crédit ni recommandation. Ne voulant rien solliciter auprès d'aucun homme après la mort de celui qu'elle avait uniquement aimé, son malheur lui donna du courage. Elle résolut de cultiver avec son esclave un petit coin de terre, afin de se procurer de quoi vivre.

Dans une île presque déserte, dont le terrain était à discrétion, elle ne choisit point les cantons les plus fertiles ni les plus favorables au commerce; mais, cherchant quelque gorge de montagne, quelque asile caché où elle pût vivre seule et inconnue, elle s'achemina de la ville vers ces rochers, pour s'y retirer comme dans un nid. C'est un instinct commun à tous les êtres sensibles et souffrants de se réfugier dans les lieux les plus sauvages et les plus déserts; comme si des rochers étaient des remparts contre l'infortune, et comme si le calme de la nature pouvait apaiser les troubles malheureux de l'âme. Mais la Providence, qui vient à notre secours lorsque nous ne voulons que les biens nécessaires, en ré-

յորժամ կարեւորացն էւեր լինիցլմբ ի խնդիր, պատրաստեր տիկնոջն Լարուրի պարգեւ՝ զոր ոչ մեծութիւն էւ ոչ բարձր աւագութեան գիտեն ընճեռել, ունել նմա զոր քոյրաբիւ սիրունի :

Ի տեղուոջս յայսմիկ բնակեր յամե հետե կին ոմն ժրագուխ, բարեբարոյ էւ ղիւրագորով՝ Մարգարիտ անուն : Եւ էր նա բնիկ ի Պրբբայն նահանգե Գաղղիոյ ի գեղջուկ տոհմե, սիրելի յոյժ իւրոցն. որք էւ բարեբաստիկ առնէին զնա էրե չեր նորա նախողակի վստահութեամբ հաւատացեալ ի սեր ազատագնէի ուրումն ի դրացեաց իւրոց : Սա խոստացաւ առնուլ զնա իւր ի կնութիւն, էւ յետ կրիցն յագենալոյ ի բաց զնաց ի նմանե, չտեալ յանճն էւ ոչ դարման ինչ կարգել որդէկին՝ զոր կնոջն յղացեալ էր ի նմանե : Յայնժամ Մարգարիտ էղ ի մտի մէկնել ի սպառ. յերկրե ծննդեան իւրոյ, էրբայ ծածկել զվրիպանս իւր ի գաւառս գաղթականաց, հետի յաշխարհն յորում կորուսեալ էր զանունն բարի, զմիակ օծիտ չքաւորի էւ պարկեշտասեր օրիորդի : Եւ հնդիկ ոմն ձերունի, զոր զնեայն էր ընդ սակաւ ինչ արծաթոյ ի փոխ առելոյ, մշակեր ընդ նմա ածու մի փոքրիկ ի կողմանս յայտսիկ :

Տիկինն Լարուր եկեալ այսր հանդերձ հնդիկ նածշտան էզիտ զՄարգարիտ ընդ ղիւցիկ որդէկին. էւ բերկրեցաւ յանճն իւր, զի հանդիպեր կնոջ որ նմանավիշտ իւր քուեցաւ, էւ հակիրճ բանիւք պատմեաց նմա զանցս իւր, էւ զարդի պետս կարօտութեանն : Ի գուր խանդաղատեցաւ Մարգարիտ ընդ վեպս տիկնոջն Լարուրի. էւ վստահութեան նորա ցանկացեալ առաւել քան թէ մեծարանացն, խոստովան էղէւ նմա զմեղապարտն իւր սխալանս, առանց բազուցանելոյ ինչ ի նմանե, էւ յաւելեալ ի բանս իւր ստե . « Ապարեն էս արժանի իսկ Եմ չարաբաստիկ լինելոյ . բայց դու, տիկին, դու գգաստասեր էս հեր . . . » Եւ նրաւիրեաց զնա արտասուելով ի խղիկն իւր էւ ի սեր բարեկամութեան : Տիկինն Լարուր գորովեցաւ ընդ բա-

servait un à madame de La Tour, que ne donnent ni les richesses ni la grandeur : c'était une amie.

Dans ce lieu, depuis un an, demeurait une femme vive, bonne et sensible ; elle s'appelait Marguerite. Elle était née en Bretagne, d'une simple famille de paysans, dont elle était chérie, et qui l'aurait rendue heureuse, si elle n'avait eu la faiblesse d'ajouter foi à l'amour d'un gentilhomme de son voisinage, qui lui avait promis de l'épouser ; mais celui-ci, ayant satisfait sa passion, s'éloigna d'elle, et refusa même de lui assurer une subsistance pour un enfant dont il l'ait laissée enceinte. Elle s'était déterminée alors à quitter pour toujours le village où elle était née, et à aller cacher sa faute aux colonies, loin de son pays, où elle avait perdu la seule dot d'une fille pauvre et honnête, la réputation. Un vieux noir, qu'elle avait acquis de quelques deniers empruntés, cultivait avec elle un petit coin de ce canton.

Madame de La Tour, suivie de sa négresse, trouva dans ce lieu Marguerite, qui allaitait son enfant. Elle fut charmée de rencontrer une femme dans une position qu'elle jugea semblable à la sienne. Elle lui parla en peu de mots de sa condition passée et de ses besoins présents. Marguerite, au récit de madame de La Tour, fut émue de pitié ; et, voulant mériter sa confiance plutôt que son estime, elle lui avoua, sans lui rien déguiser, l'imprudence dont elle s'était rendue coupable. « Pour moi, dit-elle, j'ai mérité mon sort ; mais vous, madame... vous, sage et malheureuse ! » Et elle lui offrit en pleurant sa cabane et son amitié. Madame de La Tour, touchée d'un accueil si tendre, lui dit en la serrant dans ses bras : « Ah ! Dieu veut finir mes peines, puisqu'il vous inspire plus de

բեզուք ճիւրասիրութիւն նորա, և գիրկս արկեալ զնովաւ սակ .
« Այսպէս ուրեմն վախճան առնել կամի Տէր վշտացն իմոց, զի
այդպիսի ազդէ զուրք ի սիրտ քո ի վերայ օտարիս անձանօքի՝ որ-
պիսի ջիբ իմ էրբէք ընկալեալ յազգականացն իմոց : »

Ճանաչէի Ես զՄարգարիտ . և քեպետ միով և կես փարսա-
խաւ հեռի ի տեղուոջես և բնակութիւն իմ յանտառի անդ որ
յետկոյս կայ Երկայնանիստ լերինն, սակայն որպէս դրացի հա-
մարէի նմա : Ի քաղաքս Եւրոպայ փողոց մի և որմ լոկ՝ խտրոց
ընդ մեջ անկեալ, խափան լինին ընտանեաց միոյ ազգատոհմի
առ ի ջտեսանելոյ զմիմեանս պարագայց ամօք . այլ առ նորէկ
գաղբականս սովորութիւն և ընդ դրացիս համարել զմիմեանս
յորժամ անտառք և լերինք և եր անջրպետեն զնոսա յիբերաց :
Մանաւանդ զի զայնու ժամանակաւ նուազ ևս էր վաճառա-
շահութիւն կողոյս ընդ Հնդկաց աշխարհին . որով և դրացին
և եր լինել բաւական էր ի բարեկամութիւն, և ճիւրասիրու-
թիւն ի պարտոց համարի էր և ցանկալի իսկ : Իբրեւ լուայ ևս
էրէ ճիւր ոմն էկեալ հասեալ էր առ դրակիցն իմ, յայց ելի առ
նա, զի բերես պիտանի իմիք լինիցիմ միում և կամ միւսումն :
Նա տեսի զտիկինն Լարուր բարետեսիլ, ազնուակերպ և բախ-
ձադեմ . և մերձ էին առերք ծնանելոյ նորա : Ասացի Ես ցտիկ-
նայն ցերկոսին էրէ առօգտի որդւոցն մերոց և մանաւանդ առ
ի կարճել զփտանգ բնակակցելոյ ի տեղուոջոյ այլոյ ուրուք եկա-
ւորի՝ ի դեպ և բաժանել ի ձեզ զնովիտոյ զայդ որ ունի արտա-
վարս իբր քսան : Նորա յիս ինքն յանձն արարին զբաժանումն
զայն, և Ես լարաբաժին արարեալ յերկուս հատի մասունս զոգ-
ցես հաւատարաջափս : Ի միում բովանդակեր վերին մասն շրջա-
պատիս, ի ճիւնապատ ժայռեղ՝ ուստի բղխե աղբերակն առուա-
կին Լատանենեաց, մինչեւ ցտեպացեալ պատառուած լերինդ
զոր նշմարես, որում և Մահարձան անուն կոչեն, քանզի բերե
իսկ զնմանութիւն մահարձանաց պարսպի : Խորամեջ Էրկրին
այնորիկ այնպէս ապառաժուտ և և վախուս՝ զի հազիւ քէ գնայ

« bonté envers moi, qui vous suis étrangère, que jamais je n'en ai trouvé dans mes parents. »

Je connaissais Marguerite, et, quoique je demeure à une lieue et demie d'ici, dans les bois, derrière la Montagne-Longue, je me regardais comme son voisin. Dans les villes d'Europe, une rue, un simple mur, empêchent les membres d'une même famille de se réunir pendant des années entières; mais, dans les colonies nouvelles, on considère comme voisins ceux dont on n'est séparé que par des bois et par des montagnes. Dans ce temps-là surtout, où cette île faisait peu de commerce aux Indes, le simple voisinage y était un titre d'amitié, et l'hospitalité envers les étrangers un devoir et un plaisir. Lorsque j'appris que ma voisine avait une compagne, je fus la voir pour tâcher d'être utile à l'une et à l'autre. Je trouvai dans madame de La Tour une personne d'une figure intéressante, pleine de noblesse et de mélancolie. Elle était alors sur le point d'accoucher. Je dis à ces deux dames qu'il convenait, pour l'intérêt de leurs enfants, et surtout pour empêcher l'établissement de quelque autre habitant, de partager entre elles le fond de ce bassin, qui contient environ vingt arpents. Elles s'en rapportèrent à moi pour ce partage. J'en formai deux portions à peu près égales: l'une renfermait la partie supérieure de cette enceinte, depuis ce piton de rocher couvert de nuages, d'où sort la source de la rivière des Lataniers, jusqu'à cette ouverture escarpée que vous voyez au haut de la montagne, et qu'on appelle l'Embrasure, parce qu'elle ressemble en effet à une embrasure de canon. Le fond de ce sol est si rempli de roches et de ravins qu'à peine on peut y marcher; cependant il produit de grands arbres, et il est rempli de fontaines et de petits ruisseaux. Dans l'autre portion, je compris toute la partie inférieure qui s'étend le long de la rivière des Lata-

որ ի նմա. սակայն ունի եւ ծառս մեծամեծս, եւ բազմութիւն յոյժ աղբերաց եւ առուակաց : Իսկ ի միւսում բաժնին ամփոփեցի եւ գտորին մասնն որ տարածեալ ձգի ընդ երկայնութիւն գետակին Լատանենեաց մինչեւ ի գալ ի դաշտաբերան այսր յորում կամբս, եւ աստի ահա սկսանի գետակն հոսել ընդ մեջ երկուցս բլրակաց եւ գնալ բափի ի ծով : Է անդ եւ մարգագետին եւ երկիր տափարակ որպէս տեսանես, այլ ոչ ինչ լաւագոյն քան գմիւսն է. քանզի յանձրեւարաց առուքս ճախճախուտ գործի, եւ յերաշտութեան կարծրացեալ պնդի իբրեւ զկապար, որպէս զի ի կամել ուրուք փոս հատանել ի նմա՝ տապարաս հարկ է գերկիրն պատառել : Եւ իբրեւ այսպէս յերկուս զգետինն բաժանեցի, յորդոր եղէ տիկնայցն երկոցուն վիճակս ի վերայ արկանել : Բաժինն վերին վիճակեցաւ Լարուք տիկնոջ, եւ ստորինն Մարգարտի. եւ երկարանչիւք եւս հաճք եւ հաւանք գտան ընդ անցնիւքն վիճակ. բայց աղերս արկին ինձ մի գտտանել ի միմեանց զբնակարանս նոցա, « Որպէս զի մարքասցուք, ասեն, ցանց գմիմեանս տեսանել, եւ զքուցակիցս եւ օգնականս իրերաց լինել : » Սակայն հարկ էր ունել նոցա եւ առանձինն ինչ օրարան : Տնակն Մարգարտի ի միջակի անդ հովտին կայր, յեզր սահմանաց իւրոյ վիճակին : Հուպ նմին յերկիր բաժնին Լարուք տիկնոջ միւս այլ կառուցի տնակ, այնպէս զի ամուրն սիրունիք եւ դրացիք իրերաց գտան, եւ միանգամայն յըստացուածս անցնիւք ընտանուոյ բնականային : Ես ինքնին ձողիս եւ խաշար հատի ի լեռնէ, եւ ի ծովափանցն առեալ բերի սաղարքս լատանենեաց ի շինուած հիւղիցդ երկոցուն, որ անդուռն կան արդ եւ անյարկ որպէս ահա տեսանեսդ : Եղնակ զիս. շատ իսկ են ինձ եւ նշխարքդ առ յիշատակէ : Ժամանակն որ արագ արագ կործանէ զգաստակերտս արքունական պետութեանց՝ պատկասէ իմն յանապատս յայտոսիկ յարճանաց բարեկամութեան, զի յաւերժացուցէ զվիշտս սրտիս մինչեւ ցվախճան կենաց իմոց :

niers jusqu'à l'ouverture où nous sommes, d'où cette rivière commence à couler entre deux collines jusqu'à la mer. Vous y voyez quelques lisières de prairies et un terrain assez uni, mais qui n'est guère meilleur que l'autre ; car, dans la saison des pluies, il est marécageux, et, dans les sécheresses, il est dur comme du plomb : quand on y veut alors ouvrir une tranchée, on est obligé de le couper avec des haches. Après avoir fait ces deux partages, j'engageai ces deux dames à les tirer au sort : la partie supérieure échut à madame de La Tour, et l'inférieure à Marguerite. L'une et l'autre furent contentes de leur lot ; mais elles me prièrent de ne pas séparer leur demeure, « afin, me dirent-elles, que nous puissions « toujours nous voir, nous parler et nous entr'aider. » Il fallait cependant à chacune d'elles une retraite particulière. La case de Marguerite se trouvait au milieu du bassin, précisément sur les limites de son terrain. Je bâtis tout auprès, sur celui de madame de La Tour, une autre case, en sorte que ces deux amies étaient à la fois dans le voisinge l'une de l'autre et sur la propriété de leurs familles. Moi-même j'ai coupé des palissades dans la montagne ; j'ai apporté des feuilles de lataniers des bords de la mer pour construire ces deux cabanes, où vous ne voyez plus maintenant ni porte ni couverture. Hélas ! il n'en reste encore que trop pour mon souvenir ! Le temps, qui détruit si rapidement les monuments des empires, semble respecter dans ces déserts ceux de l'amitié, pour perpétuer mes regrets jusqu'à la fin de ma vie.

Այն ինչ Երկրորդի նիւղոյն աւարտէր կառուցումն , և անա տիկիներն Լաբուր ծնանէր դուստր մի : Իմ իսկ ընկալեալ էր ի սրբոյ աւագանէն գորդին Մարգարտի , և Պօղ զնա անուանեալ : Աղէբսեաց Լաբուր տիկին զի և իւրում դստերն և անուանեցից գանուն ընդ սիրունոյն իւրում Մարգարտի . և նա յորջորջեաց գերախայն Վիրգիւնէ , ասէ . « Առաքինագարդ Էդիցի սա և բարեբաստիկ . զի և յայնժամ գաղէտից առի զփորճ յորժամ յառաքինութենէն խոտորեցայ : »

Իբրէս անցին անուրբ ծնանելոյ Լաբուր տիկնոջն և կազդուրեցաւ , բնակարանս դուզնաբեայր տակաւ բարգաւանճեցին իմովքս խնամօր , և մանաւանդ անդուլ վաստակօր ստրկացն Երկուց : Ստրուկն Մարգարտի Գոմինիկոս անուն՝ Նօյմ ի բազգէ (բնիկ Ափրիկեցի) , յայիս խոնարանեալ , այլ դեռ ևս յազդոջ և յուժի , այր հմուտ արուեստին , և ողջամիտ ի բնէ . և վաստակէր անխտիր ի մշակութիւն Երկոցունցն ևս բնակութեանց՝ ուր և գտանէր Երկիր արգաւանդահող , և արկանէր սերմանիս ճահողագոյնս Երկրին : Ի տեղիսն որ ոչ յոյժ բաշաբէրք էին՝ սերմանէր կորեակ և եգիպտահատ . ի պարարտսն արկանէր ցորեան , ի ճախինս բրինձ , և առջնքէր ժայռից սելենիս , դդմենիս և վարնգենիս , որ սիրէն սողոսկել պատել զնորօր : Յոստին տեղիսն տնկէր գետնախնձոր բաղքահամ յոյժ , և բամբակենիս ի բարձրաւանդակս . յերկիր կարծրապիւնդ Էդեզնաշաբար , զբլրակօք խահուենիս , քեպետ և մանրահատս՝ այլ ազնիւս յոյժ : Առ ափամբք գետոյն և շուրջ գտնակօրն աղամարգենիս տնկէր , որ ընդ ամն ողջոյն ողկուգանէ պտղաբերեալ , և զործէն ախորժ հովանի . ևս և տունկս սակաս ծխախոտոյ մշակէր ի սփոփումն վշտաց անձին և ի դիւր սրտի տիկնայցն իւրոց բարեսիրաց :

Երբայր և ի լեռուն հարկանել վայտ յայրումն , և ուղիս ի կալուածս անդ հորդէր՝ հատանելով ի տեղիս տեղիս զբարածայռսն : Եւ զաւր ամենայն վաստակս վաստակէր նա

A peine la seconde de ces cabanes était achevée, que madame de La Tour accoucha d'une fille. J'avais été le parrain de l'enfant de Marguerite, qui s'appelait Paul; madame de La Tour me pria aussi de nommer sa fille conjointement avec son amie. Celle-ci lui donna le nom de Virginie. « Elle sera vertueuse, dit-elle, et elle sera heureuse. Je n'ai connu le malheur qu'en m'écartant de la vertu. »

Lorsque madame de La Tour fut relevée de ses couches, ces deux petites habitations commencèrent à être de quelque rapport, à l'aide des soins que j'y donnais de temps en temps, mais surtout par les travaux assidus de leurs esclaves. Celui de Marguerite, appelé Domingue, était un noir iolof, encore robuste, quoique déjà sur l'âge. Il avait de l'expérience et un bon sens naturel. Il cultivait indifféremment sur les deux habitations les terrains qui lui semblaient les plus fertiles, et il y mettait les semences qui leur convenaient le mieux. Il semait du petit mil ou du maïs dans les endroits médiocres, un peu de froment dans les bonnes terres, du riz dans les fonds marécageux; et, au pied des roches, des giraumonts, des courges et des concombres, qui se plaisent à y grimper. Il plantait dans les lieux secs des patates, qui y viennent très-succrées, des cotonniers sur les hauteurs, des cannes à sucre dans les terres fortes, des pieds de café sur les collines, où le grain est petit, mais excellent; le long de la rivière et autour des cases, des bananiers, qui donnent toute l'année de longs régimes de fruits avec un bel ombrage, et enfin quelques plantes de tabac pour charmer ses soucis et ceux de ses bonnes maîtresses.

Il allait couper du bois à brûler dans la montagne, et casser des roches çà et là dans les habitations, pour en aplanir les chemins; il faisait tous ces ouvrages avec intelligence et activité, parce qu'il les

հանճարով է. ժրութեամբ , քանզի սիրով առնէր զոր ինչ առնէրն : Հաւատարիմ յոյժ էր նա Մարգարտի , ոչ ինչ նուազ էաւարարի , զորոյ է. զնաժիշտն խափշիկ առեալ էր ի կնութեան յառ. ք ծննդեանն Վիրգինեայ , է. խանդակաբ էր ի սեր նորա : Անուն կնոջն Մարիամ էր , բնիկ ի Մատակասքար կղզւոյ , ուստի է. ձեռնարուեստս ինչ ուսեալ գիտեր , առաւել հմուտ զոյով հիւսելոյ սակառիս է. փսիարս յանտառաբոյսն սիգոյ : Աջողակ էր ի զործ , մաքրասէր , հաւատարիմ յոյժ : Ի նա յանճն էր հոգ պատրաստելոյ զճաշ , բուծանելոյ զհաւս , է. երբէք երբէք ի վաճառ տանելոյ ի Փոր-Լուի գլխուն ինչ յաւելուածս ի պիտոյից տանցն երկոցուն : Ընդ սոսին գրեսչիր է. զայժիսն երկու որ առջնքեր տղայոցն առնուին դարման , է. շուն մի զամփռ որ պանպանութիւն առնէր վայրացն ի գիշերի , է. ի միտ առցես զբովանդակութիւն հասից է. ընտանեաց զերդաստանացն երկոցուն փոքրկանց :

Իսկ տիկնայքն երկոքին զօրն ցերեկ պարապէին ի մանել բամբակ , է. այն բաւական էր ի հայրայրէլ զկարեւոր պէտս նոցա է. զընտանեացն . սակայն է. ի կենցաղական դիւրութեանց լոկ է. բափուր էին այնչափ զի բոկոտն շրջէին առտնին . է. յառ. քս կիւրակէից է. եր կօշիկս ազանէին կանխել ի լուր սրբոյ պատարագին յեկեղեցի անդր Կիտրոնեաց՝ զոր տեսանեսդ ահա ի բացէ : Քեպտես մօտագոյն էս է քաղաքն քան զեկեղեցին , այլ նորա դուն ուրէք անդր գնային , զի մի ամօր է. արհամարհանս կրեսցեն . քանզի կապոյտս խոշոր պէնկալացիս հանգոյն զերեաց զգենուին : է. սակայն իցէն ինչ բնաւ կարծիք մեծարանաց մարդկան առ ընտանեկան բարեբաստութեամբ : Սմին իրի է. տիկնայքն երկոքին երէ սակաւիկ մի վշտանային էսս արտաբոյ , այլ առաւելագոյն բերկրանօր դարձ ի սուն առնէին : Մարիամ է. Դոմինիկոս այն ինչ նշմարեալ զնոսա ի բարձրաւանդակէ աստի զի գային ընդ ուղին Կիտրոնեաց , ընթանային մինչէ. ի ստորոտ լերինդ՝ ձեռն կարկատել

faisait avec zèle. Il était fort attaché à Marguerite, et il ne l'était guère moins à madame de La Tour, dont il avait épousé la négresse à la naissance de Virginie. Il aimait passionnément sa femme, qui s'appelait Marie. Elle était née à Madagascar, d'où elle avait apporté quelque industrie, surtout celle de faire des paniers et des étoffes appelées pagnes avec des herbes qui croissent dans les bois. Elle était adroite, propre et très-fidèle. Elle avait soin de préparer à manger, d'élever quelques poules, et d'aller de temps en temps vendre au Port-Louis le surplus de ces deux habitations, qui était bien peu considérable. Si vous y joignez deux chèvres élevées près des enfants, et un gros chien qui veillait la nuit au dehors, vous aurez une idée de tout le revenu et de tout le domestique de ces deux petites métairies.

Pour ces deux amies, elles filaient, du matin au soir, du coton. Ce travail suffisait à leur entretien et à celui de leurs familles; mais, d'ailleurs, elles étaient si dépourvues de commodités étrangères, qu'elles marchaient nu-pieds dans leur habitation, et ne portaient de souliers que pour aller le dimanche de grand matin à la messe à l'église des Pamplemousses, que vous voyez là-bas. Il y a cependant bien plus loin qu'au Port-Louis; mais elles se rendaient rarement à la ville de peur d'y être méprisées, parce qu'elles étaient vêtues de grosse toile bleue du Bengale, comme des esclaves. Après tout, la considération publique vaut-elle le bonheur domestique? Si ces dames avaient un peu à souffrir au dehors, elles rentraient chez elles avec d'autant plus de plaisir. A peine Marie et Domingue les apercevaient de cette hauteur sur le chemin des Pamplemousses, qu'ils accouraient jusqu'au bas de la montagne pour les aider à la remonter. Elles lisaient dans les yeux de leurs esclaves la joie qu'ils avaient de les revoir. Elles trou-

նոցա ի վերէյս . և նորա յաջս իսկ գերեացն նկատին ակներէ զխնդութիւն նոցին ընդ դարձ իւրեանց : Անդէն առ տնին գտանէին նորա զմարտութիւն և զագատութիւն և արդիւնս պատրաստեալս ի սեպհական վաստակոց իւրեանց, և ծառայս տիրաւորս և հաւատարիմս : Իսկ և ինքեանք համակարիք և նմանավիշտք էյով, և քաղցրաճայն անուամբքս՝ սիրունի, նժդէհակից և բոյր հարազատ զմիմեանս յորջորջէին, միակամք համախնդիրք և սեղանակիցք : Ամենայն ինչ հասարակաց էր առ նոսա . և էրէ երբէք վաղեմի ինչ կայծակն հրոյ բոցակիցազոյն քան զբարեկամութեանն ի սիրտս նոցա ի վեր էրէեր, սակայն հաւատք ամբիժք ընդ զգաստսէր բարուցն աջակցեալ՝ ամբառնային զնոսա յալլ իմն կեանս, զօրէն բոցոյ՝ որ ի ջգտանէն ճարակ յերկրի՝ ի վեր ընդ էրկինս սլանայ :

Բնութեանն՝ պարտք էրանաւետ և ս զկենակցութիւն նոցա գործէին . և մտերմութեանն ջափ առաւելոյր ի նոսա ի տես որդեկացն, որ և էրկոթին և ս արգասիք էին տարաբաղդիկ սիրոյ : Քաղցր էր նոցա ի նմին յոգարանի զորդեակուն յուանայ, և ի նմին որբանի ի նինչ հանգուցանէ : Բագում այնէր զի և խառն զմանկունս իրերաց ղիւցուցանէին . և տիկինն Լարուր ստեր ցՄարգարիտ . « Սիրեցեալդ իմ, բող որդեակը կրկին էրկարանջիւրոցս եղիցին, և որդեկացս էրկարանջիւր մարք կրկին : » Զոր օրինակ ընձիւղը էրկու յերկուս ամպահարեալ ծառս ոստարանցս համատեսս մնացեալք՝ պտուղս քաղցրագոյնս ընծայեն, էրէ րեցեալ էրկարանջիւր ի մայրենի բնոյն ի միւսն պատուաստեցին, նոյնպէս և տղայրն էրկոթին, որբացեալք յագակցաց, այնպիսեօք գողտրական գորովանօք լնուին, զի քան գուստեր և զպստեր, քան զեղբօր և քան զքեռ, քաղցրագոյն ազդեր ի նոսա սեր ի վոխանակէլ անդ զմիմեանս ի ղիւցումն ի զիրկս մարցն ծնէլասիրաց : Մինչդէռ տակաւին ի խանճարուրս կային տղայրն, մարք նոցա զհարսանեաց նոցին զրոյց ի մեջ առնուին . և բարեբաստիկ ամուսնութեան անդստին տեսու-

vaient chez elles la propreté, la liberté, des biens qu'elles ne devaient qu'à leurs propres travaux, et des serviteurs pleins de zèle et d'affection. Elles-mêmes, unies par les mêmes besoins, ayant éprouvé des maux presque semblables, se donnant les doux noms d'amie, de compagne et de sœur, n'avaient qu'une volonté, qu'un intérêt, qu'une table : tout entre elles était commun. Seulement, si d'anciens feux plus vifs que ceux de l'amitié se réveillaient dans leur âme, une religion pure, aidée par des mœurs chastes, les dirigeait vers une autre vie, comme la flamme qui s'envole vers le ciel lorsqu'elle n'a plus d'aliment sur la terre.

Les devoirs de la nature ajoutaient encore au bonheur de leur société. Leur amitié mutuelle redoublait à la vue de leurs enfants, fruits d'un amour également infortuné. Elles prénaient plaisir à les mettre ensemble dans le même bain et à les coucher dans le même berceau. Souvent elles les changeaient de lait. « Mon amie, disait madame de La Tour, chacune de nous aura deux enfants, et chacun de nos enfants aura deux mères. » Comme deux bourgeons qui restent sur deux arbres de la même espèce, dont la tempête a brisé toutes les branches, viennent à produire des fruits plus doux, si chacun d'eux, détaché du tronc maternel, est greffé sur le tronc voisin, ainsi ces petits enfants, privés de tous leurs parents, se remplissaient de sentiments plus tendres que ceux de fils et de fille, de frère et de sœur, quand ils venaient à être changés de mamelles par les deux amies qui leur avaient donné le jour. Déjà leurs mères parlaient de leur mariage sur leurs berceaux, et cette perspective de félicité conjugale, dont elles charmaient leurs propres peines, finissait bien souvent par les faire pleurer : l'une se rappelant que ses maux étaient venus d'avoir négligé l'hymen, et

բեամբ զվիշտս իւրեանց սփոփեալ՝ բազում այն էր զի ի վերջէ յարտասուս լուծանէին. քանզի մին ջարեացն հասեւոյց յիւր վերայ պատճառս գայն համարէր, զի հարսանեկան օրինաց ոչ էկաց պատկառ, և միւսն՝ զի ընդ լծով նորին էմուտ. մին զի գէր ի վերոյ քան զիւրն պայման կենաց ամբարձաւ, և միւսն զի խոնարհագոյն քան գայն էջ. սակայն և միւրաբարէին յուսով, քէ էկեսցէ օր յորում որդեակքն իւրեանց հեռի յերոսպականացն դժնդակ մտահաճութեանց՝ վայելեսցեն ի սեր և ի հաւասարութիւն բարեբաստիկ :

Եւ արդարեւ անդստին իսկ յայնմ հասակէ անգուգական իմն էր տղայոցն այնոցիկ ընդ միմեանս աղապատանք : Երէ էրբէր զյալ հարկանէր Պօղ, զՎիրգիւնէ ցուցանէին նմա, և անդէն գուարբացեալ հանդարտէր : Եւ էրէ յանկարծ վշտանայր ինչ Վիրգիւնէ, ի Պօղայ ճշելոյն զգային գայն ծնողքն. սակայն նագելին այն դատրիկ իսկոյն զվիշտն ծածկէր, զի մի վշտակից անձին իւրոյ լիցի Պօղ : Քանիցս անգամ և գայի ես այսր, մինչդէռ հագիւ գօրէին տղայքն ոտն յոտանէ փոխել, տեսանէի զնոսա ձեռն ի ձեռն խառնեալ և քէ ի քէ տուեալ հոլանիս ըստ սովորութեան էրկրին, յար և նման որպէս Երկուորեկացն նկարագրի կենդակ : Այլ և ոչ գիշեր ինքնին զստանէր զնոսա ի միմեանց. քանզի յաճախ ի նմին որբանի ընկողմանեալ, այտ գայտիւ հարեալ, լանջս ի լանջս կցեալ, և զգաստակսն զպարանոցս իրեբաց արկեալ՝ ի գիրկս միմեանց նիրն առեալ ննջէին :

Իբրեւ այն ինչ լեզուք նոցա ի խօսս պարգէին, նախկին ի նոցանէ լսելի լինէր բարբառ՝ Էղբայր և քոյր զմիմեանս յորջորջելոյ. քանզի մանկութիւն քեպետ և ճարտար է ի հնարս գողտրագոյն զգուանաց, այլ անուանս քան զսոսին բաղցրագոյնըս չգիտէ հնարել : Իսկ դաստիարակութիւն ի վերայ էկեալ յաւել և ևս ի նոսա զսիրելութիւն, ի ձեռնտու օժանդակութիւն պիտոյից միմեանց վարելով զնոյն : Վիրգիւնէայ ոչ յետ բա-

l'autre d'en avoir subi les lois ; l'une de s'être élevée au-dessus de sa condition, et l'autre d'en être descendue : mais elles se consolèrent en pensant qu'un jour leurs enfants, plus heureux, jouiraient à la fois, loin des cruels préjugés de l'Europe, des plaisirs de l'amour et du bonheur de l'égalité.

Rien, en effet, n'était comparable à l'attachement qu'ils se témoignaient déjà. Si Paul venait à se plaindre, on lui montrait Virginie ; à sa vue, il souriait et s'apaisait. Si Virginie souffrait, on en était averti par les cris de Paul ; mais cette aimable fille dissimulait aussitôt son mal, pour qu'il ne souffrit pas de sa douleur. Je n'arrivais point de fois ici que je ne les visse tous deux tout nus, suivant la coutume du pays, pouvant à peine marcher, se tenant ensemble par la main et sous les bras, comme on représente la constellation des Gémeaux. La nuit même ne pouvait les séparer ; elle les surprenait souvent couchés dans le même berceau, joue contre joue, poitrine contre poitrine, les mains passées mutuellement autour de leurs cous, et endormis dans les bras l'un de l'autre.

Lorsqu'ils surent parler, les premiers noms qu'ils apprirent à se donner furent ceux de frère et de sœur. L'enfance, qui connaît des caresses plus tendres, ne connaît point de plus doux noms. Leur éducation ne fit que redoubler leur amitié, en la dirigeant vers leurs besoins réciproques. Bientôt, tout ce qui regarde l'économie, la propreté, le soin de préparer un repas champêtre, fut du ressort de Virginie, et ses travaux étaient toujours suivis des

գում ժամանակի յանձնէդէս հոգ ունէյ տանն էս միտ դնէյ մար-
րութեան, էս զճաշն անպաճոյճ պաշտէյ . էս այնմ ամենայնի
յանձանձանաց զնետ գային համբոյրք էդբօրն էս դրուատիք :
Իսկ ինքն Պօղ ժիր ի վաստակս անդադարս՝ մերք պեղէր ի
պարտիզին ընդ Դումիսիկէայ, էս մերք փայտատ փոքրիկ ի ձեռս
առնէայ՝ ի մայրիս ընդ նմա զնայր . էս քէ էրբէր ի դեգերանսն
խրում գտանէր ծաղիկ գեղեցիկ, կամ միրգ անուշակ, կամ
բոյն բուզնէկի, քէպետ էս ի ծայրս ուրէր բարձունս ծառոց
պատանէին՝ վերէյակէր էս առնոյր էս բարձեայ բերէր մա-
տուցանէյ քեռն խրում :

Ի հանդիպէյ ուրէր միումն ի նոցանէ, ոչ գոյր երկբայէյ զի
էս միւսն ոչ ի բացէ կայ ի տեղւոջէն : Յառար միում մինջղեռ.
իջանէի ի լեռնէ աստի, տեսի զՎիրգիւնէ զի ի ծագաց պար-
տիզին ի տուն ընթանայր՝ զպատմութեանն յետկուտ գոյխովն
ածեայ իբրէս ի ծածկոյր յերեսաց անձրեացն տարափոյ : Մի-
այնիկ զնա համարէցայ ի բացուստ . այլ իբրէս մատեայ օգնէյ
նմին յընթացս, տեսի զի ունէր նա զՊօղայ ձեռանէն, ընդ նո-
վին ձորձով ծածկեայ երկոցուն, էս երկոցուն էսս ժպտելով ընդ
պատսպարան հովանէկին՝ զոր խրեանց իսկ էր ճարտարեայ :
Այն գլուխք նրաշագեղք հոդմութեոյց պատմութեանան պարա-
ծածկեայր, զՎետովայ որդեակսն ինձ յուշ արարին զ՝ ի նմին
խեցուշ պատսպարեայս :

Ամենայն փոյր նոցա այն էր, հաճէյ զիբեարս, էս օգնական
լինէյ միմեանց : Բայց երկոքին իսկ անուսմութիւն էին, որպէս
Երուպացիքն առ հասարակ յԱմերիկա ծնեայր, անգետք ամե-
նէին դպրութեան էս ընթերցման : Չէր ինչ նոցա փոյր գիտելոյ
գանցս վաղնջուցն ժամանակաց էս զվայրաց նեռաւորաց . նե-
տարնութեան նոցին սանձանք ջանցանէին անդր բան գայս
լեռուն . կարծէին քէ անդ իսկ էր ծայր էս աւարտ աշխարհի՝ ու-
րանօր էս կղզեակն խրեանց աւարտք . էս ուր ինքեանք ոչ
էին՝ անդ էս ոչ մի ինչ սիրայարդար համարէին քէ գուցէ : Ի

louanges et des baisers de son frère. Pour lui, sans cesse en action, il bêchait le jardin avec Domingue; ou, une petite hache à la main, il le suivait dans les bois, et si, dans ces courses, une belle fleur, un bon fruit ou un nid d'oiseaux se présentaient à lui, eussent-ils été au haut d'un arbre, il l'escaladait pour les apporter à sa sœur.

Quand on en rencontrait un quelque part, on était sûr que l'autre n'était pas loin. Un jour que je descendais du sommet de cette montagne, j'aperçus, à l'entrée du jardin, Virginie qui accourait vers la maison, la tête couverte de son jupon, qu'elle avait relevé par derrière pour se mettre à l'abri d'une ondée de pluie. De loin je la crus seule, et, m'étant avancé vers elle pour l'aider à marcher, je vis qu'elle tenait Paul par le bras, enveloppé presque en entier de la même couverture, riant l'un et l'autre d'être ensemble à l'abri sous un parapluie de leur invention. Ces deux têtes charmantes, renfermées sous ce jupon bouffant, me rappelèrent les enfants de Léda, enclos ^{de son} sous la même coquille.

Toute leur étude était de se complaire et de s'entr'aider. Au reste, ils étaient ignorants comme des créoles, et ne savaient ni lire ni écrire. Ils ne s'inquiétaient pas de ce qui s'était passé dans des temps reculés et loin d'eux; leur curiosité ne s'étendait pas au delà de cette montagne; ils croyaient que le monde finissait où finissait leur île, et ils n'imaginaient rien d'aimable où ils n'étaient pas. Leur affection mutuelle et celle de leurs mères occupaient toute l'activité de leurs âmes. Jamais de sciences inutiles n'avaient fait couler leurs larmes; jamais les leçons

կարողին առ միմեանս եւ առ մարս իւրեանց սիրելութիւն պարապէին ցանգ միտք նոցա : Սնտի գիտութիւնք ոչ քամեցին էրբէք արտասուս յաջաց նոցա, եւ ոչ խրատք տխրականք տաղտկացուցին զնոսա : Զգողանայոյն օրինաց անգեաք էին նոքա, քանզի հասարակաց էր ամենայն առ նոսա . եւ ոչ՝ քէ չէ օրէն շուայտել, զի անպաճոյճն կերակուր առ ձեռն պատրաստ կայր նոցա . եւ ոչ՝ քէ չէ արժան խօսել սուտ, զի ոչ էր ինչ առ նոսա ճշմարտութիւն կարօտ քանզուգանաց : Ոչ էր ուրուք անացուցեալ զնոսա էրբէք սպառնայեօք աստուածասատ պատուհասից առ որդիս պաշտօնս, քանզի նոցա ծնողաւորն գորով ձնունդ էր գորովոյ մարցն որդեսիրաց : Զայն ինչ իրս եւ էր ուսեալ էր նոցա յաստուածպաշտութեան կարգաց՝ որ սիրելի գլխօնս բնծայեն . եւ էրէ չյերկարէին յեկեղեցուոջ զաղօթս, սակայն ամենայն ուրէք, առ տնին եւ յանդի եւ ի մայրիս, զձեռան ամբիծս եւ զսիրտսն լցեալս ծնողագուրք սիրով յերկինս ի վեր ամբառնային :

Զայս գոյն օրինակի անցանէր զուարքածաղիկն նոցա մանկութիւն իբրեւ գայգ գեղածիծաղ՝ նշույազարդ տուրնջեան աւետաւոր, եւ տակաւ սկսանէին վաստակակիցս մարցն յինել ի յանձանձանս առտնին իրաց : Ընդ ազդել հաւախօսին գայգոյն զգալուստ՝ յառնէր Վիրգիլեւ, գնայր զջրոյ յաղբերակն մօտակայ, եւ դարձ ի տուն արարեալ՝ զնախաճաշն հանդերձեր : Իսկ իբրեւ արեգակն ոսկեճաճանչ զգագարունս բլրոցս շուրջանակի գեղերփներ, կանխէր Մարգարիտ ընդ իւրունն որդէկի առ Լարուր տիկին . յայնժամ ամենէրին միաբան յաղօթս կացեալ նախ, եւ ապա քէ ի նախաճաշ մատչէին . բագունմ այն էր զի առ երանն արկանէին բազմական ի դալարուոջ ընդ հովանեաւ աղամարգենեաց՝ որ եւ համադամս կազմիկս զհիւրեղ պտուղսն ընձեռէին նոցա, եւ ծածկույրս սեղանոյ զտաղարքս իւրեանց երկայնամէնս եւ փայլունս : Այնպիսեաւ ստածիչ եւ աննիազ կերակրով արագ արագ աճունն առնուին պարմանիրն երկու-

d'une triste morale ne les avaient remplis d'ennuis. Ils ne savaient pas qu'il ne faut pas dérober, tout chez eux étant commun ; ni être intempérant, ayant à discrétion des mets simples ; ni menteur, n'ayant aucune vérité à dissimuler. On ne les avait jamais effrayés en leur disant que Dieu réserve des punitions terribles aux enfants ingrats : chez eux l'amitié filiale était née de l'amitié maternelle. On ne leur avait appris de la religion que ce qui la fait aimer ; et, s'ils n'offraient pas à l'église de longues prières, partout où ils étaient, dans la maison, dans les champs, dans les bois, ils levaient vers le ciel des mains innocentes et un cœur plein de l'amour de leurs parents.

Ainsi se passa leur première enfance, comme une belle aube qui annonce un plus beau jour. Déjà ils partageaient avec leurs mères tous les soins du ménage. Dès que le chant du coq annonçait le retour de l'aurore, Virginie se levait, allait puiser de l'eau à la source voisine, et rentrait dans la maison pour préparer le déjeuner. Bientôt après, quand le soleil dorait les pitons de cette enceinte, Marguerite et son fils se rendaient chez madame de La Tour ; alors ils commençaient tous ensemble une prière, suivie du premier repas ; souvent ils le prenaient devant la porte, assis sur l'herbe, sous un berceau de bananiers, qui leur fournissaient à la fois des mets tout préparés dans leurs fruits substantiels, et du linge de table dans leurs feuilles larges, longues et lustrées. Une nourriture saine et abondante développait rapidement les corps de ces deux jeunes gens, et une éducation douce peignait dans leur physionomie la pureté et le

բեան, և. քաղցրահամբոյր դատախարակութեամբ փայլեր ի դեմս նոցա ոգւոցն ամբօռփիւն և. հրճուանք: Ջերկոտասանամենիւք ուրեմն եր Վիրգիլնէ, և. կերպարան բոյոր անձինն սակա. ինչ ընդհատ ի գարգուն տիոց. զիսակը վարսիցն խարտիշագեղը զգլխովն հովանացեայր . ծառի ականողիք և. շրթունք կարմրա. լառք յառոյց դեմսն փայլեին ակնահաճոյ շողշողեայ, ժպիտս միանգամայն ընդ բարբառեյ նորա ծաղկեցուցանելով . իսկ ի լուե. լըն, հայեցուածք աչաց նորա՝ յերկինս կոյս ի բնէ իմն պարզեայր՝ յայտ առնէին զդիւրագգած գորովանս և. զընդաբոյսն քախձու. քիւն : Իսկ Պօղ ի ծաղկի պատանեկութեան զառն ի չափ հասե. լոյ բերեր զնկարագիր : Բարձրադիտակ եր նա քան զՎիրգիլնէ , քիսատիպ և. արծուունգն. աջբն սեւաքոյրք խրոխտասպանձք արդէօք երեւէին՝ երէ ոչ արտեւանունքն երկայնատեգը շուրջա. նակի ճատագայրածեւ փողփողեայ՝ յաւելուին ի նոսա ամորա. խառն ինչ քաղցրութիւն : Թեպէտ և. յար ի շարժման կայր , սակայն ընդ տեսանէյ զբոյրն հանդարտեր նստեր առ նմա լուիկ . և. յաճախ ի ճաշէն իսկ և. ոչ մի ինչ զբոյց ընդ միմեանս առնէին . որպէս զի ի լուութեան անդ նոցա , ի տեսիլ վայելչու. քեան դրից և. բոկանի ոտիցն գեղոյ բուեր տեսողաց նկատեյ կիցս իմն վաղեմի անդրեաց քանդակեալս ի կիճ սպիտակ՝ զՆիո. բայ որդեկացն բերելով զպատկեր : Իսկ հայեցուածովրն՝ որ հան. դիպել իրերաց խնդրէին, և. փոխադարձ քաղցրածպիտ զը. ւարբութեամբն բուէին որդիք լուսոյ գուարբունք երանաւետք, բնաւորեայր սիրել զմիմեանս, որոց ջեն ինչ պէտք խորհրդոց առ ի յայտնէյ զսրտիցն զգաձմունս, և. ոչ բանից՝ առ սիրոյն յանդիմանութիւն :

Բայց կարուրի տիկնոջ ըստ զարգանալ օր ըստ օրէ դատերն իւրոյ ի գեղ և. ի հասակ՝ յաճախեր ընդ որդեգորով սիրոյն և. անճկութիւն սրտի . և. ասեր նա ցիւ երբէք երբէք . « երէ զամ մի մեռանէ ինձ հասանիցէ, զի գործեսցէ Վիրգիլնէ ի կարօ. տութեան : »

contentement de leur âme. Virginie n'avait que douze ans ; déjà sa taille était plus qu'à demi formée ; de grands cheveux blonds ombrageaient sa tête ; ses yeux bleus et ses lèvres de corail brillaient du plus tendre éclat sur la fraîcheur de son visage ; ils souriaient toujours de concert quand elle parlait ; mais, quand elle gardait le silence, leur obliquité naturelle vers le ciel leur donnait une expression de sensibilité extrême, et même celle d'une légère mélancolie. Pour Paul, on voyait déjà se développer en lui le caractère d'un homme au milieu des grâces de l'adolescence. Sa taille était plus élevée que celle de Virginie, son teint plus rembruni, son nez plus aquilin, et ses yeux, qui étaient noirs, auraient eu un peu de fierté, si les longs cils qui rayonnaient autour comme des pinceaux ne leur avaient donné la plus grande douceur. Quoiqu'il fût toujours en mouvement, dès que sa sœur paraissait, il devenait tranquille et allait s'asseoir auprès d'elle. Souvent leur repas se passait sans qu'ils se dissent un mot. A leur silence, à la naïveté de leurs attitudes, à la beauté de leurs pieds nus, on eût cru voir un groupe antique de marbre blanc, représentant quelques-uns des enfants de Niobé ; mais, à leurs regards qui cherchaient à se rencontrer, à leurs sourires rendus par de plus doux sourires, on les eût pris pour ces enfants du ciel, pour ces esprits bienheureux dont la nature est de s'aimer, et qui n'ont pas besoin de rendre le sentiment par des pensées et l'amitié par des paroles.

Cependant madame de La Tour, voyant sa fille se développer avec tant de charmes, sentit augmenter son inquiétude avec sa tendresse. Elle me disait quelquefois : « Si je venais à mourir, que deviendrait Virginie sans fortune ? »

էր նորա ի Գաղղիա մօրաքոյր տոհմիկ, ընչաւետ, անցեալ գառարքք էւ բարեպաշտօն. սա ի հարսնանայ նորա Պ. Լարուրի զյացեալ էր նմա զամենայն օգնականութիւն այնպիսեաւ. իմն տմարդութեամբ, զի էւ նորա հաստատութեամբ էղեալ էր ի մտի ի յետնումն էւս կարօտութեան չխնդրէլ ինչ ի նմանէ : Բայց իբրեւ մայրացաւն՝ ոչ էւս զանգիտեր յամօրոյ անլսելի լինելոյ : Զեկոյց մօրաբեռ իւրում զյանկարծաղեպ վսխճան առնն, զծնունդ դստերն էւ գտառապանս զոր կրէր նեռի ի հայրենեաց անոր անօգնական՝ հոգովք որդեկին ծանրաբէռնեալ. այլ ջընկայաւ ինչ ի նմանէ պատասխանի : Նա զի էւ խորխտն էր բնութեամբ, էւ սակայն յանճն էառ խոնարհել էւ նշաւակ կայ կշտամբանաց մօրաբեռն, որոյ չէր երբէք ներեալ նմա զլինելն առն ապատոհմի, բեպետ էւ առարիւնոյ : Եւ քոյրեր առ նա յամենայն ի դեպս առ ի գուր խանդաղատանաց շարժել զնա ի վերայ դստերն. բայց սահեալ անցանէին ամբ յոյովք, էւ ջընդունէր ի նմանէ ցոյց ինչ յիշատակի :

Ուր ուրեմն յամին 1758, յետ էրից ամաց ժամանելոյ Լարուրտոնէ քաղաքապետի ի կղզի անդր, զիտաց զի էր առ նմա բուղք ի մօրաբեռնէն առ ինքն գրեալ : Փութացաւ անդէն ի Փորլուսի, ոչ ինչ հոգացեալ յայնժամ զհանդերձիցն զճճութենէ. զի մայրենին խնդութիւն զէր ի վերոյ ամբառնայր զնա քան զմարդկան ակնածութիւն : Եւ ընկայաւ ի Լա - Պութտոնեալ զգիրն յորում մօրաքոյրն իւր քաջ իսկ արժանի դատեր զնա դժնդակ բաղդին՝ փոխանակ զի ամուսնացաւ ընդ բաղդախնդիր էւ խառնագնաց առն. էւ յաւելեալ ի բանսն ասեր. « Ախտամոյն կիրք գնէտ իւրեանց ասեալ ճգէն զպատուհաս. վաղամեռիկն լինել առն քո՝ պատիժ արդար է հասեալ քեզ յԱստուծոյ. զործմի բարի արարեր դու ի կղզիս յայդոսիկ պանդխտելով, էւ ոչ ի Գաղղիա դնել նախատինս քումդ ազգատոհմի. այն զի էւ էրկիրոյ յոր բնակես քաջաբէղուն է, էւ այդր ամենայն որ յաւելու ի ճոխութիւն, բայց ի դատարկապորտ մարդկանէ : » Եւ յետ

Elle avait en France une tante, fille de qualité, riche, vieille et dévote, qui lui avait si durement refusé des secours, lorsqu'elle se fut mariée à M. de La Tour, qu'elle s'était bien promis de n'avoir jamais recours à elle, à quelque extrémité qu'elle fût réduite. Mais, devenue mère, elle ne craignit plus la honte des refus. Elle manda à sa tante la mort inattendue de son mari, la naissance de sa fille, et l'embarras où elle se trouvait loin de son pays, dénuée de support et chargée d'un enfant. Elle n'en reçut point de réponse. Elle, qui était d'un caractère élevé, ne craignit plus de s'humilier et de s'exposer aux reproches de sa parente, qui ne lui avait jamais pardonné d'avoir épousé un homme sans naissance, quoique vertueux. Elle lui écrivait donc par toutes les occasions, afin d'exciter sa sensibilité en faveur de Virginie. Mais bien des années s'étaient écoulées sans recevoir d'elle aucune marque de souvenir.

Enfin, en 1738, trois ans après l'arrivée de M. de La Bourdonnais dans cette île, madame de La Tour apprit que ce gouverneur avait à lui remettre une lettre de la part de sa tante. Elle courut au Port-Louis, sans se soucier cette fois d'y paraître mal vêtue, la joie maternelle la mettant au-dessus du respect humain. M. de La Bourdonnais lui donna, en effet, une lettre de sa tante. Celle-ci mandait à sa nièce qu'elle avait mérité son sort, pour avoir épousé un aventurier, un libertin; que les passions portent avec elles leur punition; que la mort prématurée de son mari était un juste châtement de Dieu; qu'elle avait bien fait de passer aux îles, plutôt que de déshonorer sa famille en France; qu'elle était, après tout, dans un bon pays où tout le monde faisait fortune, excepté les paresseux. Après l'avoir ainsi blâmée, elle finissait par se louer elle-même. Pour éviter, disait-elle, les suites souvent funestes du mariage, elle avait

այսպէս գնա եպերելոյ, յանձնգովութիւն զգիրն յանգուցաներ
Ե. ասեր. « Ես զի գերծ կացից յարգասեաց ամուսնութեան՝ որ
գրեալ է ցանց իսկ աղետալիք են, չկայայ երբէք յանձին գնալ
ուսմբ ի հարսնութիւն : » Զայս նա այսպէս գրեր. բայց իրացն
ստուգութիւն այս ինչ է, զի փառասեր գոյով ի բնէ՝ ազնուա-
կանի առն էր ի խնդիր. բեպետ Ե. ինքն ընչաւետ էր յով, բե-
պետ Ե. յարբունիս ոչ այլ ինչ խնդրի՝ բայց ընչից փարբամու-
րիւն, սակայն չգտաւ. որ ուրէք այր որ յօժարէր առնուլ ի կնու-
րիւն զայնպիսին՝ օրինորդ անգեղեայ Ե. խստապիրտ :

Իսկ ի ստորեւս նամակին յաւելոյր, զի յետ քաջ կշռելոյ զա-
մենայն՝ յանձն առնեմ գրեզ բազում աղերասնօք ի խնամս Լա-
Պութտոնեայ : Ե. արդարեւ յանձնեայ իսկ էր գնա, բայց ըստ
արդի յաճախ սովորութեան՝ որ բազմավտանգ էւս քան զօխե-
րիմն բշնամի յանձնելումն գործէ զխնամարկուն. քանզի առ
անբասիր առնելոյ յաջս քաղաքապետին զիւրն խստութիւն ընդ
դատեր բեռն իւրոյ, Ե. իբր ողորմելով յաղեստ նորա՝ չարա-
խօսեալ էր զնմանէ : Որով Ե. Լա-Պութտոնէ ձախողակի իմն
կարծեօք զգածեայ՝ կարի անտիրելաբար ընկալաւ. զԼարուր տի-
կին, գնա գոր Ե. անձանօքի ուսմբ չէր մարք տեսանել անկա-
րելիք աջօք Ե. առանց մեծարանաց : Հակիրճ Ե. սոնր տուեայ
պատասխանի առ պտոմեայսն ի տիկնոջէ անտի զանձնէն Ե.
զդատերէ, ասէ . « Տեսից... տեսցուք... յորժամ ժամ առից...
յոյովք են չուստք յաշխարհի... չէր պարտ դժկամակել զմօրա-
րոյր քո պատուական... քո է մեղն... » այլովքն հանդերձ :

Գարձաւ Լարուր տիկին ի տուն իւր սրտաբէկ Ե. վշտալից,
Ե. իբրեւ բազմեցաւ՝ արկ զսեղանով զբուռք մօրաբեռն, Ե. ասէ
ցսիրունին իւր. « Անաւաղիկ արգասիք համբերութեան ամաց
մետասանից : » Ե. քանզի ինքն միայն էր ի տանն զրագետ,
բուռն էհար անդրէն զբարտխէ անտի, Ե. ընթերցաւ զայն
ի յուր ընտանեացն : Ե. իբրեւ կատարեաց զընթերցումն, ասէ
ցնա Մարգարիտ զայրագին. « Բնաւ Ե. զի պիտոյ իցեն մեզ

toujours refusé de se marier. La vérité est qu'étant ambitieuse, elle n'avait voulu épouser qu'un homme de grande qualité; mais, quoiqu'elle fût très-riche, et qu'à la cour on soit indifférent à tout, excepté à la fortune, il ne s'était trouvé personne qui voulût s'allier à une fille aussi laide et à un cœur aussi dur.

Elle ajoutait par post-scriptum que, toute réflexion faite, elle l'avait fortement recommandée à M. de La Bourdonnais. Elle l'avait en effet recommandée, mais suivant un usage bien commun aujourd'hui, qui rend un protecteur plus à craindre qu'un ennemi déclaré; afin de justifier auprès du gouverneur sa dureté pour sa nièce, elle l'avait calomniée. Madame de La Tour, que tout homme indifférent n'eût pu voir sans intérêt et sans respect, fut reçue avec beaucoup de froideur par M. de La Bourdonnais, prévenu contre elle. Il ne répondit à l'exposé qu'elle lui fit de sa situation et de celle de sa fille que par de durs monosyllabes : « Je verrai..., nous verrons...; avec le temps...; il y a bien des malheureux... Pourquoi indisposer une tante respectable? C'est vous qui avez tort. »

Madame de La Tour retourna à l'habitation, le cœur navré de douleur et plein d'amertume. En arrivant, elle s'assit, jeta sur la table la lettre de sa tante, et dit à son amie : « Voilà le fruit « de onze ans de patience! » Mais, comme il n'y avait que madame de La Tour qui sût lire dans la société, elle reprit la lettre et en fit la lecture devant toute la famille rassemblée. A peine était-elle achevée, que Marguerite lui dit avec vivacité : « Qu'a-
« vous-vous besoin de tes parents? Dieu nous a-t-il abandon-
« nés? C'est lui seul qui est notre père. N'avons-nous pas vécu

ազգականք բո : Միքէ էլիք էքնդ գմեզ Տէր . ո՞չ ապաքէն նա միայն է հայր մէր . է. միքէ ո՞չ բարեբաստիկք էաք նովա. մինչէ. ցայսօր , է. արդ դու . հիմ տազնապիցիս . բաշայէրեաց , մի վհատիր : » Ե. տեսեալ զնա զի լայր , անկա. զպարանոցաւն է. համբուրեաց զնա է. ասէ . « Սիրու.հիլ իմ , իմս Լարուր : » Բայց է. իւրն սիրտ հարա. ի փղձուկ է. էկաց մնաց անբարբառ : Յայն ողորմ տեսիլ յարտասուս լուծաւ . է. Վ.իրգիւնէ . մերք զմօրն է. մերք զՄարգարտին ի բերան տարեալ զձեռնսն համբուրէր է. առ սրտիւն ողջագուրէր . իսկ Պօղ բարկացայտ աջօր է. զբռուսնսն սեղմ ունելով , զոտս ի գետին տրովէր , է. ոչ զիտէր քէ զնվ կշտամբիցէ : Ի լուր աղմկին անղր ի ներքս ընքացան Գոմիեիկոս է. Մարիամ , է. ոչ է.ս այլ ինչ էր լսել ի տնակին բայց զձիջս ցաւագինս . « Ո՞ն տիկին... բարեգուր տիկին... հն մայրիկ... մի լար : » Ի սիրայիր զգուսնաց անտի ուշաբերեալ տիկնոջն , ընդգրկեաց զՊօղ է. զՎ.իրգիւնէ , է. ի սփոփանաց սրտին ասէ . « Որդեակք իմ , դուք իմոցս ցաւոց պատճառք , դուք է. սփոփանք իմ է. խնդուրիւն : Ա՛հ , որդեակք սիրուրնք . բացուստ ի բաց հասանեն ինձ աղէտքս այսօրիկ , իսկ զինէ. ոչ այլ ինչ զտանեմ բայց բարեբաստուրիւն : » Զի Պօղ է. Վ.իրգիւնէ բեպտ է. հաւաստեաւ . ոչ կարէին ի վերայ կալ բանիցն զօրութեան , այլ զի հանդարտեալ զնա տեսանէին՝ զուարթագինս փարէին զնովա : Ե. այնպէս անդրեն ի խնդամտուրիւն դարձան առ հասարակ , որպէս ամպրոպայոյժք ի գեղածիժաղն յեղանակի վաղ ընդ փոյր անցեալ :

Բայց բարեբոյսն բարք մանկանցն էրկոցուն աճէր օր ըստ օրէ : Յաւուր միում կիւրակէի ընդ արեւածայրսն մինչդեռ մարք նոցա յեկեղէցուոջ կիտրոնեացն ի լուր կային նախամատոյց պատարագի , էկն ի տուն նոցա կին ոմն խափշիկ լեռնաբնակ ի ներքոյ աղամարգենեացն որ շուրջ էին զբնակարանաւ . նոցա : Ե. էր կինն ցամաքեալ կճղացեալ մեռելատիպ կերպարանօք , է. սփածեալ զմիջովն զրգիեակ պատառատուն : Անկաւ առ ոտս

« heureuses jusqu'à ce jour ? Pourquoi donc te chagriner ? Tu
« n'as point de courage. » Et, voyant madame de La Tour pleu-
rer, elle se jeta à son cou, et la serrant dans ses bras : « Chère
« amie ! s'écria-t-elle, chère amie ! » Mais ses propres sanglots
étouffèrent sa voix. A ce spectacle, Virginie, fondant en larmes,
pressa alternativement les mains de sa mère et celles de Mar-
guerite contre sa bouche et contre son cœur ; et Paul, les yeux
enflammés de colère, criait, serrait les poings, frappait du pied,
ne sachant à qui s'en prendre. A ce bruit, Domingue et Marie
accoururent ; et l'on n'entendit plus dans la case que des cris
de douleur : « Ah ! madame !..... ma bonne maîtresse !..... ma
« bonne mère ! ne pleurez pas ! » De si tendres marques d'a-
mitié dissipèrent le chagrin de madame de La Tour. Elle prit
Paul et Virginie dans ses bras, et leur dit d'un air content :
« Mes enfants, vous êtes cause de ma peine, mais vous faites
« toute ma joie. Oh ! mes chers enfants ! le malheur ne m'est
« venu que de loin : le bonheur est autour de moi. » Paul et
Virginie ne la comprirent pas ; mais, quand ils la virent tran-
quille, ils sourirent et se mirent à la caresser. Ainsi ils conti-
nuèrent tous d'être heureux, et ce ne fut qu'un orage au milieu
de la belle saison.

Le bon naturel de ces enfants se développait de jour en jour.
Un dimanche, au lever de l'aurore, leurs mères étant allées
à la première messe à l'église des Pamplémousses, une négresse
maronne se présenta sous les bananiers qui entouraient leur ha-
bitation. Elle était décharnée comme un squelette, et n'avait pour
vêtement qu'un lambeau de serpillière autour des reins. Elle se
jeta aux pieds de Virginie, qui préparait le déjeuner de la fa-

Վիրգիլնէայ, մինչ նա դեռ գնախաճաշ իւրոցն հանդերձեր, և ասէ. « Մանկիկ օրիորդ, գրա յիս ի գերեակս փախստական. յամոյ հետե սովայլուկ և կիսաման ի մէջ յերանցս բափ առեայ շրջիմ, յաճախ ևս հալածական վարիմ յորսորդաց և ի բարակաց նոցին : Փախստեայ հասեայ գամ յերեսաց տեսան իմոյ որ մի է յընջառես բնակջաց Սեառ Գետոյ, նա ինքն եարկ զիս յայս պայման ջարադետ : » Եւ գայս ասացեայ ցուցաներ նմա գերաշխեսպս մարմնոյն խորացեայս ի խոշտանգանաց գանից : Եւ յաւել ասել. « Կամէի իսկ գետամոյն գաննն իմ կորուսանել. բայց իբրեւ գիտացի զի դուք աստեն ունիք բնակութիւն, ասացի ի միտս իմ. « Իցեն արդէօք և ի գաւառիս յայսմիկ սպիտակք բարեգութք. սպա ջեւ ևս արժան է ինն մեռանել : » Ի գութ խանդադատեցաւ Վիրգիլնէ, և ասէ. « Քաջալերեաց՝ եղկելի դու, հնապա կեր գայս. » Եւ եղ առաջի նորա գնախաճաշն պատրաստեայ ընտանեաց իւրոց : Սպառեաց հնդիկն չափիզեայ անդէն զկերակութն. և իբրեւ յագեցաւ, ասէ Վիրգիլնէ. « Աղքատիկդ ներ, ևս ինքն եկից և հաշտ արարից գտեր քո, իցէ բէ ի տեսիլ աղետիցդ զբացի ի բեզ. հնապա տար զիս առ նա : » Եւ ասէ խափշիկն. « Հրեշտակդ Աստուծոյ, եկից զկնի քո յոր վայր և երբիցես : » Կոջեաց Վիրգիլնէ զեղբայրն իւր և աղաջեաց ընդ իւր գնայ : Եւ խափշիկն առաջնորդեր նոցա ընդ անձուկս անտառախիտս և ընդ ափափայս բարձրաբերձ յերանց ընդ որս ջարակոշկոճ ճգամբք ի վեր մագլիկն, և ընդ լայնածառայ հեղեղատս ընդ որս հետի անցանէին, մինչէ ուր ուրեմն գնասարակ առք ժամանեցին ի ստորոտ լեռնակի միոյ ի դարափն Սեառ Գետոյ : Էր անդանօր տուն մի ամբաշեն, և ծառատունկ մեծ, և բազմութիւն յոյժ գերեաց յազգի ազգի վաստակս պարապեայ : Ճեմ առեայ զգնայր ի մէջ նոցա տանուտերն ծխափող ի բերանի և եղեգն յաջում. այր բարձրահասակ, վտիտ մարմնով, բխատիպ կերպարանօք և խորակն, և յօնքն սեւաք յիբեարս կցէին : Կալեայ Վիրգիլնէայ զձեռանէն Պօղայ

mille , et lui dit : « Ma jeune demoiselle , ayez pitié d'une pauvre esclave fugitive ; il y a un mois que j'erre dans ces montagnes demi-morte de faim , souvent poursuivie par des chasseurs et leurs chiens. Je fuis mon maître , qui est un riche habitant de la Rivière-Noire : il m'a traitée comme vous le voyez. » En même temps elle lui montra son corps sillonné de cicatrices profondes par les coups de fouet qu'elle en avait reçus. Elle ajouta : « Je voulais aller me noyer ; mais , sachant que vous demeuriez ici , j'ai dit : Puisqu'il y a encore de bons blancs dans ce pays , il ne faut pas encore mourir. » Virginie , tout émue , lui répondit : « Rassurez-vous , infortunée créature ! Mangez ! mangez ! » Et elle lui donna le déjeuner de la maison , qu'elle avait apprêté. L'esclave en peu de moments le dévora tout entier. Virginie , la voyant rassasiée , lui dit : « Pauvre misérable ! j'ai envie d'aller demander votre grâce à votre maître ; en vous voyant il sera touché de pitié. Voulez-vous me conduire chez lui ? — Ange de Dieu ! repartit la négresse , je vous suivrai partout où vous voudrez. » Virginie appela son frère et le pria de l'accompagner. L'esclave marronne les conduisit par des sentiers , au milieu des bois , à travers de hautes montagnes qu'ils grimperent avec bien de la peine , et de larges rivières qu'ils passèrent à gué. Enfin , vers le milieu du jour , ils arrivèrent au bas d'un morne sur les bords de la Rivière-Noire. Ils aperçurent là une maison bien bâtie , des plantations considérables et un grand nombre d'esclaves occupés à toutes sortes de travaux. Leur maître se promenait au milieu d'eux , une pipe à la bouche et un rotin à la main. C'était un grand homme sec , olivâtre , aux yeux enfoncés et aux sourcils noirs et joints. Virginie , tout émue , tenant Paul par le bras , s'approcha de l'habitant , et le pria , pour l'amour de Dieu , de pardonner à son esclave , qui était à quelques pas de là derrière eux. D'abord l'habitant ne

մատեաւ առ այրն ան ընդ ան , եւ աղաչէր զնա ի սէր Աստուծոյ
ներէլ աղախնոյն իւրում , որ ի բացէ կայր ի քիկանց նոցա :
Նա գառաջինն ոչ ինչ էրեսս արար մանկանցն երկոցուն՝ հայե-
ցեալ յաղբատին ձորսն նոցա . այլ իբրեւ ետես զջքնաղ կերպա-
րանս Վիրգիլեայ եւ գլխարտեաշ գիսակս նորա ընդ կապուտակ
քօղովն , եւ յուսա զքաղցրամայն բարբառ նորա , որ ընդ բո-
վանդակ անձինն զողոջեր ի հայցել անդ ի նմանէ զնորսն ,
ի բաց եղ զծխափողն ի բերանոյն , եւ զցուպ իւր ընդ երկինս
ցգեալ՝ ետ երդումն սոսկալի եւ ասէ . « Ներեալ դմա՝ ոչ ի սէր
Աստուծոյ , այլ առ քոյ սիրոյդ : » Եւ Վիրգիլեայ ակնարկի առ
խափշիկն արարեալ զի յառաջ առ տերն իւր մատիցէ , ինքն
փութացաւ խոյս ետ ի տեղուոջէն , եւ Պօղ զմետ նորա :

Եւ դարձ արարեալ ի միասին ընդ գառ ի վերն ընդ որ իջեալ
էին , նստան ի կատար լերինն ընդ ծառով ուրեք վաստակաբէկք
եւ ծարաւահոյժք . զի յայգուէ անուրն անկեալք յուղի՝ խրա-
սախս անելի քան զհինգ հատեալ էին անսուսող : Ասէ Պօղ ցՎիր-
գիլե . « Քոյր իմ , վաղ իսկ հատարակեալ է օրս . քաղցեալ ես
դու եւ ծարաւի . եւ ձարակ ինչ գտանել աստ չիք . եկ իջցուք
վերստին , զնալ խնդրել մեզ կերակուր ի տեսունէ զերւոյն : »
Պատասխանի ետ Վիրգիլե . « Ո՛հ , մի սիրելիդ իմ . այրն այն
անաբէկ արար զիս : Յուշ քէզ զոր ինչ մայրիկն մէր սովոր է
ասել . Հաց անօրինին կոպճով լնու զբերան : » Կրկնեալ անդրէն
Պօղայ ասէ . « Եւ զի գործիցեմք , զի եւ պտուղք ծառոցս ան-
պիտանք են ի կերակուր . չիք եւ ոչ մոշէնի աստանօր եւ ոչ
բքուէնի առ ի բուծանել զծարաւ քո : » Վիրգիլե ասէ . « Տեր
ողորմեսցի մեզ , այն որ տայ կերակուր ճագուց իսկ բռնոց որ
ձրճուէն առ նա : » Մինչդէռ բանքն ի բերան նորա էին , հարաւ
յունկն նոցա խոխոջ աղբերական որ ոչ ինչ հետի ի տեղուոջէն
գահավիժեր : Ընթացան անդր , հարին զպատուք իւրեանց յա-
կանակիտ աղբերէն , եւ քաղեալ կերան խուսն ինչ ջրկոտեմ գա-
փամբ առուակիւն բուսեալ : Եւ մինչդէռ այսր անդր աջս ածեալ

fit pas grand compte de ces deux enfants pauvrement vêtus ; mais quand il eut remarqué la taille élégante de Virginie , sa belle tête blonde sous une capote bleue, et qu'il eut entendu le doux son de sa voix, qui tremblait ainsi que tout son corps , il ôta sa pipe de sa bouche , et, levant son rotin vers le ciel , il jura par un affreux serment qu'il pardonnait à son esclave , non pas pour l'amour de Dieu, mais pour l'amour d'elle. Virginie aussitôt fit signe à l'esclave de s'avancer vers son maître ; puis elle s'enfuit, et Paul courut après elle.

Ils remontèrent ensemble le revers du morne par où ils étaient descendus ; et, parvenus au sommet , ils s'assirent sous un arbre, accablés de lassitude, de faim et de soif. Ils avaient fait à jeun plus de cinq lieues depuis le lever du soleil. Paul dit à Virginie : « Ma sœur , il est plus de midi ; tu as faim et soif ,
« nous ne trouverons pas à diner ici : redescendons le morne ,
« et allons demander à manger au maître de l'esclave. — Oh !
« non, mon ami, reprit Virginie : il m'a fait trop de peur. Sou-
« viens-toi de ce que dit quelquefois maman : Le pain du mé-
« chant remplit la bouche de gravier. — Comment ferons-nous
« donc ! dit Paul ; ces arbres ne produisent que de mauvais fruits ;
« il n'y a pas seulement ici un tamarin ou un citron pour te ra-
« fraîchir. — Dieu aura pitié de nous , reprit Virginie ; il exauce *la voix*
« des petits oiseaux qui lui demandent de la nourriture. » A peine
avait-elle dit ces mots, qu'ils entendirent le bruit d'une source
qui tombait d'un rocher voisin. Ils y coururent , et, après s'être
désaltérés avec ces eaux plus claires que le cristal, ils cueilli-
rent et mangèrent un peu de cresson qui croissait sur ses bords.
Comme ils regardaient de côté et d'autre s'ils ne trouveraient

հայէին գտանել բերես այլ ինչ կազդուրիչ քաղցոյ, նշմարեաց Վիրգիլնէ ի ծառս անտառին մատաղատունկ յազգէ արմաւենեաց: Կաղամբաձէ գնդակն սաղարբապատ ի գազարան տնկոյն, քաղցր էր յոյժ ի կերակուր. Եւ քեպետ բուն նորա ոչ ինչ աւելի քան գարունից ունէր բանձրութիւն, ամբառնայր վարսուն ոտնաջապ. փայտ նորին խուրճ իմն ի քելից բազմաց բուի յօղեայ, այլ կուրծն որ ի միջի՝ կարծրապինդ է յոյժ, սայրասուր իսկ տապարաց անտեղիտայի. իսկ Պօղայ ջեր անդ Եւ ոչ նրան մի փոքրիկ: Ուշ ի կուրծս անկեայ հուր հարկանել զարմաւենոյն, վարաներ դարձեայ՝ ջուներով հրահանս, Եւ յապառածուտ կղզւոջ անդ ջեր արդեօք գտանել կայծարար: Բայց հարկ ի ձարտարութիւն դրդէ գայր. Եւ բազումք ի պիտանեգոյն գիւտից ի բշուտուաց Են հանձարեայ: Խորհեցաւ ըստ սեսոցն օրինակի վառել հուր: Առեայ ընդ ոտիւք ոստ մի ծառոյ գօսացելոյ, ծակ ի նմա գործեաց ծայրիւ քարի, Եւ ապա սայրիւ նորին տաշեայ նրբեայ այլ իմն ոստ ջոր, մխեսաց գայն ի ծակ միւսոյն որ ընդ ոտիւքն էր, Եւ շրջշրջեայ ուժգնակի ընդ ափ որպէս զաղօրեակ ջորոյարի, Ետես Եւ անա ծուխ ընդ ծակն Ելանէր Եւ կայծակուներ անտի հատանէին: Յայնժամ քաղեայ խոտ ջոր Եւ խութս Եւ կրկուտ, արար հուր առ արմին արմաւենոյն, Եւ իսկոյն կործան անկանէր ծառն մեծաւ ձարձատմամբ: Նովին հրով կեղեւեաց Եւ զպտուղն կաղամբաձէ ի փշալից սաղարբապատ ի կարծր պատենիցն: Ջկես նորին կերան անեփ, Եւ զմիւս կեսն Եփեայ ընդ մոխրով, Եւ Երկորին Եւս քաղցրաձաշակ ի քիմս նոցա բուռէին: Եւ ուրախութեամբ գանալաճոյճ կերակրիկն ձաշակեցին յիշատակաւ առաւօտին բարեգործութանն. սակայն խնդութիւն նոցա աղմկեր յաձել զմտաւ զմարցն տազնապ ընդ անտես լինել իւրեանց յերկար ի տանէ. Եւ Վիրգիլնէ ստեպ զկասկածն գայն յեղյեղէր: Սակայն Պօղ կազդուրեայ կերակրովն սրտապնդէր զնա Եւ ասէր. « Փոյք ընդ փոյք հասեայ արդ սփոփեսցուր զճնօղս մեր: »

pas quelque nourriture plus solide, Virginie aperçut parmi les arbres de la forêt un jeune palmiste. Le chou que la cime de cet arbre renferme au milieu de ses feuilles est un fort bon manger; mais, quoique sa tige ne fût pas plus grosse que la jambe, elle avait plus de soixante pieds de hauteur. A la vérité, le bois de cet arbre n'est formé que d'un paquet de filaments; mais son aubier est si dur, qu'il fait rebrousser les meilleures haches, et Paul n'avait pas même un couteau. L'idée lui vint de mettre le feu au pied de ce palmiste: autre embarras; il n'avait point de briquet; et, d'ailleurs, dans cette île si couverte de rochers, je ne crois pas qu'on puisse trouver une seule pierre à fusil. La nécessité donne de l'industrie, et souvent les plus utiles découvertes ont été dues aux hommes les plus misérables. Paul résolut d'allumer du feu à la manière des noirs: avec l'angle d'une pierre il fit un petit trou sur une branche d'arbre bien sèche, assujettie sous ses pieds; puis, avec le tranchant de cette pierre, il fit une pointe à un autre morceau de branche également sèche, mais d'une espèce de bois différent; il posa ensuite ce morceau de bois pointu dans le trou de la branche qui était sous ses pieds, et, la faisant tourner rapidement entre ses mains comme on roule un moulinet dont on veut faire mousser du chocolat, en peu de moments il vit sortir du point de contact de la fumée et des étincelles. Il ramassa des herbes sèches et d'autres branches d'arbres, et mit le feu au pied du palmiste, qui bientôt après tomba avec un grand fracas. Le feu lui servit encore à dépouiller le chou de l'enveloppe de ses longues feuilles ligneuses et piquantes. Virginie et lui mangèrent une partie de ce chou crue, et l'autre cuite sous la cendre, et ils les trouvèrent également savoureuses. Ils firent ce frugal repas, remplis de joie par le souvenir de la bonne action qu'ils avaient faite le matin; mais cette joie était troublée par l'inquiétude où ils se doutaient

Եւ յարուցեալ ի ճաշոյն վարանէին, ջուներով զոր ուղեցոյց առաջնորդել նոցա ի տուն : Պօղ որ անխռովն էր յամենայնի, ասէ ցՎիրգիլնէ. « Տուն մեր յարեաւկողմն կոյս ի միջօրեայ անկանի : հարկ է մեզ սպա անցանել, որպէս յառաւօտուս, ընդ լեառն երեքսարեան որ հանդեպ մեր կայ : Օն արի, զնասցոսք, բոյր իմ : » Եւ անուն լերինն էր Եռաստին, զի սարք նորա երեքին գտեանց բերին զճեւ : Հապա իջին ընդ հիւսիսակողմեան ձորամէջ Սեառ Գետոյն, Էս ճանապարհ արարեալ ժամ մի հասին յափն յայնաժառայ զետոյ որ խափաներ զանցս նոցա : Անտառախիտն այն կողմն մեծ կղզոյն անձանօր է ցարդ, մինչեւ յուրվից ի գետոց անտի Էս ի վերանց որ ի նմա՛ դեռ Էսս պակասեն անուանք : Գետն յոր հասին՝ յորճնեռանդն խաղայ ընդ ժայռս խոխոջանօր. յորոց զանգիտեալ Վիրգիլեայ ոչ իշխեր միջամուխ լինել անցանել ընդ հունն : Յայնժամ Պօղայ քստանճնեալ զնա, անց բեռամբն ընդ լայիծ սպառածս գետոյն աներկիւղ ի յորճանաց անտի, Էս ասէր ցՎիրգիլնէ. « Մի՛ ինչ երկնչիցիս. հօր եմ Էս՛ մինչ դո՛ւ ընդ իս՛կաւս. էրէ տանուտեառնն ջեր շնորհեալ քեզ զներումն գերսոյն, մենամարտի ընդ նմա : » Վիրգիլնէ ասէ. « Եւ իբր հնար էր քեզ ընդ անօրէն հսկային գալ ի վեզ. սպա ուրեմն ի վտանգ մեծ արկի գրեզ : Քանի՛ դժուարին է բարեբարել. իսկ ջար ինչ գործել զիսրին յոյժ : »

Եւ իբրեւ էլ Պօղ ի ցամար, դեռ Էսս բերբն հանդերձ քստ անճին յառաջ վարէր զճանապարհն՝ յուսացեալ էլանել նովաւ ընդ լեառնն Եռաստին, որ կիսով փարսախաւ կայր ի բացեայ. այլ

bien que leur longue absence de la maison jetterait leurs mères. Virginie revenait souvent sur cet objet; cependant Paul, qui sentait ses forces rétablies, l'assura qu'ils ne tarderaient pas à tranquilliser leurs parents.

Après dîner, ils se trouvèrent bien embarrassés, car ils n'avaient plus de guide pour les reconduire chez eux. Paul, qui ne s'étonnait de rien, dit à Virginie : « Notre case est vers le « soleil du milieu du jour; il faut que nous passions, comme « ce matin, par-dessus cette montagne que tu vois là-bas « avec ses trois pitons. Allons, marchons, mon amie! » Cette montagne était celle des Trois-Mamelles, ainsi nommée parce que ses trois pitons en ont la forme. Ils descendirent donc le morné de la Rivière-Noire du côté du nord, et arrivèrent, après une heure de marche, sur les bords d'une large rivière qui barrait leur chemin. Cette grande partie de l'île, toute couverte de forêts, est si peu connue, même aujourd'hui, que plusieurs de ses rivières et de ses montagnes n'y ont pas encore de nom. La rivière sur le bord de laquelle ils étaient, coule en bouillonnant sur un lit de roches. Le bruit de ses eaux effraya Virginie; elle n'osa y mettre les pieds pour la passer à gué. Paul prit alors Virginie sur son dos, et passa ainsi chargé sur les roches glissantes de la rivière, malgré le tumulte de ses eaux. « N'aie pas « peur, lui disait-il; je me sens bien fort avec toi. Si l'habitant « de la Rivière-Noire t'avait refusé la grâce de son esclave, je « me serais battu avec lui. — Comment! dit Virginie, avec cet « homme si grand et si méchant? A quoi t'ai-je exposé! Mon « Dieu! qu'il est donc difficile de faire le bien! Il n'y a que le « mal qui soit facile à faire. »

Quand Paul fut sur le rivage, il voulut continuer sa route chargé de sa sœur, et il se flattait de monter ainsi la montagne des Trois-Mamelles, qu'il voyait devant lui à une demi-lieue de

վաղ պարտասեայ անկեայ յուժոյ, հարկեցաւ ղնել զնա ի վայր
էս հանգզել առ նովաւ : Ասէ ցնա Վիրգիներ . « Օրս տարածամէ ,
էղբայր իմ . դու դէռ էսս յուժի կաս , իսկ էս վաստակաբէկ . բող
զիս աստեն , էս դու միայնակ դարձ ի տուն արարեայ հանգո
զսիրտ ծնողացն մերոց : » Եւ ասէ Պօղ . « Ո՞նք սնա յինեն . ոչ բողից
զբէզ : Եբէ գիշեր ի վերայ հասցէ մեզ յանտառի աստ , լուցից
հուր , հարից արմաւենի , զկաղամբն ջամբեցից քեզ , էս սաղար-
քիւքն յօրինեցից քեզ տաղաւար : » Բայց իբրէս ոգի էառ . սա-
կաւիկ մի Վիրգիներ , խլեաց ի հինաւուրց բնոյ ծառոյն որ խոնար-
հեր անկաներ զգետեզերբն՝ տերէսս երկայնամիզս գաղտակրի,
էս ճարտարեայ նորօք տրէխաւորեաց գոտս իւր արխնաներ-
կեայս ի քարանց ճանապարհին . քանզի առ հապճեայ փութոյն
ի բարերարել՝ մոռացեայ էր ազանել կօշիկ յոտս իւր : Եւ իբրէս
սփոփեցան զարշապարբն տերէսոցն հովութեամբ , էհատ գաւա-
զան ի հնդիկ եղեգանէ էս անկաւ յուղի՝ միով ձեռամբ յեղբայրն
յեցեայ , էս միւսովն ի ցուպն եղեգնեայ :

Այսպէս հանդարտարայ ճանապարհ ընդ մայրիս առնէին .
այլ ծառք բարձրաբերձք էս սաղարքախիտք վաղ իսկ կալան
յաջաց նոցա գլետուն Եռաստեանց , յոր դէմ էղեայ զնային . էս
արեգակն ի մուտս խոնարհեր : Իբրէս պահ մի էանց ի վերայ ,
խոտորեցան յանգզայս յարանետ ճանապարհեն , էս յանել ինչ
անկան բաւիղ ծառոց , բաղեղանց էս ապառաժից : Պօղ ասաց
ցՎիրգիներ նստել առ տեղեան , էս ինքն այլ յայլմէ էղեայ այսր
անդր ընթանայր՝ էլի աղագս գտանել ի քիտուտ մացառաց անտի .
այլ զրաջան էղէս ամենեւին : Ել ի կատար ծառոյ միոյ բարձու
զի գէր զԵռաստիմն տեսանիցէ գլետուն . սակայն ոչ այլ ինչ
էտես շուրջանակի բայց զգագարունս ծառոց որ ոսկեփայլ ճա-
ճանչէին ի ճառագայրից արփաւոյն վերջնոց : Տակաւ ստուերք
լերանցն երկայնեայ ծածկէին զանտառս հովտաց . հանդարտեր
հողմն որպէս դէպ լինի յարեւուն մտանել . յութիւն խորին

là ; mais bientôt les forces lui manquèrent , et il fut obligé de la mettre à terre et de se reposer auprès d'elle. Virginie lui dit alors : « Mon frère, le jour baisse ; tu as encore des forces, et « les miennes me manquent ; laisse-moi ici, et retourne seul à « notre case pour tranquilliser nos mères. — Oh ! non, dit Paul, « je ne te quitterai pas. Si la nuit nous surprend dans ces bois, « j'allumerai du feu, j'abattrai un palmiste, tu en mangeras le « chou, et je ferai avec ses feuilles un ajoupa pour te mettre à « l'abri. » Cependant Virginie, s'étant un peu reposée, cueillit sur le tronc (penché) d'un vieux arbre penché sur le bord de la rivière, de longues feuilles de scolopendre qui pendaient de son tronc ; elle en fit des espèces de brodequins dont elle s'entoura les pieds, que les pierres des chemins avaient mis en sang ; car, dans l'empressement d'être utile, elle avait oublié de se chauffer. Se sentant soulagée par la fraîcheur de ces feuilles, elle rompit une branche de bambou, et se mit en marche en s'appuyant d'une main sur ce roseau, et de l'autre sur son frère.

Ils cheminaient ainsi doucement à travers les bois ; mais la hauteur des arbres et l'épaisseur de leurs feuillages leur firent bientôt perdre de vue la montagne des Trois-Mamelles, sur laquelle ils se dirigeaient, et même le soleil, qui était déjà près de se coucher. Au bout de quelque temps, ils quittèrent sans s'en apercevoir le sentier frayé dans lequel ils avaient marché jusqu'alors, et ils se trouvèrent dans un labyrinthe d'arbres, de lianes et de roches, qui n'avait plus d'issue. Paul fit asseoir Virginie, et se mit à courir çà et là, tout hors de lui, pour chercher un chemin hors de ce fourré épais ; mais il se fatigua en vain. Il monta au haut d'un grand arbre pour découvrir au moins la montagne des Trois-Mamelles ; mais il n'aperçut autour de lui que les cimes des arbres, dont quelques-unes étaient éclairées par les derniers rayons du soleil couchant. Cependant l'om-

պատեր զվայրսն անմարդիս, և եղջերուաց Եւեք լսելի լինէր
անդանօր կռիւնց՝ որ դիմեալ գնային յամայնօջն ի խնդիր կա-
ղաղուց : Յուսացաւ Պօղ քե գուցէ ումէք յորսորդացն լինիցի
լսելի, և ճայն բարձեալ գոչէր ուժգին աղաղակաւ . « Եկնայր,
Եկնայր, յօգն հասէք Վիրգիւնեայ : » Եւ արձագանգաց Եւեք ան-
տառիւն անդրէն կրկնեալ և երէրկնեալ՝ Ետուն նմա պատաս-
խանի . « Վիրգիւնէ... Վիրգիւնէ : »

Յայնժամ Էջ Պօղ ի ծառոյ անտի վաստակաբեկ և տրտմագին,
և խորհեր ի միտս իւր քե որպիսի ինչ արդեօք հնարս հայր-
հայրիցէ երեկօրէնոյ ի տեղուօջն . այլ ոչ էր անդ աղբիւր, և ոչ
արմաւենի, և ոչ խռիւք և փայտ չոր առ ի զնոր յուցանելոյ :
Եւ տեսեալ ակներեւ զի ոչ Եւս է իմիր ձեռնհաս, սկսաւ լալ :
Ասէ ցնա Վիրգիւնէ . « Մի լար, սիրեցեալդ . ապա քե ոչ, մեռանիմ
ես ի ցառոցս . ես իսկ եմ պատճառք վշտացդ քոց և տագնապի
մարցն մերոց : Զ օրէն առնել ինչ, և ոչ բարիս ինչ գործել ան-
հրաման ի ծնողաց : Ո՛հ, զի անմտացայ յոյժ : » Եւ յարտասուս
հարաւ : Ապա ասէ ցՊօղ . « Եկ յաղօքս կացցուք առ Աստուած,
Եղբայր, և ողորմեսցի մեզ : » Այն ինչ զաղօքսն աւարտէին,
և անա ճայն հաջելոյ շանց հարաւ ի լսելիս նոցա : Ասէ Պօղ .
« Հաջիւն է այդ բարակի . յորսորդացն որ յորս եղջերուաց հեծա-
նէ յերեկոյիս : » Եւ ի յաճախել հաջմանցն ասէ Վիրգիւնէ . « Ինձ
բուի քե Հաստարիմն է, շուն բնակութեան մերոյ . զի ճանա-
ջեմ ես զճայն նորա . միք մժտ իցեմք հասանել, և կամ առ ստո-
րոտով մերոյ յերկնն գտանիցիմք : » Եւ նոյն հետայն դիմեաց Եկն
Հաստարիմն և փարէր գոտիւք նոցին, հաջեր, մոնչեր,
կոնչեր և քծինս տայր նոցա : Եւ մինչդեռ տակաւին հիւացեալ
իմն կային, և անա տեսին զԴոմինիկոս զի փութանակի գայր
առ նոսա : Եւ ի հասանել սեռոյն որ արտասուէր առ խնդին՝
յուժան և ինքեանք յարտասուս, և կացին մնացին անբարբառք :

bre des montagnes couvrait déjà les forêts dans les vallées ; le vent se calmait, comme il arrive au coucher du soleil ; un profond silence régnait dans ces solitudes, et on n'y entendait d'autre bruit que le brame des cerfs, qui venaient chercher leurs gîtes dans ces lieux écartés. Paul, dans l'espoir que quelque chasseur pourrait l'entendre, cria alors de toute sa force : « Venez, venez au secours de Virginie ! » Mais les seuls échos de la forêt répondirent à sa voix, et répétèrent à plusieurs reprises : « Virginie!... Virginie! »

Paul descendit alors de l'arbre, accablé de fatigue et de chagrin : il chercha les moyens de passer la nuit dans ce lieu ; mais il n'y avait ni fontaine, ni palmiste, ni même de branches de bois sec propres à allumer du feu. Il sentit alors par son expérience toute la faiblesse de ses ressources, et il se mit à pleurer. Virginie lui dit : « Ne pleure point, mon ami, si tu ne veux m'accabler de chagrin. C'est moi qui suis la cause de toutes tes peines et de celles qu'éprouvent maintenant nos mères. Il ne faut rien faire, pas même le bien, sans consulter ses parents. Oh ! j'ai été bien imprudente ! » Et elle se prit à verser des larmes. Cependant elle dit à Paul : « Prions Dieu, mon frère, et il aura pitié de nous. » A peine avaient-ils achevé leur prière, qu'ils entendirent un chien aboyer. « C'est, dit Paul, le chien de quelque chasseur qui vient, le soir, tuer des cerfs à l'affût. » Peu après, les aboiements du chien redoublèrent. « Il me semble, dit Virginie, que c'est Fidèle, le chien de notre case ; oui, je reconnais sa voix : serions-nous si près d'arriver et au pied de notre montagne ? » En effet, un moment après, Fidèle était à leurs pieds, aboyant, hurlant, gémissant et les accablant de caresses. Comme ils ne pouvaient revenir de leur surprise, ils aperçurent Domingue qui accourait à eux. A l'arrivée de ce bon noir, qui pleurait de joie, ils se mirent aussi à pleurer, sans

Մինչեւ ապա անձին զգաստ եղէ. Գոմինիկոս է. ասէ . « Ո՛տեարք իմ նորատիրք, զինորդ տագնապեցան մարքն ձեր . ճր գարմանք կալան զնոսա յորժամ դարձ ի պատարագեն արարեալ չգտար զձեզ առ տնին . Մարիամ որ յանկեան ուրեք տանն վաստակեր, ոչ գիտեր բէ ճւր մեկնեալ զնացեալ իցեք : Բագում անգամ շուրջ եկեալ ընթացայ զբնակարանան մերով, անգիտացեալ բնաւ երէ ընդ ճր արժան իցէ էլանել ձեզ ի խնդիր . ուր ուրեմն առեալ զհնոտիսն ձեր մատուցի Հաւատարմին ի հոտոտումն, էւ անասնիկդ իբրու իմացեալ զմիտս իմ՝ անդէն յուղի անկաւ՝ հետախոյզ ձեզ լինելով, էւ զձեռն յար ի տատանման կալեալ՝ առաջնորդեաց ինձ մինչ ի Սեան Գետ : Անդ զիտացի ի տանուտեռնէ բնակարանին զի ածեալ է ձեր առնա զաղախին նորա զխափշիկ, որում էւ շնորհ արարեալ նորա երեսացն ձերոց՝ ներեալ է նմին : Այլ որպիսի շնորհ : Եցոյց ինձ զեղկէլին ոտնակապօք պնդեալ ի կոճեղս, էւ երէքժանի անուր երկաթի ի պարանոցին ունելով : Իսկ Հաւատարմին խիլ արկեալ անդադար ած ձգեաց զիս մինչեւ ցարաւանդակ Սեա Գետոյ, էւ անդ զկայ առեալ հաջեր ուժգին բարբառով . էւ եր ի տեղուջն աղբերակն մի, էւ արմաւենի տապալեալ, էւ առ նմին հուր յուցեալ որ ծխեր տակաւին : Անտի ապա առեալ ած զիս մինչեւ ցայսր ի ստորոտս Եռաստին լերինդ . իսկ աստի մինչեւ ցտուն չորից խրատախաց ճանապարհ է : Հապա կերայք էւ զօրացարուր : » Էւ անդէն մատոյց նոցա քարար մի, էւ միրզս էւ հաղադակ լի ըմպելեաւ որ կազմեալ էր ի ջրոյ էւ ի զինւոյ, ի հուզից լեմոնի, ի շարարէ էւ ի ննդիկ ընկզոյ գոր մարցն նոցա պատրաստեալ էր ի կազդուրումն էւ ի զովացումն : Յոգոց Էհան Վիրգինէ յիշատակաւ հեք աղախնոյն էւ մտայոյզ տառապանաց մարցն . էւ ասեր բագում անգամ . « Բ՛նքէ, որպէս զի դրժուարին է բարերարել ումէք ի մարդկանէ : » Մինչդեռ Պօղ էւ նա ճաշակեալ կազդուրէին, հուր էլոյց Գոմինիկոս . էւ գտեալ յապառաժս անդ ազգ փայտի ծամածուռ, որ դալար էւս էլով՝

pouvoir lui dire un mot. Quand Domingue eut repris ses sens :

« O mes jeunes maîtres, leur dit-il, que vos mères ont d'inquié-
« tudes ! comme elles ont été étonnées quand elles ne vous ont
« plus retrouvés au retour de la messe, où je les accompa-
« gnais ! Marie, qui travaillait dans un coin de l'habitation, n'a
« su nous dire où vous étiez allés. J'allais, je venais autour de
« l'habitation, ne sachant moi-même de quel côté vous chercher.
« Enfin j'ai pris vos vieux habits à l'un et à l'autre, je les ai
« fait flairer à Fidèle ; et sur-le-champ, comme si ce pauvre ani-
« mal m'eût entendu, il se mit à quêter sur vos pas ; il m'a con-
« duit, toujours en remuant la queue, jusqu'à la Rivière-Noire.
« C'est là où j'ai appris d'un habitant que vous lui aviez ramené
« une négresse marronne, et qu'il vous avait accordé sa grâce ;
« mais quelle grâce ! Il me l'a montrée attachée, avec une chaîne
« au pied, à un billot de bois, et avec un collier de fer à trois
« crochets autour du cou. De là, Fidèle, toujours quêtant, m'a
« mené sur le morne de la Rivière-Noire, où il s'est arrêté en-
« core en aboyant de toute sa force ; c'était sur le bord d'une
« source auprès d'un palmiste abattu, et près d'un feu qui fu-
« mait encore. Enfin il m'a conduit ici ; nous sommes au pied
« de la montagne des Trois-Mamelles, et il y a encore quatre
« bonnes lieues jusque chez nous. Allons, mangez et prenez des
« forces. » Il leur présenta aussitôt un gâteau, des fruits et une
grandealebasse remplie d'une liqueur composée d'eau, de vin,
de jus de citron, de sucre et de muscade, que leurs mères avaient
préparée pour les fortifier et les rafraîchir. Virginie soupira au
souvenir de la pauvre esclave et des inquiétudes de leurs mères.
Elle répéta plusieurs fois : « Oh ! qu'il est difficile de faire le
« bien ! » Pendant que Paul et elle se rafraîchissaient, Domini-
gue alluma du feu, et, ayant cherché dans les rochers un bois
tortu qu'on appelle bois de ronde, et qui brûle tout vert en je-

բոց մեծ արձակե, ջան պայծառ յարդարեաց, քանզի եւ գիշեր ուրեմն էր : Այլ իբրեւ ժամ ջուռոյն եհաս ի վերայ, անկաւ ի վարան տարակուսի, զի Պօղ եւ Վիրգիլն ոչ էւս զօրէին ընթանայ, քանզի այտուցեալ էին ոտք նոցա եւ կարմրացեալք : Հարկ էր հեռագոյն ուրեք էրբայ ի խնդիր օգնականութեան, կամ քե անդէն ի տեղւոջն էրեկօքս առնել ընդ նոսա . ասէ ցնոսա . « Ո՞ր իցեն առարքն յորս գերկոսին զձեզ միանգամայն ի գիրկս իմ բարձեալ տանէի . բայց արդ դուք մեծացարուք, եւ ես ձերացայ : » Եւ մինչդեռ յայն վարան տարակուսի տազնապէր, անա ամբոխ լեռնաբնակ հնդկաց որ ոչ ի բացեայ էին քան զբայլըս քսան, եւ պարագլուխ նոցին մատուցեալ առ Պօղ եւ առ Վիրգիլնէ ասէ . « Ազնիւ պատանեակրդ սպիտակք, մի ինչ զանգիտիցէք . տեսար մեր զձեզ յառաւօտուս զի անցեալ զնացէք ընդ կնոջ ումեմն հնդկի Սեա . Գետացոյ, հայցել զներումն ի դժնդակ տեսունեն : Ահա ի տրիտուր փոխարինի շնորհին զոր արարէք՝ շալակեալ տարցուք զձեզ մինչէ . ի տուն բնակութեան ձերոյ : » Զայս ասացեալ ակնարկեաց առ հնդկսն, եւ չորք ոմանք կորովիք գահաւորակ կազմեալ փութապէս յոստոց ծառոց եւ ի բաղեղանց՝ նստուցին ի նմա զՊօղ եւ զՎիրգիլնէ, եւ բարձին յուսս իւրեանց, եւ Գոմիսիկոս ջան ի ձեռին յառաջընթաց լինէր . այնպէս անկան յուղի հրճուողական ձայնիւ հընդ կացն պարու, որք օրհնաբանէին զնոսա : Գորովեցաւ Վիրգիլնէ, եւ ասէ ցՊօղ . « Տեսանէս, ո՛ սիրելի, զի ոչ բողոս Տեր անվարձ զգործս բարիս : »

Գիշերն հասարակէր, եւ հասին նոքա ի ստորոտ լերին իւրեանց որոյ յուսանշոյլ վառէին կատարք : Այն ինչ էյանէին ընդ զառ ի վերն, եւ անա ձայնք բարբառոյ գոչէին առ նոսա . « Դո՛ւք իցէք, որդեակք իմ : » Եւ կրկնեցին նոքա հնդկօքն հանդերձ . « Այն, այն, մեր իսկ էմք : » Եւ անդէն տեսին զմարս իւրեանց եւ զՄարիամ զի ջահս ի ձեռին ընդ առաջ գային նոցա : Եւ ասէ կարուր տիկին . « Ո՛վ նէք մանկտի, ուստի՛ գայք . յնր

tant une grande flamme, il en fit un flambeau qu'il alluma, car il était déjà nuit. Mais il éprouva un embarras bien plus grand quand il fallut se mettre en route : Paul et Virginie ne pouvaient plus marcher ; leurs pieds étaient enflés et tout rouges. Domingue ne savait s'il devait aller bien loin de là chercher du secours. « Où est le temps où je vous portais tous deux à la fois dans mes bras ? Mais maintenant vous êtes grands, et je suis vieux ! » Comme il était dans cette perplexité, un groupe de noirs marrons se fit voir à vingt pas de là. Le chef de cette troupe, s'approchant de Paul et de Virginie, leur dit : « Bons petits blancs, n'ayez pas peur ; nous vous avons vus passer ce matin avec une négresse de la Rivière-Noire ; vous alliez demander sa grâce à son mauvais maître : en reconnaissance, nous vous reporterons chez vous sur nos épaules. » Alors il fit un signe, et quatre noirs marrons des plus robustes firent aussitôt un brancard avec des branches d'arbres et des liannes, y placèrent Paul et Virginie, les mirent sur leurs épaules ; et, Domingue marchant devant eux, ils se mirent en route aux cris de joie de toute la troupe, qui les comblait de bénédictions. Virginie attendrie disait à Paul : « O mon ami ! jamais Dieu ne laisse un bienfait sans récompense. »

Ils arrivèrent vers le milieu de la nuit au pied de leur montagne, dont les croupes étaient éclairées de plusieurs feux. A peine ils la montaient, qu'ils entendirent des voix qui criaient : « Est-ce vous, mes enfants ? » Ils répondirent avec les noirs : « Oui, c'est nous ; » et bientôt ils aperçurent leurs mères et Marie, qui venaient au devant d'eux avec des tisons flambants. « Malheureux enfants ! dit madame de La Tour, d'où venez-

աղէտս տարակուսի արկեր դուք զմեզ : » Ասէ Վիրգիլնէ : « Ի
Սէառ Գետոյ զամբ' խնդրեայ ներուսն յանցանաց խափշիկ ա-
ղախնոյ ուրուսն փախստականի, որուսմ զնախանաշն մեր
տուեայ էի առաւօտուս, զի սովալլուկ էր եղկէլին . է. ահա ննդիկ-
քըս անտառաբնակք բարձեայ բերին զմեզ : » Անդէն զիրկս ար-
կեայ փարեցաւ . Լաբուր տիկլին զդատերբն, է. յողէլ իսկ բարբառ
ոչ կարէր . է. ի բանալ էրեսաց Վիրգիլնեայ յարտասուաց անտի
մօրն, ասէ ցնա . « Մոռացուսն առնես ինձ, մայրիկ, վշտացն
գորս կրեցի : » Եւ Մարգարիտ էս խնդամտեայ փարէր զպա-
բանոցան Պօղայ է. ասէր . « Եւ դու, որդեակ իմ, գործ մի
բարի գործեցեր : » Իսկ իբրէս հասին ի սնակս իւրեանց որ-
դուկն հանդերձ, արկին կերակուր ննդիկ որբերոյն, է. նորս
ղարձան անդրէն յանտառս իւրեանց՝ մաղբելով նոցա զամենայն
բարեբաստութիւն :

« vous? dans quelles angoisses vous nous avez jetées! — Nous
« venons, dit Virginie, de la Rivière-Noire, demander la grâce
« d'une pauvre esclave marronne, à qui j'ai donné ce matin
« le déjeuner de la maison, parce qu'elle mourait de faim; et
« voilà que les noirs marrons nous ont ramenés. » Madame de
La Tour embrassa sa fille sans pouvoir parler; et Virginie,
qui sentit son visage mouillé des larmes de sa mère, lui dit :
« Vous me payez de tout le mal que j'ai souffert! » Margue-
rite, ravie de joie, serrait Paul dans ses bras, et lui disait :
« Et toi aussi, mon fils, tu as fait une bonne action. » Quand
elles furent arrivées dans leurs cases avec leurs enfants, elles
donnèrent bien à manger aux noirs marrons, qui s'en retour-
nèrent dans leurs bois en leur souhaitant toute sorte de pros-
périté.

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Օր ըստ օրէ յաւելոյր գերդաստանացն այնոցիկ խաղաղաւետ Էրջանկութիւն . ճեռի էին ի նոցանէ չարատանջ կիրք նախանձու . Եւ փառասիրութեան , Եւ ոչ ըղձակերտք էին նամբաւոյ ունայնութեան զոր նենգութիւն ընճեռէ , Եւ ի բաց կորզէ զբպարտութիւն . շատ գրեին անձամբ անձանց կայ Եւ վկայ Եւ դատաւոր : Ի կղզւոջ անդ , որպէս Եւ յամենայն Եւրոպական գաղութս , ճետարննութիւն մեծ է չարամիտ վիպաց արկածից Եւ պատահարաց . իսկ սոցա հանդեսն առարիւնութեան Եւ աւնուանքն անգամ յանձանօրս էին : Միայն յորժամ յանցաւորացն որ ընդ ձանապարհն կիտրոնեաց հարցումն ինչ առնէր ումբ ի դաշտաբնակաց անտի էրէ « Ո՞ր բնակութիւն իցէ ի վեր անդր ի տնակսդ յայդոսիկ . » պատասխանի առնէր այրն առանց զնոսա ձանաջելոյ . « Արք բարեխաբ էն : » Այսպէս Եւ մանիշակ ընդ դժնէկօր պատասպարեալ՝ բացուստ ի բաց բուրէ զհոտ անուշից , թեպէտ Եւ անտես իցէ ի մարդկանէ :

Տարագիր էր ի զրուցաց նոցա չարախօսութիւն , որ ընդ պատրուակաւ արդարութեան՝ յատելութիւն Եւ կամ ի կեղծաւորութիւն զառածանէ հարկաւ զսիրտ . բանզի Եւ չէ մարք չատել ումբ զմարդիկ՝ յորժամ առ չարս ունիցի զնոսա , Եւ ոչ կենցաղել ընդ չարս՝ յորժամ չառագաստիցէ որ զատելութիւն ընդ բօղով բարեսիրութեան : Այսպէս անա բուռն առնէ մեզ չարախօսութիւն խռով կայ ընդ այլս կամ ընդ մերոսմ իսկ անձին : Եւ թեպէտ չդատէին նորս ուրոյն ուրոյն զմարդիկ , սակայն յաճախ բանս ի մեջ առնուին զննարից բարիս ամենեցուն առնելոյ անխտիր . Եւ որ ինքնին չէին առ այն ձեռնհաս , այլ

CHAPITRE II.

Chaque jour était pour ces familles un jour de bonheur et de paix. Ni l'envie ni l'ambition ne les tourmentaient. Elles ne désiraient point au dehors une vaine réputation que donne l'intrigue et qu'ôte la calomnie ; il leur suffisait d'être à elles-mêmes leurs témoins et leurs juges. Dans cette ile, où, comme dans toutes les colonies européennes, on n'est curieux que d'anecdotes malignes, leurs vertus et même leurs noms étaient ignorés ; seulement, quand un passant demandait sur le chemin des Pamplemousses, à quelques habitants de la plaine : « Qui est-ce qui demeure là-haut dans ces cases ? » ceux-ci répondaient sans les connaître : « Ce sont de bonnes gens. » Ainsi des violettes, sous des buissons épineux, exhalent au loin leurs doux parfums, quoiqu'on ne les voie pas.

Elles avaient banni de leur conversation la médisance, qui, sous une apparence de justice, dispose nécessairement le cœur à la haine ou à la fausseté ; car il est impossible de ne pas haïr les hommes si on les croit méchants, et de vivre avec les méchants si on ne leur cache sa haine sous de fausses apparences de bienveillance : ainsi la médisance nous oblige d'être mal avec les autres ou avec nous-mêmes. Mais, sans juger les hommes en particulier, elles ne s'entretenaient que des moyens de faire du bien à tous en général ; et, quoiqu'elles n'en eussent pas le pouvoir, elles en avaient une volonté perpétuelle

մշտափափաք վառեալ տենչիս բարեգործելոյ՝ դիւրապատ-
րաստք էին օժանդակել ամենեցուն : Եւ յամայութեան անդ բնա-
կելով՝ ոչ միայն մարդատեացք չէին, այլ Եւս քան զԵւս յաւե-
լուին ի մարդասիրութիւն : Վեպք անցից պարստուելիք յաճա-
խեալք ի քաղաքաժողով ընկերութեան մարդկան՝ հետի էին
ի գրուցատրութեանց նոցա, սակայն բնութեանն հրաշալիք յար
ի հրճուանս Եւ ի հիացման ունէին զնոսա. Եւ սխրանային ընդ
վերնախնամ տեսչութեանն գորութիւն որ ընդ իւրեանց ձեռամբն
սփռեալ էր յապալէր ապառաժսն յայնուսիկ գառատութիւն,
զգեղ Եւ զամբիժ զսակաւապետ Եւ զմշտափրիքն բերկրանս :

Պօղ յերկոտասանամեայ հասակին հուժկու Եւ ուշիմ քան
զննգետասանամեայ Եւրոպացիսն գոլով, զեղազարդեալ էր
գայն ամենայն գոր ինչ հնդիկն Դոմինիկոս մշակեր Եւէր : Ելա-
նէր ընդ նմա յանտառս մօտակայս՝ խել տունկս մատաղս կի-
տրոնի Եւ նարնջի, Եւ զմոշէնին որ բոյորշի ունի կատար կա-
նաչագեղ, Եւ արմաւենիս որոց պտուղքն լի էն շարքախստն
հուզիւ Եւ զժողկանց նարնջի տան զբութումն անուշից, Եւ
տնկեր զնոսին շուրջանակի զբնակարանան : Սերմանեալ էր
Եւ սերմանս ծառոց՝ որ յերկրորդումն տարւոջ ծաղկեն կամ
պտղաբերեն, զօրինակ ակաքիքն անուանեալ ծառք, որ շուրջ
վայրաբերեալ տարածանեն հանգոյն ստոնատեսակ զնդակացն-
ջանից երկայնաձիգ փունջս ողկուգամէս ձիւնարոյր ծաղկանց-
ծիրանաձաղիկն պարսկական՝ որ երկնաբերձ ձգմամբ ի վեր
պարզէ զաղօտափայլն իւր ցցունս. սեխաձառ՝ որ անոստ
բնովն սիւնանէ ամբառնայ, Եւ լի Եւ ակաղձուն է կանաչագոյն
սեխիւք, Եւ զգագարամբն խոյակ ունի լայնասաղարք՝ զօրեն
բզենոյ :

Տնկեալ էր անդանօր Եւ զսերմն պատամենեաց, մանկենեաց,
ակնակատոյ, կուսանեոյ, հացածառի, ճագենոյ Եւ վարդա-
ճամբեաց : Յոլովք ի ծառոց անտի անդտին իսկ ընձեռէին
ի վայելս դեռահասակ տանն իւրեանց զնովանի Եւ զմիրգ, Եւ

qui les remplissait d'une bienveillance toujours prête à s'étendre au dehors. En vivant donc dans la solitude, loin d'être sauvages, elles étaient devenues plus humaines. Si l'histoire scandaleuse de la société ne fournissait point de matière à leurs conversations, celle de la nature les remplissait de ravissement et de joie. Elles admiraient avec transport le pouvoir d'une Providence qui, par leurs mains, avait répandu au milieu de ces arides rochers l'abondance, les grâces, les plaisirs purs, simples et toujours renaissants.

Paul, à l'âge de douze ans, plus robuste et plus intelligent que les Européens à quinze, avait embelli ce que le noir Domingue ne faisait que cultiver. Il allait avec lui dans les bois voisins déraciner les jeunes plants de citronniers, d'orangers, de tamarins, dont la tête ronde est d'un si beau vert, et de dattiers, dont le fruit est plein d'une crème sucrée qui a le parfum de la fleur d'orange; il plantait ces arbres déjà grands autour de cette enceinte. Il y avait semé des graines d'arbres qui, dès la seconde année, portent des fleurs ou des fruits, tels que l'agathis, où pendent tout autour, comme les cristaux d'un lustre, de longues grappes de fleurs blanches; le lilas de Perse, qui élève droit en l'air ses girandoles gris de lin; le papayer, dont le tronc sans branches, formé en colonne hérissée de mamelons verts, porte un chapiteau de larges feuilles semblables à celles du figuier.

Il y avait planté encore des pepins et des noyaux de badamiers, de manguiers, d'avocats, de goyaviers, de jacqs et de jambroses. La plupart de ces arbres donnaient déjà à leur jeune maître de l'ombrage et des fruits. Sa main laborieuse

ձեռք նորին երկասերք յանարգաստանք իսկ վայրս ցանկապատին սփռեալ էին զբարեբերութիւն : Ազգք ազգք հալուեից եւ զանազան տատասկաբոյսք դէղնափայլ եւ կարմրորակ ծաղկօքն ամբառնային ի սարաւանդս սեւաքոյր պարեխից, եւ բուէին ձգտել հասանել ի ջափ բարձրութեան երկայնամիջ պատատկացն որ կապուտակ եւ ծիրանի ծաղկամբք այսր եւ անդր ձգեալ տարածանէին ընդ զառ ի վերս լերինն :

Այնպէս տողեալ կարգեալ էր նորս զբոյսն զայնոսիկ՝ զի հեշտեաւ էր զուարճանալ միով ակնարկմամբ ի տեսիլ գեղոյ նոցին : Ի հովտածեւ պարտիզի անդ տնկեալ էր զկարճաբերձ դալարիս եւ ըստ նոցանէ զբուփս, ապա զճառս ցածունս, եւ ապա զբարձրաբերձն որ շուրջանակի զցանկապատին բոյութիւն . այնպէս զի լայնածաւայն այն տեղի զմանութիւն բերէր շուրջ տեսարանի դալարեաց, մրգաց եւ ծաղկանց, բանջարս եւս ունէյով եւ մարմանդս եւ արտորայս բրնձոյ եւ ցորենոյ :

Սակայն որ տնկագործեալն էր այնպէս զբոյսն զայնոսիկ ըստ իւրումն արուեստի, ոչ ինչ ստերիւրեալ էր եւ ի բնութեանն օրինաց . այլ մանաւանդ նովիմբ առաջնորդեալ՝ զայնոսիկ որոց ցնդականք էին սերմանիր՝ ի բարձրաւանդակ տեղիս գետեղեաց, եւ որոց հատրն շրածուփք էին, ի խաղս եւ յեղտիւրս : Այսպէս բոյսք իւրարանջիւր աճէին ըստ պատշաճի անցնիւր դրից, եւ դիրք ամենայն յիւրարանջիւր բուսոց առնուին զբնականն իւրեանց զարդ գեղեցկութեան : Ջուրք ուղիսինահոսք ի զագաբանց պարեխիցն իջեալք՝ էր ուրէք զի աղբերակս ի խորս անդ հովտին յօրինէին, եւ էր զի լայնատարր իմն հայելիս, որք եւ շուրջ պատեալք ի դալարեաց՝ առաջի առնէին ցոլացիկ գեղով զճառսն ծաղկափրփրս, եւ զպարեխս ժայռաւորս, եւ զերկնիցն կապուտակ :

Թեպէտ եւ անհարք էր վայրն եւ առապարիւն, սակայն եւ այնպէս մարքէր զյոյովս ի տնկոցն նկատել եւ ձեռամբ շօշափել . եւ առ ի զարդարն ասելոյ, մէք էսս սատար նմին լինէ-

avait répandu la fécondité jusque dans les lieux les plus stériles de cet enclos. Diverses espèces d'aloès, la raquette chargée de fleurs jaunes fouettées de rouge, les cierges épineux, s'élevaient sur les têtes noires des roches, et semblaient vouloir atteindre aux lianes chargées de fleurs bleues ou écarlates qui pendaient çà et là le long des escarpements de la montagne.

Il avait disposé ces végétaux de manière qu'on pouvait jouir de leur vue d'un seul coup d'œil. Il avait planté au milieu de ce bassin les herbes qui s'élèvent peu, ensuite les arbrisseaux, puis les arbres moyens, et enfin les grands arbres qui en bordaient la circonférence, de sorte que ce vaste enclos paraissait de son centre comme un amphithéâtre de verdure, de fruits et de fleurs, renfermant des plantes potagères, des lisières de prairies et des champs de riz et de blé.

Mais en assujettissant ces végétaux à son plan, il ne s'était pas écarté de celui de la nature : guidé par ses indications, il avait mis dans les lieux élevés ceux dont les semences sont volatiles, et sur le bord des eaux ceux dont les graines sont faites pour flotter. Ainsi chaque végétal croissait dans son site propre, et chaque site recevait de son végétal sa parure naturelle. Les eaux qui descendent du sommet de ces roches formaient au fond du vallon, ici des fontaines, là des larges miroirs qui répétaient, au milieu de la verdure, les arbres en fleurs, les rochers et l'azur des cieux.

Malgré la grande irrégularité de ce terrain, toutes ces plantations étaient pour la plupart aussi accessibles au toucher qu'à la vue : à la vérité nous l'aidions tous de nos conseils et de

արխորհրդով եւ ձեռնառութեամբ: Հորդեալ էր նորա եւ շաւիղ մի որ գնովտիւն պատ առնոյր, եւ առաջք նորին բազմապատիկք երբեալ յանգեին առ հասարակ ի մի կենդրոն բոյորակին: Զխարտաբորտսն եւ գոծուարուտս անգամ յօգուտ ի կիր արկեալ, ձեմելիս դիրագնացս կազմեալ էր ի նոսին, եւ գծառնն ընտանիս ընդ վայրենիսն ճանաւորեալ: Ի շեղջաշեղջ բազմութենէ այտի քաւայգոյր վիմացդ որ խոկեալ խճողեալ կանարդ յանցսդ յայդոսիկ, որպէս եւ ի յոյով կողմանս կղզոյս, յօրինեալ էր նա ի տեղիս տեղիս բրգունս բրգունս, եւ ի շարս քարանցն խառնեալ ընդ հողոյ եւ արմատս վարդենեաց եւ դրախտածաղկանց եւ այլոց բիւց որ զքարածայուն սիրեն: Բրգունքն այն տխրատեսիլք եւ խոշորամէք վաղ ընդ փոյր պճնեցան կանաչագեղք եւ ծաղկագուարճք: Լէրանցամէջք տնկազարդեալք ճինառուրց եւ կորարամակ ծառովք՝ գետնափոքս կազմէ՛ն կամարայարկս անբափանցս ի ջերմութենէ, եւ անդր ի հով մտանէին զցերեկ: Կածան նրբուղի տարեալ հանք ի պուրակ ուրք ծառոց վայրենեաց, յորոց ի միջակին ջովացեալ ոռճանայր յապահովի՛ ծառ ընդատուն պտղալից: Աստ տեսանել էր անդաստան լի տոհմականօք, անդ ածուս բանջարաց եւ ծառատունկս մրգաբերս: Ընդ այլ ուղի ծառազարդ գտունս էր նշմարել, եւ ընդ այլ՝ գկատարս լերանց անմատոյցն: Ընդ սաղարբախիտ անտառականդ ընդ այդուիկ տատամարեաց ընդ պատատուկս շաղապատելոց՝ ջեր հնար ականել ինչ ի լուսապայծառ իսկ արեւու. եւ ի ծագ սարաւանդին որ ի կողաց լերինդ կարկառի՛ էրեւին ամենայն քարածայոք ցանկապատիս՝ հանդերձ բացածիզն շուրբք ծովու, յորում նշմարէր երբեմն նա. Եկաւոր յեւրոպայ, եւ կամ անդրէն դարձաւոր: Եւ անա ի վերայ վիմիս այսորիկ մեծի ժողովեալ նստին ընդ երէկս գերդաստանքն Երկորին, եւ ըմբոշխնէին անբարբառ գօղոց զովուրիւն, զծաղկանց բոյրս անուշից, զաղբերաց խոխոջանս, եւ զգեղատեսիլ համբոյրս գնացական լուսոյն եւ ստուերաց:

nos secours pour en venir à bout. Il avait pratiqué un sentier qui tournait autour de ce bassin, et dont plusieurs rameaux venaient se rendre de la circonférence au centre. Il avait tiré parti des lieux les plus raboteux, et accordé par la plus heureuse harmonie la facilité de la promenade avec l'aspérité du sol, et les arbres domestiques avec les sauvages. De cette énorme quantité de pierres roulantes qui embarrassent maintenant ces chemins, ainsi que la plupart du terrain de cette île, il avait formé çà et là des pyramides, dans les assises desquelles il avait mêlé de la terre et des racines de rosiers, de poinçillades et d'autres arbrisseaux qui se plaisent dans les roches. En peu de temps ces pyramides sombres et brutes furent couvertes de verdure ou de l'éclat des plus belles fleurs. Les ravins, bordés de vieux arbres inclinés sur leurs bords, formaient des souterrains voûtés, inaccessibles à la chaleur, où l'on allait prendre le frais pendant le jour. Un sentier conduisait dans un bosquet d'arbres sauvages, au centre duquel croissait, à l'abri des vents, un arbre domestique chargé de fruits. Là était une maison; ici un verger : par cette avenue on apercevait les maisons; par cette autre les sommets inaccessibles de la montagne. Sous un bocage touffu de tatamaques entrelacés de lianes, on ne distinguait en plein midi aucun objet; sur la pointe de ce grand rocher voisin qui sort de la montagne, on découvrait tous ceux de cet enclos, avec la mer au loin, où apparaissait quelquefois un vaisseau qui venait de l'Europe, ou qui y retournait. C'était sur ce rocher que ces familles se rassemblaient le soir, et jouissaient en silence de la fraîcheur de l'air, du parfum des fleurs, du murmure des fontaines et des dernières harmonies de la lumière et des ombres.

Քանի քաղցրալուրք էին անուանքն որովք յորջորջեաց նա զբազմագուարճ օբարանս բաւդակածէ պարտիզիդ : Սարաւանդն այն գորմէ ի վեր անդր ճառեցի, ուստի էս քացուստ ի բաց զգալուստ իմ գականէին, անուանեալ կոչէր ԳԻՒՏ ԲԱԲԵՎԱՄՈՒԹԵԱՆ : Պօղ էս Վ. իրգիւնէ ի խաղս իւրեանց տնկեալ էին անդանօր զհնդիկ էդեզն, էս ի ծագս էդեզանն սաւառնէին վարշամակ սպիտակ յայտարար իմոյ ժամանելոյն՝ յորժամ նշմարէին նորա զիս . որպէս էս սովորութիւն է դրօշ ի մերձակայ լերինդ ամբառնայ ի տես ծովաչու նաւուց : Խորհուրդ ի միտս իմ անկաւ դրոշմէ ի բնի անդ էդեզանն արձանագիր : Քանզի էս յամենայն ուղեւորութիւնս իմ ըդձալի լեալ է ինձ տեսանել անդրիս էս արձանս յիշատակաց բնութեան, այլ ըդձալի էս է վերժանել արձանագիրս որ ճարտարահիւսք իցեն . յայնժամ քու ի ինձ էքէ ձայն որդւոյ մարդոյ էլանիցէ ի վիմէ անտի ընդ մեջ դարուց անցանելով բազմաց, էս ասիցէ առ անցորդն յանապատին . « Ձեռ դու միայնակ ի տեղւոջդ . էս այլք էս ի մարդկանէ յայսմ վայրի սրտառուջք էղեն, խորհուրդս խորհեցան էս վիշտս հանգոյն քեզ կրեցին : » Եւ էքէ այն արձանագիր վաղնջուց ազգի ուրուք անձիտելոյ իցէ նշխար, ճգտեալ տարածանէ զոզիս մեր յանհուն ասպարէզս անտահման ժամանակաց, էս յուշ առնէ մեզ զմերս անմահութիւն, խելամուտս զմեզ առնելով էքէ զիւրդ իմաստ լոկ յերկարակեաց լինիցի քան զպետութիւնն հօր վաղակործան :

Սմին իրի դրոշմեցի էս զգձուճ կայմիս դրօշուն Պօղայ էս Վ. իրգիւնեայ գառաջիկայ տողսդ Որատեալ .

Զձեզ Հեղինեայ հարազատք
Աստեղց ամուլք լուսասփիւտ
Եւ հայրն հողմոց ուղղեցեն
Լոկ շընչելով բզգեփիւտ :

Եւ գայս տող Վ. իրգիւնեայ քանդակեցի ի կեղեւ տատամա-

Rien n'était plus agréable que les noms donnés à la plupart des retraites charmantes de ce labyrinthe. Ce rocher dont je viens de vous parler, d'où l'on me voyait venir de bien loin, s'appelait la DÉCOUVERTE DE L'AMITIÉ. Paul et Virginie, dans leurs jeux, y avaient planté un bambou, au bout duquel ils élevaient un petit mouchoir blanc pour signaler mon arrivée dès qu'ils m'apercevaient, ainsi qu'on élève un pavillon sur la montagne voisine à la vue d'un vaisseau en mer. L'idée me vint de graver une inscription sur la tige de ce roseau. Quelque plaisir que j'aie eu, dans mes voyages, à voir une statue ou un monument de l'antiquité, j'en ai encore davantage à lire une inscription bien faite ; il me semble alors qu'une voix humaine sorte de la pierre, se fasse entendre à travers les siècles, et, s'adressant à l'homme au milieu des déserts, lui dit qu'il n'est pas seul, et que d'autres hommes dans ces mêmes lieux ont senti, pensé et souffert comme lui ; que si cette inscription est de quelque nation ancienne qui ne subsiste plus, elle étend notre âme dans les champs de l'infini, et lui donne le sentiment de son immortalité, en lui montrant qu'une pensée a survécu à la ruine même d'un empire.

J'écrivis donc sur le petit mât du pavillon de Paul et de Virginie ces vers d'Horace :

..... Fratres Helene, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga.

« Que les frères d'Hélène, astres brillants comme vous, et que le père des vents vous dirigent et ne fassent souffler que le zéphyr. »

Je gravai ce vers de Virgile sur l'écorce d'un tatamaque, à

քառյն յորոյ ընդ հովանեաւն բազմեր էրբէք Պօղ ի գնին կալով ի բացուստ ալեկոծ ծովուն .

Երանի եւ որ միայն ծանեաւ զքերափս արտորէից :

Եւ գայս զբարաւորաւ զբան սենեկի Լարուրի տիկնոջն , որ ժողովետդ էր նոցա .

Աստ հանգիստ աներկեան , եւ կեանք տնգեա խարկանաց :

Սակայն Վիրգիլն ինչ ոչ հաճեր ընդ լատինաբանութիւնս իմ . եւ ասէր Եբէ գոր սոս ոստ հողմացուցին իւրոյ Էդի բան , Երկարածիգ է յոյժ եւ կարի խորիմաց . լաւ եւս էր , ասէ , որպէս ինձ բուի , քէ գրէիր ՅԱՆԳ ՅՈՒՋԵԱՆ , ԲԱՅՑ ԱՆՎԿԱՆԳ : Որում պատասխանիտուեալ ասեմ . « Այդ առած առարիւնութեան յաւետ ի ճահ գայ » : Եւ նա շատագնեցաւ ընդ բանն իմ :

Երջանիկքն այն բնակիչք վայրացս զիւրազգածն իւրեանց ոգիս ձգեալ տարածանէին գամենայնիւ . որ շուրջ կայր զնորօք , եւ աննշանից իսկ իրաց անուանս Էդեալ էին գորովականս յոյժ : Ի մարմանդի ուրէք՝ շրջաբոյր ինչ տեղի նարնջէնէօք , աղամաղգէնէօք եւ վարդաճամբէօք զարդարեալ , ուր եւ Վիրգիլն եւ Պօղ էրբեալ Երբէք Երբէք պարէին , յորջորջեալ կոչէր ՄԻՍԲԱՆՈՒԹԻՒՆ : Մտուն հինաւորց յորոյ ընդ հովանեաւն Լարուր եւ Մարգարիտ պատմեալ էին իրերաց զաղէտս իւրեանց , ճայներ ՋՆՋԵԱՆ ԱՐՏԱՍՈՒՔ : ԲՐԻՏԱՆԻՍ Եւ ՆՈՐՄԱՆՏԻՍ անուանէին գածուսն յորս սերմանեալ էին ցորեան , Էլակ եւ ոլոռն : Ըղմացեալ Դոմինիկեայ եւ Մարիամու ըստ տիրուհեացն իւրեանց օրինակի անմոռաց ունէլ գտեղիս ծննդեան իւրեանց յԱփրիկէ , Անկոլա եւ Ֆուլփուէնք կոչէցին վայրս Երկուս որ բուսուցանէին նոցա զխոտն յորմէ կողովս հիւսէին , եւ հնդիկ դղմենիս գոր իւրեանց ձեռօքն տնկեալ էին : Այսպէս տարաշխարհիկքն այնորիկ բերօք բնագաւառուացն տածէին ի սիրտս զբաղցր յիշատակս աշխարհին

l'ombre duquel Paul s'asseyait quelquefois pour regarder au loin la mer agitée :

Fortunatus et ille deos qui novit agrestes !

« Heureux, mon fils, de ne connaître que les divinités champêtres ! »

Et cet autre au-dessus de la porte de la chambre de madame de La Tour, qui était leur lieu d'assemblée :

At securus quies, et nescia fallere vita.

« Ici est une bonne conscience, et une vie qui ne sait pas tromper. »

Mais Virginie n'approuvait pas mon latin : elle disait que ce que j'avais mis au pied de sa girouette était trop long et trop savant : « J'eusse mieux aimé, ajoutait-elle, TOUJOURS AGITÉE, « MAIS CONSTANTE. — Cette devise, lui répondis-je, conviendrait « encore mieux à la vertu. » Ma réflexion la fit rougir.

Ces familles heureuses étendaient leurs âmes sensibles à tout ce qui les environnait. Elles avaient donné les noms les plus tendres aux objets en apparence les plus indifférents. Un cercle d'orangers, de bananiers et de jam-roses plantés autour d'une pelouse, au milieu de laquelle Virginie et Paul allaient quelquefois danser, se nommait LA CONCORDE. Un vieux arbre, à l'ombre duquel madame de La Tour et Marguerite s'étaient raconté leurs malheurs, s'appelait LES PLEURS ESSUYÉS. Elles faisaient porter les noms de BRETAGNE et de NORMANDIE à de petites portions de terre où elles avaient semé du blé, des fraises et des pois. Domingue et Marie, désirant, à l'imitation de leurs maîtresses, se rappeler les lieux de leur naissance en Afrique, appelaient ANGOLA et FOUILLEPOINTE deux endroits où croissaient l'herbe dont ils faisaient des paniers, et où ils avaient planté un calebassier. Ainsi, par ces productions de leurs climats, ces familles expatriées entretenaient les douces illusions

իւրեանց, և ամոքեին զաղէտս պանդխտութեանն յօտարոտի երկրի : Բնբէ, զիւրդ քաղցր էր ինձ տեսանել զեղապատշաճ յորջորջմամբբ բիւրաւորօք անուանեալ զժայռս համակործան տեղւոյդ այդորիկ, որ հանգոյն դաշտացն Ելլաղայ՝ դէբբուկս աւերակաց Էւեր ունի արդ, և անուանս սրտառուչս :

Բայց քան զամենայն ցանկալիս տեղւոյս սխրատեսիլ էր անուանեալն ՀԱՆԳԻՍՏ ՎԻՐԳԻՆԵՍ : Յոտս սարաւանդակին որ ԳԻՒՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵՍՆ կոչէր, և փապար՝ ուստի աղբերացեալ վտակ փորքիկ անդէն առ Էտեղ յօրինէ ջրակոյտինց տեղի ի մարգագետնի ուրէր : Ի ծնանել Մարգարտի զՊօղ, Էտու Էս նմա յընծայ բորոյ մի հնդիկ զոր այլոց տուեալ էր ինձ : Տնկեաց Մարգարիտ զմիրզն զայն յեզր ջրակուտին, որպէս զի ծառն որ անտի բուսանիցի՝ յայտարար կացցէ ժամանակին յորում զորդեակն ծնաւ : Զայն տեսեալ տիկինն Լարուր, տնկեաց Էս նա ի տեղւոջն նովին մտօք այլ բորոյ՝ յործամ ի լոյս ած զՎիրգինէ : Ի կրկին մրգաց անտի բուսան բոքենիք Էրկու, որ Էս բովանդակ զդիւանագիրս տոհմիցն Էրկոցուն առնէին առաջի . միայն անուոն՝ Պօղայ կոչէր ծառ, և միւսումն ծառ Վիրգինեայ. Էս Էրկորին Էս միանգամայն անէցին ըստ անէլ դեռածաղիկ տերանցն, խոսն ինչ անհաւասար բարձրութեամբ . այլ յետ ամաց Էրկոտասանից անցին զանցին քան զխղիցն բարձրութիւն . կողերք նոցին խիղքս արկեալ պատէին զիրերօք, և վայրակախ սաւառնէին զդեռաբուսիկ ողկոյզս պտղոցն զաւազանաւ աղբերն : Զծառսն զայնոսիկ Էւեր տնկեալ, իսկ զծերպ սարաւանդակին ըստ բնութեանն զարգու բողեալ էին անխոփոխ : Զքիսատեսիլ Էս զխոնառուտ կողիւրն աստեղանէս նշողէին կանաչագեղ Էս սեւարոյր մարխոտք լայնատերեր, Էս ի շնչել սղոխաց ճօճէին ծածանէին փունջք գաղտակրի՝ կախեայք զօրէն ծիրանածաւայ կանաչագգեաց ժապաւինաց : Ոչ ինչ հետի ի տեղւոջէն անէին կուսածաղիկք, որ զնմանութիւն բերեն կասմըրեանց շահորբամի, և դարապղպէղք որոց պատեանքն

de leur pays, et en calmaient les regrets dans une terre étrangère. Hélas ! j'ai vu s'animer de mille appellations charmantes les arbres, les fontaines, les rochers de ce lieu maintenant si bouleversé, et qui, semblable à un champ de la Grèce, n'offre plus que des ruines et des noms touchants.

Mais, de tout ce que renfermait cette enceinte, rien n'était plus agréable que ce qu'on appelait le REPOS DE VIRGINIE. Au pied du rocher la DÉCOUVERTE DE L'AMITIÉ est un enfoncement d'où sort une fontaine qui forme, dès sa source, une petite flaque d'eau, au milieu d'un pré d'une herbe fine. Lorsque Marguerite eut mis Paul au monde, je lui fis présent d'un coco des Indes qu'on m'avait donné. Elle planta ce fruit sur le bord de cette flaque d'eau, afin que l'arbre qu'il produirait servit un jour d'époque à la naissance de son fils. Madame de La Tour, à son exemple, y en planta un autre, dans une semblable intention, dès qu'elle fut accouchée de Virginie. Il naquit de ces deux fruits deux cocotiers, qui formaient toutes les archives de ces deux familles; l'un se nommait l'Arbre de Paul, et l'autre l'Arbre de Virginie. Ils crurent dans la même proportion que leurs jeunes maîtres, d'une hauteur un peu inégale, mais qui surpassait au bout de douze ans celle de leurs cabanes. Déjà ils entrelaçaient leurs palmes, et laissaient pendre leurs jeunes grappes de cocos au-dessus du bassin de la fontaine. Excepté cette plantation, on avait laissé cet enfoncement de rocher tel que la nature l'avait orné. Sur ses flancs bruns et humides rayonnaient en étoiles vertes et noires de larges capillaires, et flottaient au gré des vents des touffes de scopolendre suspendues comme de longs rubans d'un vert pourpré. Près de là croissaient des lisières de pervenche, dont les fleurs sont presque semblables à celles de la giroflée rouge, et des piments, dont les gousses couleur de sang sont plus écla-

արիւնեբանգք քաջափայլ էս էն քան զբուստ : Ի նոտ անուշից բուրեղի ի բացուստ սրտատերեն սպրասամ էս մեխակահոտն ուսնան : Ի բարձուէ անտի բարայրին վայրաբերեալ տատանէին պատատուկք նմանեայք գեղածուփ պատատուաց, էս զկողիւք պարեխացն մեծատարած սրահակս դալարագեղս յօրինէին : Քոչունք ծովայինք՝ խաղաղաւետ վայրացն ընձակերտք, այսք գային առնույ երեկօքս : Ընդ արեւուն ի մուտս խոնարհել՝ բոխջս առեալ զծովափամբքն գայր ձկնարսղն էս ծովարտոյտ, էս ընդ օդոցն բարձրութիւն ցին արջնարոյր բարձրարոխջ, էս սպիտակարոյրն բոչունք արեւադարձի որք հանգոյն առտեղն տուրնջեան ի բաց մեկնէին յամայի մկանաց ճնդկայնոյն Ռվկիանոսի : Սիրեք Վիրգիլնէ դաղարել առ աղբերաս ուր պճնեալ էր հոյակապ էս միանգամայն վայրենի անպաճոյճն պերճութեամբ . էր երբեմն զի անդր տարեալ լուսնայր զկտախս տանն ընդ հովանեաւ քոքենեացն երկոցուն, էս էր երբեմն զի անդր յարօտ ածեք գայծիսն խար . էս մինջդեռ ինքն ի կարանէ նոցին պանիք կազմէր պատրաստեք, խառժ հաճութեամբ նկատեք քե սրպէս ճարակէին նորա զմարխոտսն որ գետալացեալ կողիւք ժայռին վակժոյժ օղանիզ՝ գմիով ուրեք ի սեպիցն իբրեւ ի պատուանդանի գարեացսն հաստատեալ : Տեսեալ Պօղայ զի սիրելի Վիրգիլնեայ էն վայրքն, տարաւ անդր յոնտառուաց բոյնս ազգի ազգի բոչնոց, որոց զճեա զնացեալ հոբոցն էս մարց՝ հաստատեցին զբնակութիւն իւրեանց ի նորումն յայնմ գաղթականի : Երբեք երբեք բաշխեք նոցա Վիրգիլնէ հատս բրնձոյ, Եգիպտացորենոյ էս կորեկի : Ընդ երեւել նորա սարեակք ի սոխնս էս ի մրմունջս հատեայք, բենգայր քաղցրանուազք, էս ծիրանաւորքն անուանեալ բոչունք՝ որոց հրանշոյլ փետուրք էն, ի դուրս ի մացառուացն Էլանէին . պապկայր կանաչագեղք իբրեւ գմրուխտ՝ ի մերձակայիցն իջանէին լատանենեաց, դիմեալ դօղէին կարաւք ընդ դալարեօք, էս ամենեքին առ հասարակ գօրէն իմն հառուց վառեկաց խուռն

tantes que le corail. Aux environs, l'herbe de baume, dont les fleurs sont en cœur, et les basilics à odeur de girofle exhalaient les plus doux parfums. Du haut de l'escarpement de la montagne pendaient des lianes semblables à des draperies flottantes, qui formaient sur les flancs des rochers de grandes courtines de verdure. Les oiseaux de mer, attirés par ces retraites paisibles, y venaient passer la nuit. Au coucher du soleil on y voyait voler, le long du rivage de la mer, le corbiveau et l'alouette marine, et, au haut des airs, la noire frégate avec l'oiseau blanc du tropique, qui abandonnaient, ainsi que l'astre du jour, les solitudes de l'océan Indien. Virginie aimait à se reposer sur les bords de cette fontaine, décorée d'une pompe à la fois magnifique et sauvage. Souvent elle y venait laver le linge de la famille à l'ombre des deux cocotiers. Quelquefois elle y menait paître ses chèvres. Pendant qu'elle préparait des fromages avec leur lait, elle se plaisait à les voir brouter les capillaires sur les flancs escarpés de la roche, et se tenir en l'air sur l'une de ses corniches comme sur un piédestal. Paul, voyant que ce lieu était aimé de Virginie, y apporta de la forêt voisine des nids de toute sorte d'oiseaux. Les pères et les mères de ces oiseaux suivirent leurs petits, et vinrent s'établir dans cette nouvelle colonie. Virginie leur distribuait de temps en temps des graines de riz, de maïs et de millet; dès qu'elle paraissait, les merles siffleurs, les bengalis, dont le ramage est si doux, les cardinaux, dont le plumage est couleur de feu, quittaient leurs buissons; des perruches, vertes comme des émeraudes, descendaient des lataniers voisins; des perdrix accouraient sous l'herbe: tous s'avançaient pèle-mêle jusqu'à ses pieds, comme des poules. Paul et elle s'amusaient avec transport de leurs jeux, de leurs appétits et de leurs amours.

խաղային գային մինչեւ առ ոտս նորին . եւ նա ընդ Պօղոյ նրանք ի տեսիլ խաղուց նոցին եւ ախորժակաց եւ սիրակարկազ տարփանաց :

Ո՛վ սիրուն մանկտի , այսպէս յանմեղութեան անցուցանեիր դուք զառուրտ արշալուստյ կենացն ձերոց՝ ի բարերարութիւն զանձինս մարգելով : Քանիցս անգամ ի տեղուջս յայսմիկ մարքն ձեր գրկախառն զորդեկօրդ փարեալ զոհանային զՏեառնէ , զի մխիթարութիւն մեծ պատրաստեր նա ձեօք ձերութեան իւրեանց , եւ զի երջանկաւեալ եւ բարեգուշակ էր մուտն ձեր ի կենցաղս : Քանիցս անգամ ընդ հովանեաւ ժայռիցս այսոցիկ ճաշակից եղէ ձեզ եւ ես ընդ նոսին՝ շինականին ձերում անցեալ բազմական սեղանոյ , յորմէ հեռի էր սպանդ ամենայն կենդանեաց : Քաշխուրանք կարճաբառիս , ձուք դեռածինք , բրնձախառն կարկանդակք ի տերեւս աղամարգէնայ շարեայք , տառաղանք ակաղձեայք զետնախնձորով , մանգաւ .՝ , նարնջիւ , նոսմբ , աղամարգիւ , արմառով , անանասիւ , պարենք ձեր էին առողջագոյնք՝ զեղատեսիլք եւ ախորժանամբ քան զամենայն համադամս :

Հանգոյն խրախճանաց նոցա եւ գրայցքն եւս քաղցունք էին եւ անմեղանջականք : Բագում այն էր զի Պօղ բանս ի մեջ առնոյր զվաստակոց առուրն կամ զվաղորդայնին : Յանգ մտախորհ լինէր յընտանեացն ղիւրութիւն բարեկենդանութեան . իբր զի յայս նիշ վայրի ոչ հեշտարայլ էին ուղիք , յայնմ անձանք ի բազմէ . այս ինչ սարփինայ մատաղատունկ ոչ շատ առնէր հովանի , յայն ինչ տեղուջ լաւ եւս հանգիցէ վիրգիւնէ :

Յանձրեւարաց առուրս ամենեքեան միանամուռ տեսարք եւ ծանայք ի տնակին ժողովեալ՝ փոխաքս ի սիգոյ եւ կողովս ի հնդիկ եղեգանէ հիւսէին : Գեղեցկաղիրս եւ բարեկարգս էր տեսանել զորմովն տրմուխս , տապարս եւ բանս , եւ առ կանխքն մշակութեան՝ զառ ի նոցանէ յառաջ բերեալ արղիւնս , պարկս բրնձոյ , որայս ցորենոյ եւ ողկոյզս աղամարգոյ . եւ առատութեան լծորդ էր անդ հանապազ վայելչագեղն ձնրտարու-

Aimables enfants, vous passiez ainsi dans l'innocence vos premiers jours en vous exerçant aux bienfaits ! Combien de fois, dans ce lieu, vos mères, vous serrant dans leurs bras, bénissaient le ciel de la consolation que vous prépariez à leur vieillesse, et de vous voir entrer dans la vie sous de si heureux auspices ! Combien de fois, à l'ombre de ces rochers, ai-je partagé avec elles vos repas champêtres, qui n'avaient coûté la vie à aucun animal ! Des Calebasses pleines de lait, des œufs frais, des gâteaux de riz sur des feuilles de bananier, des corbeilles chargées de patates, de mangues, d'oranges, de grenades, de bananes, de dattes, d'ananas, offraient à la fois les mets les plus sains, les couleurs les plus gaies et les sucs les plus agréables.

La conversation était aussi douce et aussi innocente que ces festins ; Paul y parlait souvent des travaux du jour et de ceux du lendemain. Il méditait toujours quelque chose d'utile pour la société. Ici les sentiers n'étaient pas commodes ; là on était mal assis ; ces jeunes berceaux ne donnaient pas assez d'ombre ; Virginie serait mieux là.

Dans la saison pluvieuse, ils passaient le jour tous ensemble dans la case, maîtres et serviteurs, occupés à faire des nattes d'herbes et des paniers de bambou. On voyait rangés dans le plus grand ordre, aux parois de la muraille, des rateaux, des haches, des bêches ; et auprès de ces instruments de l'agriculture les productions qui en étaient les fruits : des sacs de riz, des gerbes de blé et des régimes de bananes. La

քիւն : Իսկ Վիքրգիւնէ խրատեալ ի Մարգարտէ եւ ի մօրէն՝
օշարակս կազմէր եւ ըմպէլիս զովարարս ի հուզից Եղեզնա-
շարարի , ի յեմոնից եւ ի կիտրոնէ :

Ի հասանել էրէկոյիսն՝ ընրրէին ի լոյս կանքէղի . եւ ապա
տիկնայքն Լարուր եւ Մարգարիտ պատմէին զարկածս ուղեւո-
րաց մուրեկոց զիշերի յաւազակուտ անտառս Եւրոպայ , եւ
կամ զխորտակումն նառուց բախելոց ի մրրկէ յապառածս ու-
րէր անբնակ կողբաց : Ի լուր վիպացն վատեալ բորբորէին
դիւրագորով սիրտք որդեկացն , եւ ասէին . « Իցիւ թէ յաջողէր
մեզ Աստուած Էրբէր ձեռն ասպնջականութեան կարկառել
այնպիսեացն չուստականաց : » եւ ապա ուր ուրեմն զերդաս-
տանքն էրկորին անջատեալք ի միմեանց՝ ի հանգիստ քնոյ
Էրբայիսն , վաղուեան տեսութեան իրերաց անձկակարօտք :

Էր Էրբէր զի ի շառաջս անձրեաց մտանէին նորս ի քուն , որ
ուղիսօրէն զյարկս խղիցն ձեծէին . եւ Էր զի ի մունջիւն հող-
մոց շնջէլոյ , որ առեալ ածէին նոցա զբացական կոհակացն
զոռումն եւ զճողփիւն , որք զծովափամբն կոծեալ խորտակէին :
Փառս առ Աստուած ի վեր առարէին սակս անրոյքն պահպա-
նութեան անճանց , եւ հեռաւոր վտանգացն յիշատակաւ եւս
քան զեւս յարգէին զաներկեանն իւրեանց զապահովութիւն :

Ընդ ժամանակս ժամանակս ընթեռնոյր Լարուր տիկին ի
լուր ամենեցուն զպատմութիւնս ինչ սրտատուջ անցից յաստուա-
ծաշունջ տառիցն եւ ի նոր կտակարանէ : Գուն ուրէր ճարտա-
քանտէին նորս զսրբագիր մատենէն . քանզի եւ աստուածա-
բանականն նոցա գիտութիւն՝ ի զգածմունս սրտիցն Էր , հան-
գոյն հմտութեանն զոր զբնութեան իրաց ունէին , եւ վարուցն
ուղղութիւն ի գործս եւ ի գնացս նոցա փայլէր՝ ըստ Աւետարա-
նին պատուիրանաց : Ոչ էին նոցա աւուրք սահմանեալք ի զբօ-
սանս կամ ի տրտմութիւն . քանզի եւ ամենայն օր տօն Էր նոցա ,
եւ որ ինչ շուրջ զնորօք համօրէն՝ տաճար Աստուծոյ , յորում

délicatesse s'y joignait toujours à l'abondance. Virginie, instruite par Marguerite et par sa mère, y préparait des sorbets et des cordiaux avec le jus des cannes à sucre, des citrons et des cédrats.

La nuit venue, ils soupaient à la lueur d'une lampe; ensuite madame de La Tour ou Marguerite racontait quelques histoires de voyageurs égarés la nuit dans les bois de l'Europe, infestés de voleurs; ou le naufrage de quelque vaisseau jeté par la tempête sur les rochers d'une île déserte. A ces récits, les âmes sensibles de leurs enfants s'enflammaient; ils priaient le ciel de leur faire la grâce d'exercer quelque jour l'hospitalité envers de semblables malheureux. Cependant les deux familles se séparaient pour aller prendre du repos, dans l'impatience de se revoir le lendemain.

Quelquefois elles s'endormaient au bruit de la pluie qui tombait par torrents sur la couverture de leurs cases, ou à celui des vents qui leur apportaient le murmure lointain des flots qui se brisaient sur le rivage. Elles bénissaient Dieu de leur sécurité personnelle, dont le sentiment redoublait par celui du danger éloigné.

De temps en temps, madame de La Tour lisait publiquement quelque histoire touchante de l'Ancien ou du Nouveau Testament. Ils raisonnaient peu sur ces livres; car leur théologie était toute en sentiment, comme celle de la nature, et leur morale toute en action, comme celle de l'Évangile. Ils n'avaient point de jours destinés aux plaisirs et d'autres à la tristesse: chaque jour était pour eux un jour de fête, et tout ce qui les environnait un temple divin, où ils admiraient sans cesse une intelligence infinie, toute-puissante et amie des hommes. Ce sentiment de confiance dans le pouvoir suprême les remplissait de

նկատեալ հիանալին ընդ իմաստութիւն նորին անսահման , և ընդ ամենակայն զօրութիւն և մարդասիրութիւն անհուն . և սովին աներկմիտ վստահութեամբ ի գերաբունն իշխանութիւն Աստուծոյ՝ մխիթարէին ընդ անցեալսն , արիանային յառաջիկայս , և ի յուսով բարեաց մնային հանդերձէլոցն պատահման : Այսպէս անա տիկնայրն այնոքիկ բռնագբօսեալք յաղետիցն՝ ի բնութիւն անդր զանձինս պատսպարել , անէցուցին յինքեանքս և յորդեակս իւրեանց զագղձունսն զայնոսիկ զորս ընձեռեքնութիւն և պահպանե յերեսաց աղետից :

Այլ զոր օրինակ դեպ լինի երբէք և ի կարի իսկ բարեխրատ ոգիս ժողովել զիզանալ ամպոց և վրդովել զնոսին , ի տրտմել յանկարծ ուրոք ի նոցանե՝ ամենեքին զնովա շորք բոլորեալ և փարատէին ի նմանե զխորհուրդսն դառնութեան , ոչ այնչափ խելամտութեամբք իմաստուն բանից՝ քան թէ քաղցրութեամբ զգայուն իմաստից սրտի : Ամենայն որ զանձին իւրոյ զբոյս բարոցն հանգանակեր յայնժամ . Մարգարիտ զուարթամտութիւն եռանդուն . տիկինն Լարուր աստուածաբանութիւն սրտառուջ . Վիրգինե զգուանս սիրալիրս , Պօղ անպատրուակ և անկէղծ համարձակութիւն . և Մարիամ և Դոմինիկոս անգամ յօգնութիւն տրտմեցելոյն փութային . ամենեքեան ևս ընդ վիշտս նորին վշտանային , և ընդ արտասուսն արտասուէին : Ըստ այսմ օրինակի և բոյսք բեկանուտք մանեալ պատին զիրերօք , և այնպէս զդէմ ունին ամպրոպաց :

Ի գեղեցկախառն առուրս տարւոյն զնային նորս ըստ ամենայն կիրակեից առաջիկայ լինել սրբոյ պատարագին յեկեղեցւոջ կիտրոնեացն , զորոյ զաշտարակն զանգակաց տեսանես անա ի դաշտի անդ : Անդր զնային դեսպակա և արք ընչաւետք . որ և բազում անգամ ցանկացան գալ ի ծանօթութիւն բարեկամութեան ազգատոհմիցն այնոցիկ անանջատից , և հրաւիրեցին զնոսս ի գբօսանս և ի խրախոնս . սորա բազում վայելչութեամբ և մեծարանօք հրածարեցին ի հրաւիրա-

consolation pour le passé, de courage pour le présent et d'espérance pour l'avenir. Voilà comme ces femmes, forcées par le malheur de rentrer dans la nature, avaient développé en elles-mêmes et dans leurs enfants ce sentiment que donne la nature pour nous empêcher de tomber dans le malheur.

Mais comme il s'élève quelquefois dans l'âme la mieux réglée des nuages qui la troublent, quand quelque membre de leur société paraissait triste, tous les autres se réunissaient autour de lui et l'enlevaient aux pensées amères, plus par des sentiments que par des réflexions. Chacun y employait son caractère particulier : Marguerite une vivacité douce, Paul de la franchise et de la cordialité ; Marie et Domingue même venaient à son secours. Ils s'affligeaient s'ils le voyaient affligé, et ils pleuraient s'ils le voyaient pleurer. Ainsi des plantes faibles s'entrelacent ensemble pour résister aux ouragans.

Dans la belle saison, ils allaient tous les dimanches à la messe à l'église des Pamplemousses, dont vous voyez le clocher là-bas dans la plaine. Il y venait des habitants riches, en palanquin, qui s'empressèrent plusieurs fois de faire la connaissance de ces familles si unies, et de les inviter à des parties de plaisir. Mais elles repoussèrent toujours leurs offres avec honnêteté et respect, persuadées que les gens puissants ne recherchent les faibles que pour avoir des complaisants, et qu'on

նաց անտի, քանզի էս հաւանեալ իսկ էին ի միտս իւրեանց էրէ
արք աւագր յայն սակս էւէր ի խնդիր լինին անաւագաց, զի կա-
մակատարս անձանց յաճախեսցեն. էս քէ չէ հնար կամակատար
այնպիսեացն լինել առանց շնքելոյ ակտից նոցին էս կամ յօժա-
րութեանցն բարեաց կամ չարաց: Գարձեալ էս ի ջքաւոր բնակ-
չացն տեսութենէ քանգութեալ խուսափէին. քանզի էս նորա նա-
խանձաբէկր, չարախօսք էս անուպայր սովոր են լինել: Սմին
իրի էս գառաջինն կիսոցն երկչուտր ոմանք բուեցան, էս այլոց
սեգր էս ամբարհաւաճք. սակայն զգուշաւորն այն կենցաղ վա-
րուց նոցա ոչ ինչ բախուր էր ի քաղցրահամբոյր էս ի մարդա-
սէր գնացից, մանաւանդ առ աղքատսն, որով էս լինեանս
ձգեցին տակաւ գակնածութիւն ձոխից էս գմեծարանս կարօ-
տելոց:

Բագում այն էր զի զկնի պատարագին գային առ նոսա յովոր
ի խնդիր գործոց ինչ բարեաց: էր զի ի վշտատեսից որ եկեալ
հայցէր ի նոցանէ խրատս բարեաց, էս էր զի մանուկ որ աղա-
ջաւոր մատուցեալ վասն մօրն իւրոյ ակտացելոյ՝ խնդրէր գալ
տեսանել զնա յայն ինչ վայրի ոչ ինչ կարի ի բացեալ ի տեղ-
ւոջէն: Յանգ ընդ իւրեանս բարձեալ տանէին նուսխայս դեղոց
օգտամատոյցս խօրութեանց յաճախելոց ի բնակս աշխարհին.
էս քաղցրութիւն էս անչափ խառնէին ի դարմանսն, որով
ցանկալի էս պատուական յոյժ առնին դուզնաբեայրն անգամ
սպասանարկութիւնք: Յաջողագոյնս փարատէին նորա զանձ-
կութիւնս սրտի, որք անբերելիք սովոր են լինել ի միայնութեան
էս ի վշտակիր մարմնի: Տիկինն Լարուր այնպիսեաւ աներկմիտ
վատահութեամբ բարբառէր զԱստուծոյ, զի հիւանդն որ լսէր
նմա՝ համարէր իմն քէ ակներէս իսկ տեսանիցէ առ իւր զԱ-
տուած: Բագում անգամ արտասուարոր աջօք դառնայր անտի
Վիրգիենէ ի տուն, այլ սիրտ նորա լի էր ցնծութեամբ, զի պա-
տէն ինչ գտեալ լինէր բարեբարելոյ. զի էս նա ինքն էր որ յա-
ռաջագոյն պատրաստէր զդեղս դարմանոյ հիւանդացն, էս մա-

ne peut être complaisant qu'en flâtant les passions d'autrui, bonnes et mauvaises. D'un autre côté, elles n'évitaient pas avec moins de soin l'accointance des petits habitants, pour l'ordinaire jaloux, médisants et grossiers. Elles passèrent d'abord auprès des uns pour timides, et, auprès des autres, pour fières; mais leur conduite réservée était accompagnée de marques de politesse si obligeantes, surtout envers les misérables, qu'elles acquirent insensiblement le respect des riches et la confiance des pauvres.

Après la messe, on venait souvent les requérir de quelque bon office : c'était une personne affligée qui leur demandait des conseils, ou un enfant qui les priaient de passer chez sa mère malade dans un des quartiers voisins. Elles portaient toujours avec elles quelques recettes utiles aux maladies ordinaires aux habitants, et elles y joignaient la bonne grâce, qui donne tant de prix aux petits services. Elles réussissaient surtout à bannir les peines de l'esprit, si intolérables dans la solitude et dans un corps infirme. Madame de La Tour parlait avec tant de confiance de la Divinité, que le malade, en l'écoutant, la croyait présente. Virginie revenait bien souvent de là les yeux humides de larmes, mais le cœur rempli de joie, car elle avait eu l'occasion de faire du bien. C'était elle qui préparait d'avance les remèdes nécessaires aux malades, et qui les leur présentait avec une grâce ineffable. Après ces visites d'humanité, elles prolongeaient quelquefois leur chemin, par la vallée de la Montagne-Longue, jusque chez moi, où je les attendais à dîner sur les bords de la petite rivière qui coule dans mon voisinage. Je

տուցեալ պաշտեր նոցա գայնս անպատումն գեղով վայելչու-
բեան է. քաղցրութեան : Եւ յետ մարդասեր խնամոցն այնոցիկ ,
էր էրբէր զի երկայնեալ գճանապարհ իւրեանց ընդ հովիտս
երկայնանիստ լերինն՝ ի տուն իմ գային, ուրանօր ակնկալեալ
մնայի նոցա ի ճաշ առ ափամբ առուակին որ զբնակարանան
իմով անցանէ : Ի դեպս այնպիսիս հայրայրէի անօրս ինչ վաղըն-
ջուց գինոյ, զի յաւելցի մեզ զուարբամիտ խնդութիւն ի նընդ-
կայինսն մեր խրախօսն՝ քաղցրածաշակ է. կազդուրիչ ար-
դեամբք Երոպայ : Էր էս էրբէր զի ժամադիրք իրերաց լինեար
ի ծովեզերին ժողովել ի խառնութիւն անդ այլոց գետակաց՝ որ
ի կղզւոջ աստ վտակք է. եր էն մեծամեծք . է. բարձեալ տա-
նեար ընդ մեզ ի տանէ պաշար բանջարոյ, զոր յաւելուար յա-
ռատարուդիսն բերս ընձեռեալս մեզ ի ծով . բանգի որսայ-
ար առ ծովափամբն բախնբակս , պողիպողս, կարմրախայտս,
ծովախառնիճս, խեջափարս, խեցգետիս, Էքիւնոսս, ոստրէս
է. խեցեմորքս բազմագլիս : Վայրք որ անագնագոյն բան
գայլսն էին, բազում այն էր զի անդորրագոյն էսս պատրաս-
տին մեզ զբօսանս : Էր զի նատեայք յապառածի ուրէր ընդ
հովանեան քաւիչեւոյ՝ տեսանեար զլեռնանէ կոհակս այեաց,
զի ի խորոց անտի ծովուն վագեալ խորտակիին առ ոտս մեր
անեղագոջ շառագմամբ . է. Պօղ որ քաջավարժ էր ի լող
իբրէս զմի ի լուղակաց, յառաջ մատուցեալ գնայր ընդդէմ կո-
հակացն . է. ի գալ հասանել նոցին խոյս տուեալ ի ծովափն
կոյս փախչէր յերեսաց վրփրաղէզ է. սաստկագոջ մկանանց
որք հալածական իմն տանէին գնա բան զծովեզրն էսս անդրա-
գոյն . իսկ Վիրգիլնէ յայն տեսիլ ճիչ բարձեալ աղաղակեր է
ասեր էրէ խաղրդ այդորիկ անաբէկ առնեն զիս :

Իբրէս ճաշոյն վախճան լինէր, էրգս արկեալ ի պար անցա-
նէին պարմանիքն երկոքին : Վիրգիլնէ զգեղջուկ կենցաղոյ գեղ-
գեղէր գերանաւտն անդորրութիւն, է. գնաւորաց աղետս՝ որ
փոխանակ գերկիր մշակելոյ է. տոհմական ի նմանէ ընդունելոյ

me procurais pour ces occasions quelques bouteilles de bon vin vieux, afin d'augmenter la gaieté de nos repas indiens par ces douces et cordiales productions de l'Europe. D'autres fois, nous nous donnions rendez-vous sur les bords de la mer, à l'embouchure de quelques autres petites rivières, qui ne sont guère ici que des grands ruisseaux; nous y apportions de l'habitation des provisions végétales, que nous joignons à celles que la mer nous fournissait en abondance. Nous pêchions sur ce rivage des cabots, des polypes, des rougets, des langoustes, des chevrettes, des crabes, des oursins, des huîtres et des coquillages de toute espèce. Les sites les plus terribles nous procuraient souvent les plaisirs les plus tranquilles. Quelquefois, assis sur un rocher, à l'ombre d'un veloutier, nous voyions les flots du large venir se briser à nos pieds avec un horrible fracas. Paul, qui nageait d'ailleurs comme un poisson, s'avancait quelquefois sur les récifs au devant des lames; puis, à leur approche, il fuyait sur le rivage devant leurs grandes volutes écumeuses et mugissantes qui le poursuivaient bien avant sur la grève. Mais Virginie, à cette vue, jetait des cris perçants, et disait que ces jeux-là lui faisaient grand'peur.

Nos repas étaient suivis des chants et des danses de ces deux jeunes gens; Virginie chantait le bonheur de la vie champêtre et les malheurs des gens de mer, que l'avarice porte à naviguer sur un élément furieux, plutôt que de cultiver la terre,

յանդորրու, ընչաբաղց տենչիւ նաւարկէն ընդ տարրն մոյեգին :
Էր էսս էրբէմն զի ըստ հնդկացն տարագոս մնջակատակ լինէր
նա ընդ Պօղայ : Մնջկատակն նախնական իմն բարբառ. է մար-
դոյ, էս նանուրցն քաջածանօր ազգաց. էս այնպէս ընդաբոյս է
էս նշանական՝ զի գամ մի տեսեալ էսրոպացոցն մանկանց զխա-
ղայ հնդիկ մանկասոյ՝ անդէն էս ուսանին : Յիշեր Վիրգիլնէ
զվեպսն զայնոսիկ որ առաւել քան զայլսն ի գորով ածեալ էին
զնա յընթեռնոյ անդ մօրն յունկն իւր, էս զգլխասոքս յարկա-
ծիցն ճշգրտատիպ ածեր ի տեսիլ. էս մերք ի շաչիւն ծնծղային
Գոմինիկեայ ի մարմանդ անդր գայր՝ սափոր ի գլուխ ունելով,
էս ան ընդ ան մատչեր յաղբերակն մերձակայ առնույ ջուր :
Գոմինիկոս էս Մարիամ զխաշնարածսն Մաղիամու կերպա-
րանեալ՝ ի բաց զնա մերժէին. բայց Պօղ ի բիկունս օգնակա-
նութեան հասեալ նմա՝ հարկաներ զխաշնարածսն, էս լնոյր
զսափորն էս դներ զայն ի գլուխ նորին. միանգամայն էս բոլո-
րելով նմա պսակ ի կարմրերանգ ծաղկանց անբառամից՝ որ
զսպիտակարոյր դիմացն զմոյն գեղապատշաճ էսս վալյեցուցա-
նէին : Յայնժամ էս էս ի խաղս նոցին միջամուխ լեալ՝ զկերպա-
րանս Հոռագուելի առնէի առաջի, էս տայի Պօղայ զդուստրն
իմ զՍեփովրա ի կնուրիւն :

Էր դարձեալ էրբէք զի գտարաբաղդին Հոռոբայ բերեր զդէմս,
որ այրիացեալ էս ընչաբափ յերկիրն իւր դարձ առներ, էս անդ
էսս ընդ օտարս համար էր սակս յերկարածիզ ժամանակ տար-
աշխարհիկն լինելոյն : Գոմինիկոս էս Մարիամ զարտահնճիցն
առնուին զդիմակս : Վիրգիլնէ կերպարաներ հասկարաղ սաստ
անդ ընդ հետս նոցին լինել, էս Պօղ զճանրութիւն մեծարոյ նա-
հապետի յանճին բերեալ հարցումն առ Վիրգիլնէ առներ. որում
զդողանի հարեալ տայր նա պատասխանի : էս Պօղ անդէն ար-
գահատեալ՝ ասպնջականեր զանմեղն, էս բշուստին լինէր
պատասպարան. զառիգածն Վիրգիլնեայ լնոյր պաշարապիւնդ, էս
ածեալ յանդիման առներ զնա մեզ որպէս ծերակուտի քաղաքին

qui donne paisiblement tant de biens. Quelquefois, à la manière des noirs, elle exécutait avec Paul une pantomime. Là est le premier langage de l'homme ; elle est connue de toutes les nations ; elle est si naturelle et si expressive , que les enfants des blancs ne tardent pas à l'apprendre dès qu'ils ont vu les noirs s'y exercer. Virginie, se rappelant, dans les lectures que lui faisait sa mère, les histoires qui l'avaient le plus touchée, en rendait les principaux événements avec beaucoup de naïveté. Tantôt, au son du tam-tam de Domingue, elle se présentait sur la pelouse, portant une cruche sur sa tête ; elle s'avançait avec timidité à la source d'une fontaine voisine, pour y puiser de l'eau. Domingue et Marie, représentant les bergers de Madian, lui en défendaient l'approche et feignaient de la repousser. Paul accourait à son secours, battait les bergers, remplissait la cruche de Virginie ; et, en la lui posant sur la tête, il lui mettait en même temps une couronne de fleurs rouges de pervenche, qui relevait la blancheur de son teint. Alors, me prêtant à leurs jeux, je me chargeais du rôle de Raguel, et j'accordais à Paul ma fille Séphora en mariage.

Une autre fois, elle représentait l'infortunée Ruth, qui retourne veuve et pauvre dans son pays, où elle se trouve étrangère après une longue absence. Domingue et Marie contrefaisaient les moissonneurs. Virginie feignait de glaner çà et là sur leurs pas quelques épis de blé : Paul, imitant la gravité d'un patriarche, l'interrogeait ; elle répondait en tremblant à ses questions. Bientôt, ému de pitié, il accordait l'hospitalité à l'innocence et un asile à l'infortune ; il remplissait le tablier de Virginie de toutes sortes de provisions, et l'amenait devant nous, comme devant les anciens de la ville, en déclarant qu'il la prenait en mariage, malgré son indigence. Madame de La Tour, à

ասելով. Թեպետ է. ջրաւոր է, սակայն առնում զսա ինն ի կին: Յայն տեսիլ յուշ ածեալ Լաբուրի տիկնոջ էրէ նրպես բողեալ լքեալ նա ի ծնողաց, է. այրիացեալ, է. յիւրասեր ասպնջակա- նութեամբ ի Մարգարտէ ժողովեալ, է. յուսայր այնուհետեւ. գերջանկաւետ ամուսնութիւն որդեկացն իւրեանց տեսանել, զյայ հարկաներ, է. խառն այն յիշատակը ջարեաց է. բարեաց՝ յարտասուս ցառոց է. ցնծութեան է. գմեզ յուծանէին :

Այնպէս իմն ճշգրտատիպ ի տեսիլ ածէին նորա զխաղուցն կերպարանս, զի գրեա թէ ի բուն իսկ ի դաշտս Ասորւոց է. ի Պաղեստին համարեաք զանձինս : Այլ է. ոչ զարդուց է. տե- սարանաց ջրաւորութիւն էր մեզ ի տեղուջն, ոչ դամբարաջան յուսաւորութեան է. ոչ նուագածուաց պարու : Հանդիսարան տեսարանացն լինէր բազում անգամ տեղին այն յորում կիցք էն յոյով ձանապարհաց անտառին, է. բերանք նոցին շուրջանակի յօրինէին կամարս կամարս սաղարբախիտս : Մեր գետոյ առեալ դաղարեաք ի միջավայրին՝ գօրն ցերեկ պատսպարեայր ի տօթոյ. այլ իբրէս ընդ ծիրս երկնից արեգակն ի վայր խոնարհեր, ձա- ուագայքք յուսոյն բեկտեալ ի ծառոցն բնից՝ ի ստուերամած խորս անդր անտառին ձգեալ տարածանէին զյուսափայն իւ- րեանց հոսանս երկայնամիզս : Էր երբեմն զի է. սկաւառակն արեգական ողջոյն երեւեր միահաղոյն ի սպառուածի ուրեր ծառագարդ ուղւոյ, է. յուսապայծառ. զվայրն յարդարեր : Սա- դարքք ծառոցն յուսաւորեայր ի ստորէ ի քրքմագոյն նշույլիցն՝ շողշողէին երփն երփն ձանձնէիւք տպագիտնի է. զմրխտոյ. է. բունքն մամուսպատր է. թխատիպք՝ ի վաղնջուց արձանս պղնձիս բուռին փոխակերպեայր, է. բուչունք որ վաղ իսկ կանխեալ է. դաղարեալ լինէին ի յուրեան ընդ նսեմաստուեր տերեւովքն օրագայեայր, սխրանային իմն ընդ երկրորդն այն յուսանորոգ արշալոյս, է. ձայն բարձեալ առ. հասարակ ողջու- նէին բիւր կարկաջանօք զյուսաւորն տուրնջեան :

Բազում անգամ դեպ լինէր յարանալ մեզ ի գեղջկայինսն մեր

cette scène, venant à se rappeler l'abandon où l'avaient laissée ses propres parents, son veuvage, la bonne réception que lui avait faite Marguerite, suivie maintenant de l'espoir d'un mariage heureux entre leurs enfants, ne pouvait s'empêcher de pleurer; et ce souvenir confus de maux et de biens nous faisait verser à tous des larmes de douleur et de joie.

Ces drames étaient rendus avec tant de vérité, qu'on se croyait transporté dans les champs de la Syrie ou de la Palestine. Nous ne manquions point de décorations, d'illuminations et d'orchestres convenables à ce spectacle. Le lieu de la scène était pour l'ordinaire au carrefour d'une forêt, dont les percées formaient autour de nous des arcades de feuillages; nous étions, à leur centre, abrités de la chaleur pendant toute la journée; mais, quand le soleil était descendu à l'horizon, ses rayons, brisés par les troncs des arbres, divergeaient dans les ombres de la forêt en longues gerbes lumineuses, qui produisaient les plus majestueux effets. Quelquefois son disque tout entier paraissait à l'extrémité d'une avenue, et la rendaient tout étincelante de lumière. Le feuillage des arbres, éclairé en dessous de ses rayons safranés, brillait des feux de la topaze et de l'émeraude. Leurs troncs mousseux et bruns paraissaient changés en colonnes de bronze antique, et les oiseaux, déjà retirés en silence sous la sombre feuillée pour y passer la nuit, surpris de revoir une seconde aurore, saluaient tous à la fois l'astre du jour par mille et mille chansons.

La nuit nous surprenait bien souvent dans ces fêtes champê-

խրախճանութիւնս մինչեւ ցգիշերոյն հասանել ի վերայ . սակայն օղոցն յտակութիւն էւ քաղցրախառն զովութիւն ներեր մեզ ի բուն լինել ի տաղաւարի ուրեր ի խորս անդ մայրեացն՝ աներկիւղ ամենեւին ի գողոց ի մօտաւորացն էւ ի հեռաւորաց միանգամայն : Իսկ ի վաղիւ անդր ամենայն որ դարձ ի հիւղն արարեալ՝ գտաներ գայն այնպէս որպէս էւ բողեալն էր : Այնքան էր բարեմտութիւն էւ աննենգ հաւատարմութիւն յանշահավճառ յայսմ կղզւոջ, զի յոյովից տանց ոչ աղխեին դրուեր, էւ յոգունց յամբրիկածին Եւրոպացւոց նորատեսիլ իմն գործի բուռին փականք :

Բայց գոյին ի տարւոջն էւ աւուրք յորս ոչ էւս էր չափ ցնծութեան էւ հրճուանացն Պօղայ էւ Վիրգիւնեայ, զմարցն ասեմ տօնից տարեդարձս : Յերեկոյե փոյր ի մտի կայեալ բրեր հայս Վիրգիւնե, էւ կարկանդակս այնու եփեալ առաքեր առ կարօտեալս յագգատոհմիցն սպիտակաց ի կղզւոջս ծնելոց՝ որոց էրբեր չէր կերեալ հաց էւ խոպական, էւ որք անօգնական ի Հնդկացն մնալով՝ անտառաբնակ կենօք մանիոր կերակրեին, էւ առ ի ժոյժ կարեաց աղքատութեան՝ ոչ զգերեացն ունեին զապշութիւն մտաց, էւ ոչ զարիութիւն՝ զդաստիարակութեան արգասիս : Քան զկարկանդակսն զայնոսիկ այլ ինչ չմարբեր Վիրգիւնե հանել յընծայ ըստ ձեռին բանականի տանն . սակայն այնպիսի իմն քաղցրահամբոյր մատուցաներ զայն շնորհիւ, որ պատուական էւ ցանկալի յոյժ զնուերն գործեր : Նա զի Պօղայ գործ էր առնուլ էւ տանել զպարգեւսն ի տունս տունս, էւ որք ընդունեինն՝ բան տային զայ անցուցանել զօր վաղուին առ Լաբուր տիկնոջ էւ առ Մարգարտի : Յայնժամ էր տեսանել մայր գոք ի մարց զի գայր հասաներ էրկուր էւ էրիւր զճնակերպ դատերօք՝ դայնկագունիւր էւ վտտելովք, էւ որ առ յոյժ էրկջոտութեան բարուցն ոչ իշխեին զաջս ի վեր ամբառնալ : Սակայն Վիրգիւնե վաղ ընդ փոյր համարձակութիւն տայր նոցա . օշարակս բաշխեր նոցին զովարարս, էւ այնպիսի իմն ազնուու-

tres ; mais la pureté de l'air et la douceur du climat nous permettaient de dormir sous un ajoupa, au milieu des bois, sans craindre d'ailleurs les voleurs ni de près ni de loin. Chacun, le lendemain, retournait dans sa case et la retrouvait dans l'état où il l'avait laissée. Il y avait alors tant de bonne foi et de simplicité dans cette île sans commerce, que les portes de beaucoup de maisons ne fermaient point à clef, et qu'une serrure était un objet de curiosité pour plusieurs créoles.

Mais il y avait dans l'année des jours qui étaient pour Paul et Virginie des jours de plus grandes réjouissances : c'étaient les fêtes de leurs mères. Virginie ne manquait pas, la veille, de pétrir et de cuire des gâteaux de farine de froment, qu'elle envoyait à de pauvres familles de blancs, nées dans l'île, qui n'avaient jamais mangé de pain d'Europe, et qui, sans secours de noirs, réduites à vivre de manioc au milieu des bois, n'avaient, pour supporter la pauvreté, ni la stupidité qui accompagne l'esclavage, ni le courage qui vient de l'éducation. Ces gâteaux étaient les seuls présents que Virginie pût faire de l'aisance de l'habitation : mais elle y joignait une bonne grâce qui leur donnait un grand prix. D'abord, c'était Paul qui était chargé de les porter lui-même à ces familles ; et elles s'engageaient, en les recevant, de venir le lendemain passer la journée chez madame de La Tour et Marguerite. On voyait alors arriver une mère de famille avec deux ou trois misérables filles, maigres, jaunes et si timides, qu'elles n'osaient lever les yeux. Virginie les mettait bientôt à leur aise ; elle leur servait des rafraichissements, dont elle relevait la bonté par quelque circonstance particulière qui en augmentait, selon elle, l'agrément. Cette liqueur avait été préparée par Marguerite, cette autre par s

բիւն ի բաշխոյսն յաւելոյր՝ որով ըստ նորա մտացն հաճոյագոյն
էս հարկ եր նոցին ընծայել։ Իբր զի զայս ինչ ըմպելի Մար-
գարիտն եր պատրաստեալ, զայն ինչ իւրն մայր, և զայս ինչ
միրգս նորին ինքեան Էդբօրն կրեալ եր ի բարձուէ ծառոյն :
Բուռն առնէր Պօղայ զի պարս տացէ նոցա բոլորել, և մինչչէս
տեսեալ զնոսա հաճս և բերկրալիցս՝ ոչ մեկնէր ի նոցանէ,
քանզի կամէր զի խնդութեան իւրոյ տանն կցորդս լիցին և
նորա : Ասէր իսկ էրէ Առ ի զանձին Երջանկութիւն յարդարելոյ
հարկ ի վերայ կայ այլոցն Երջանկութեան խնամ ունել : Եւ իբրէս
ժամ լինէր դարձի նոցին առ իւրեանցսն, ստիպէր զնոսա բառ-
նայ և տանել զոր ինչ միանգամ ախորժելին եր անձանց, և
զնորութիւն կամ զանտվորն լինել իրացն պատճառեալ՝ ստի-
պէր զնոսա ի պարգեւացն ընդունելութիւն : Երէ պատառատունս
յոյժ զգրվիս նոցին տեսանէր, հրաման ի մօրէն առեալ՝ ընտրէր
ինչ ինչ յիւրոց անտի ձորձոց և տայր Պօղայ տանել և զնել
ի ծածուկ առ սեամս տնակաց նոցին : Ահա ըստ այսմ օրինակի
հանգոյն աստուածախնամն տեսչութեան առնէր նա զբարիս,
զբարեբար ձեռնն բազուցանելով, և զբարիսն և եր յերեան
բերելով :

Եւրոպացւոցդ ազգաց անդատին ի տղայութենէ լի են խոր-
հուրքք մտաց կանխակալ սովորութեամբք այնպիսեօք որ հա-
կառակին Երջանկաւետն կենաց, և չմարբիք լինել խելամուտ
էրէ բնառ ունիցի բնութիւն ընձեռել ումք այսբան հանձար
յուսասոր, այսգոյն և բերկրանս : Յանձուկ շրջանի ուրեմն
մարդկայնոց իրաց պարագրեալ ոգւոցդ ձերոց, արագ արագ հա-
սանեն ի սահմանաժայրս վայելիցն իւրեանց. բայց բնութիւն
և սիրտ աղբիւրք անսպառք են : Պօղայ և Վիրգիլեալ ոչ ժա-
մացոյցք էին, ոչ տոմարք, ոչ ժամանակի մատեանք, ոչ պատ-
մութիւնք և ոչ գրեան իմաստասիրութեան. այլ կենաց նոցին
պարբերութիւնք՝ բնութեանն շրջանօր չափէին : Տուրնշենայնոցն
ժամուց ի ստուերաց ծառոց ծանօքք լինէին, և քառասնով

mère ; son frère avait cueilli lui-même ce fruit au haut d'un arbre. Elle ne les quittait point qu'elle ne les vit contentes et satisfaites ; elle voulait qu'elles fussent joyeuses de la joie de la famille. « On ne fait son bonheur, disait-elle, qu'en s'occupant « de celui des autres. » Quand elles s'en retournaient, elle les engageait d'emporter ce qui paraissait leur avoir fait plaisir, couvrant la nécessité d'agréer ses présents du prétexte de leur nouveauté ou de leur singularité. Si elle remarquait trop de délabrement dans leurs habits, elle choisissait, avec l'agrément de sa mère, quelques-uns des siens, et elle chargeait Paul d'aller secrètement les déposer à la porte de leurs cases. Ainsi elle faisait le bien à l'exemple de la Divinité, cachant la bienfaitrice et montrant le bienfait.

Vous autres Européens, dont l'esprit se remplit dès l'enfance de tant de préjugés contraires au bonheur, vous ne pouvez concevoir que la nature puisse donner tant de lumières et de plaisirs. Votre âme, circonscrite dans une petite sphère de connaissances humaines, atteint bientôt le terme de ses jouissances artificielles ; mais la nature et le cœur sont inépuisables. Paul et Virginie n'avaient ni horloges, ni almanachs, ni livres de chronologie, d'histoire et de philosophie : les périodes de leur vie se réglaient sur celles de la nature ; ils connaissaient les heures du jour par l'ombre des arbres, les saisons par les temps où elles donnent leurs fleurs ou leurs fruits, et les années par le nombre de leurs récoltes. Ces douces images répandaient

յեղանակաց տարւոյ ի ժամանակաց անտի յորս ծաղկեինն էս պտղաբերք լինեին, էս գամացն գնացելոց գհամար ի բուոյ ննճոցն էս կրոց իմանային : Այն խորհուրդը նկարակերպք էս քաղցունք վայելջագեղս իմն էս շնորհայիցս յարդարեին զգրոյցս նոցա : « Ճաշոյ ժամ է, ասեր Վիրգիլնէ առ ընտանիսն, քանզի ահա աղամարգոցն ստուերքք առ ոտս նոցին ամփոփեցան. » էս դարձեալ . « Տարածամի օրս, զի մոշէնիք կծկեն ահա գտերեսն : » Ի հարցանել բարեկամաց էս դրացեաց էրէ « Ե՞րբ էկեսցես տեսանել զմեզ, » ասեր Վիրգիլնէ . « Յեղեգնաշարարացն ժամանակի : » Ես էրիտասարդուհիքն անդրէն կրկնեին . « Քաղցրագոյն էս էս ցանկագոյն մեզ էղիցի գայուստդ : » Երէ որ հարցաբաներ զնա քէ քանի իցեն ամբ հասակի նորին էս Պօղայ, ասեր . « Հասակակից է էղբայրն իմ քորէնւոյն մեծի որ առ աղբերն կայ, էս էս փորքիանն : Յորմէ հետէ կեամ էս յաշխարհի, էրկոտասանիցս պտղաբերեցին մանկէնիք, էս քսանէնջորիցս ծաղկեցին նարնջէնիք : » Թուեր իմն այնպէս էրէ առւրք կենդանութեան նոցա հիւսեալք էին ընդ ծառոցն կենդանութեան՝ հանգոյն կենաց Փառնայց¹⁶ էս մայրեացն շահապետաց : Պատմականաց ինչ դարուց հմտութիւն անժանօք էր ի նոցանէ, բայց ի մարցն էսէր անցիցն կենաց պատմութենէ . ժամանակագրութիւն այլ ոչ էր նոցա քան զժառատնկոցն իւրեանց ժամանակս, էս ոչ իմաստասիրութիւն այլ՝ քան զբարերարել ամենեցուն էս միաբանել յամենայնի զկամս անճանց ընդ կամացն Աստուծոյ :

Ես բնաւ զինչ պէտք պատանեկացն էին ընջաւետս էս բանիբունս լինելոյ ըստ մերումս սարասի : Պէտք նոցին էս անգիտութիւն յաւելուած էս գործէին էրանաւետ կենաց նոցա : Չանցաներ բնաւ օր յորում զմասնաւորեին իրերաց խելամտութիւն ինչ էս հմտութիւն . այն, հմտութիւնս ինչ . էս էրէ յանկարծ ի հըմտութիւնսն յայնոսիկ էս մոյորութիւն ինչ խառնիցի, սպարեն առն արդարոյ էս ողջամտի զիք ինչ ուստեր կասկած էրկիւղի :

les plus grands charmes dans leurs conversations. « Il est temps
« de dîner, disait Virginie à la famille, les ombres des bananiers
« sont à leurs pieds » ; ou bien : « La nuit s'approche, les ta-
« marins ferment leurs feuilles. — Quand viendrez-vous nous
« voir? lui disaient quelques amis du voisinage. — Aux cannes
« de sucre, répondait Virginie. — Votre visite nous sera encore
« plus douce et plus agréable, » reprenaient ces jeune filles.
Quand on l'interrogeait sur son âge et sur celui de Paul : « Mon
« frère, disait-elle, est de l'âge du grand cocotier de la fon-
« taine, et moi de celui du petit. Les manguiers ont donné
« douze fois leurs fruits, et les orangers vingt-quatre fois leurs
« fleurs depuis que je suis au monde. » Leur vie semblait at-
tachée à celle de ces arbres, comme celle des faunes et des
dryades ; ils ne connaissaient d'autres époques historiques que
celles de la vie de leurs mères, d'autre chronologie que celle
de leurs vergers, et d'autre philosophie que de faire du bien
à tout le monde et de se résigner à la volonté de Dieu.

Après tout, qu'avaient besoin ces jeunes gens d'être riches
et savants à notre manière ? Leurs besoins et leur ignorance ajou-
taient encore à leur félicité. Il n'y avait point de jour qu'ils ne
se communiquassent quelques secours ou quelques lumières ; et,
quand il s'y serait mêlé quelques erreurs, l'homme pur n'en
a point de dangereuses à craindre. Ainsi croissaient ces deux
enfants de la nature. Aucun souci n'avait ridé leurs fronts ; au-

Զայսօրինակ աստիկ աճեալ զարգանային երկրորին այն գաւակը բնութեան սիրասունք : Ճակատք նոցա ոչ խորշումեցան երբէք ի նոզոց տրտմութեան , և արիւն նոցա ոչ ապականեցաւ յանժուծկալ շուայտութենէ , և սիրտք նոցա ոչ ստերիւրեցան երբէք յախտիցն ջարաց . սէր , անմեղութիւն և աստուածալաշտութիւն օր քան զօր յաւելուին զանձառահրաշն շնորհս ոգոց նոցա ի դեմս նոցին ջբնադագեղս , և ի գնացսն և ի շարժմունս ամենայն : Յաշայուրջս անդ կենացն՝ զուարբաժաղիկը էին իբրեւ զառասօտ . այսպէս երբեմն և նախածնողքն մեր երեւեցան յեղեմական դրախտին յորժամ այն ինչ էջեայք ի ձեռանէ Արարչին տեսին զմիմեանս , մատեան առ իրեարս , և խօսակից եղեն միմեանց եղբայրաբար և բեռօրեն սիրով . քանզի եր իսկ Վիլլիգինէ քաղցրահամբոյր և պարկէշտասէր և բարեմիտ հանգոյն եւայլ , և Պօղ զԱղամայ բերէր զմանութիւն՝ ընդ առնաձե հասակին զմանկականն ունելով պարզմտութիւն :

Բագում անգամ դարձ ի վաստակոցն արարեալ և Պօղայ , և միայն ընդ միայնունսն կացեալ—որպէս և բիւրիցս պատմեալ է ինձ—ասէր ցնա . « Յորժամ խոնջ իցեմ , ի տեսիլ կերպարանաց հանգչիմ ևս : Յորժամ ի բարձուէ անտի յերինդ նշմարեմ զբեզ ի խորս հովտիդ , կոկոն վարդի երեւիս դու ինձ ի մրգաբերն ծառաստանի : Յորժամ ձեմ առեալ զնաս դու ի տուն մարցն մերոց , ոչ այնպէս գեղեցկալանջ և ոչ այնքան քերեւընրաց է կարաւ որ առ ձագս իւր ձեպիցի : Թեպէտ և ոչ ևս զականիցեմ զբեզ ի ծառոց միջի , սակայն ջէն ինձ պէտք նշմարել զբեզ առ ի գտանելոյ զբեզ . իմն ինչ առ ի քեզ՝ անձառ առ յինէն՝ կայ և մնայ ինձ յօյս ընդ որ դուն սրանաս , և ի դալարս ոչ յոր դուն բազմեալ կաս : Առ քեզ մերձեցեալ , այլ յայլմէ յինիմ : Ոչ այնպէս հրաշագեղ է կապուտակն երկնից որպէս բոյոյ ակաւնողիք , և ոչ այնքան քաղցրանուագ պէնկալիցն դայլայլիկը որքան բո նայնիդ ատոյշ գեղգեղանք : Նքէ ծագիւ մատինս եւէր ի քեզ հպիցիմ , սարսուռ բերկրապատար ընդ մարմինս իմ ըն-

cune intempérance n'avait corrompu leur sang ; aucune passion malheureuse n'avait dépravé leur cœur : l'amour, l'innocence , la piété développaient chaque jour la beauté de leur âme en grâces ineffables , dans leurs traits , leurs attitudes et leurs mouvements. Au matin de la vie , ils en avaient toute la fraîcheur : tels , dans le jardin d'Éden , parurent nos premiers parents , lorsque , sortant des mains de Dieu , ils se virent , s'approchèrent et conversèrent d'abord comme frère et comme sœur : Virginie , douce , modeste , confiante comme Ève ; et Paul , semblable à Adam , ayant la taille d'un homme avec la simplicité d'un enfant.

« Quelquefois , seul avec elle (il me l'a mille fois raconté), il lui disait , au retour de ses travaux : « Lorsque je suis fatigué , « ta vue me délasse ; quand , du haut de la montagne , je t'a- « perçois au fond de ce vallon , tu me parais au milieu de nos « vergers comme un bouton de rose. Si tu marches vers la mai- « son de nos mères , la perdrix qui court vers ses petits a un « corsage moins beau et une démarche moins légère. Quoique « je te perde de vue à travers les arbres , je n'ai pas besoin « de te voir pour te retrouver : quelque chose de toi , que je « ne puis dire , reste pour moi dans l'air où tu passes , sur « l'herbe où tu t'assieds. Lorsque je t'approche , tu ravis tous « mes sens. L'azur du ciel est moins beau que le bleu de tes « yeux ; le chant des bengalis moins doux que le son de ta « voix. Si je te touche seulement du bout du doigt , tout mon « corps frémit de plaisir. Souviens-toi du jour où nous pas- « sâmes à travers les cailloux roulants de la rivière des Trois-

բանայ : Յնչ բեզ օրն այն յորում անցար մեր ընդ խիճսն բոյո-
րանեսս գետոյն եռաստեանց . զիւնրդ ժամանեալ առ գետա-
փամբն վաստակաբեկ էի . այլ իբրես ըստ անձին բարձի էս գրեզ,
բեսս բեքեսս օղաւյաց բռչնոյ բուէր բէ ունիցիմ : Աղէ ասա,
որո՞ւմ դու հմայիսք դիւքեցեր արդեօք զիս : Միքէ հանճարձով .
սակայն մարցն մերոց առաւելագոյն է հանճար բան զիմ էս գրո :
Միքէ զգուանձօրդ . այլ յանախագոյն բան գրեզ համբուրեն նորա
զիս : Քուի ինձ էրէ բարուրիւն սրտի բո է որ դիւքեալ է զանձն
իմ : Չմոռացայց էս էրբէր զօրն յորում բոկոտն ընրացիսք դեմ
էղեալ զնացեր դու մինչէս ցՍեա . Գետ խնդրել զբողոքիւն
գերւոյն փախստականի տառապելոյ : Առ ընկալ , սիրեցեալդ
իմ , զժողկափրիսս գայս ոստղ կիտրոնի զոր ի մայրիւն հատի ,
էս առ մահճաւոյ դիցես ի գիշերի : Աղէ կեր զխորիսիսս գայս
մեղու . վասն բո կրեցի զսա ի բարձուէ վիմին մեծի : Բայց նախ
էկ հանգիր ի գիրկս իմ , էս ոգի առից էս ի վաստակոց : »

Յս Վիրգիլիս պատասխանի տուեալ ասեր ցնա . « Ո՞վ իմն
էղբայր . ոչ այնչափ խրախ առնեն զանձն իմ նշոյրք արփենւոյն
որ այգուն այգուն զբարձամբք պարեխացդ հարկանին՝ որպէս
բոյինդ տեսուրիւն : Սիրելով սիրեմ էս զիմ մայրիկ , սիրեմ յոյժ
էս գրոյդ . այլ մինչ նորա որդեակ գրեզ ճայնիցեն , առաւել էսս
սիրեմ զնոսս : Յորժամ գրեզ զգուիցեն , խրախ էսս լինիմ էս
բան բէ յորժամ զինէս խանդաղատիցին : Հարցանես ցիս բէ առ
ինչ սիրիցեմ գրեզ . սպարեն ամենայն համատունք սիրեն գիրեար :
Հայեաց ի բռչունս մեր . ի նմին բունկան սենայր՝ սիրեն զմի-
մեանս հանգոյն մեզ , էս ցանզ ընդ միմեանս կան իբրես զմեզ :
Լուր ճրպէս ծառ ի ծառէ ճայնատու լինելով՝ դարձուածս առնեն
բանից . սոյնպէս էս էս , մինչ ի բարձուէ անտի լերինն տրճա-
գանգք յունկն իմ հնչեն նուագաց սրնգիդ , անդրեն կրկնեմ
զբարբառն ի խորոջ աստ հովտիս : Յս ասելի էսս սիրելի էղեր
դու ինձ յօրէ յարմէ կամեցարն մարտ էղեալ ոգորել վասն իմ
ընդ տեսուն գերւոյն : Յայնմ հետէ բազում անգամ ասացի էս

« Mamelles : en arrivant sur ses bords, j'étais déjà bien fatigué ;
« mais, quand je t'eus prise sur mon dos, il me semblait que
« j'avais des ailes comme un oiseau. Dis-moi par quel charme
« tu as pu m'enchanter ? Est-ce par ton esprit ? mais nos mères
« en ont plus que nous deux. Est-ce par tes caresses ? mais
« elles m'embrassent plus souvent que toi. Je crois que c'est
« par ta bonté. Je n'oublierai jamais que tu as marché nu-pieds,
« jusqu'à la Rivière-Noire, pour demander la grâce d'une pau-
« vre esclave fugitive. Tiens, ma bien-aimée, prends cette branche
« fleurie de citronnier, que j'ai cueillie dans la forêt ; tu la
« mettras, la nuit, près de ton lit. Mange ce rayon de miel ;
« je l'ai pris pour toi au haut d'un rocher. Mais auparavant
« repose-toi sur mon sein, et je serai délassé. »

Virginie lui répondait : « O mon frère ! les rayons du soleil
« au matin, au haut de ces rochers, me donnent moins de joie
« que ta présence. J'aime bien ma mère, j'aime bien la tiemme ;
« mais quand elles t'appellent mon fils, je les aime encore da-
« vantage. Les caresses qu'elles te font me sont plus sensibles
« que celles que j'en reçois. Tu me demandes pourquoi tu
« tu m'aimes ; mais tout ce qui a été élevé ensemble s'aime.
« Vois nos oiseaux : élevés dans les mêmes nids, ils s'aiment
« comme nous. Ecoute comme ils s'appellent et se répondent
« d'un arbre à l'autre ; de même, quand l'écho me fait enten-
« dre les airs que tu joues sur ta flûte au haut de la monta-
« gne, j'en répète les paroles au fond de ce vallon. Tu m'es
« cher, surtout depuis le jour où tu voulais te battre pour moi con-
« tre le maître de l'esclave. Depuis ce temps-là, je me suis dit
« bien des fois : Ah ! mon frère a un bon cœur ; sans lui je serais
« morte d'effroi. Je prie Dieu tous les jours pour ma mère, pour

ցանձն իմ. Բնբէ, զի բարեխիտ է եղբայրն իմ. Երէ նա չէր, եւ ահաբէկ կորնչէի : Զօր հանապագ աղօթեմ եւ առ Աստուած վասն մօր իմոյ, վասն քոյոյդ, վասն քո, եւ վասն հիբացն մերոց սպասաւորաց . այլ յորժամ գրոյդ անուն անուցում ի բերան՝ քուի ինն գի յաւելու ոգւոյս իմոյ եռանդն : Քանի սրտառուչ պաղատանօր հայցեմ ի Տեառնէ գի մի հասցեն բեզ չարիք : Առ իմէ այնպես ի հեռաստան եւ ի բարձրաբերմ վայրս դիմիցես բերել ինն միրգ եւ ծաղկունս . ոչ առանիկ ի լիութիւն բաւականի ունիմք գամենայն ի դրախտիս : Տես զհարդ խոնջ եւ եւ պարտասեալ, եւ ընդ քիրտն բարասեալ : » Եւ սպիտակաբոյր վարչամական փոքու սրբէր զճակատ նորին եւ գայտսն, եւ համբոյր բազում տայր նմա :

Սակայն ոչ սակաւ ժամանակ էր յորմէ հետէ յանձանօր ինչ էրաշխեսպ տազնապէր Վիրգիկն . աջբ իւր կապուտակք շուրջանակի բխանային . գունատին էրեսքն, մեղկեալ բուլանայր մարմինն ողջոյն . ոչ եւս էր գուարբերես զնա տեսանել, եւ ոչ բաղցրածպիտ ի շրթունսն : Էր զի յանկարծ գուարբանայր առանց ուրախութեան, եւ տխրէր առանց տրտմութեան : Խուսափէր ի խաղուցն իւրոց անմեղաց, յընդէյական վաստակոցն եւ ի կենաց կցորդութենէ ընտանեացն սիրայնոց : Թափ առեալ շրջէր վայրավատին յանմարդի վայրս օրեւանին, զնանգիստ խնդրէր, եւ ոչ ուրէր գտանէր : Էր էրբէր զի զՊօղ տեսեալ՝ բինդս առեալ դիմէր ի նա . եւ այն ինչ մերձեցեալ՝ զմբաղ յանկարծադեպ անկանէր զնովառ . այտքն դայնկագոյնք շառագնէին ի բոսոր, եւ աջքն ջիշխէին յաջս նորին դադարել : Ասէր ցնա Պօղ . « Պարէխսքս դայարանան, եւ բռնուք մեր էրգս առնուն յորժամ գրեզն տեսանիցեն . ամենայն ինչ բերկրալից է շուրջ գրէս, դու միայն կաս տխրագգած : » Եւ զիրկս ածեալ զնովառ գուն գործէր փոփոգել զնա . բայց նա ի բաց գգուխն դարձուցանէր, եւ սոսկմամբ իմն առ մայրն խուսափէր : Ի գգուանաց եղբօրն խոռվէր յանձն իւր օրիորդն հեզ . եւ Պօղ անգի-

« la tienne, pour toi, pour nos pauvres serviteurs; mais, quand
« je prononce ton nom, il me semble que ma dévotion aug-
« mente. Je demande si instamment à Dieu qu'il ne t'arrive
« aucun mal! Pourquoi vas-tu si loin et si haut me chercher
« des fruits et des fleurs? N'en avons-nous pas assez dans le
« jardin? Comme te voilà fatigué! tu es tout en nage. » Avec
son petit mouchoir blanc elle lui essuyait le front et les joues,
et elle lui donnait plusieurs baisers.

Cependant depuis quelque temps Virginie se sentait agitée
d'un mal inconnu : ses beaux yeux bleus se marbraient de noir,
son teint jaunissait, une langueur universelle abattait son corps.
La sérénité n'était plus sur son front ni le sourire sur ses lèvres.
On la voyait tout à coup gaie sans joie et triste sans chagrin.
Elle fuyait ses jeux innocents, ses doux travaux et la société
de sa famille bien-aimée; elle errait çà et là dans les lieux
les plus solitaires de l'habitation, cherchant partout du repos,
et ne le trouvant nulle part. Quelquefois, à la vue de Paul,
elle allait vers lui en folâtrant; puis tout à coup, près de
l'aborder, un embarras subit la saisissait, un rouge vif colorait
ses joues pâles, et ses yeux n'osaient plus s'arrêter sur les siens.
Paul lui disait : « La verdure couvre ces rochers, nos
« oiseaux chantent quand ils te voient; tout est gai autour de
« toi, toi seule es triste. » Et il cherchait à la ranimer en
l'embrassant; mais elle détournait la tête, et fuyait tremblante
vers sa mère. L'infortunée se sentait troublée par les caresses
de son frère. Paul ne comprenait rien à des caprices si nouveaux
et si étranges. Un mal n'arrive guère seul.

տանայր ամենեւին բէ գինջ այն նորատեսիլ գնացք եւ հաճոյք էին որ երեսէին ի նմա : Այլ բազում այն է զի ոչ միայնակ հասանեն մարդումս չարիք :

Ամառն տօրագին ընդ ժամանակս ժամանակս սաստկացեալ տոջորբէ զգաւատս որ ընդ մէջ կան արեւադարձիցն երկոցուն, եւ յաղարտ վարե զամենայն. խորշակ այնպիսի հարաւ յայնժամ եւ ի կողմս յայս : Ի վերջ կոյս ամսեանն դեկտեմբերի յորժամ արեգակն յայծեղջիւրն մտեալ կշիռ անկանի զԳաղղիոյ Կղզեաւս, եւ հրակիզեալ տապացուցանէ զսա ընդ Եօթնեակս երիս, հողմ հարաւոյ որ զամն ողջոյն շնջէ ի կղզւոջս՝ դաղարեաց. մրրիկք փոշոյ երկայնաձիգք ամբառնային յանցս ճանապարհաց, եւ յօղս կային վերամբարձ : Յամենայն կողմանց խորխոյեալ պատառոտեր երկիր, բոցակեզ լինէին դալարիք, սղոխք ջերմաջերմք ի կողից յերանցն ամպէին, եւ յոյսվք յառուակացն ցամաքեալք լինէին : Ոչ էւս գայր ամպ ի ծովէ. բայց միայն եր տեսանէլ զցերեկ շիկակարմիր ինջ շոգի զի վերացեալ դիզացեալ ընդ երեսս մարգացն, ի մուտս արեւուն երեսէին հանգոյն բոցոյ հրդեհի մեծի : Այլ եւ ոչ զիշեր ինքնին զովութիւն ինջ մատուցաներ տապագին օրոցն. եւ զունդն լուսնի համակ շառագոյն ամբառնայր ընդ մառախլստպատն ծիր երկնից անագին իմն ցուցանելով մեծութիւն : Հօտք խաշանց եւ անդեոց յեմակս բլրեկացն զգետնեայք եւ զպարանոցսն ընդ երկինս պարգելով զօղ ծծէին, եւ տրտմագին բառաջմամբ գնովիտս հնջեցուցանէին. անդեորդն ինքնին յարսայս մաճնոյր ընդ երկիր զի զովասցի փոքր ինջ : Սակայն ամենայն ուրեք հրատոջոր եր գետին, եւ յօղս անդ մղմկուտս ոչ այլ ինջ լինէր լսելի բայց միջատացն բզզանք, որք խնդրէին զպատուք ծարաւոյն հարկանել արեամբ մարդկան եւ կենդանեաց :

Ի միում ուրեք ի տօրակեզ զիշերաց անտի բիւրապատիկ էւս յաւելաւ ի վիրգիքն ախտին տազնապ : Մերք յառներ, մերք բազմեր, եւ մերք անդրեն ընկողմաներ, եւ որպէս եւ զիարդ

Un de ces étés qui désolent de temps à autre les terres situées entre les tropiques vint étendre ici ses ravages : c'était vers la fin de décembre, lorsque le soleil au Capricorne échauffe pendant trois semaines l'île de France de ses feux verticaux. Le vent du sud-est, qui y règne presque toute l'année, n'y soufflait plus. De longs tourbillons de poussière s'élevaient sur les chemins, et restaient suspendus en l'air. La terre se fendait de toutes parts ; l'herbe était brûlée ; des exhalaisons chaudes sortaient du flanc des montagnes, et la plupart de leurs ruisseaux étaient desséchés. Aucun nuage ne venait du côté de la mer ; seulement, pendant le jour, des vapeurs rousses s'élevaient de dessus ses plaines, et paraissaient, au coucher du soleil, comme les flammes d'un incendie : la nuit même n'apportait aucun rafraîchissement à l'atmosphère embrasée. L'orbe de la lune, tout rouge, se levait dans un horizon embrumé, d'une grandeur démesurée. Les troupeaux, abattus sur les flancs des collines, le cou tendu vers le ciel, aspirant l'air, faisaient retentir les vallons de tristes mugissements. Le Cafre même qui les conduisait se couchait par terre pour y trouver de la fraîcheur ; mais partout le sol était brûlant, et l'air étouffant retentissait du bourdonnement des insectes qui cherchaient à se désaltérer dans le sang des hommes et des animaux.

Dans une de ces nuits ardentes, Virginie sentit redoubler tous les symptômes de son mal : elle se levait, elle s'asseyait, elle se recouchait, et ne trouvait dans aucune attitude ni le sommeil, ni

կայր՝ չգտանէր նա գրուն և ոչ գնանգիստ : Յարուցեալ զնայ ի լոյս լուսնակի յաղբար անդր իւր. տեսանէ զի և յերաշտի առարսն բոլսէր ջուր յականէն, և արծաքափայլ առուակօք հատանէր անցանէր ընդ թխատիպ կողս ապառածին. և յաւզան անդր լինի ջրատոյգ : Կագղորին գառաջինն ի հովութենէ անտի գգայարանքն իւր, և բիւր յիշատակք ցանկալիք անկանին ի սիրտ նորա : Յուշ լինի նմա զի մինչ մանուկն էր, մայրն իւր և Մարգարիտ զբօսնուին իմն յոգացուցանէրով զինքն և զՊօղ յաւազանի անդ. և զի ապա նմին միայնում պահեալ Պօղայ զլոգարանն, պեղեալ էր զյատակն և աւազալից արարեալ, և զեգերբքն սերմանեալ զալարիս խնկասետս : Ջականէն ի ջուրս անդ զնոյանի բազկօքն և զյանջիւք զստուէրս արմատենեացն էրկոցուն տնկելոց ի ծննդեան եղբօրն և իւր, որ զգլխովն իւրով ընդ իրեարս խիղբ արկեալ պատատէին զկանաչագեղն իւրեանց կողերս և զմիրզսն դեռաբուսիկս : Ջմտաւածէ զՊօղայն բարեկամութիւն քան զբոյրս անուշից քաղցրագոյն, քան զաղբերացն հոսանս ականակիտ, և քան զյօշակապ արմատենիսն կորովի. և յոգոց հանէ : Ջմտաւածէ զգիշերն զայն և զամայութիւն, և տապ հրաբորբոր փաղաղէ զանճն նորա : Անդէն ի բաց էլանէր զարհուրագին յանդոհական ստուերաց անտի և ի ջուրցն որ քան զայրեցածին արեգակունս կիպիջք գտանէին, և դիմեալ առ մայրն իւր ընթանայ ի խնդիր ապաստանի յերեսաց անճին իւրոյ : Բազում անգամ պատմել նմին զվիշտս իւր կամեցեալ, զճեռս նորա յիւրսն ամփոփեալ և պնդեր. բազում անգամ կամեցաւ յօղել զանունն Պօղայ, սակայն անդէն սրտանմլիկ լեալ՝ լեզուն ի թիմսն կցեցաւ. և խոնարհեալ եղեալ զգլուխ իւր ի մայրենին ծոց՝ քանայր և եր զնա արտասուօք :

Քաջ իսկ խելամուտ էր կարուր տիկին զստերն աղետի. բայց ոչ իշխէր ինքնին բանս ի մէջ արկանել. և ասէր ցնա. « Որդեակ իմ, յԱստուած լեր ապաստան, որ միայն է պարգեւա-

le repos. Elle s'achemine, à la clarté de la lune, vers sa fontaine; elle en aperçoit la source, qui, malgré la sécheresse, coulait encore en filets d'argent sur les flancs bruns du rocher. Elle se plonge dans son bassin; d'abord la fraîcheur ranime ses sens, et mille souvenirs agréables se présentent à son esprit. Elle se rappelle que, dans son enfance, sa mère et Marguerite s'amusaient à la baigner avec Paul dans ce même lieu; que Paul ensuite, réservant ce bain pour elle seule, en avait creusé le lit, couvert le fond de sable, et semé sur ses bords des herbes aromatiques. Elle entrevoit dans l'eau, sur ses bras et sur son sein, les reflets des deux palmiers plantés à la naissance de son frère et à la sienne, qui entrelaçaient au-dessus de sa tête leurs rameaux verts et leurs jeunes cocos. Elle pense à l'amitié de Paul, plus douce que les parfums, plus pure que l'eau des fontaines, plus forte que les palmiers unis, et elle soupire. Elle songe à la nuit, à la solitude, et un feu dévorant la saisit. Aussitôt elle sort, effrayée, de ces dangereux ombrages et de ces eaux plus brûlantes que les soleils de la zone torride. Elle court au près de sa mère chercher un appui contre elle-même. Plusieurs fois, voulant lui raconter ses peines, elle lui pressa les mains dans les siennes; plusieurs fois elle fut près de prononcer le nom de Paul, mais son cœur oppressé laissa sa langue sans expression; et, posant sa tête sur le sein maternel, elle ne put que l'inonder de ses larmes.

Madame de La Tour pénétrait bien la cause du mal de sa fille, mais elle n'osait elle-même lui en parler. « Mon enfant, » lui disait-elle, adresse-toi à Dieu, qui dispose à son gré de

տուն քաջողջութեան և կենդանութեան : Խրատե՛՛նա՛ զքեզ այսօր և վարձանատոյց եղանի քեզ առ վաղիս : Յուշ քեզ զի եկեալ եմք յայս աշխարհ առ ի վարժս եւեթ առաքինութեան : »

Յայնմ ժամանակի առ տարապայման շէրմութեան օղոցն էլին բարձրացան յերեսաց համատարածն ծովու գոլորշիք բազումք և ծածկեցին գերեսս կղզւոյն իբրեւ զհամապարփակ ինչ հովանի : Գագարունք յերանց շուրջ պարութեցին զգոլորշիսն, և երբեք երբեք ափօսածեւ շանքք երկայնամիզք յամպածրար պարեխից անտի հատեալ ոստջէին : Փոյր ընդ փոյր որոտընդոստ կայծակունք անագին շտաւջմամբ գմայրիս և զղաշտս և զհովիտս առ հասարակ ննջեցուցին. և բօնուտք անձրեաց նմանեայք հեղեղաստս սահանաց ջուրց հոսեցին յերկնից : Ուղիսք անձրեաց փրփրաղէզք բաւալզոր խաղացին առ ի կողաց յերկնդ. զոգ առագանիդ համակ ծովացաւ. լեռնադաշտակն յորոյ վերայ խուղրդ կառուցեալ կան, կղզեակ իմն գտաւ ջրապարփակ, և բերան հովտիդ ամբարտակ ջրարգէլ ընդ որ խառն ի խառն արտաքս վագէին ընդ անեղագոզ ջուրցն յորդութեան հող և աւազ և ծառք և քարածայրք :

Ամենեքին առ հասարակ որ ի տանն էին զողղանի հարեալ յալօթս առ Աստուած դիմէին ի տնակի անդ Լարուրի տիկնոջ, որոյ ձօնջեալ ձարձատէին տանիք յերեսաց սաստկաշունչ հողմոցն բռնութեան : Այնքան յուսաբորբ էին փայլատակունքն ստեպ ստեպ հատեայք, զի թեպէտ և դրունքն և փեղկք պատուհանաց ամրափակք էին, սակայն և այնպէս ընդ ձեքպս ագուցից առաղձիցն ի ներքս հարկանէր յուսոյն պայծառութիւն և տեսանելի աջաց գործեր զամենայն : Անվեհերն Պօղ ընդ իւր առեալ գ'Պոմինիկոս, և ոչ ինչ միտ եղեալ մրրկածուփ ամպրոպացն, երբայր և գայր ի մէն մի հիւղիցն. ուրեք պահանգակալ ինչ յորմն հաստատելով, և այլուր ցից վարսելով յամրութիւն. և անդէն ի ներքս մտեալ՝ միփրար ընտանեացն լինէր յուսով գեղածիծաղ օղոց ընդ հուպ երեւելոյ : Եւ արդս-

« la santé et de la vie. Il t'éprouve aujourd'hui pour te ré-
« compenser demain. Songe que nous ne sommes sur la terre
« que pour exercer la vertu. »

Cependant ces chaleurs excessives élevèrent de l'Océan des vapeurs qui couvrirent l'île comme un vaste parasol. Les sommets des montagnes les rassemblaient autour d'eux, et de longs sillons de feu sortaient de temps en temps de leurs pitons embrumés. Bientôt des tonnerres affreux firent retentir de leurs éclats les bois, les plaines et les vallons ; des pluies épouvantables, semblables à des cataractes, tombèrent du ciel. Des torrents écumeux se précipitaient le long des flancs de cette montagne : le fond de ce bassin était devenu une mer, le plateau où sont assises les cabanes une petite île, et l'entrée de ce vallon une écluse par où sortaient pêle-mêle, avec les eaux mugissantes, les terres, les arbres et les rochers.

Toute la famille tremblante priait Dieu dans la case de madame de La Tour, dont le toit craquait horriblement par l'effort des vents. Quoique la porte et les contrevents en fussent bien fermés, tous les objets s'y distinguaient à travers les jointures de la charpente, tant les éclairs étaient vifs et fréquents. L'intrépide Paul, suivi de Domingue, allait d'une case à l'autre, malgré la fureur de la tempête, assurant ici une paroi avec un arc-boutant, et enfonçant là un pieu : il ne rentrait que pour consoler la famille par l'espoir prochain du retour du beau temps. En effet, sur le soir, la pluie cessa ; le vent alizé du sud-est reprit son cours ordinaire ; les nuages furent jetés vers le nord-ouest, et le soleil couchant parut à l'horizon.

բե. իսկ ընդ Երեկս առօրն դաղարեցին անճրեւածք. յարաշունչ հողմն արեւելեան հարառոյ սկսաւ շնչել վերստին, ամպ մըրկածինք վարեցան արկան ընդ արեւմուտս ճիւսիտոյ, և ընդ ծիրս Երկնից Երեւեցաւ արեգակն որ ի մուտս խոնարհէր :

Յառաջ քան զամենայն իդն Էղեւ Վիրգիւնէ տեսանել քէ զինչ անցք անցեալ իցեն ընդ վայրն հանգստեան իւրոյ : Մատեաւ Երկիրդագին առ նա Պօղ և գաջ իւր կարկառ նմա ի գորավիզն ընրացից : Վայաւ Վիրգիւնէ գնեռանէն ծալտելով, և Էլին Երկրքեան ի միասին ի խղէ անտի : Հովաշունչ էին օդը և շառաջուկ : Ծուխ սպիտակարոյր Էլաներ վերամայր բարդ ի բարդ գգագարամբք լերինդ՝ ախօսանէ Երեւեալ ի փրփրոյ ջուրցն հոսանաց որ զիջեալ նուագէին տակաւ ընդ ամենայն կողմանս : Պարտեզն վեր ի վայր հարեալ և կործանեալ յերեսաց յաղբաշունքն հեղեղաց. յովմք ի ծառոց պողաբերաց արմատախիւրդնէին, և աւագակոյտ բազում ծածկեալ ունէր զեզերս մարգացն և խճողեալ զառագանն Վիրգիւնեայ : Սակայն բոքենիքն Երկորին կանգուն կային և կանաչագարդք, քեպետ և ոջ ևս էր տեսանել զնորօք սեզս դալարագեղս, ոջ սարփինայս, և ոջ բռջունս, բայց ի սակաւարիւ պենկալից որ ի ծայրս մերձակայ ապառածիցն Էղերական նուագօք ողբս առեալ կոծէին ընդ մատաղերամ ձագունցն կորուստ :

Յայն տեսիլ աղետաբեր ասէ Վիրգիւնէ ցՊօղ. « Թռջունս բերեալ էր քո ի տեղիդ, և անա սպան զնոսա մըրիկ : Պարտեզ տնկեցեր, և անա վարեալ է յաղարտ : Ամենայն ինչ ի կորուստ զնայ յերկրի, յերկիրն և էր անկորուստ կայ ամենայն : » Պատասխանի տուեալ ասէ ցնա Պօղ. « Իցիւ քէ էր ինձ հնար յերկնաւորացն ինչ ընձեռել քեզ. այլ ևս չբաւոր եմ յամենայնէ, ևս և յերկրաւոր բարեաց : » Ասէ Վիրգիւնէ շառագնելով. « Է իսկ քո պատկեր սբբոյն Պօղայ : » և այն ինչ բանքն ի բերան նորս էին, դիմեաց Պօղ ի տնակ մօր իւրայ բերել զպատկերն. և էր մանրանկար ինչ փսքքիկ որ զՊօղ անապատական յան-

Le premier désir de Virginie fut de revoir le lieu de son repos. Paul s'approcha d'elle d'un air timide, et lui présenta son bras pour l'aider à marcher : elle l'accepta en souriant, et ils sortirent ensemble de la case. L'air était frais et sonore. Les fumées blanches s'élevaient sur les croupes de la montagne, sillonnée çà et là de l'écume des torrents qui tarissaient de tous côtés. Pour le jardin, il était tout bouleversé par d'affreux torrents ; la plupart des arbres fruitiers avaient leurs racines en haut ; de grands amas de sable couvraient les lisières des prairies, et avaient comblé le bain de Virginie. Cependant les deux cocotiers étaient debout et verdoyants ; mais il n'y avait aux environs ni gazons, ni berceaux, ni oiseaux, excepté quelques bengalis, qui, sur la pointe des rochers voisins, déploraient par des chants plaintifs la perte de leurs petits.

A la vue de cette désolation, Virginie dit à Paul : « Vous aviez apporté ici des oiseaux, l'ouragan les a tués. Vous aviez planté ce jardin, il est détruit. Tout périt sur la terre ; il n'y a que le ciel qui ne change point. » Paul lui répondit : « Que ne puis-je vous donner quelque chose du ciel ! mais je ne possède rien, même sur la terre. » Virginie reprit en rougissant : « Vous avez à vous le portrait de saint Paul. » A peine eut-elle parlé qu'il courut le chercher dans la case de sa mère. Ce portrait était une petite miniature représentant l'ermite Paul. Marguerite y avait une grande dévotion ; elle l'avait porté longtemps

դիման առնէր : Եռանդագին սիրով սիրէր զայն Մարգարիտ ,
էւ մինչդէռ առն էղէալ՝ զամս ճիգս զպարանոցէն կախեալ ու-
նէր . իսկ ապա իբրէս մայրացաւն , հանեալ էւ կախեալ էր
զայն զպարանոցէ որդէկին : Այլ էւ մինչ յարգանդի զմանուկն
ունէյով էւ բարձի բողի յամենեցուն զսանէր , յարածամ յերա-
նէի անապատականն այն պշուցեալ նկատելով՝ զնորա նմա-
նութիւնն էւ յորովայնին իւրոյ պտուղ տպաւորեալ իմն էր
տեսանել . նմին իրի իսկ էւ ի նորա անուն զորդեակն իւր յոր-
ջորջեալ , էւ բարեխօս նմին կարգեալ էր զսուրբն զայն զտա-
րագնաց տարագիր ի մարդկան բազմութենէ , որ էւ զնա ինքն
ստերիւրեալ էւ ապա ընկեցիկ արարեալ էին : Առ ընկալաւ
Վիրգիլնէ ի ձեռաց Պօղայ զկենդանագիրն զայն էւ ասէ ցնա
գորովանօր . « Եղբայր իմ , ցորչափ կեցցեմ էս , ոչ որ բարձցէ
զսա յինէն , էւ ոչ մոռացայց երբէր էքէ զմիակն քո ստացուած
յաշխարհի Ետուր դու ցիս : Զայն մտերմական նշանակ , էւ
զայն անակնկալ դարձ նախնոյ ընտանութեանն տեսեալ Պօղայ՝
կամէր համբուրել ընդ նմա . բայց նա ի բաց սրացաւ ի նմանէ
իբրէս զքօջուն ինչ արագաւայց , էւ Պօղ այլ յայլմէ էղէալ՝
արձանացաւ ի տեղւոջն , ոչ զօրելով բնաւ ի վերայ կալ տարօրի-
նակ զնացիցն Վիրգիլնէալ :

suspendu à son cou étant fille ; ensuite, étant devenue mère , elle l'avait mis à celui de son enfant. Il était même arrivé qu'ètant enceinte de lui , et délaissée de tout le monde , à force de contempler l'image de ce bienheureux solitaire, son fruit en avait contracté quelque ressemblance ; ce qui l'avait décidée à lui en faire porter le nom , et à lui donner pour patron un saint qui avait passé sa vie loin des hommes, qui l'avaient elle-même abusée, puis abandonnée. Virginie , en recevant ce petit portrait des mains de Paul, lui dit d'un ton ému : « Mon frère, il ne me sera ja-
« mais enlevé tant que je vivrai , et je n'oublierai jamais que
« tu m'as donné la seule chose que tu possèdes au monde. »
A ce ton d'amitié, à ce retour inespéré de familiarité et de tendresse , Paul voulut l'embrasser ; mais , aussi légère qu'un oiseau, elle lui échappa et le laissa hors de lui, ne concevant rien à une conduite si extraordinaire.

ԳԼՈՒԽ Գ.

Մտկայն ասեր Մարգարիտ ատ. Լարուր տիկին. « Զքի է զի ջամուսնացուցանեմք մեր զորդեակս մեր : Ապարեն կղկղար կարողին են նորա զիրերաց. բեպետ էս որդին իմ չէս. էսս խելամուտ այնմ իցէ, այլ ի բարբառեյ ատ. նա բնութեան՝ ի զուր արդեօր հսկեսցուր մեր այնուհետեւ, քանզի անագին է վտանգն : » Ասէ ցնա Լարուր տիկին. « Մանկահասակք են տակաւին էս յոյժ ջբառօրք : Քանի՛ տրտմութիւն էղիցի մեզ էրէ ծնցի վիրգիներէ որդիս ջարաբաստս, զորս գուցէ էս խնամել ջլինիցի ճեռնհաս : Հնդիկղ քո Դոմինիկոս յաշեալյս է, էս Մարիամ հիւանդագին. էս էս ինքնին, սիրեցեալդ, այս հնգետասան ամբ են զի տակաւ ծնգեալ անաւագիմ : Ի տապագին գաւառս արագ արագ ձերանայ մարդ, էս արագագոյն էս՝ յորժամ ի հոգս հաշեալ ծիրիցի : Յոյս մեր բովանդակ ի Պօղ է. բող կացցուր մնասցուր կազդութեւյ հասակին էս հաստատեւոյ բուսոյ բարուցն, որպէս զի իւրովքն վաստակօք ձերատածել զմեզ մարբասցի : Զարդիս, որպէս էս դու իսկ զիտես, գաւառն պարեն հագիւ պաճարեմք : Բայց էրէ ատ. սակաւ մի ժամանակ յղեսցուր ի Հնդիկս զՊօղ, շահեսցի արդեօր տութեառիկ վովոխամմբ արժար բաւական ատ. ի գերիս ինչ զնելոյ. էս ի դառնայ նորին այսրեն հարսնացուցուր նմա զվիրգիներէ. քանզի էս հաւանեալ իսկ էմ զի ջիբ այլ որ որ գղատրիկն իմ սիրասուն այնպէս էրանաւետեսցէ որպէս որդեակղ քո Պօղ :

Խօսեսցուր զայսմանէ էս ատ. մերն դրակից : » Եւ հարցին ցիւ տիկնայքն խորհուրդ, էս հանէցայ էս էս ընդ կարծիսն էս ասեմ. « Հնդկացն ծովք անդորբաւետք են : Երէ ընտրեալ ատ.նուցուր որ

CHAPITRE III.

Pendant Marguerite disait à madame de La Tour : « Pour
« quoi ne marions-nous pas nos enfants? Ils ont l'un pour l'au-
« tre une passion extrême dont mon fils ne s'aperçoit pas encore.
« Lorsque la nature lui aura parlé, en vain veillerons-nous sur
« eux : tout est à craindre. » Madame de La Tour lui répon-
dit : « Ils sont trop jeunes et trop pauvres. Quel chagrin pour
« nous si Virginie mettait au monde des enfants malheureux ,
« qu'elle n'aurait pas la force d'élever ! Ton noir Domingue est
« cassé , Marié est infirme ; moi-même , chère amie , depuis
« quinze ans je me sens fort affaiblie : on vieillit promptement
« dans les pays chauds , et encore plus vite dans le chagrin.
« Paul est notre unique espérance : attendons que l'âge ait formé
« son tempérament , et qu'il puisse nous soutenir par son tra-
« vail. A présent , tu le sais , nous n'avons guère que le néces-
« saire de chaque jour. Mais , en faisant passer Paul dans l'Inde
« pour un peu de temps , le commerce lui fournira de quoi acheter
« quelques esclaves , et , à son retour ici , nous le marierons à
« Virginie ; car je crois que personne ne peut rendre ma chère
« fille aussi heureuse que ton fils Paul. Nous en parlerons à
« notre voisin. »

En effet , ces dames me consultèrent , et je fus de leur avis.
« Les mers des Indes sont belles , leur dis-je. En prenant une
« saison favorable pour passer d'ici aux Indes , c'est un voyage

զբարեշունջ ինչ յեղանակ օդոց , վեցից էւեր եօրնեկաց պետք են աստի ի Հնդիկս անցանելոյ , եւ համաջափ ժամանակաւ հնար է այսրեն ջու դարձի առնել : Ի մերումս բաղի յօրինեսցուք մեր Պօղայ աղիսամաղիսս ինչ վաճառաց , քանզի եւ սիրելի իսկ է նա յոյժ դրացեաց իմոց : Բամբակ էւեր անգործ էրէ տայցեմք նմա , որ ոչ ինչ իմիր է մեզ պիտանացու առ ի ջգոյէ աղօթեաց ի փեճոկէ : Եւ ի սրբել գայն , եւս եւ ոպնիագ՝ որ առ յոյժ առատութեանն յայրումն գնայ առ մեզ , եւ ազգս ազգս խիժի որ յումպետս կորնջին ի մայրիս , այս ամենայն շահաւետ վաճառք իցեն ի Հնդիկս , մինչ առ մեզ անշահր են ամենեւին : »

Ես ինքն յանձն իմ կալայ հայցել ի Պ . Լա-Պուրտոնեայ գուղեորութեանն գնրաման , բայց նախ ցանկացայ գնա ինքն գՊօղ իրագել այսմ առնել : Այլ զարմանք անհնարիւր կալան զիս իբրեւ ասաց ցիս պատանեակն այն իմաստութեամբ՝ որ բան զջափ հասակին զեր ի վերոյ յոյժ բուեցաւ ինձ . « Եւ իցէ ինձ հնար բողոյ քանել զազգատոնմն իմ եւ ի խնդիր էլանել մտացածին ձոխութեան : Ո՞ր այն շահավաճառ իցէ յաշխարհի մեծ բան զանդաստանացն մշակութիւն , որ է զի յիսուն եւ է զի հարիւր եւս առ մի պտղաբերեն : Երէ մեզ կամք իցեն ի տուրեւառս պարապել , բող զաւելորդս մեր աստի ի բաղար անդր իջուցեալ վաճառեմք , եւ քնդէր ի Հնդիկս գնացից տարաղէմ : Ասեն ցիս մարքն մեր զի այեւորեալ եւ անաւագ է Դոմինիկոս . այլ ես ոչ ապարեն կազդուրիմ օր բան զօր եւ յաւելում ի գօրութիւն : Եւ զինչ էրէ ձախողակի ինչ արկած պատահիցէ նոցա ի ժամանակի պանդխտութեան իմոյ , եւ մանաւանդ Վիրգինեայ որ արդեն իսկ յօր է : Ո՞ն ոչ , ոչ մեկնեցայց ես ի նոցանէ երբէր : »

Ընդ այս նորին պատասխանի տագնապեցայ ես մեծապէս . քանզի եւ ոչ բարուցեալ էր յինէն Լարուր տիկին զգտերն իբս , եւ րէ կամի ամս ինչ շահեալ եւ յաւելույ ի տիս բերանասակ մանկանցն անջատելով զնոսին ի միմեանց : Այլ զայսցանէ անհնար էր ինձ եւ կարծիս անգամ արկանել ի միտս Պօղայ :

« de six semaines au plus, et d'autant de temps pour en re-
« venir. Nous ferons dans notre quartier une pacotille à Paul,
« car j'ai des voisins qui l'aiment beaucoup. Quand nous ne lui
« donnerions que du coton brut, dont nous ne faisons aucun
« usage, faute de moulin à éplucher ; du bois d'ébène, si com-
« mun ici qu'il sert au chauffage, et quelques résines qui se
« perdent dans nos bois : tout cela se vend assez bien aux
« Indes, et nous est fort inutile ici. »

Je me chargeai de demander à M. de La Bourdonnais une permission d'embarquement pour ce voyage ; et, avant tout, je voulus en prévenir Paul. Mais quel fut mon étonnement lorsque ce jeune homme me dit, avec un bon sens fort au-dessus de son âge : « Pourquoi voulez-vous que je quitte ma famille pour
« je ne sais quel projet de fortune ? Y a-t-il un commerce au
« monde plus avantageux que la culture d'un champ, qui rend
« quelquefois cinquante et cent pour un ? Si nous voulons faire
« le commerce, ne pouvons-nous pas le faire en portant notre
« superflu d'ici à la ville, sans que j'aie courir aux Indes ?
« Nos mères nous disent que Domingue est vieux et cassé ;
« mais moi je suis jeune, et je me renforce chaque jour. Il
« n'a qu'à leur arriver pendant mon absence quelque accident,
« surtout à Virginie, qui est déjà souffrante. Oh ! non, non, je
« ne saurais me résoudre à les quitter. »

Sa réponse me jeta dans un grand embarras ; car madame de La Tour ne m'avait pas caché l'état de Virginie, et le désir qu'elle avait de gagner quelques années sur l'âge de ces jeunes gens, en les éloignant l'un de l'autre. C'étaient des motifs que je n'osais même faire soupçonner à Paul.

Մինչդեռ, յայսմ մտաց խորհրդի էար, նա. հասեալ ի Գաղ-
ղիոյ՝ նամակաբեր լինէր առ Լարուր տիկին ի մօրաքեռէն
խւրմէ : Երկիւղ մահու՝ որ միայն գիտէ ի գորով ածել զմարդ
խստասիրտ, պաշարեալ էր զնա. քանզի այն ինչ ապաքինեալ
էր ի մահաբեր ինչ ախտէ որ ի ծիրութիւն հաստանէր զնա, և
ի ծանրութենէ ամաց հասակին անբուժելի գտանէր : Պատուէր
առ քեռորդեակն իւր տայր. նա ի բողբին դարձ առնել ի Գաղ-
ղիա. և էրէ ջնէրիցք քեզ, ասէր, անձինդ վատստողջութիւն
մխել յերկարածիզ ուղեւորութիւն այնպիսի, յղեսչիբ առ իս
զՎիրգինէ, զոր քաջակիրք դաստիարակութեամբ սնուցեալ
մուծից և յարբունիս, և բովանդակ ընջից իմոց զդա ինքն կա-
ցուցից ժառանգորդ : Եւ յաւելոյր ասել զի էրէ կատարիցէր
զպատուէրս իմ զայսոսիկ, տեսանելով տեսչիբ զդարձ իմոյ առ
ձեզ զբասիրութեանս :

Եւ իբրէս ընթերցաւ բուրքն այն յունկն ազգատոհմին, անդէն
առ ժամայն ի սուգ անհնարին համակեցան առ հասարակ
ամենեքեան. Գովինիկոս և Մարիամ յարտասուս յուժան. Պօղ
յապուշ իմն կրթեալ անշարժ կայր, և մերձ բուէր բրդել ի բար-
կութիւն, և Վիրգինէ ի մայրն ակնկառոյց՝ ոչ իշխէր յօղել ինչ
բան : Ասէ Մարգարիտ առ Լարուր տիկին. « Արդ իցէ հնար
քեզ բողբուլ զմեզ և զնայ ի բաց : » Իսկ նա ասէ. « Ոչ, սիրե-
ցեաղ իմ. ոչ, որդեակք իմ. ոչ մեկնեցայց ես ի ձեռն : Ընդ ձեզ
կեցի ևս, ընդ ձեզ կամիմ և մեռանել : Ձերդ սեր և բարեկա-
մութիւն է որ ծանոյց ինձ քեզինչ երանութիւնն իցէ : Իմուժս
հիւանդագին կենաց աղետքն իմ է. էր առաջինք ևս պատճառք :
Ազգակցացն իմոց խստասրտութիւն և մահ ամուսնոյն իմոյ
սիրեցելոյ հարին զիս կարեվէր. սակայն յետ այնորիկ առաւե-
լագունից հանդիպեցայ ևս սփոփանաց և երանութեան ձեօք
հանդերձ ընդ աղբատին յարկօրս. երանութիւն որում էրբէր
ոչ ունէի ակն ի հայրենիսն իմ յազգականացն իմոց մեծափար-
քամ ձոխութենէ : »

Sur ces entrefaites, un vaisseau arrivé de France apporta à madame de La Tour une lettre de sa tante. La crainte de la mort, sans laquelle les cœurs durs ne seraient jamais sensibles, l'avait frappée. Elle sortait d'une grande maladie, dégénérée en langueur, et que l'âge rendait incurable. Elle mandait à sa nièce de repasser en France; ou, si sa santé ne lui permettait pas de faire un si long voyage, elle lui enjoignait d'y envoyer Virginie, à laquelle elle destinait une bonne éducation, un parti à la cour et la donation de tous ses biens. Elle attachait, disait-elle, le retour de ses bontés à l'exécution de ses ordres.

A peine cette lettre fut-elle lue dans la famille qu'elle y répandit la consternation. Domingue et Marie se mirent à pleurer; Paul, immobile d'étonnement, paraissait prêt à se mettre en colère; Virginie, les yeux fixés sur sa mère, n'osait proférer un mot. « Pourriez-vous nous quitter maintenant? dit Marguerite à madame de La Tour. — Non, mon amie; non, mes enfants, reprit madame de La Tour; je ne vous quitterai point. J'ai vécu avec vous, et c'est avec vous que je veux mourir. Je n'ai connu le bonheur que dans votre amitié. Si ma santé est dérangée, d'anciens chagrins en sont cause: j'ai été blessée au cœur par la dureté de mes parents et par la perte de mon cher époux. Mais depuis j'ai goûté plus de consolation et de félicité avec vous, sous ces pauvres cabanes, que jamais les richesses de ma famille ne m'en ont fait même espérer dans ma patrie. »

Ի յուր բանիցն այնոցիկ աչք ամենեցուն խնդութեան հոսեցին արտասուս : Գիրկս արկեալ Պօղայ զԼարուր տիկնամբ ասեցնա . « Եւ ոչ ես բողից գրեզ , եւ ոչ երբայց ի Հնդիկս : Ամենեքեան մէք վաստակեսցուք վասն բո , սիրուն մայրիկ , եւ ոչ իւր կարօտացիս առ մեզ : » Սակայն առաւել քան զամենեսեան զնոսա խնդամտեցա Վիրգիլնէ , եւ զմնացեալ ժամս առուրն ախորժ հանութեամբ եւ գուարբերես անցուցաներ . եւ ամենեքին լցան խնդութեամբ ի տեսիլ հանդարտելոյն նորա :

Ի վաղիւ անդր ընդ արեւագալսն մինջջէն նախաձաղեալ՝ ըստ սովորութեանն զառաօտին զաղօթսն միաբանութեամբ արարեալ , այն ինչ զամենն կցեին , եւ հնա ազդ արար Դոմինիկոս զինեձեալ որ այր ստրուկս էրկու ունելով զկնի՝ ընդ բնակարանն կոյս դիմեալ յառաջէ : Եւ էր այրն Պ . Տը-Լա-Պուրտոնէ : Եմուտ ի հիւղ անդր , եւ ետես զի բոլորեքեան բազմեալ կային զսեղանով : Ըստ սովորութեան աշխարհին պաշտեալ էր նոցա Վիրգիլնէ սուրճ եւ բրինձ խարշեալ , ընդ նոսին եւ գետնախնձոր ջերմիկ եւ աղամարուզս դեռակիրս : Սպասք սեղանոյն հաղադակք էւէր էին՝ դրոմբ կիսահատք , եւ պաստառք՝ տերեւք աղամարգենոյ : Զարմացաւ կուսակալն զառաջինն ընդ աղքատութիւն օրեանին : Եւ ապա մատուցեալ առ Լարուր տիկին ասէ . « Բագում այն է զի գործք իմ հանրականք չնէրէն ինձ մասնականացն դնել միտ . սակայն բո իրաւունք բագում են ակն ունելոյ առ յինէն խնամոց : » Եւ յաւելեալ ի բանս իւր ասէ . « Է բո , տիկին , ի Փարիզ մօրաբոյր քաջատոհմիկ եւ ընչաւետ , որ ընչիցն իւրոց գրեզ ընտրեալ ժառանգորդ , եւ մնայ քեզ : » Պատասխանի էտ Լարուր տիկին եւ ասէ ցկուսակալն . « Խարաբեալն իմ առողջութիւն չտայ ինձ բոյլ միջամուխ ի բազմօրեալ լինել ուղեւորութիւն : » Ասէ Լա-Պուրտոնէ . « Գոնեալ առ դուստրդ բո դեռաբողբոջ եւ նագելի չէ արժան քեզ անիրուսելի եւ զրկելի զնա ի մեձէ ժառանգութենէն : Ծանիր զի մօրա-

A ce discours, des larmes de joie coulèrent de tous les yeux. Paul, serrant madame de La Tour dans ses bras, lui dit : « Je ne vous quitterai pas non plus ; je n'irai point aux Indes. Nous travaillerons tous pour vous, chère maman ; rien ne vous manquera jamais avec nous. » Mais, de toute la société, la personne qui témoigna le moins de joie et y fut la plus sensible, fut Virginie. Elle parut le reste du jour d'une gaieté douce, et le retour de sa tranquillité mit le comble à la satisfaction générale.

Le lendemain, au lever du soleil, comme ils venaient de faire tous ensemble, suivant leur coutume, la prière du matin qui précédait le déjeuner, Domingue les avertit qu'un monsieur à cheval, suivi de deux esclaves, s'avançait vers l'habitation. C'était M. de La Bourdonnais. Il entra dans la case, où toute la famille était à table. Virginie venait de servir, suivant l'usage du pays, du café et du riz cuit à l'eau ; elle y avait joint des patates chaudes et des bananes fraîches. Il y avait pour toute vaisselle des moitiés de Calebasses, et pour linge des feuilles de bananier. Le gouverneur témoigna d'abord quelque étonnement de la pauvreté de cette demeure. Ensuite, s'adressant à madame de La Tour, il lui dit que les affaires générales l'empêchaient quelquefois de songer aux particulières, mais qu'elle avait bien des droits sur lui. « Vous avez, ajouta-t-il, madame, une tante de qualité et fort riche à Paris, qui vous réserve sa fortune et vous attend auprès d'elle. » Madame de La Tour répondit au gouverneur que sa santé altérée ne lui permettait pas d'entreprendre un si long voyage. « Au moins, reprit M. de La Bourdonnais, pour mademoiselle votre fille, si jeune et si aimable, vous ne sauriez sans injustice la priver d'une si grande succession. Je ne vous cache pas que votre tante a employé l'autorité pour la faire venir auprès d'elle. Les bureaux m'on

քոյրն քո եւ զպետութիւնն առեալ է ի ձեռս՝ զի մարքասցի առ իւր տանել զդա : Եւ գրովս եւս պատուեր տուեալ է ինձ վարել իշխանութեամբ իմով՝ էրէ հարկ իրացն այնպէս պահանջեցէ . այլ զի իմ հոգ ի մտի կալեալ է զիշխանութիւնս իմ ոչ յայլ ինչ պետս առնուի ի կիր, բայց լեբանաւետել զգաղթականս տեղոյս, կամ իմ զի դու ինքնին յօծարեցիս ի նուիրումն զոնիդ առ ամս սակաւս . զի յայնմ իսկ հաստատեալ կայ դատերն քո բարեբաստութիւն եւ քոյդ բարեկենդանութիւն : Առ ինչ ի կողմս կողմանցս այսոցիկ պանդխտիցի որ . ոչ ազարէն զի ի փարբամութիւն յաւելուցու : Իսկ արդ ոչ յաւ իցէ երբայ գտանել զայն ի հայրենի աշխարհին : »

Եւ զայս ասացեալ եղ ի վերայ սեղանոյն պարկ մի արծաթոյ զոր ոմն ի խափշիկ սպասեկաց իւրոց բարձեալ բերեր . « Ձտոյն աւասիկ յլէ մօրաքոյրն ձեր , ասէ , ի ծախս հանդերձանաց ջուոյ դատերն ձերոյ : » Եւ ասարտեաց զբանսն՝ յանդիմանեալ ողորով զԼարուր տիկին զի ոչ առ նա ինքն լեալ էր ապաստան ի կարօտութեան իւրում , քեպետեւ զովել զովեր եւ զսրտին ազնուախոն արիութիւն : Ետ պատասխանի անդէն Պօղ եւ ասէ ցկուսակայն . « Մայրն իմ եկն իսկ առ քեզ , տեր , եւ դու ջարսոր քնկալար զնա : » Եւ ասէ Լա-Պուրտոնէ առ Լարուր տիկին . « Իցէ քո եւ այլ որդեակ : — Ոչ , տեր , որդի է դա բարեկամիդ իմոյ . սակայն դա եւ Վիրգիլնէ հասարակաց էրկոցունցս են գաւակր , եւ զուգապէս սիրելիք : » Եւ ասէ կուսակայն առ Պօղ . « Պատանի դու , յորժամ զիրաց կենցաղոյս առցես զփորձ , յայնժամ խելամուտ լիցիս պաշտօնեալ մարդկանս աղետից , եւ ծանիցես էրէ քանի՛ զիւրին է ի պատիրս զնոսա արկանել , եւ սրջափ շուտափոյրք են ի շնորհել արանց նենգածետից զայն ինչ զոր անձանց վատտակաւորաց եւեր ի ձան էր պահել : »

Պ. Լա-Պուրտոնէ հրաւիրանաւ Լարուր տիկնոջ բազմեցաւ առընթեր նորին , եւ ձաշեաց ըստ գաղթածին Երոզականացն

« écrit à ce sujet d'user, s'il le fallait, de mon pouvoir ; mais,
« ne l'exerçant que pour rendre heureux les habitants de cette
« colonie, j'attends de votre volonté seule un sacrifice de quel-
« ques années, d'où dépend l'établissement de votre fille, le
« bien-être de toute votre vie. Pourquoi vient-on aux îles ? n'est-
« ce pas pour y faire fortune ? N'est-il pas bien plus agréable de
« l'aller retrouver dans sa patrie ? »

En disant ces mots, il posa sur la table un gros sac de piastres que portait un de ses noirs. « Voilà, ajouta-t-il, ce qui est
« destiné aux préparatifs de voyage de mademoiselle votre fille,
« de la part de votre tante. » Ensuite il finit par reprocher avec
bonté à madame de La Tour de ne s'être pas adressée à lui
dans ses besoins, en la louant cependant de son noble courage.
Paul aussitôt prit la parole, et dit au gouverneur : « Monsieur,
« ma mère s'est adressée à vous, et vous l'avez mal reçue. —
« Avez-vous un autre enfant, madame ? dit M. de La Bourdon-
« nais à madame de La Tour. — Non, monsieur, reprit-elle ;
« celui-ci est le fils de mon amie : mais lui et Virginie nous sont
« communs et également chers. — Jeune homme, dit le gou-
« verneur à Paul, quand vous aurez acquis l'expérience du monde,
« vous connaîtrez le malheur des gens en place ; vous saurez
« combien il est facile de les prévenir, combien aisément ils
« donnent au vice intrigant ce qui appartient au mérite qui se
« cache. »

M. de La Bourdonnais, invité par madame de La Tour, s'as-
sit à table auprès d'elle. Il déjeuna, à la manière des créoles,

օրինի , և արք գտորճ հանդերձ բրնձով խարշելով ի ջուր :
Հիացաւ այրն ընդ կազմիկն բարեկարգութիւն և ընդ մարբութիւն տնակին , ընդ սիրայօղն միութիւն ազգատոնմիցն երկուց , և ընդ փոյրեռանդն սպասահարկութիւն հինաւորց արբանեկաց նոցին : Եւ ասէ . « Փայտակերտք էն կանք տեղւոյս , սակայն գուարբերես կերպարանք փայլեն աստ և սիրտք ոսկեճոյք : » Խրախացեալ Պօղայ ընդ կուսակալին անարգամեծար գնացս , ասէ ցնա . « Յանկալի է ինձ բարեկամութիւն խառնել ընդ քեզ , քանզի այր բարի էս դու : » Եւ հաճութիւն յոյժ եցոյց Լա-Պութտոնն ընդ կղզայնոյ պատահաւոյն մտերմութիւն : Աջ կարկառեալ առ Պօղ համբուրեաց ընդ նմա , և հաւատարիմ արար ցնա ընդ բարեկամութիւն իւր :

Իբրեւ յարեան ի սեղանոյ անտի , էստ մեկուսի Լա-Պութտոնն զԼարուր տիկին և ասէ ցնա . « Է աստ նա պատրաստական ի ջուէլ ի Գաղղիա . և երէ գրուստրն քո յղեցես , յանձն արարից ցնա ի խնամս տիկնոջ ուրումն որ ազգակից իմ է և ուղեւորի ի Գաղղիա . տես , ասէ , մի գուցէ անփոյր առնիցես զմեծափարքամ ճոխութեամբն սակս ամաց սակաւուց անձինդ դիւր գտանելոյ : » Եւ մինչ մեկներն յաւել և ասէ . « Մօրաքոյրն քո ոչ յերկարակեաց լիցի այլ ևս քան զերկամեայ ժամանակ . գայս բարեկամք իսկ նորին ազդ արարեալ ծանուցին ինձ : Քաջ մտախոն լեր ի սոյն , զի ոչ երէ գօր հանապազ գայ հասանէ բաղդ մարդոյ : Հնրց խորհուրդ յամենեցուն , և ամենայն այր ողջամիտ լիմ եղիցի կարծիս : » Եւ նորա պատասխանի տուեալ ասէ . « Եւ քանզի ինձ այտուհետեւ չիք ի կենցաղումս բարեբաւտութիւն այլ քան զգտտերն իմոյ զերջանկութիւն , ի հաճոյս կամաց քոց առնեմ ապաստան զլու նորին ի Գաղղիա : »

Ոչ դժպատեն ինչ համարէր Լարուր զղեպն գայն առ անջատելոյ ի միմեանց առ սակաւ մի ժամանակ զՊօղ և զՎիրգիկն , այլում պահելով պատենի զերջանկութեան նոցին հերերանս : Եւ առեալ զգրուստրն իւր մեկուսի ասէ ցնա . « Որդեակ իմ , ծա-

avec du café mêlé avec du riz cuit à l'eau. Il fut charmé de l'ordre et de la propreté de la petite case, de l'union de ces deux familles charmantes, et du zèle même de leurs vieux domestiques : « Il n'y a, dit-il, que des meubles de bois, mais on y trouve des visages sereins et des cœurs d'or. » Paul, charmé de la popularité du gouverneur, lui dit : « Je désire être votre ami, car vous êtes un honnête homme. » M. de La Bourdonnais reçut avec plaisir cette marque d'amitié insulaire : il embrassa Paul en lui serrant la main, et l'assura qu'il pouvait compter sur son amitié.

Après déjeuner, il prit madame de La Tour en particulier, et lui dit qu'il se présentait une occasion prochaine d'envoyer sa fille en France sur un vaisseau prêt à partir ; qu'il la recommanderait à une dame de ses parentes qui y était passagère ; qu'il fallait bien se garder d'abandonner une fortune immense pour une satisfaction de quelques années. « Votre tante, ajouta-t-il en s'en allant, ne peut pas trainer plus de deux ans : ses amis me l'ont mandé. Songez-y bien ; la fortune ne vient pas tous les jours. Consultez-vous : tous les gens de bon sens seront de mon avis. » Elle lui répondit que, ne désirant désormais d'autre bonheur dans le monde que celui de sa fille, elle laisserait son départ pour la France entièrement à sa disposition.

Madame de La Tour n'était pas fâchée de trouver une occasion de séparer pour quelque temps Virginie et Paul, en procurant un jour leur bonheur mutuel. Elle prit donc sa fille à part, et lui dit : « Mon enfant, nos domestiques sont vieux ; Paul est

ուայքն մեր ծերացեալք են . Պօղ մանուկ է տակաւին , Մարգարիտ ի ծերանայ է , և ևս ցանգ հիւանդագին . եքէ յանկարծ մեռանէ ինձ հասանիցէ , քեզ զի արդեօք լինիցի միայնումդ և . չքառորի յանմարդի անապատիս : Ապաքէն կացցես մնասցես անոր և . անօգնական , և . առ ի զկեանսդ պաճարելոյ ստիպեցիս յար ի հողագործութեան տարժանէ իբրեւ . զվարձկան որ գերի : Այս խորհուրդ ի ցաւս անհնարինս վարակէ զսիրտ իմ : » Ետ պատասխանի Վիրգիին և . ասէ . « Աստուած զմեզ յաշխատութիւն դատակնքեաց , և . դու ինքն ուսուցեր ինձ վաստակել զօրհանապագ և . ցանգ զնա օրհնաբանել : Մինչեւ ցայսօր ոչ երող նա զմեզ . և . յայսմ հետէ և . ոչ բողոքու . զմեզ ի ձեռաց . քանզի և . հայրախնամ նորին տեսչութիւն առաւելապէս իմն հսկէ ի վերայ հիբացելոց : Ե . զայս քո իսկ ասացեալ է ցիս , մայրիկ , բազում անգամ : Ոչ , քաւ յինէն ի բաց զնայ առ ի քէն : » Խանդադատեալ Լարուք տիկնոջ ընդ բանսն ասէ . « Իմ ոչ այլ ինչ է կէտ նպատակի , բայց երանաւետ առնել զքեզ , և . ուր ուրեմն ամուսնաւորել ընդ Պօղայ , որ ոչ է քո հարազատ : Յուշ լիցի քեզ արդ զի ի քո ձեռս է բաղդ նորա : »

Յրիտրդ որ տարփասուր՝ զանխույ յամենեցուն զիւրն կարիս համարի , և . զսրտին իւրոյ զքօղ զաջօրն իւրովք ածէ . այլ յորժամ ձեռն մտերիմ առեալ զպատրուակն զայն ի վեր պարզիցէ , յայնժամ տարփանաց նորին բարուն երաշխեալք իբրեւ ընդ խրամատս ամբարտակի վազեալ սուրան ի դուրս , և . զքօղաճիգ զգուշութիւնս նորին և . զգաղտնածածուկն հնարիմացութիւնս փոխանակէն քաղցրախօսիկ զեղմունք սրտի հանդերձ աներկմիտ վստահութեամբ :

Գորովեալ Վիրգինեայ ընդ այն նոր հաւաստիս խանդադատանաց մօր իւրոյ , մանրապատում արար նմա զճգունսն որոց Աստուած միայն էր հանդիսատես . և . ական յայտնի տեսանեմ , ասէ , զհայրախնամ տեսչութեանն օժանդակութիւն ի ձեռն մօրդ իմոյ սիրելոյ ինձ պարգեւեալ , որ հաճ և . հաւան գտանի

« bien jeune ; Marguerite vient sur l'âge ; je suis déjà infirme :
« si j'allais mourir, que deviendriez-vous, sans fortune, au mi-
« lieu de ces déserts ? Vous resteriez donc seule, n'ayant per-
« sonne qui puisse vous être d'un grand secours, et obligée,
« pour vivre, de travailler sans cesse à la terre, comme une
« mercenaire. Cette idée me pénètre de douleur. » Virginie lui
répondit : « Dieu nous a condamnés au travail. Vous m'avez ap-
« pris à travailler et à le bénir chaque jour. Jusqu'à présent il
« ne nous a pas abandonnés ; il ne nous abandonnera point en-
« core. Sa providence veille particulièrement sur les malheu-
« reux : vous me l'avez dit tant de fois, ma mère ! Je ne sau-
« rais me résoudre à vous quitter. » Madame de La Tour, émue,
reprit : « Je n'ai d'autre projet que de te rendre heureuse et de
« te marier un jour avec Paul, qui n'est point ton frère. Songe
« maintenant que ta fortune dépend de toi. »

Une jeune fille qui aime croit que tout le monde l'ignore. Elle met sur ses yeux le voile qu'elle a sur son cœur ; mais, quand il est soulevé par une main amie, alors les peines secrètes de son amour s'échappent comme par une barrière ouverte, et les doux épanchements de la confiance succèdent aux réserves et aux mystères dont elle s'entourait.

Virginie, sensible aux nouveaux témoignages de bonté de sa mère, lui raconta quels avaient été ses combats, qui n'avaient eu d'autre témoin que Dieu seul ; qu'elle voyait le secours de sa providence dans celui d'une mère tendre qui approuvait son inclination, et qui la dirigeait par ses conseils ; que maintenant

ընդ իմս յօժարութիւն սրտի, և. առաջնորդէ ինձ քոյովդ խրատութիւն քարին. և. արդ ի քեզ այսուհետեւ յեց կամ, ասէ, իբրեւ յամուր հաստատութեան, և. ամենայն ինչ յորդորագոյնս առնեզիս կալ մնայ առ քեզ անմեկին՝ աներկիւն յառաջիկայիցս և. ի հանդերձեւոցն անվեհեր :

Տեսեալ տիկնոջն զի բանքն իւր մտերմաբար ասացեալք զհակառակն ակնկալեաց իւրոց ներգործեցին ի Վիրգիլնէ, ասեցնաւ. « Որդեակ իմ, քառ յինեն բռնոն քեզ առնել. ըստ անձինդ դիւրի մտախոհ լեր, բայց տեսչիւր զի մի Պօղ գտարփանսդ զիտասցէ : Քանզի յորժամ ոգիք օրիորդի կապեցին ընդ ումեր, ոչ և.ս ինչ մնայ սիրելոյն առ ի նմանէ հայցելի : »

Ընդ երեկս առուրն մինչդեռ մենացեալ կայր նա ընդ Վիրգիլնէայ, Եկն Էմուտ առ նոսա այր ոմն անձնեայ զգեցեալ պատմութեան կապուտակ : Եւ եր երեցն քարոզիչ կղզոյն և. հայր խոստովանութեան Լարութի տիկնոջ և. Վիրգիլնէայ, և. զայր ի կուսակալին հրամանէ. և. մտեալ ի ներքս ասէ ցնոսաւ. « Որդեակք իմ, զոհութիւն Տեսոն, զի անա փարբամացայք դուք : Յայսմ հետէ կամակատարք Էդիշիւր ձերոցդ բարեւեր սրտից, և. ուրախ արասչիւր զաղբատսն : Ծանեալ զամենայն զոր ինչ ասաց ձեզ Պ. Լա-Պուրտոնէ, և. զոր ինչ դուքն Էտուր պատասխանի : Դու, մայրիկ, հարկ է զի առ հիւանդագին կենացդ աստէն մնայցես. բայց քեզ ջիւր պատճառք, ազնիւ օրիորդ հնազանդել պարտ է վերնախնամն տեսչութեան, և. ծնողացն մերոց ձերունեաց, և.ս և. յորժամ անիրաւ ինչ տայցեն հրաման : Նուեր ողջակիզի է գործդ. բայց հրաման Տեսոն է : Նա ինքն զանձն իւր բոյորանուէր Էդ ի վերայ մեր. պարտ և. մեզ է ըստ նորա օրինակին դնել զանձինս մեր յօճան բարեաց ազգատոհմին մերոյ : Քո ի Քաղդիա ուղեւորութիւնդ բարեբաստիկ Էդիցի : Եւ արդեօք չկամիցն Էրբալ անդր, սիրեցեալդ իմ որդեակ : »

Վիրգիլնէ զակն ի խոնարհ արկեալ՝ Էտ նմա դողդոջագին պա-

appuyée sur son support, tout l'engageait à rester auprès d'elle, sans inquiétude pour le présent et sans crainte pour l'avenir.

Madame de La Tour, voyant que sa confiance avait produit un effet contraire à celui qu'elle en attendait, lui dit : « Mon enfant, je ne veux pas te contraindre ; délibère à ton aise : mais cache ton amour à Paul. Quand le cœur d'une fille est pris, son amant n'a plus rien à lui demander. »

Vers le soir, comme elle était seule avec Virginie, il entra chez elle un grand homme vêtu d'une soutane bleue : c'était un ecclésiastique, missionnaire de l'île et confesseur de madame de La Tour et de Virginie. Il était envoyé par le gouverneur. « Mes enfants, dit-il en entrant, Dieu soit loué ! vous voilà riches. Vous pourrez écouter votre bon cœur, faire du bien aux pauvres. Je sais ce que vous a dit M. de La Bourdonnais, et ce que vous lui avez répondu. Bonne maman, votre santé vous oblige de rester ici ; mais vous, jeune demoiselle, vous n'avez point d'excuse. Il faut obéir à la Providence, à nos vieux parents, même injustes : c'est un sacrifice, mais c'est l'ordre de Dieu. Il s'est dévoué pour nous ; il faut, à son exemple, se dévouer pour le bien de sa famille. Votre voyage en France aura une fin heureuse. Ne voulez-vous pas bien y aller, ma chère demoiselle ? »

Virginie, les yeux baissés, lui répondit en tremblant : « Si

տասխանի. « Երէ Տեառն նրաման իցէ, ջլինիմ դիմադարձ :
Կամք Տեառն Էղիցին օրհնեալ. » Եւ զգերարտօսն հոսեր յա-
ջաց :

Ն. Էլեալ զնաց Էրեցն ազդել կուսակալին զառարելութեան
խրոյ զյաջողութիւն : Իսկ տիկինն Լարուր յղեալ առ իս գրո-
մինիկոս աղաչեր Էրբալ առ նա, զի ցանկայր խորհուրդ յինն
հարցանել վասն Վիրգիւնեայ ջուռոյն : Ինճ ոչ բնաւ ի դեպ բուե-
ցաւ ուղեւորութիւն նորին . բանգի իմս անյեղի կարծիք այն էն
Էրէ որ կամիցի որ բարեբաստիկ վարել կեանս՝ զշահս օգտից
բնութեան պարտի նախամեծար բաղդին առնել, Եւ ջէ արժան
արտաքոյ անճանց խնդրել զոր ի ներքս ի մեզ մարբիցիմք գտա-
նել . Եւ զայս իմ խորհուրդ առ ամենայն ինչ տեսանեմ քաջա-
ղեալ : Բայց բնաւ զինչ կարող էին առնել խորհուրդք իմ ցա-
ծուքը ընդդէմ նրապութից մեծափարբամն ճոխութեան, Եւ
կամ անկէղծիկն իմ պատճառաբանութիւնք ընդդէմ մտա-
հաճութեանց աշխարհի Եւ նրամանի իշխանութեանն որ նուի-
րական իմն էր յաջս Լարուրի տիկնոջ : Սմին իրի Եւ նորայն
ընդ իս խորհրդակցութիւն առ պատշաճից իմն էր Եւեթ, Եւ
յետ զխոստովանախօրն ընդունելոյ զպատուեր՝ ոչ Եւս տա-
տամսեր . Եւ Մարգարիտ ինքնին՝ որ անտես առնելով զշա-
հքս օգտիցն որոց ակնկալելի էր իւրում որդեկին յընջատել
Վիրգիւնեայ, Եւ ոգւով ջափ հակառակ ընդդէմ կրքեալ էր
ջուռոյն, ոչ Եւս ինչ այնուհետեւ խօսեցաւ ի ներհակացն :
Իսկ Պօղ որ անգտն էր Էլից խորհրդոցն, զարմանայր
Եւեթ ընդ ծածկախօս զրոյցս Լարուրի տիկնոջ ընդ դատերն
իւրում, Եւ ի բախտութիւն անհնարին համակեր Եւ սակեր
ի միտս իւր . « Դաւ իմն նիւրեն ինճ դորա, բանգի անճնապան
յինին առ յինն : »

Մինչ այս Եւ մինչ այն՝ հուջակ ի կղզւոջս հարկաներ Էրէ բա-
րեբաղդութեան ինչ այցելութիւն լեալ է ի լեռնակողմանս
յայտտիկ, Եւ վաճառականք ազգի ազգի կարասաւոյ ճեպէին

« c'est l'ordre de Dieu, je ne m'oppose à rien. Que la volonté de Dieu soit faite! » dit-elle en pleurant.

Le missionnaire sortit et fut rendre compte au gouverneur du succès de sa mission. Cependant madame de La Tour m'envoya prier par Domingue de passer chez elle pour me consulter sur le départ de Virginie. Je ne fus point du tout d'avis qu'on la laissât partir. Je tiens pour principes certains du bonheur, qu'il faut préférer les avantages de la nature à tous ceux de la fortune, et que nous ne devons point aller chercher hors de chez nous ce que nous pouvons trouver chez nous. J'étends ces maximes à tout, sans exception. Mais que pouvaient mes conseils de modération contre les illusions d'une grande fortune, et mes raisons naturelles contre les préjugés du monde et une autorité sacrée pour madame de La Tour? Cette dame ne me consulta donc que par bienséance, et elle ne délibéra plus depuis la décision de son confesseur. Marguerite même, qui, malgré les avantages qu'elle espérait pour son fils de la fortune de Virginie, s'était opposée fortement à son départ, ne fit plus d'objections. Pour Paul, qui ignorait le parti auquel on se déterminait, étonné des conversations secrètes de madame de La Tour et de sa fille, il s'abandonnait à une tristesse sombre. « On trame quelque chose contre moi, disait-il, puisqu'on se cache de moi. »

Cependant le bruit s'étant répandu dans l'île que la fortune avait visité ces rochers, on y vit grimper des marchands de toute espèce. Ils déployèrent, au milieu de ces pauvres cabanes, les

ամենուստ այսր հասանել : Ընդ աղքատին յարկօր ճիւղիցս այտոցիկ պարգեայ սփռեին գոսկեճամուկ դիպակս Հնդկաց, գերբարել բենեզս Կուտուրի, զվարշամակս Փալիարարի և Մասուլիփարեանայ, զշղարշս Տարայ, զհամակս շերտաւորս, աղնեգործս և բափանցիկս իբրեւ գոյս. սնդոնս ի Սուրարե սպիտակափառս, կտաւիս ամենազանս սակաւագիւտս, սպիտականիշս և կանաչասաղարբս : Բացին պարգեցին շքեղ կերպասս ձեռաց մետարսեղենս, զառնասուխտս ծակուկենս, պաստառս դամասկացիս ճիւնափայլս, դալարագեղս և ակնախրտիղ կարմրերփեանս, սնդոս վարդագոյնս, կազս ճեռնայիրս, փերինս քրքուշս նմանեայ ասուեաց, նանքինս ճիւնաթոյրս և ղեղնափայլս, ևս և սփածանելիս ի Մատագասկարե :

Հրաման ետ Լարուր տիկին ղստերն իւրում գնել առնուկ գոր ինչ միանգամ հաճոյ անձինն գտանիցէ. և ինքն գնոցն Եւթ և վաճառացն յառուրեան միտ ղներ, զի մի ի բանգարացն պատրեսցի : Եւ Վիրգինէ ընտրեայ կալաւ գոր ինչ հաճոյն համարեցաւ մօրն, և Մարգարտի և որդւոյ նորին. « Սա, ասեր, կահուց գայ ի դեպ, և դա ի պետս Մարիամու և Դամիւնիկեայ : » Եւ ահա արծարն որ ի պարկին էր՝ սպառեայ ծախեցաւ. մինչչէ և հայրայրեայ էր զանձինն պետս կարեւորս. վասն որոյ և հարկ էղէ այլոց հանել նմա ի բաժին յընծայիցն գորս առ մէն մի ի նոցանէ տուեայ էր :

Յայն տեսիլ պարգեւաց բաղդին ցաւագին սրտիւ կայր և հայեր Պօղ, զի նորին իսկ գուժէին նմա զմտալուտն ջու Վիրգինեայ. և յետ առուրց ինչ էկն առ իս և ասէ անհնարին տրտմութեամբ. « Քոյրն իմ ի ճանապարհ ելանէ, և կազմ իսկ են ուղեւորութեանն հանդերձանք. արի էկ առ մեզ, աղաչեմ, և գուն գործեա քոյովդ ճարտարութեամբ շրջել զմիտս մօր նորա և զիմոյն զի մի արձակեսցեն զնա : » Եւ զիշայ ի բախանձանս Պօղայ, քեպետ և ճարտար զիտէի զի ինչ ոչ ազդեսցեն բանք իմ :

plus riches étoffes de l'Inde ; de superbes basins de Goudelour, des mouchoirs de Palicate et de Mazulipatan, des mousselines de Dacca, unies, rayées, brodées, transparentes comme le jour ; des baffetas de Surate d'un si beau blanc, des chites de toutes couleurs et des plus rares, à fond de sable et à rameaux verts. Ils déroulèrent de magnifiques étoffes de la Chine, des lampas découpés à jour, des damas d'un blanc satiné, d'autres d'un vert de prairie, d'autres d'un rouge à éblouir ; des taffetas roses, des satins à pleine main, des pékins moelleux comme le drap, des nankins blancs et jaunes, et jusqu'à des pagnes de Madagascar.

Madame de La Tour voulut que sa fille achetât tout ce qui lui ferait plaisir ; elle veilla seulement sur le prix et les qualités des marchandises, de peur que les marchands ne la trompassent. Virginie choisit tout ce qu'elle crut être agréable à sa mère, à Marguerite et à son fils. « Ceci, disait-elle, était bon pour des meubles, cela pour l'usage de Marie et de Dominique. » Enfin le sac de piastres était employé, qu'elle n'avait pas encore songé à ses besoins. Il fallut lui faire son partage sur les présents qu'elle avait distribués à la société.

Paul, pénétré de douleur à la vue de ces dons qui lui présageaient le départ de Virginie, s'en vint quelques jours après chez moi. Il me dit d'un air accablé : « Ma sœur s'en va ; elle fait déjà les apprêts de son voyage. Passez chez nous, je vous prie. Employez votre crédit sur l'esprit de sa mère et de la mienne pour la retenir. » Je me rendis aux instances de Paul, quoique bien persuadé que mes représentations seraient sans effet.

Վիրգիլնէ որ գեղատեսիլն էրէւեր ինձ մինչ արկաներն զան-
ձամբ գիպարուտակն կտաւ Պէնկալայ, և վարշամակ կարմրե-
րանց զգլխովն բոյորեր, ջրնաղագեղ յոյժ բուեցաւ յայնժամ
գարդարեալ և պաճուճեալ ըստ օրինի տիկնայց աշխարհիս :
Քանզի զգեցեալ էր բէհեզ ճիւնարոյր՝ աստառ ի ներքոյ սնդուս
ունէլով վարդագոյն : Անճն նորին քերէւքնրաց և բարձրադի-
տակ՝ քաջ քաջ ընդ բաճկոնակաւն գայր էլաներ ի տեսիլ. և
խարտիշագեղ վարսիցն գիսակր հիւսեալք ի հիւսակս կրկին՝
զկուսական գլուխն սրանջէլապէս պճնէին : Աջք նորա կապու-
տակագեղք՝ լի էին քախճուքեամբ, և սիրտն՝ ի խռովայոյզ
կրիցն տագնապէ ալեկոծեալ՝ էրանց կենդանատիպ ի դէմն
հարկաներ, և գեղձումն ի բարբառ ձայնին յաւելեալ՝ տխրա-
զգած զխօսսն յարդարեր : Պաճուճանքն իւր անգամ վայել-
ջայարդարք զոր յակամայս իմն արկեալ էր զանձամբ, ևս քան
զէս աղէկեզ գործէին զյրումն վհատութեան նորին. և ոչ որ էր
որ տեսեալ զնա և կամ լուեալ զբարբառ նորին և ջմորմորեր
ի սրտին : Նմին իրի և Պօղ յաւելոյր ի սրտմութիւն : Սրտա-
բէկեալ Մարգարտի ընդ ցաւս որդէկին, ասէ ցնա առան-
ճինն. « Զի է քեզ, որդեակ, զաղփաղփուն յուսովք զանճն քո
պարարել, և դառնագոյն ևս այնու զքո ջրաւորութիւնդ գոր-
ծել : Ժամ է արդ ի վեր քեզ հանելոյ զիմ և զքո կենաց զգաղտ-
նիս : Օրիորդն Լարուր արեանառու է ի մօրն կուսէ ընջաւետի
ուրումն և ազնուագարմ ազգակցի. իսկ դու, որդի ևս առն
շինականի, և որ չար ևս է՝ աղջկորդի ևս դու գաւակ : »

Ի լուր աղջկորդին ձայնի յապուշ կրքեցաւ Պօղ, քանզի և էր-
բէր ոչ էր նորա լուեալ զայն. Էհարց ցմայրն քէ զինչ այն իցէ, և
նա ասէ ցնա. « Ոչ օրինաւորի հօր ևս դու որդի. այլ մինչդէս
տակաւին օրիորդն էի, տկարացայ և յանցեալ տարփանօք, և
մայրացայ քեզ : Յանցուածովս իմով այսու զրկեցար դու յազ-
գատահմեղ հայրենի, և ստրջանօքս ի մայրենւոյդ : Նղճակ քեզ,
չիք քո ի կենցաղումս այլ ազգակից բայց յինէն. » և յարտա-

Si Virginie m'avait paru charmante en toile bleue du Bengale, avec un mouchoir rouge autour de sa tête, ce fut encore tout autre chose quand je la vis parée à la manière des dames de ce pays. Elle était vêtue de mousseline blanche doublée de taffetas rose. Sa taille légère et élevée se dessinait parfaitement sous son corset, et ses cheveux blonds, tressés à double tresse, accompagnaient admirablement sa tête virginale. Ses beaux yeux bleus étaient remplis de mélancolie ; et son cœur, agité par une passion combattue, donnait à son teint une couleur animée, et à sa voix des sons pleins d'émotion. Le contraste même de sa parure élégante, qu'elle semblait porter malgré elle, rendait sa langueur encore plus touchante. Personne ne pouvait la voir ni l'entendre sans se sentir ému. La tristesse de Paul en augmenta. Marguerite, affligée de la situation de son fils, lui dit en particulier : « Pourquoi, mon fils, te nourrir de fausses espérances, qui rendent les privations encore plus amères ? Il est temps que je te découvre le secret de ta vie et de la mienne. Mademoiselle de La Tour appartient, par sa mère, à une parente riche et de grande condition : pour toi, tu n'es que le fils d'une pauvre paysanne, et, qui pis est, tu es bâtard. »

Ce mot de bâtard étonna beaucoup Paul : il ne l'avait jamais ouï prononcer ; il en demanda la signification à sa mère, qui lui répondit : « Tu n'as point eu de père légitime. Lorsque j'étais fille, l'amour me fit commettre une faiblesse dont tu as été le fruit. Ma faute t'a privé de ta famille paternelle, et mon repentir de ta famille maternelle. Infortuné ! tu n'as d'autres parents que moi seule dans le monde ! » Et elle se mit à répan-

սուս հարաւ : Յայնժամ փարեցաւ Պօղ զնովաւ եւ ասէ . « Ո՛վ մայրիկ . ասացեր քե ջիբ իմ յաշխարհի այլ ազգակից բայց ի քեն . ապա ուրեմն առաւել եւս սիրեցից ես զքեզ : Բայց ճվ գաղտնածածուկ խորհրդոյն՝ զոր հաներ դու ինձ ի վեր : Ահա արդ խելամուտ լինիմ երբ զի ե զի յերկամեայ առուրց հետե ուժանայ իմն առ յինեն օրիորդն Լարուր , եւ զարդիս հանդերձի ջուել զնայ աստի : Ո՛հ ճհ , արհամարհեայ անգոսնե նա զիս անշուշտ : »

Եհաս ընրբեացն ժամ եւ բազմեցան ի սեղան . այլ բազմականացն առ հասարակ յուգեայ գոյով ի պեսպես կրից , ամենայն որ սակաւակեր գտաւ եւ սակաւախօս : Վիրգիհե յառաջ իսկ քան զամենեսին ել ի սեղանոյ անտի ; եւ անցեայ նստաւ ի տեղուոջ յորում կամբս : Անդէն զհետ նորա յարեաւ եւ Պօղ , եւ եկեայ նստաւ առ նմա . եւ առ սակաւ մի ժամանակ անխօս եւ անբարբառ կացին մնացին երկորեան : Եւ եր զիշերն մի ի գեղեցիկ զիշերաց անտի արեւադարձիցն , զորոց եւ ճարտարագոյնքն ի նկարջաց ջգօրեն հանել ճշղիւ ի նկար զգեղ սրանջէլի : Կարակնանէ . նշողեր յուսին ի քօղ ամպոց , զորս նշոյլքն նորին տակաւ փարատեայ ցնդէին ի բաց : Ծաւալեր պարգեր յուսնակն յանգզայս ընդ լերինս կղզեկին եւ ընդ պարեխս նոցին որ արծարափայլ իմն կանաչութեամբ շողէին : Հողմբ առ հասարակ լուեայ կային անշունջ . եւ ի խորս մայրեացն , ի խոխոմաձիգս հովտաց , ի բարձունս ապառաժից լսելի լինէին ճջիւնք եւ ճռուողիւնք քաղցրանուազ բոջնեկաց որ գմիմեանս զգուէին յանցնիւր բունկուսնս զուարբացեալք ի պայծառութիւն գիշերոյն , եւ յօղոցն հանդարտութիւն : Ամենայն ինջ ճայն աժեր , մինջէ . ցճպիւն եւ ծղրիտ որ ընդ դալարեօք պատասպարին : Շողային ընդ երեսս երկնից աստեղք , եւ փողփողէնէջք ի ծովու ցոլանային որ գմկանամբքն զեղածփեր գողողոշոտն նոցին տիպարս :

Պշուցեայ հայեր Վիրգիհե ի լայնատարբն եւ ի նսեմաստուեր ծիրս երկնից , որ ձկնորսացն կարմրափայլ հրատիւր եւեր յա-

dre des larmes. Paul la serrant dans ses bras, lui dit : « O ma
« mère ! puisque je n'ai d'autres parents que vous dans le monde,
« je vous en aimerai davantage. Mais quel secret venez-vous de
« me révéler ! Je vois maintenant la raison qui éloigne de moi
« mademoiselle de La Tour depuis deux mois, et qui la décide
« aujourd'hui à partir. Ah ! sans doute elle me méprise ! »

Cependant l'heure du souper étant venue, on se mit à table, où chacun des convives, agité de passions différentes, mangea peu et ne parla point. Virginie en sortit la première, et fut s'asseoir au lieu où nous sommes. Paul la suivit bientôt après, et vint se mettre auprès d'elle : l'un et l'autre gardèrent quelque temps un profond silence. Il faisait une de ces nuits délicieuses si communes entre les tropiques, et dont le plus habile pinceau ne rendrait pas la beauté. La lune paraissait au milieu du firmament, entourée d'un rideau de nuages, que ses rayons dissipait par degrés. Sa lumière se répandait insensiblement sur les montagnes de l'île et sur leurs pitons, qui brillaient d'un vert argenté. Les vents retenaient leurs haleines. On entendait dans les bois, au fond des vallées, en haut des rochers, des petits cris, de doux murmures d'oiseaux qui se caressaient dans leurs nids, réjouis par la clarté de la nuit et par la tranquillité de l'air. Tous, jusqu'aux insectes, bruissaient sous l'herbe. Les étoiles étincelaient au ciel, et se réfléchissaient au sein de la mer, qui répétait leurs images tremblantes.

Virginie parcourait d'un regard distrait son vaste et sombre horizon, distingué du rivage de l'île par les feux rouges des pé-

փանց անտի կղզեկին քեցեալ անջատէին : Եւ նշմարեաց ի մուտս հանգրուանին յոյս ճրագի եւ ստուեր ընդ նմին . այն իսկ եր յապտեր նահուն որով հանդերձեր նա ջու. առնել յԵրուպա, եւ կազմ եւ պատրաստ ի պարգել գառազաստսն՝ խարխալս արկեալ կայր մնայր հողմոցն շնչելոյ : Յայն տեսիլ խոռովեցաւ անձն նորա, եւ ի բաց զգոյնսն դարձոյց զի մի տեսցէ Պօղ զարտասուս իւր :

Տիկինն Լարուր եւ Մարգարիտ եւ Էս նստեալ կայաք ընդ տղամարզէնէօրդ ի բացէ . եւ ի լուռքեան անդ զիշերոյն հարան յակահջս իմ անաղօտ բարբառով զրոյցք երկոցունցն որ ջանկան երբէք յուշոյ մտաց իմոց :

Ասէ ցնա Պօղ . « Ազնիւ օրիորդ, ասի բան քէ յետ երից անոքց ուղւոյ Էդիցիս . եւ ջերկնջիցիս դիմագրաւ լինել վտանգաց ծովուն . . . ծովուն յարմէ այնքան զանի հարեալ զահանդիս : » Ետ պատասխանի Վիրգիլնէ . « Հնազանդել պարտ է ինձ արեւնակցացն իմոց եւ այնպիս կատարել զպարտս : » Պօղ ասէ . « Մեկնիս գնաս դու ի մենջ վասն ազգականի ուրումն զոր քո տեսեալ բնաւ . չիք : — Եղնկ զիս, ասէ Վիրգիլնէ . զամենայն անորս կենաց իմոց աստէն ցանկալի կեալ . այլ ոչ կամեցաւ ընդ այն մայր իմ : Խոստովանութեան իմոյ հայր ասաց ցիս երէ Տեսուն կամբ Էն զնալ ինձ ի բաց, եւ քէ փորձութիւն Էն կեանք մարդոյ ի վերայ երկրի . . . Ո՛հ, եւ քանի դառնակսկիծ փորձութիւն : »

Եւ յաւելեալ Պօղայ ի բանսն ասէ . « Եւ զիւնրդ . պատճառանք այնքան ի ջու. զքեզ յորդորեցին, եւ ջգտանս պատճառ . եւ ոչ մի առ ի խափանել զջուղ : Ո՛հ, Էն Էն եւ այլ պատճառք զորս դու ջհանես ինձ ի վեր : Յոյժ գորաւոր Էն ձխութեանն հրապոյրք : Հուպ ընդ հուպ ի նորում յայնմ աշխարհի գոցես զոր որում ընծայեսցես զեղբայրն անուն՝ զոր ոչ Էս տաս դու ինձ . եւ ընտրեալ անցես զեղբայրն զայն ի միջոյ արանց արժանաւորաց քոյում աննինդ ազնուութեամբ զարմի եւ ընչաւետոս .

cheurs. Elle aperçut, à l'entrée du port, une lumière et une ombre : c'étaient le fanal et le corps du vaisseau où elle devait s'embarquer pour l'Europe, et qui, prêt à mettre à la voile, attendait à l'ancre la fin du calme. A cette vue, elle se troubla, et détourna la tête pour que Paul ne la vit pas pleurer.

Madame de La Tour, Marguerite et moi nous étions assis à quelques pas de là, sous des bananiers; et, dans le silence de la nuit, nous entendimes distinctement leur conversation, que je n'ai pas oubliée.

Paul lui dit : « Mademoiselle, vous partez, dit-on, dans trois jours. Vous ne craignez pas de vous exposer aux dangers de la mer... dont vous êtes si effrayée. — Il faut, répondit Virginie, que j'obéisse à mes parents, à mon devoir. — Vous nous quittez, reprit Paul, pour une parente éloignée que vous n'avez jamais vue! — Hélas! dit Virginie, je voulais rester ici toute ma vie; ma mère ne l'a pas voulu; mon confesseur m'a dit que la volonté de Dieu était que je partisse; que la vie était une épreuve... Oh! c'est une épreuve bien dure! »

« — Quoi! repartit Paul, tant de raisons vous ont décidée, et aucune ne vous a retenue. Ah! il en est encore que vous ne me dites pas. La richesse a de grands attraits. Vous trouverez bientôt, dans un nouveau monde, à qui donner le nom de frère, que vous ne me donnez plus. Vous le choisirez, ce frère, parmi des gens dignes de vous par une naissance et une fortune que je ne puis vous offrir. Mais, pour être plus heureuse, où voulez-vous aller? Dans quelle terre aborderez-

բեամբ՝ յորոց լոկ եմ ես եւ քափուր : Սակայն ո՞ր արդէօք զբարեբաստութիւն երբեայ գտանիցես : Զինչ էրկիր իցէ յոր էլանիցեսն եւ յարեացիս ի նա քան յորում դուդ ծնար : Ո՞ր գտանիցես ժողով մարդկան սիրելի քան զոր սիրեն զքեզ խանդակար : Զի՞նք կեցցես հեռի ի մօրդ զբզանաց յոր այնչափ սովորեայդ ես : Եւ զինչ անցք ընդ նա ինքն իսկ անցանիցեն որ արդեն անցեայ է գառարքք, յորժամ ոչ եւս տեսանիցէ զքեզ առջնքեր ի սեղանի, ի տան եւ ի զբօսանս յորս ի քեզն յենոյր նա : Զինչ եւ մայրն իմ արասցէ որ ոչ ինչ ընդհատ ի նմանեն սիրէ զքեզ կարողին : Եւ եւ զինչ ասացից առ նոսա յորժամ յողբս զնոսա տեսից վասն բոյումդ երբի : Ո՞ր անկարեկիր սիրտ գանձնես ինչ ոչ ասեմ. բայց զի լինիցի եւ ինձ յորժամ ոչ եւս տեսից զքեզ ընդ մեզ այգուն այգուն, եւ մինչ զիշեր ի վերայ հասեայ եւ զմեզ ժողովիցէ ի մի. յորժամ զամուս արմատենեացն նկատեցից զտընկեայս ի մերում ծննդեան, որ վկայք իսկ են մերումս բազմամեայ բարեկամութեան : Ո՞ր, եւ քանզի նսեն նորոյ բաղդի հրապարեայ յորդորէ զքեզ էլանէլ ի խնդիր այլոց աշխարհաց արտարոյ այսր յորում ծնարդ, եւ այլոց ինչ բարեաց եւ ընչից քան զոր մեռք իմ պաշտէին, բոյլ արա ինձ զեր նաւել ընդ քեզ ի միասին : Եւ քաջալերեցից զքեզ յորժամ մրրիկքն յուզիցին ի նաւու որ ահաբէկ առնեն զքեզ ի ցամարի : Զգլուխ քո ի գիրկս իմ հանգուցից, զսիրտ բոյին առ իմովս շեռուցից. եւ ի Գաղղիա ուր մեկնիս գնաս դու ի զիւտ ձոխութեան եւ աւազութեան՝ սպաս քեզ հարից ստրկապես : Քոյովդ եւեր բարեբաստութեամբ բարեբաստիկ էլով, յապարանսն յայնոսիկ յորս տեսից զքեզ սպասաւորեայ փառօք՝ շատ իսկ տակաւին ընչաւետ գտայց եւ քաջատոհմիկ առ ի մատուցանելոյ քեզ զմեծն քան զամենայն նուերս զո՞նի, զմեռանէլն առ ոտս քո : »

Եւ հեկեկանք իւր հեղձամղձուկ գելին զբարբառ նորա, եւ մեր լուար անդէն զձայն Վիրգիլեայ որ ասեր ցնա ընդհատ բանիւք հեծեծագին. « Վասն քո է գնալս իմ... վասն քո որ զօր հանա-

« vous qui vous soit plus chère que celle où vous êtes née? Où
« formerez-vous une société plus aimable que celle qui vous
« aime? Comment vivrez-vous sans les caresses de votre mère,
« auxquelles vous êtes si accoutumée? Que deviendra-t-elle elle-
« même, déjà sur l'âge, lorsqu'elle ne vous verra plus à ses cô-
« tés à table, dans la maison, à la promenade, où elle s'appuyait
« sur vous? Que deviendra la mienne, qui vous chérit autant
« qu'elle? Que dirai-je à l'une et à l'autre, quand je les verrai
« pleurer de votre absence? Cruelle! je ne vous parle point de
« moi; mais que deviendrai-je moi-même, quand, le matin, je
« ne vous verrai plus avec nous, et que la nuit viendra sans
« nous réunir; quand j'apercevrai ces deux palmiers plantés à
« notre naissance, et si longtemps témoins de notre amitié mu-
« tuelle! Ah! puisqu'un nouveau sort te touche, que tu cherches
« d'autres pays que ton pays natal, d'autres biens que mes tra-
« vaux, laisse-moi t'accompagner sur le vaisseau où tu pars. Je
« te rassurerai dans les tempêtes, qui te donnent tant d'effroi sur
« la terre. Je reposerai ta tête sur mon sein; je réchaufferai ton
« cœur contre mon cœur; et en France, où tu vas chercher de
« la fortune et de la grandeur, je te servirai comme ton esclave.
« Heureux de ton seul bonheur, dans ces hôtels où je te verrai
« servie et adorée, je serai encore assez riche, assez noble pour
« te faire le plus grand des sacrifices, en mourant à tes pieds. »

Les sanglots étouffèrent sa voix, et nous entendimes aussitôt celle de Virginie, qui lui disait ces mots entrecoupés de soupirs :
« C'est pour toi que je pars... pour toi que j'ai vu chaque jour

պազ քամակաբէկ վաստակես ի դարմանել ազգատոհմս երկուս
ապիկարս : Յայն սակս էւեր կայայ էս յանձին գփարքամանա-
լոյն պատեն , որպես զի կարող էդէց բիւրապատիկ առտէրու-
քեամբ փոխարինել քեզ զբարիսն զորս դռ մեզ ընճեռեցեր :
Ո՞ր այն բարեբաստութիւն իցէ որ քումդ բարեկամութեան գտա-
նիցի գուգական : Եւ զինչ զճննդենեղ ստիցես : Ո՞ն , երէ էր իսկ
հնար խառնել ինձ գոր յիմս էղբայրութիւն , միքէ ընտրեայ
առնուի արդէօք զայլ որ քան զքեզ : Ո՞ Պօղոս , Պօղոս . զար-
մանայի էդէս ինձ սեր քո քան զսեր էղբօր հարագատի : Քանի
դառն էր ինձ ի բացէ առնել զքեզ յանձնէ իմմէ : Կամի զի դու
ի նքնին օգնէիր ինձ քեցել զիս յանձնես մինչէս ի ժամանակն
յորում օրհնեսցեն էրկիր զգօղ միութեան մերոյ : Բայց արդ
ահա կամ մնամ , մեկնիմ , կեամ , մեռանիմ . արա ընդ իս որ
ինչ էս հաճոյ իցէ յաջս քո : Եղնակ ինձ , զիսրդ քափուր յառա-
քիւնութենէ գտանիմ էս օրիորդ . քանզի տեսայ բաւեցի հակա-
ռակել զգուանացդ , էս ահա չգօրեմ տանել ցառոցդ քոց : »

Յայն քան փարեցաւ զնովա Պօղ , էս ընդգրկեայ զնա պնդա-
պես՝ զոչեաց ահեղ բարբառով . « Գնամ էս ընդ նմա . չիք որ
անջատել զիս ի նմանէ կարասցէ : » Յայնժամ դիմեցար մեր առ
հասարակ առ նա , էս ասէ ցնա Լարուր տիկին . « Որդեակ իմ ,
երէ դու ի մենչ ի բաց գնայցես , էս զի էղիցի մեզ : »

Եւ Պօղայ զողանի հարեայ կրկնեաց զբանսն . « Որդեակ իմ...
որդեակ իմ... Դու , մայրիկ , ասէ , դու որ զեղբայր քեցես
ի քեռէ : Երկորեանս մեր զկարն քոյին դիեցար . էրկօրին
ի գիրկս քո սնեայ՝ առ ի քէն ուսար զմիմեանս սիրել , էս բիւ-
րիցս իրերաց զնոյն ասացար . էս արդ դու զսա անջատեայ
գատանես յինէն . յեւրոպա զսա առարես , յերկիր խժական որ
զլացաւ քեզ ամուր ինչ ապաստանի , էս առ անագորոյն ազգա-
կիցս որ ընկեցիկ զքեզ արսրին : Եւ մի ստիցես ցիս էրէ չկայ
ինչ քո էս դորս , իբր զի էս ոչ քոյր քո է դա : Դա ինքն ամենայն
ինչ է վասն իմ , էս ճոխութիւն , էս ազգ , էս քաջատոհմութիւն

« courbé par le travail pour nourrir deux familles infirmes. Si
« je me suis prêtée à l'occasion de devenir riche, c'est pour te
« rendre mille fois le bien que tu nous as fait. Est-il une for-
« tune digne de ton amitié? Que me dis-tu de ta naissance? Ah!
« s'il m'était encore possible de me donner un frère, en choi-
« sirai-je un autre que toi! O Paul! ô Paul! tu m'es beaucoup
« plus cher qu'un frère! Combien m'en a-t-il coûté pour te re-
« pousser loin de moi! Je voulais que tu m'aidasses à me sé-
« parer de moi-même, jusqu'à ce que le ciel pût bénir notre
« union. Maintenant je reste, je pars, je vis, je meurs : fais de
« moi ce que tu veux! Fille sans vertu! j'ai pu résister à tes ca-
« resses, et je ne puis résister à ta douleur! »

A ces mots, Paul la saisit dans ses bras, et la tenant étroite-
ment serrée, il s'écria d'une voix terrible : « Je pars avec elle :
« rien ne pourra m'en détacher! » Nous courûmes tous à lui.
Madame de La Tour lui dit : « Mon fils, si vous nous quittez,
« qu'allons-nous devenir?

Il répéta en tremblant ces mots : « Mon fils..... mon fils.....
« Vous, ma mère! lui dit-il; vous qui séparez le frère d'avec
« la sœur! Tous deux nous avons sucé votre lait; tous deux, éle-
« vés sur vos genoux, nous avons appris à nous aimer; tous
« deux, nous nous le sommes dit mille fois; et maintenant vous
« l'éloignez de moi! vous l'envoyez en Europe, dans ce pays bar-
« bare qui vous a refusé un asile, et chez des parents cruels
« qui vous ont vous-même abandonnée! Vous me direz : Vous
« n'avez plus de droits sur elle : elle n'est pas votre sœur. Elle
« est tout pour moi : ma richesse, ma famille, ma naissance,

Եւ ամենայն բարի . Եւ բայց ի նմանե այլ ինչ ոչ ունիմ ի բարեաց : Յարկ գնոյն կալար մէք , Եւ որբան գնոյն . նոյն լիցի մեզ Եւ դամբան : Երկ դա գնացե , հարկ ե ինձ գնետ դորա գնալ : Այլ չբողոցու կուսակալն : Զբողոցո՞ւ . Եւ ամալ զանճն իմ ի ծով : Ի լող պնդեցայց զկնի նորա : Ոչ է մարք ծովու առաւել քան զցամաք լինել ինձ մահառիք : Եւ զի չկարեմ կեալ աստէն առ դովաւ , բող մեռայց յանդիման դորա Եւ ի ճենջ ի բացեայ : Անողճրմ մայր , անագորոյն կին . համատարածն այն յորում զդա վտանգես , իցե քե մի Եւս դարձուցե զդա առ քեզ . իցիք քե կոհակք նորին բարձեալ բերցեն քեզ զդիակն իմ , Եւ քաւալեալ զսա ընդ դորա մարմնոյն ընդ խիճս ծովափանցս՝ մորմոք յաւերժական մորմոքեցուցե զքեզ ընդ կորուստ որդեկացդ երկուցուն : »

Եւ միևջղեռ տակաւին խօսերն , գիրկս արկի Եւ զնովաւ , բանզի առ ցառոցն յուսահատութեան ցնորք ի մտաց : Հրացայտք էին աչքն , Եւ ընդ դեմսն բոցաշունչս ոլոռն ոլոռն հոսէին քրտունք . ծունկքն բաբախէին , Եւ ի յանջսն տապազինս քինզս արձակէր արագ արագ սիրտ նորա :

Ահաբեկեալ Եւ Վիրգիէն : սակ ցնա . « Երդուեալ ի մանկութեանն մերոյ զբօսանս , ճ բարեկամ , երդուեալ յաղեսս քո Եւ յիմս , Եւ յամենայն ինչ որ անլոյծ գողիւ գօրիցե պնդել զհեքքս զերկոսին , երէ աստէն մնացից՝ վասն քո կեցից , Եւ երէ զնացից՝ դարձեալ առ քեզ եկից : Ադէ դուք ամենեքին լերուք ինձ վկայք , դուք որ կարնաջամբ զիմս տղայութիւն սնուցէք , յորոց ի ճեռս է կենդանութիւն իմ , Եւ որ տեսաներդ զարտատուս : Երդուեալ յերկինս որ լսե զբարբօտ իմ , Եւ ի ծովդ ընդ որ ջուեցից , Եւ յօղս զոր ծծեմ Եւ զոր ջիք իմ երբէք ստախօսութեամբ աղտեղեալ : »

Զոր օրինակ յարեգականն տապոյ հալեալ քաւալի շառաշիղ ստախն ի բարձանցն Ապենեանց , այնպէս ի ճայն բարբառոյ սիրուհւոյն զիջաւ զայրոյք սրամտութեան պատանւոյն : Խրոխ-

« tout mon bien. Je n'en connais plus d'autres. Nous n'avons eu
« qu'un toit, qu'un berceau : nous n'aurons qu'un tombeau. Si
« elle part, il faut que je la suive. Le gouverneur m'en empê-
« chera? M'empêchera-t-il de me jeter à la mer? Je la suivrai à
« la nage. La mer ne saurait m'être plus funeste que la terre.
« Ne pouvant vivre ici près d'elle, au moins je mourrai sous ses
« yeux, loin de vous. Mère barbare! femme sans pitié! puisse
« cet océan où vous l'exposez ne jamais vous la rendre! puis-
« sent ses flots vous rapporter mon corps, et, le roulant avec
« le sien parmi les cailloux de ces rivages, vous donner, par la
« perte de vos deux enfants, un sujet éternel de douleur! »

A ces mots, je le saisis dans mes bras, car le désespoir lui
ôtait la raison. Ses yeux étincelaient; la sueur coulait à grosses
gouttes sur son visage en feu; ses genoux tremblaient, et je sen-
tais, dans sa poitrine brûlante, son cœur battre à coups redou-
blés.

Virginie, effrayée, lui dit : « O mon ami! j'atteste les plaisirs de
« notre premier âge, tes maux, les miens, et tout ce qui doit
« lier à jamais deux infortunés, si je reste, de ne vivre que pour
« toi; si je pars, de revenir un jour pour être à toi. Je vous
« prends à témoin, vous tous qui avez élevé mon enfance, qui
« disposez de ma vie, et qui voyez mes larmes! Je le jure par
« ce ciel qui m'entend, par cette mer que je dois traverser, par
« l'air que je respire, et que je n'ai jamais souillé par le men-
« songe!

Comme le soleil fond et précipite un rocher de glace du som-
met des Apennins, ainsi tomba la colère impétueuse de ce jeune
homme à la voix de l'objet aimé. Sa tête altière était baissée,

տապանծն նորա գոռիս խոնարհեալ կորացաւ, և ուղիս արտասուաց յաջացն վիժելն. և մայրն խառնեալ զգերարտօսըն յարտասուս որդեկին, զիրկ ընդ խառն կայր ընդ նմա և ոչ զօրեր բարբառել : Իսկ Լարուր տիկին այլ յայլմէ եղեալ ասեցիս. « Ոչ ես ունիմ ժոյժ, սիրտ իմ գելու յիս : Չարաբախտն այն ուղեւորութիւն մի անցե կատարումն : Գրացիս իմ մտերիմ, հնապա ի բաց տար գորդեակն իմ ընդ քեզ. այս անորք ուր են յորմէ հետե ոչ որ կափոյց աստ զաչս իւր ի բուն : »

Եւ ասեմ եւ ջՊօղ. « Քոյրն քո աստեն կացցե, ն բարեկամ. վաղիս խօսեսցուք զայնմանե աս կուսակալն. բող ընտանիրդ անցեն զհանգիստ, և դու եկ այսօր երեկօրել ի տան իմում : Տարածամ է, և գիշերս հասարակեալ, և խաջն հարաւոյ կշիռ կայ ընդ ծիրս երկնից : »

Եւ եկն նա ընդ իս լուռ, և անբարբառ, և զցայգն ողջոյն ի յոյզս ցնորից անցուցեալ՝ յարեաւ ընդ այգն՝ և դարձաւ ի տուն իւր :

Այլ զի ես պետք իցեն ի կարգ արկեալ պատմել քեզ զվեպս անցիցն այնոցիկ : Մարդկայնոյս կենցաղոյ մի եւեր կողմն հանոյ է ի գիտութիւն : Զօրեն աշխարհագունտ կարկառոյ զորով պատ ասեալ շրջիմք՝ արագարագն մեր բաւալումն ոչ անելի ինչ ունի բան զմիոյ անուր տեսականութիւն, և չէ մարք միումն ի մասանց անուրս այսօրիկ տեսանել զյոյս անանց միւսոյն խաւարամած լինելոյ :

Եւ ասեմ ցնա. « Պաղատիմ ի քեն, հայրիկ, բովանդակեա գրել պատմութեանդ, որում այնքան սրտառուչ բանիս սկիզբն արարեր : Բարեբաատութեան նկարագիրք հեշտականք գտանին մեզ, իսկ չարաբաստն դեպք հրանանգիչք են : Զինչ անցք ընդ նիքացեալն անցին Պօղ, աղէ ասա : »

Դարձ ի տուն արարեալ Պօղայ՝ յառաջ քան զամենայն որ ետես զննդիկն Մարիամ օր ի բարածայն. ինչ վերելակեալ՝ ի գնին կայր խորանդունդ ծովուն : Եւ ձայն արկեալ բացուստ

et un torrent de pleurs coulait de ses yeux. Sa mère, mêlant ses larmes aux siennes, le tenait embrassé sans pouvoir parler. Madame de La Tour, hors d'elle, me dit : « Je n'y puis tenir ; « mon âme est déchirée. Ce malheureux voyage n'aura pas lieu. « Mon voisin, tâchez d'emmener mon fils. Il y a huit jours que « personne ici n'a dormi. »

Je dis à Paul : « Mon ami, votre sœur restera. Demain, nous « en parlerons au gouverneur : laissez reposer votre famille, et « venez passer cette nuit chez moi. Il est tard, il est minuit ; la « croix du sud est droite sur l'horizon. »

Il se laissa emmener sans rien dire ; et, après une nuit fort agitée, il se leva au point du jour, et s'en retourna à son habitation.

Mais qu'est-il besoin de vous continuer plus longtemps le récit de cette histoire ? Il n'y a jamais qu'un côté agréable à connaître dans la vie humaine. Semblable au globe sur lequel nous tournons, notre révolution rapide n'est que d'un jour, et une partie de ce jour ne peut recevoir la lumière que l'autre ne soit livrée aux ténèbres.

— Mon père, lui dis-je, je vous en conjure, achevez de me raconter ce que vous avez commencé d'une manière si touchante. Les images du bonheur nous plaisent ; mais celles du malheur nous instruisent. Que devint, je vous prie, l'infortuné Paul ?

Le premier objet que vit Paul en retournant à l'habitation fut la négresse Marie, qui, montée sur un rocher, regardait vers la pleine mer. Il lui cria, du plus loin qu'il l'aperçut : « Où est

ի բաց հարցանք ցնա. « Ո՞ւր իցե Վիրգիլնե : » Գարձոյց Մարիամ զգլուխ իւր առ տերն ղեռանասակ եւ յողբս լուծաւ : Խելացնորեայ իմն Պողայ դարձաւ յետս ընդ կրունկն, եւ ի նաւանանգիստն դիմեաց : Անդ գիտաց զի վաղ քաջ ընդ առաւօտն նաւամուտ լեայ Վիրգիլեայ, եւ վայր ընդ փոյր պարգեայ նաւուն զառագաստսն՝ եւ սրացեայ ծածկեայ էր յաջաց : Գարձաւ անդրին ի բնակարանն, եւ անց գնաց ընդ այն առանց ինչ ումք ասելոյ :

Շարք ապառաժիցոյ այդոցիկ բարձրաւանդակաց քեպետ եւ ուղղաբերձր իմն երեւին ի բիկանց մերոց ամբարձեայր, սակայն լեռնադաշտակքն կանաչագարդր աստիճանեայ իմն վերելք են սանդղամէք, ընդ որս է հասանել ընդ շաւիղս դժուարակոխս ի ստորոտ ծամածուռ, եւ անմատոյցն ժայռից կոնածեւից որ անուանեայ կոջին Բոյր : Առ ոտս պարեխին այնորիկ տարածեայ ձգի սարաւանդակ ծառախիտ, այլ այնպէս սեպ եւ բարձրաբերձ, զի զօղակառոյց իմն անտառի բերե զնմանութիւն, եւ շուրջ պատեայ կայ ի սոսկայի վախից խորածորոց : Յամպոց անտի զկատարաւ Բուրին ստեպ ստեպ պարուրին աղբերանան յարածամ առուակր բազմաբիւր, որք եւ յայնպիսի վիճս անդնդախորս հովտին բաւային ի բիկանց կուսե լերինդ, զի անկման նոցին քնդմունք ջլինին անզամ ի բարձրաւանդակ տեղուոջ աստ լսելի : Յայնմ վայրե նշմարեայ տեսանի մեծ կեսման կղզուոյս հանդերձ դարաւանդիւրն եւ կոնակօր, յորոց սակի են Փիրր-Պոր եւ Նոաստինք եւ անտառախիտ ձորամեջր նոցին. սպա եւ ծովն յայնածաւայ, եւ կղզին Պուրպոնի՝ որ քառասուն խրատախօք հեռի է ի տեղուոջէն յարեւմտից կուսե : Ի սարաւանդե անտի զակն պշուցեայ նկատեաց Պօղ զնաւն որ առեայ տաներ զՎիրգիլնե. եւ էր տասներումբք եւ ասելի փարսախօք հեռի ի տեղուոջէն իբրու նիշ սեւաքոյր ի համատարածին երեւեայ : Զմեծ կէս առուրն անդէն եկաց ակնկտառոյց վաղ իսկ աննետացեայ էր նաւն յաջաց, եւ ինքն համարէր տա-

« Virginie? » Marie tourna la tête vers son jeune maître, et se mit à pleurer. Paul, hors de lui, revint sur ses pas et courut au port. Il y apprit que Virginie s'était embarquée au point du jour; que son vaisseau avait mis à la voile aussitôt, et qu'on ne le voyait plus. Il revint à l'habitation, qu'il traversa sans parler à personne.

Quoique cette enceinte de rochers paraisse derrière nous presque perpendiculaire, ces plateaux verts, qui en divisent la hauteur, sont autant d'étages par lesquels on parvient, au moyen de quelques sentiers difficiles, jusqu'au pied de ce cône de rochers incliné et inaccessible qu'on appelle le Pouce. A la base de ce rocher est une esplanade couverte de grands arbres, mais si élevée et si escarpée, qu'elle est comme une grande forêt dans l'air, environnée de précipices effroyables. Les nuages que le sommet du Pouce attire sans cesse autour de lui y entretiennent plusieurs ruisseaux, qui tombent à une si grande profondeur au fond de la vallée située au revers de cette montagne, que, de cette hauteur, on n'entend point le bruit de leur chute. De ce lieu, on voit une grande partie de l'île avec ses mornes surmontés de leurs pitons, entre autres Pieter-Booth et les Trois-Mamelles, avec leurs vallons remplis de forêts; puis la pleine mer, et l'île de Bourbon, qui est à quarante lieues de là vers l'occident. Ce fut de cette élévation que Paul aperçut le vaisseau qui emmenait Virginie. Il le vit à plus de dix lieues au large, comme un point noir au milieu de l'Océan. Il resta une partie du jour tout occupé à le considérer; il était disparu qu'il croyait le voir encore; et, quand il fut perdu dans les vapeurs de l'horizon, il s'assit dans ce lieu sauvage, toujours battu des vents, qui y agitent sans cesse les sommets des palmistes et des tata-

կաւին եւս տեսանել . եւ իբրեւ նետախաղաղ ծածկեցաւ ի աղխս գողոչեաց ոլորտից ծովուն, անց նստաւ յամայի վայրին՝ հողմակոծեալ ի հողմոց անտի որ երեքածուսի տասանեն ցանց անդանօր զարմաւենեացն եւ զտատամաբեաց զագարունս : Աղօտածայն շրշիւն նոցին եւ մռնչիւն գնեռաւոր հնչմանց երգեհոնի բերեն զմանուքիւն, եւ ի խոր բախժութիւն համակեն զայր :

Անդ գտի եւ զՊօղ զի կայր զգլուխն յեց ի ժայռն ունելով, եւ զաչուն յերկիր յառեալ : Յելից անտի արեւուն ի խնդիր նետոց նորա շրջելի . եւ յոյժ աշխատ եղէ ի հաւան զնա ածել զի իջցէ եւ տեսցէ զընտանիսն իւր : Եւ առեալ տարայ զնա ի բնակարան անդր . ուր իբրեւ ետես զԼարուր տիկին, անդէն դառնահասաչ զանգատանօր տրտունջ կայաւ զմանէ զի խաբեացն զնա : Ասէ ցմեզ Լարուր . « Բանգի շնչէր հողմն աջողակ զերրորդ ժամաւ առաւօտուն . եւ զի կազմ էր նաւն ի ջուս, էնաս առ մեզ կուսակայն հանդերն սպայակոյտ բազմութեամբ, եւ քահանայն ընդ նոսա, առնուլ տանել ի նաւ զՎիրգիւնէ դեսպակաւ . եւ ոչ ինչ երեսս արարեալ նոցա աղերսիցն իմոց եւ արտաստաց եւ ողբոց Մարգարտի՝ աղաղակելին ամենեքին առ հասարակ քե « Յօգուտ մեր իսկ ամենեցունդ է զոր առնեմքս . » Եւ առեալ տարան զղստրիկն իմ որ նուաղեալ իմն եւ կիսահագագ էր : Եւ ասէ Պօղ . « Եթէ գտնեալ իմ տուեալ էր նմա գողջոյն հրածէշտիս, արդ անխտով մնայի : Ասէի արդէօք ցնա . « Ո՛վ Վիրգիւնէ, էրէ ի ժամանակի անդ յորում կեցար ի միասին՝ էլ ինչ բան ի բերանոյս որ ծանր քեզ բուեցաւ, մինչչեւ բողեալ զիս ի սպառ . սաս զի ներես դու ինձ : Ասէի արդէօք ցնա . եւ զի ոչ եւս է ինձ տեսանել զքեզ, ողջամբ էրբիջիր, սիրեցեալդ իմ Վիրգիւնէ, էրբիջիր ողջամբ : Կեաց ի բացեալ առ յինն, այլ ի դիւրի եւ ի բարեբաստութեան : » Եւ իբրեւ ետես զի մայրն իւր եւ տիկինն Լարուր յարտատուս հարեալ լային, ասէ ցնա . « Խցնդրեցէր արդ զայլ որ քան զիս որ զարտատուս մեր սրբեսցէ : »

maques. Leur murmure sourd et mugissant ressemble au bruit lointain des orgues, et inspire une profonde mélancolie.

Ce fut là que je trouvai Paul, la tête appuyée contre le rocher, et les yeux fixés vers la terre. Je marchais après lui depuis le lever du soleil : j'eus beaucoup de peine à le déterminer à descendre et à revoir sa famille. Je le ramenai cependant à son habitation ; et son premier mouvement, en revoyant madame de La Tour, fut de se plaindre amèrement qu'elle l'avait trompé. Madame de La Tour nous dit que, le vent s'étant levé vers les trois heures du matin, le vaisseau étant au moment d'appareiller, le gouverneur, suivi d'une partie de son état-major et du missionnaire, était venu chercher Virginie en palanquin, et que, malgré ses propres raisons, ses larmes et celles de Marguerite, tout le monde criant que c'était pour leur bien à tous, ils avaient emmené sa fille à demi mourante. « Au moins, répondit Paul, si je lui avais fait mes adieux, je serais tranquille à présent. Je lui aurais dit : Virginie, si, pendant le temps que nous avons vécu ensemble, il m'est échappé quelque parole qui vous ait offensée, avant de me quitter pour jamais, dites-moi que vous me le pardonnez. Je lui aurais dit : Puisque que je ne suis plus destiné à vous revoir, adieu, ma chère Virginie ! Vivez loin de moi, contente et heureuse ! » Et comme il vit que sa mère et madame de La Tour pleuraient : « Cherchez maintenant, leur dit-il, quelque autre que moi qui essuie vos larmes ! »

Եւ ապա ի բաց զնաց ի նոցանէ : ճեճեճագին հառաչանօր , Եւ բափ առեալ շրջէր ի բնակարանի անդ : Յաճեալ դեգերէր ընդ ամենայն վայրսն որ սիրելիք բան գայսն էին Վիրգինեայ : Ասէր առ այծիսն Եւ առ ուլիկս Վիրգինեայ որ զկնի նորս զնային պապաջէլով . « Զի խնդրէր յինէն . ոչ Եւս այլ տեսչիք ընդ իս զնա որ յիւրում ափինն ջամբէր ձեզ կերակուր : » Զոգաս ի Հանգիստն Վիրգինեայ . Եւ տեսեալ զքոջունսն որ ոյրուս առեալ սառառնէին զնովաս , գոջեաց Եւ ասէ . « Այ ներ հաւիկր , ոչ Եւս ընրասչիք դուք ընդ առաջ ձերումն զբասեր կերակրողի : » Տեսեալ Եւ զՀասատարիմն որ աստ Եւ անդ նոտոտեալ ընրանայր առաջի իւր նետախոյզ , յոգոց Եհան Եւ ասէ ցնա . « Ո՛հ Եղուկ , ոչ գտցես դու զնա յախտեան : » Եւ ուր ուրեմն երբեալ բազմեցաւ յապառածին ուր խօսեցեալ էր ընդ նմա յառաջնումն Էրեկոյի . Եւ ի տեսիլ ծովուն յորում տեսեալ էր զնետախաղաղ ծածկել նառնն որ տանէրն զնա՝ Էյաց հարուստ ինչ ժամանակ :

Սակայն մէք նետամուտ նմին յինեաք անդույ զի մի գուցէ չարաղես ինչ արկած պատահեսցէ նմա առ ցառոցն սաստկութեան : Մայրն Եւ Լարուր տիկին աղերսէին զնա սիրայորդոր բանիւր՝ մի յաւելույ ցաւս ի ցաւս իւրեանց անյուսութեամբն իւրով . մինչէս ապա հնարեցաւ Լարուր տիկին հանդարտել զնա , բազում գորովայիւր յորջորջանօրկրգելով զնա որ կարողքն էին արծարծանել ի նմա գոյս ակնկալութեան բարեաց : Որդեակ ձայներ զնա , Եւ որդեակ սիրուն , Եւ վեալ , Եւ խօսնայր դատերն իւրոյ : Յորդորագոյնս արար զնա մտանել ի տուն Եւ խուն ինչ առնույ կերակուր : Բազմեցաւ նա ընդ մեզ ի սեղան մերձ ի տեղին ուրանօր տղայակիցն իւր նստեր երբեմն ի ձաշել . Եւ որպէս քե տակաւին Եւս անդէն ի տեղւոջն կայր՝ բարբառեր առ նա , Եւ մատուցաներ նմին խորտիկս Եւ համադառն ի ցանկալեաց նորս . բայց իբրէս անձին զգաստ լեալ ուշաբերէր՝ զլայ հարկաներ : Յառարսն որ զկնի՝ ժողովեալ հաւարեաց զա-

Puis il s'éloigna d'elles en gémissant, et se mit à errer çà et là dans l'habitation; il en parcourait les endroits qui avaient été les plus chers à Virginie; il disait à ses chèvres et à leurs petits chevreaux, qui le suivaient en bêlant: « Que me demandez-vous? Vous ne reverrez plus avec moi celle qui vous donnait à manger dans sa main. » Il fut au Repos-de-Virginie, et, à la vue des oiseaux qui voltigeaient autour, il s'écria: « Pauvres oiseaux! vous n'irez plus au-devant de celle qui était votre bonne nourrice. » En voyant Fidèle qui flairait çà et là, et marchait devant lui en quêtant, il soupira, et lui dit: « Oh! tu ne la retrouveras plus jamais! » Enfin, il fut s'asseoir sur le rocher où il lui avait parlé la veille; et, à l'aspect de la mer, où il avait vu disparaître le vaisseau qui l'avait emmenée, il pleura abondamment.

Cependant nous le suivions pas à pas, craignant quelque suite funeste de l'agitation de son esprit. Sa mère et madame de La Tour le priaient, par les termes les plus tendres, de ne pas augmenter leur douleur par son désespoir: enfin celle-ci parvint à le calmer en lui prodiguant les noms les plus propres à réveiller ses espérances. Elle l'appelait son fils, son cher fils, son gendre, celui à qui elle destinait sa fille. Elle l'engagea à rentrer dans la maison et à y prendre quelque peu de nourriture. Il se mit à table avec nous, auprès de la place où se mettait la compagne de son enfance; et, comme si elle l'eût encore occupée, il lui adressait la parole et lui présentait les mets qu'il savait lui être les plus agréables; mais, dès qu'il s'apercevait de son erreur, il se mettait à pleurer. Les jours suivants, il recueillit tout ce qui avait été à son usage particulier: les derniers bouquets qu'elle avait portés, une tasse de coco où elle avait

մենայն ինչ որ առանձինն պիտոյից Վիրգիլնէայ արբանեկէայ
էին, մինչէւ զվերջին փունջս ծաղկանց զոր յանձին տարեայ էր,
էւ զգլխահակն ի բորոյէ որով շուր ըմպէր, էւ զնշխարսն զայնո-
սիկ զիւրոյ սիրունուն յատուականագոյն քան զամենայն
զանձն աշխարհի համարէով՝ համբուրէր զնոսին էւ ի ծոցին
ամփոփէր : Ոչ այնպէս անուշաբոյր է յամբար որպէս ինչ յոր
սիրելուն հպեայ իցեն ձեռք : Ուր ուրեմն տեսեայ զի
իւրն աղէկիզմունք յաւելուին զմորմոր սրտի մօրն էւ կարուրի
տիկնոջ, էւ զի գտանն պէտս կարեւորս հարկ էր հայրայրէյ
մշտաջան վաստակօր, ձեռն ի գործ արկ ի դարման պարտիզին՝
զօրավիզն զՌոմինիկոս ունէյով :

Յետ ոչ բազում ինչ առուրց պատանին այն որ զօրէն ամե-
րիկածին Եւրոպացոց անփոյր էր ամենէին ի գիտել րէ զինչ ինչ
ի կենցաղումս անցանիցեն պատահարք, աղաչեաց զիս ուսու-
ցանէյ իւր զընթերցումն էւ զգիր, զի կարող լինիցի բղբէյ առ
Վիրգիլնէ : Ապա իզն էղէ էւ աշխարհագրութեան հմտանայ՝ զի
զիտասցէ րէ զինչ էրկիր է յոր չուեացն Վիրգիլնէ, էւ պատմա-
կան իրաց տեղեկանայ՝ զի ծանիցէ զկենցաղ մարդկանն յորս
էրբայր նա վարել զկեանս : Այսպէս էւ մշակութեանն արուեստի
լեայ էր քաջամուտ, էւ գտնապար զվայրսն ուսեայ էր յարդ
էւ ի գարդ ածել՝ սիրոյն էւ էր խրախուսանօր : Եւ ջիր էրկբայել
զի յովագոյնքն ի գիտութեանց էւ յարուեստից արգասիք էն
բերկրանաց՝ որոց ակնկալութիւն խոստանայ հրաբորբօրն այն
անանդորր տարվանք, էւ առ ի չգոյէ նոցին ձնանի իմաստա-
սիրութիւն որ խրատէ մխիբարել ի վերայ ամենայնի : Այսպէս
ահա բնութիւն զօղ պնդութեան կիցս համայնից գտէր կացու-
ցեայ, արար զնա մերոջս ընկերահաշո միաբանութեանց կեն-
դանութիւն, էւ հմտութեանցն էւս մերոց էւ գուարձութեանց
հանդերձող :

Ոչ յովժ ախորժական բուեցաւ Պօղայ աշխարհագրութեանն
ուսումն, որ փոխանակ զանցնիւր աշխարհաց կազմուածոյն

coutume de boire ; et, comme si les restes de son amie eussent été les choses du monde les plus précieuses, il les baisait et les mettait dans son sein. L'ambre ne répand pas un parfum aussi doux que les objets touchés par l'objet que l'on aime. Enfin, voyant que ses regrets augmentaient ceux de sa mère et de madame de La Tour, et que les besoins de la famille demandaient un travail continuel, il se mit, avec l'aide de Domingue, à réparer le jardin.

Bientôt ce jeune homme, indifférent comme un créole pour tout ce qui se passe dans le monde, me pria de lui apprendre à lire et à écrire, afin qu'il pût entretenir une correspondance avec Virginie, Il voulut ensuite s'instruire dans la géographie, pour se faire une idée du pays où elle débarquerait ; et dans l'histoire, pour connaître les mœurs de la société où elle allait vivre. Ainsi, il s'était perfectionné dans l'agriculture et dans l'art de disposer avec agrément le terrain le plus irrégulier, par le sentiment de l'amour. Sans doute, c'est aux jouissances que se propose cette passion ardente et inquiète que les hommes doivent la plupart des sciences et des arts ; et c'est de ses privations qu'est née la philosophie, qui apprend à se consoler de tout. Ainsi la nature, ayant fait de l'amour le lien de tous les êtres, l'a rendu le premier mobile de nos sociétés, et l'instigateur de nos lumières et de nos plaisirs.

Paul ne trouva pas beaucoup de goût dans l'étude de la géographie, qui, au lieu de nous décrire la nature de chaque pays,

տայոյ զնկարագիր, գրադարական նոցին տրոհմունս եւեր առնէ առաջի : Ինքն իսկ պատմութիւնն, մանաւանդ արդեացս ժամանակաց դէպք, ոչ ինչ ցանկալի գտան նմա. քանզի ոչ այլ ինչ տեսանէր ի նոսա, բայց աղետս հասարակաց անհատս՝ զորոց ոչ առնոյր ի միտ գպատմառան, պատերազմունս խօյականս եւ անպատմառս, դաւաճանութիւնս գաղտնորոգայքս, ազինս նկնախոհս եւ աւագորէար անողորմ : Քան զպատմութեան վերժանութիւն նախամեծար առնէր զվիպասանութեանցն, յորս առաւելագոյն իմն գտանէր բանս զգործական իմաստից եւ զհրահանգաց սրտի, մէրք եւ պայմանս կենցաղոյ՝ իւրումն նմանավիշտս : Սմին իրի եւ քան զամենայն մատեանս ավտրծական էր նմա Տեղեմար սակս խիտ առ խիտ նկարագրի դաշտայնոյն կենաց եւ կրից որ ընդաբոյս են մարդկեղէնս բնութեան : Վերժանէր ի լուր մօրն եւ Լարուրի տիկնոջ զհատուածս գրոցն որ աւելի իմն զորովէինն գնա. յայնժամ եւ սրտառուջ յիշատակօք խանդաղատեալ՝ գելոյր բարբառ. նորս ի կոկորդին, եւ արտասուք յաջացն հոսէին : Թուէր ճշգրտիս գտանել ի Վիրգիլնէ զԱնտիոպեայ մեծութիւնն եւ զիմաստութիւն՝ հանդերձ եւրաբեալ աղետիւրն եւ գործով : Իսկ յորժամ զնորահնարն մէրոցս ժամանակաց վիպասանութիւնս ընրէրցաւ, վեր ի վայր հարեալ վրդովեցաւ անձն նորս յերեսաց խառնագնաց բարոյիցն եւ վաւաշատ իմաստից որ ի նոսա. եւ յասել այլոցն ցնոսս զի ճշգրտատիպ նկարագիրք էին այնորիկ քաղաքածողով ընկերութեանց ներսպայ, երկեաւ՝ եւ բերեսս ոչ յանիրաւի՝ զի մի՛ գուցէ եւ Վիրգիլնէ զգաձեալ նորիմբք եւ գառաձեալ մտաւնայցէ զանձն իւր :

Քանզի տարի մի եւ կէս տարւոյ եւ աւելի էսս անց ի վերայ, եւ Լարուր տիկին ջէս էսս ընկալաւ ինչ գրոյց ի հօրաբէռէն, եւ ոչ ի դատերէ իւրմէ. զայս միայն լուեալ էր յօտարաց՝ զի անվտանգ ժամանեալ էր նորս ի Փաղդիս : Ուր ուրեմն էհաս եւ նաւ մի որ ի Հնդկիս գնայր, եւ էբէր առ նա ծրար մի եւ բուղր՝ նորին

ne nous en présente que les divisions politiques. L'histoire, et surtout l'histoire moderne, ne l'intéressa pas davantage. Il n'y voyait que des malheurs généraux et périodiques, dont il n'apercevait pas les causes; des guerres sans sujet et sans objet; des intrigues obscures; des nations sans caractère et des princes sans humanité. Il préférait à cette lecture celle des romans, qui, s'occupant davantage des sentiments et des intérêts des hommes, lui offraient quelquefois des situations pareilles à la sienne. Aussi aucun livre ne lui fit autant de plaisir que le *Télémaque*, par ses tableaux de la vie champêtre et des passions naturelles au cœur humain. Il en lisait à sa mère et à madame de La Tour les endroits qui l'affectaient davantage: alors, ému par de touchants ressouvenirs, sa voix s'étouffait, et les larmes coulaient de ses yeux. Il lui semblait trouver dans Virginie la dignité et la sagesse d'Antiope, avec la tendresse et les malheurs d'Eucharis. D'un autre côté, il fut tout bouleversé par la lecture des romans à la mode, pleins de mœurs et de maximes licencieuses; et, quand il sut que ces romans renfermaient une peinture véritable des sociétés de l'Europe, il craignit, non sans quelque apparence de raison, que Virginie ne vint à s'y corrompre et à l'oublier.

En effet, plus d'un an et demi s'était écoulé sans que madame de La Tour eût des nouvelles de sa tante et de sa fille; seulement elle avait appris par une voie étrangère que celle-ci était arrivée heureusement en France. Enfin elle reçut, par un vaisseau qui allait aux Indes, un paquet et une lettre écrite de

ինքեան Վիրգիլեայ ձեռագիր : Թեպետ էս խնամով քողարկեալ էր ներողամիտ էս սիրուն որդեկին զվիշտս անձին իւրոյ, սակայն էս այնպէս խելամուտ եղէս մայրն տառապանաց նորա. քանզի էս այնպէս իմն ճշգրտահան զկենցաղ նորին էս զբարս նկարագրէր քարտեզն այն, զի բան առ բան կալայ զայն յուշի մտաց :

« Յոյժ սիրեցեալդ իմ էս անձկալի մայրիկ,

« Բազում ինքնագիր նամականի յդեցի էս առ քեզ մինչէս
« ցայսօր. էս զի ջընկալայ դարձուած պատասխանեոյ, խիթամ
« քե գուցէ ջիցեն հասեալ ի ձեռս քո : Ակն ունիմ քե ոչ նոյն
« անցք էս ընդ սա անցքեն, քանզի պէտ արարեալ շանահնար
« եղէ ծանօթս տալ քեզ զանձնես, էս զողջունեղ ձերմէ յսէյ
« ինչ :

« Յօրէ անջատմանս իմոյ առ ի ձեռն՝ արտօսք բազում հեղի
« էս, որ յառաջ ժամանակաւ ընդ օտարացն էսեր աղետս ար-
« տասուեալ էի : Ի հառանել իմում այսր՝ իբրէս ենարց ցիս
« հօրաբոյրն իմ էրէ զլինչ ինչ ուսեալ զիտիցեմ, մեծաւ զար-
« մացմամբ յուսաւ յինէն պատասխանի զի անգետ եմ ընքեր-
« ցանութեան էս գրոյ : Ենարց ցիս ապա էրէ զլինչ ուսեալ իցեմ
« յորմէ հետէ շնչեմս զօղ կենդանութեան. էս էտու պատաս-
« խանի էրէ ուսայ զառտնին իբրս յանձանձել էս կամակատար
« մօրն իմոյ յինել. սսաց ցիս էրէ զաղախնոյ դաստիարակու-
« բիւն տուեալ են ինձ : Ի վաղիս անդր եղ զիս յուսումն ի մեծի
« ուրէր աբբայարանի մերձ ի Փարիզ, յորում վարժապետք
« պէտպէս իբաց՝ բաց յայլոց մարզից՝ ուսուցանեն ինձ զպատ-
« մութիւն, զաշխարհագրութիւն, զքերականութիւն, զջափա-
« բանութիւնս էս զհեծելութիւն. սակայն այնպէս դուզնարեալ
« ե ուշիմութիւնս իմ յուսումն մակացութեանցդ, զի ոչ մեծ
« ինչ օգուտ գործեսցեն վարժապետքս այսորիկ : Գիտակ իսկ

la propre main de Virginie. Malgré la circonspection de son aimable et indulgente fille, elle jugea qu'elle était fort malheureuse. Cette lettre peignait si bien sa situation et son caractère, que je l'ai retenue presque mot pour mot :

« TRÈS-CHÈRE ET BIEN-AIMÉE MAMAN,

« Je vous ai déjà écrit plusieurs lettres de mon écriture; et, comme je n'en ai pas eu de réponse, j'ai lieu de craindre qu'elles ne vous soient point parvenues. J'espère mieux de celle-ci, par les précautions que j'ai prises pour vous donner de mes nouvelles et pour recevoir des vôtres.

« J'ai versé bien des larmes depuis notre séparation, moi qui n'avais presque jamais pleuré que sur les maux d'autrui! Ma grand'tante fut bien étonnée à mon arrivée, lorsque, m'ayant questionnée sur mes talents, je lui dis que je ne savais ni lire ni écrire. Elle me demanda qu'est-ce donc que j'avais appris depuis que j'étais au monde; et, quand je lui eus répondu que c'était à avoir soin d'un ménage et à faire votre volonté, elle me dit que j'avais reçu une éducation de servante. Elle me mit, dès le lendemain, en pension dans une grande abbaye auprès de Paris, où j'ai des maîtres de toute espèce : ils m'enseignent, entre autres choses, l'histoire, la géographie, la grammaire, les mathématiques et à monter à cheval; mais j'ai de si faibles dispositions pour toutes ces sciences, que je ne profiterai pas beaucoup avec ces messieurs. Je sens que je suis une pauvre créature qui ai peu d'esprit, comme ils le font entendre. Cependant les bon-

« Էմ ես, որպէս եւ սորա վկայեն, զի հեր էմ եւ տկարամիտ
« մանուկ. սակայն եւ այնպէս ոչ վերջանայ հորաբոյրն իմ
« բարեբարելէ առ իս : Ըստ իւրաքանչիւր յեղանակս տարւոյ
« պատմութեանս նորս ինն հանդերձէ : Նածիշտս երկու կար-
« գեալ է յիմ սպասահարկութիւն, որ եւ նորա ճոխաբար զգե-
« ցեալ են իբրեւ զտիկնայս ոմանս : Եղ ինն նա մեծարանաց
« անուն զկոմսուհիդ. այլ իբաց երող զանունս ԼԱԹՈՒՐ որ
« որպէս քեզ նոյն եւ ինն էր սիրելի յաղագս տառապանացն
« որոց տարեալ էր հայրն իմ ի հարսնացուցանել իւրում զքեզ՝
« ըստ բոյոցն առ իս գրուցաց : Փոխան բոյին ամուսնական
« անուանող էղ ինն զազգատոհմիդ քո զանուն, որ եւ այն սի-
« րելի է ինն, զի օրիորդութեան քո անուն է : Յայսպիսում
« տեսեալ զանձն իմ պայմանի, աղերս արկի առ նա նպատտս
« ինչ առարելէ առ քեզ : Բայց զպատասխանին զիսորդ հանից
« քեզ ի վեր : Այլ քանզի պատուէր տուեալ է քո ինն ցանգ
« զճշմարիտն ասել քեզ յուր. պատասխանի ետ եւ ասէ ցիս
« երբ սակաւն ինչ ոչ օգտեսցէ քեզ, եւ յանշուքն կենցաղիդ
« զոր վարես շատն յանախեսցէ քեզ հոգս եւ տատամսութիւն :
« Զառաջինն փոյր յանձին կայայ գրոյց տալ քեզ զողջունէ՝
« իմմէ օտարութի մեռամբ՝ առ ի չգոյէ իմոյս : Բայց ի ժամանել
« իմում ոչ զոր ունելով աստէն ինն մտերիմ, գոիւ եւ զգիշեր
« ջան էղեալ վաստակեցի յուսումն ընթերցանութեան եւ գրոյ.
« Եւ օժանդակութեամբ շնորհացն Տեառն փ սակաւ ժամանակի
« վարժ գտայ եւ յերկոսին :

« Զառաջնոցն իմոց քորոց զառարումն յանձն արարի ի խնամս
« տիկնայցն սպասեկաց իմոց. եւ նորա, որպէս հաւանեալ էմ,
« յանձնեալ են զնոսին հորաբեռն իմում : Իսկ յայս նուագ աղա-
« ջեցի զմի ոմն ի մտերմաց իմոց ուսումնակցաց հասուցանել
« գրութիւնս առ քեզ. եւ նովին էրեսագրով զոր գտանես ի սմին՝
« առարեսցես եւ դու յանուն նորա զպատասխանիսոյ : Քանզի
« հորաբոյրն իմ արգել չբոյրելէ բնառ. ընդ ումեք յարտարնոցն,

« tés de ma tante ne se refroidissent point. Elle me donne des
« robes nouvelles à chaque saison. Elle a mis près de moi deux
« femmes de chambre, qui sont aussi bien parées que de gran-
« des dames. Elle m'a fait prendre le titre de comtesse; mais
« elle m'a fait quitter mon nom de LA TOUR, qui m'était aussi
« cher qu'à vous-même, par tout ce que vous m'avez raconté
« des peines que mon père avait souffertes pour vous épou-
« ser. Elle a remplacé votre nom de femme par celui de vo-
« tre famille, qui m'est encore cher cependant, parce qu'il a
« été votre nom de fille. Me voyant dans une situation aussi
« brillante, je l'ai suppliée de vous envoyer quelques secours.
« Comment vous rendre sa réponse? Mais vous m'avez recom-
« mandé de vous dire toujours la vérité. Elle m'a donc répondu
« que peu ne vous servirait à rien, et que, dans la vie sim-
« ple que vous menez, beaucoup vous embarrasserait. J'ai cher-
« ché d'abord à vous donner des nouvelles par une main étran-
« gère, au défaut de la mienne; mais n'ayant, à mon arrivée
« ici, personne en qui je pusse prendre confiance, je me suis
« appliquée nuit et jour à apprendre à lire et à écrire: Dieu
« m'a fait la grâce d'en venir à bout en peu de temps.

« J'ai chargé de l'envoi de mes premières lettres les dames qui
« sont autour de moi; mais j'ai lieu de croire qu'elles les ont
« remises à ma grand'tante. Cette fois, j'ai eu recours à une
« pensionnaire de mes amies: c'est sous son adresse ci-jointe
« que je vous prie de me faire passer vos réponses. Ma grand'-
« tante m'a interdit toute correspondance au dehors, qui pour-
« rait, selon elle, mettre obstacle aux grandes vues qu'elle a

« զի մի տակ խափան լինիցին իրքն բարեաց մեծամեծաց զորս
« ի մտին եղեալ է առնել ինձ , նա ինքն միայնակ կարող է գալ
« եւ տեսանել զիս ի խաղխամեայ պատուհանէն վանդակի վա-
« նացս , որպէս եւ ձերունի ոմն բարեկամ իւր, որ որպէս ինքն
« ասէ՝ ախորժ հաճութեամբ տեսանէ զիս : Այլ զի զարդարն
« ասացից , եւ ոչ ինչ ունիմ ախորժ զնա տեսանելոյ , քակե-
« տեւ եւ ոչ զայլ որ երբէք կամիցիմ ախորժել :

« Ի ճոխութեան մեծի եւ ի պերճութեան կեամ , եւ դանգ մի
« ոչ ունիմ զոր ըստ կամս անձին ծախիցեմ . քանզի ասեն զի
« երէ զոյր առ իս արծար , վտանգ լինէր չարաշուք ինչ պա-
« տահմանց դեպ լինելոյ : Պատմութեան իմ գլխովին նաժշտաց
« իմոց են ինչք քան քէ իմ , զի մինչչէս իմ ի բաց էղեալ զնոսս՝
« վիճեն ընդ միմեանս քէ ո՞ր զնոսին առնուցու : Ի բազմագանձ
« փարբամութեան աստ չքառորագոյն գտանիմ քան զոր առ
« քեզն էի . քանզի չունիմ ինչ զոր տայցեմ ումեր : Իբրեւ տեսի
« զի մակացութիւնքս խորինք զորս ինձ ուսուցունեն , ոչ զիւ-
« րին ինձ զուգնաբեայն անգամ բարերարութիւն , յասեղն
« իմ եղէ ապաստան , զոր դուն իսկ ուսուցեր ինձ առնույ
« ի կիր , եւ ընդ այն ուրախ եմ յոյժ : եւ անա յդեմ առ ձեզ
« զոյգս զոյգս զուրպայից ձեռագործաց իմոց վասն քո , եւ
« վասն մօր Մարգարտի , զղակ մի վասն Դոմինիկեայ , եւ զմի
« ի կարմրեբանգ քաշկինակաց իմոց վասն Մարիամու : Յաւե-
« լում ի ծրարիս կորիցս մրգաց ի նախաճաշիցն իմոց , հան-
« դերն ընդովք եւ սերմամբք ազգի ազգի ծառոց զորս ինձեն
« ժողովեցի ի պարապոյ ժամս իմ ի դրախտի աստ վանացս :
« Ծրարեցի ինձին եւ սերմանս մանուշակի , մարգարտի ,
« հրանկի , պուտ ծաղկան եւ քոսախտոոյ զորս ի դաշտիցն
« հասարեցի : Ի մարգս եւ ի մարմանդս աշխարհիս գտա-
« նին ծաղկունք որ գեղանիք էսս են քան զորս ի մերումդ .
« այլ չիք որ երեսս առնիցէ նոցա : Ոչ ինչ երկբայիմ զի դու
« եւ մայրն Մարգարտ առասէ խնդաւչիք ընդ այս քսակ

« sur moi. Il n'y a qu'elle qui puisse me voir à la grille, ainsi
« qu'un vieux seigneur de ses amis, qui a, dit-elle, beaucoup
« de goût pour ma personne. Pour dire la vérité, je n'en ai
« point du tout pour lui, quand même j'en pourrais prendre
« pour quelqu'un.

« Je vis au milieu de l'éclat de la fortune, et je ne puis
« disposer d'un sou. On dit que si j'avais de l'argent, cela ti-
« rerait à conséquence; mes robes même appartiennent à mes
« femmes de chambre, qui se les disputent avant que je ne
« les aie quittées. Au sein des richesses, je suis bien plus pau-
« vre que je ne l'étais auprès de vous, car je n'ai rien à don-
« ner. Lorsque j'ai vu que les grands talents que l'on m'en-
« seignait ne me procuraient pas la facilité de faire le plus petit
« bien, j'ai eu recours à mon aiguille, dont heureusement vous
« m'avez appris à faire usage. Je vous envoie donc plusieurs
« paires de bas de ma façon pour vous et maman Marguerite,
« un bonnet pour Domingue, et un de mes mouchoirs rouges
« pour Marie. Je joins à ce paquet des pepins et des noyaux
« des fruits de mes collations, avec des graines de toutes sor-
« tes d'arbres que j'ai recueillies, à mes heures de récréation,
« dans le parc de l'abbaye. J'y ai ajouté aussi des semences de
« violettes, de marguerites, de bassinets, de coquelicots, de
« bluets, de scabieuses, que j'ai ramassées dans les champs.
« Il y a dans les prairies de ce pays de plus belles fleurs que
« dans les nôtres, mais personne ne s'en soucie. Je suis
« sûre que vous et maman Marguerite serez plus contentes de
« ce sac de graines que du sac de piastres qui a été la cause
« de notre séparation et de mes larmes. Ce sera une grande
« joie pour moi si vous avez un jour la satisfaction de voir

« des pommiers croître auprès de nos bananiers, et des hê-
« tres mêler leur feuillage à celui de nos cocotiers. Vous vous
« croirez donc la Normandie, que vous aimez tant.

« Vous m'avez enjoint de vous mander mes joies et mes pei-
« nes. Je n'en ai plus loin de vous : pour mes peines, je les
« adoucis en pensant que je suis dans un poste où vous m'a-
« vez mise par la volonté de Dieu. Mais le plus grand chagrin
« que j'y éprouve est que personne ne me parle de vous, et
« que je n'en parle à personne. Mes femmes de chambre, ou
« plutôt celles de ma grand'tante, me disent, lorsque je cher-
« che à amener la conversation sur des objets qui me sont si
« chers : Mademoiselle, souvenez-vous que vous êtes Fran-
« çaise, et que vous devez oublier le pays des sauvages ! Ah !
« je m'oublierais plutôt moi-même que d'oublier le lieu où je
« suis née, et où vous vivez ? C'est ce pays-ci qui est pour
« moi un pays de sauvages ; car j'y vis seule, n'ayant per-
« sonne à qui je puisse faire part de l'amour que vous portera
« jusqu'au tombeau,

« Très-chère et bien aimée maman,

« Votre obéissante et tendre fille,

« VIRGINIE DE LA TOUR. »

« Je recommande à vos bontés Marie et Domingue, qui ont
« pris tant de soin de mon enfance ; caressez pour moi Fidèle,
« qui m'a retrouvée dans les bois. »

Զարմացաւ յոյժ Պօղ զի զանձնէն ինչ ոչ ասեր Վիրգիլնէ, նա՛ որ էս գշուն իսկ տանն չէր բողեայ անյիշատակ . բայց անգիտանայր նա զի որչափ էս երկարածից իցէ բուռք կնոջ մարդոյ, ի կատարածին էւէր սովոր է նա յեռույ զպատուականագոյնն յիմաստից :

Ի յաւելուածի ուրէր նամակին աղաչէր Վիրգիլնէ զՊօղ առանձինն խնամ ունել երկուց ինչ սերմանց, այն իսկ էին մանուշակի էս քոսախտոյ . էս տեղեակս առնէր զնա յատկութեանց ինչ տնկոցն, էս քէ նրբ ի վայրաց ի դեպ զայցէն նոցա : « Մանիշակդ, ասեր, փրբէ ծաղիկ նկնատեսիյ մանիշակագոյն, էս սիրէ մացառաղօղ բարչէյ . այլ ի բուրագուարճ հոսոյն սատկութենէ անդէն յերեւան գայ : » Եւ պատուիրէր սերմանել զայն զեզերբջ աղբերն, առ ոտս իւրոյ քորենույն : Եւ յաւելեայ ի բանս իւր ասեր . « Քոսախտոն բանայ ծաղիկ գեղեցիկ ի կապուտակ բացագոյն, սպիտականիչ ունելով բիծս ի բուխ բաժակի, որպէս այն քէ ի սուգ իցէ համակեայ . նմին իրի էս այրույ ծաղիկ յոմանց յորջորջի : Սիրէ զապառաժուտսն էս զնողմակոժ տեղիս : » Եւ աղաչէր զնա սերմանել զայն ի քարածայրին յորոյ վերայ ի վերջնումն նուազի խօսեցեայ եր ընդ նմա, էս առ սեր իւր կոչէյ զանուն վիմին այնորիկ Վ.Յ. Ղ.Մ. ԶՐԱ. ԺԵՇՏԻ :

Եւ եր զսերմանսն զայնոսիկ ամփոփեայ ի քսակ հիւսկէն, որ քեպետ անպաճոյճ՝ սակայն անգին բուեցաւ Պօղայ յորժամ ետես ի վերայ նորին ձեւակերպեայ գտառքս P էս V, Պ էս Վ (Պօղ էս Վիրգիլնէ) զիրերօք փարութեայս էս յօրինեալս զիսակօք վարսիցն Վիրգիլնէայ, որպէս ծանեաւ ի գեղոյն :

Ի յուր քրոյոյ դիւրագորով էս առարինի օրիորդին ազգատոհմն ողջոյն հարաւ յարտասուս : Ի դիմաց ամենեցուն մայրն արար պատասխանի՛ զի անդէն մնացէ կամ դարձցի յետս որպէս զհարդ էս հաճոյ իցէ անձին իւրում . հաւատա, ասեր,

Paul fut bien étonné de ce que Virginie ne parlait pas du tout de lui, elle qui n'avait pas oublié, dans ses ressouvenirs, le chien de la maison ; mais il ne savait pas que, quelque longue que soit la lettre d'une femme, elle n'y met jamais sa pensée la plus chère qu'à la fin.

Dans un post-scriptum, Virginie recommandait particulièrement à Paul deux espèces de graines • celles de violettes et de scabieuses. Elle lui donnait quelques instructions sur les caractères de ces plantes, et sur les lieux les plus propres à les semer. « La violette, lui mandait-elle, produit une petite fleur « d'un violet foncé, qui aime à se cacher sous les buissons ; « mais son charmant parfum l'y fait bientôt découvrir. » Elle lui enjoignait de la semer sur le bord de la fontaine, au pied de son cocotier. « La scabieuse, ajoutait-elle, donne une jolie « fleur d'un bleu mourant et à fond noir piqueté de blanc. On « la croirait en deuil : on l'appelle aussi, par cette raison, la « fleur de veuve. Elle se plaît dans les lieux àpres et bat- « tus des vents. » Elle le priaait de la semer sur le rocher où elle lui avait parlé la nuit la dernière fois, et de donner à ce rocher, pour l'amour d'elle, le nom de ROCHER DES ADIEUX.

Elle avait renfermé ces semences dans une bourse dont le tissu était fort simple, mais qui parut sans prix à Paul, lorsqu'il y aperçut un V et un P entrelacés, et formés de cheveux, qu'il reconnut à leur beauté pour être ceux de Virginie.

La lettre de cette sensible et vertueuse demoiselle fit verser des larmes à toute la famille. Sa mère lui répondit, au nom de la société, de rester ou de revenir à son gré, l'assurant qu'ils avaient tous perdu la meilleure partie de leur bonheur depuis

զի յօրէ յորմէ մեկնեցար դու ի մենջ՝ կորուսար մեր զմեծ մասն
բարեբաւութեան մերոյ, և ևս ինքն առաւել քան զամենեսեան
կամ անմխիբար :

Գրեաց և Պօղ բուրբ երկայնածիգ յորում խոստանայր ար-
ժանաւոր նմին յարդարել զպարտեզն, և խառն գործել անղա-
նօր զբուսակս ներուպայ և զլիբիոյ, զոր օրինակ նորա գա-
նուանս իւրեանց խառնամանեայ էր յիւրումն ձեռակերտի, և
քէ յղէ առ նա միրգս քաջահասս ի բորեմեաց աղբերն. և ջլաւե-
լում ինջ՝ ասէր՝ ի սերմանց կղզեկիս, որպէս զի տեսոյ նոցին
տենջացեայ փութասցիս դառնայ այսրէն : և աղբսքեր ունկն
մատուցանել անձկայրեաց ըղծից ազգատոհմին, և մանաւանդ
իւրոցն, և ձեպել զղարձ իւր, քանզի ոչ ևս հնար է ինձ, ասէր,
սփոփանս ինջ գտանել՝ մինջ ի բացեայ իցեմ առ ի քէն :

Փութոյ պնդութեամբ սերմանեաց Պօղ զսերմանսն եւրոպա-
կանս, և մանաւանդ զմանիշակին և զայրոյ ծաղկի, որոց ոչ
սակաւ նմանութիւն էր ծաղկանցն ընդ բուսոյ բարուց և պայ-
մանին Վիրգիլեայ, որ և այնչափ խնամով ապսպարէր զն-
սին. այլ քանզի ի ծովաջուռ ճանապարհին հովահարեայ և
ոսնեայ էին, կամ քէ արդէօք օդոցն Ափրիկեայ ոչ ի դեպ էկեայ,
սակաւագոյնք ևւեր ի նոցանէ ընծիւդս արձակեցին, և նորին ևս
ոչ էկին ի հասունութիւն :

son départ; et que, pour elle en particulier, elle en était inconsolable.

Paul lui écrivit une lettre fort longue, où il l'assurait qu'il allait rendre le jardin digne d'elle, et y mêler les plantes de l'Europe, à celles de l'Afrique, ainsi qu'elle avait entrelacé leurs noms dans son ouvrage. Il lui envoyait des fruits des cocotiers de sa fontaine, parvenus à une maturité parfaite. Il n'y joignait disait-il, aucune autre semence de l'île, afin que le désir d'en revoir les productions la déterminât à y revenir promptement. Il la suppliait de se rendre au plus tôt aux vœux ardents de leurs familles, et aux siens particuliers, puisqu'il ne devait désormais goûter aucune joie loin d'elle.

Paul sema avec le plus grand soin les graines européennes, et surtout celles de violettes et de scabieuses, dont les fleurs semblaient avoir quelque analogie avec le caractère et la situation de Virginie, qui les lui avait particulièrement recommandées; mais, soit qu'elles eussent été éventées dans le trajet, soit plutôt que le climat de cette partie de l'Afrique ne leur fût pas favorable, il n'en germa qu'un petit nombre qui put venir à sa perfection.

ԳԼՈՒԽ Գ.

Սակայն յաջողանք որ յառաջընթաց իսկ լինին բարեբաստութեան մարդկան՝ մանաւանդ ի գաղղականս Գաղղիացոց, հռչակ իմն հարին ի կողմնոջ անդ՝ որ ոչ սակաւ տագնապէր գՊօղ : Արքնառուն այնորիկ որ զնամակն բերեալ էր՝ ասէին էրէ հանդերձի Վիքրզինէ առն լինէլ, Էս զանուն իսկ դրանկին տային որ հարսնացուցանէնց էր զնա . էին Էս որ ասէին քէ կատարէցան իսկ հարսանիքն, Էս մէր Էս ի հանդիսի անդ էար : Արհամարնէաց Պօղ գառաջինն զգրոյցս բերեալս ի վաճառաշահն նաւէ, որ բազում այն է զի ստայօղս ինչ կարկատեալ ծաւալէ յանցս իւր : Այլ քանզի յուովք ի կողգեցեացն նենգածեալ իմն գորովով արգասատեալ ի նա՝ Էլեւէս զմիմեամբք առնէին կարելից նմա լինէլ սակս իրացն դիպէնց, տակաւ հառատարիմ բուեցան նմա բանքն : Նա զի Էս ի վիպասանութիւնս ինչ գորս ընթերցեալն էր՝ տեսանէր զի ի խաղս իմն համարեալ էր դաւաճանութիւն . Էս քանզի գիտակ էր զի ճշգրիտ նկարագիրք գոյին ի մատեանս բարուց Էս քաղաքավարութեան Եւրոպայ, խիբայր քէ գուցէ Էս դուստրն Լարուրի տիկնոջ գառածեալ նորօր Էս մոռացօնս իւրոցն արասցէ խոստմանց . Էս անա անդստին չարաբաստիկ առնէր զնա հմտութիւն . Իսկ իբրէ Էկին հասին Էս նաւք բազումք յԵւրոպայ ընդ ամիսս վեց, Էս ոչ մի ի նոցանէ ոչ էրէր գրոյց զՎիքրզինէալ, յաւել նա կասկածանս ի վերայ կասկածանաց :

Տարաբաղդն այն պատանեակ մատնեալ ի յոյգս տագնապի

CHAPITRE IV.

Cependant l'envie, qui va même au devant du bonheur des hommes, surtout dans les colonies françaises, répandit dans l'île des bruits qui donnaient beaucoup d'inquiétude à Paul. Les gens du vaisseau qui avait apporté la lettre de Virginie assuraient qu'elle était sur le point de se marier; ils nommaient le seigneur de la cour qui devait l'épouser: quelques-uns même disaient que la chose était faite, et qu'ils en avaient été témoins. D'abord, Paul méprisa des nouvelles apportées par un vaisseau de commerce, qui en répand souvent de fausses sur son passage. Mais comme plusieurs habitants de l'île, par une pitié perfide, s'empressaient de le plaindre de cet événement, il commença à y ajouter quelque croyance. D'ailleurs, dans quelques-uns des romans qu'il avait lus, il voyait la trahison traitée de plaisanterie; et comme il savait que ces livres renfermaient des peintures assez fidèles des mœurs de l'Europe, il craignait que la fille de madame de La Tour ne vint à s'y corrompre et à oublier ses anciens engagements. Ses lumières le rendaient déjà malheureux. Ce qui acheva d'augmenter ses craintes, c'est que plusieurs vaisseaux d'Europe arrivèrent ici depuis, dans l'espace de six mois, sans qu'aucun d'eux apportât des nouvelles de Virginie.

Cet infortuné jeune homme, livré à toutes les agitations de

սրտին, ստեպ կանխէր առ իս, զի իմովս կենցաղականացն իբաց հմտութեամբ հաստատեսցի ի կասկածանսն կամ գերծանիցի ի նոցանէ :

Որպէս կանխեցի ասացի բեզ, բնակեմ ես փարսախաս. միով եւ կիսով հեռի ի տեղ. ոչէս յափունս առ.ուակի որ սողոսկեայ ընքանայ ընդ ստորոտս երկայնանիստ յերին : Անդ զկեանս իմ անցուցանեմ միայնակ, անկին, անորդի եւ անստրուկ :

Յետ բարեբաստութեան գտանելոյ կողակից գոք որ քաջայարմար մեզ իցէ, բարեբաստութիւն որ սակաւուց եւեր պահեալ է, չիք երկբայել զի բան գամենայն պայմանս կենաց նուազ չարաղետ է միայնակն կեալ : Ամենայն որ որ վշտացեալ իցէ ի մարդկանէ՞ զմիայնութիւն խնդրէ : Ն. այս եւս քաջայայտ ինչ է եւ գարմանալի, զի յագգս ամենայն որ տառապեալք են յերեսաց կարծեաց եւ կենցաղական կարգաց եւ կամ ի տեսչութեան բռնութենէ, յոյովս է տեսանել դասս դասս քաղաքացեաց որ ի միայնութիւն եւ յամուրի կեանս նուիրեցին զանձինս : Այսպիսիք ոմանք եղէն Նգիպտացիք ի խրքնանալ պետութեան իւրեանց, եւ Յոյնք առ կայսերութեամբ. ըստ նոցին օրինակի են եւ առ մեօք Հնդիկք եւ ձենացիք եւ արդի Յոյնք, եւ Իտալացիք եւ բագումք ի բնակչացն արեւելից եւ հարաւոյ Ն.բոպայ : Քանզի միայնութիւն ի բաց բեցեալ զմարդ յաղետից ընկերական կենցաղավարութեան՝ ի բնատուրն բարեբաստութիւն ածէ զնա : Անձն որ ի մարդածողով ընկերութիւնս պառակտեալս ի մասունս մասունս ըստ բազմադիմի կանխակալ կարծեաց վարիցէ կենցաղ, ի յոյգս վրդովից տարութեբեալ ծփի անդու, եւ ցանգ բաւալէ ի միտսն բիւրազգի խորհուրդս մրրկեալս եւ աղմկաբարս եւ ներհական իրերաց, որով արք փառամոյք եւ եղկելիք գուն գործէն նկուսն զմիմեանս առնել : Իսկ ի միայնութեան ի բաց դնէ գտարօրինակ պատրանսն ամբոխիջս, եւ անդրեն զգաստ լինի անձին եւ էիցս եւ հաստջի նոցին : Այսպէս եւ սկախառն շուր նեղեղատի որ յաղարտ զղաշտավայրս վարեալ

son cœur, venait me voir souvent pour confirmer ou bannir ses inquiétudes par mon expérience du monde.

Je demeure, comme je vous l'ai dit, à une lieue et demie d'ici, sur les bords d'une petite rivière qui coule le long de la Montagne-Longue. C'est là que je passe ma vie, seul, sans femme, sans enfants et sans esclaves.

Après le rare bonheur de trouver une compagne qui nous soit bien assortie, l'état le moins malheureux de la vie est sans doute de vivre seul. Tout homme qui a eu beaucoup à se plaindre des hommes recherche la solitude. Il est même très-remarquable que tous les peuples malheureux par leurs opinions, leurs mœurs ou leurs gouvernements, ont produit des classes nombreuses de citoyens entièrement dévoués à la solitude et au célibat. Tels ont été les Égyptiens dans leur décadence, les Grecs du Bas-Empire; et tels sont de nos jours les Indiens, les Chinois, les Grecs modernes, les Italiens et la plupart des peuples orientaux et méridionaux de l'Europe. La solitude ramène en partie l'homme au bonheur naturel, en éloignant de lui le malheur social. Au milieu de nos sociétés divisées par tant de préjugés, l'âme est dans une agitation continuelle; elle roule sans cesse en elle-même mille opinions turbulentes et contradictoires, par lesquelles les membres d'une société ambitieuse et misérable cherchent à se subjuguier les uns les autres. Mais, dans la solitude, elle dépose ces illusions étrangères qui la troublent; elle reprend le sentiment simple d'elle-même, de la nature et de son auteur. Ainsi l'eau bourbeuse d'un torrent qui ravage les campagnes, venant à se répandre dans quelque petit bassin écarté de son cours, dépose ses vases au fond de son lit, prend sa première limpidité, et, redevenue transparente, réfléchit, avec ses propres rivages, la verdure de la terre et la lumière des

Է. զարտուղի յընթացիցն երբեալ մտանիցէ յաւազան ինչ ան-
ձուկ, զառաջինն իւր զականակիտ պայծառութիւն առնու-
վերստին, Է. թափանցիկ որպէս կանխաւն եղեալ՝ իբրեւ
ի հայելոջ ուրէք ցոյացուցանէ յինքեան զիւր իսկ ափունս,
զկանաջագեղն դալարութիւն երկրի Է. զերկնիցն զոյս : Քիտէ
միայնութիւն Է. զմարմնոյ յարմարեալ յարդարել զյօրինուա-
ծութիւն, որպէս Է. զհոգւոյն : Քանզի Է. ի միայնակեացն դասս
է գտանել արս որ երկարակեաց քան զայլսն լինին, զոր օրինակ
են Է. պրահմայրն Հնդկաց : Եւ զի՛ յերկարեմ. այնպէս կարեւոր
համարիմ Է. զմիայնութիւն առ ի բարեբաստիկ վարելոյ առտէն
կենցաղ, զի յանճնարիցն բուի ինճ յարատեակ ինչ ունել
վայելս հեշտալեաց, Է. կամ յանյողողոյ ինչ օրէնս զընթացսն
հաստատել, երէ ոչ միայնութիւն իմն յարդարեացի ներքին յորմէ
դուն ուրէք արտաքս վագեացեն մեր կարծիք, Է. այլոցն ոչ
մտցեն բնաւ ի ներքս : Սակայն Է. ոչ զայն կամիմ ասել երէ
առանճնակեաց զյխովն հարկ իցէ լինել մարդումս. քանզի
ընդ համօրէն ազգի մարդկան պնդեալ է նա պիտոյիցն զօղիւ.
վասն որոյ պարտ իսկ է նմա յօգուտ մարդկան վաստակել, Է.
ի բարեզարդութիւն բոյորումս բնութեան : Այլ զոր օրինակ մեզ
ամենեցուն տուեալ է Աստուած զործարանս ամենեւին իսկ
պատշաճեալս տարերց մերաբնակ հողագնտոյս, ոտս ասեմ առ
ի բայելոյ յերկրի, բորս առ օդոյ ծծումն, Է. աջս առ ի լուսոյ
տեսութիւն, Է. մեզ չէ օրէն զգայարանացն պետս յեղաշրջել,
սոյնպէս Է. ինքեան միայնում պահեաց կենսատուն զսիրտս
մեր, զաւազագոյնն ի զործարանս կենդանութեան մերոյ :

Սմին իրի անա Է. Է. զառուրս իմ անցուցանեմ ճեռի ի մարդ-
կանէ, որոց սպասաւորելն ցանկացալ, Է. նորա զիս հալածեցին :
Յաճեալ ընդ մեճ կէս մասն Եւրոպայ, Է. ընդ մարզս ինչ Ամերի-
կեայ Է. Ափրիկեայ, ի սակաւաբնակ կղզւոջս յայսմիկ զբնա-
կութիւն իմ հաստատեցի՝ ընդ օդոցն քաղցրախառնութիւն Է.
ընդ ամայի վայրս սորին զմայլեալ : Խնդ զոր կանգնեցի

cieux. La solitude rétablit aussi les harmonies du corps avec celles de l'âme. C'est dans la classe des solitaires que se trouvent les hommes qui poussent le plus loin la carrière de la vie : tels sont les brames de l'Inde. Enfin, je la crois si nécessaire au bonheur dans le monde même, qu'il me paraît impossible d'y goûter un plaisir durable de quelque sentiment que ce soit, ou de régler sa conduite sur quelque principe stable, si l'on ne se fait pas une solitude intérieure, d'où notre opinion sorte bien rarement, et où celle d'autrui n'entre jamais. Je ne veux pas dire, toutefois, que l'homme doit vivre absolument seul ; il est lié avec tout le genre humain par ses besoins ; il doit donc ses travaux aux hommes ; il se doit aussi au reste de la nature. Mais comme Dieu a donné à chacun de nous des organes parfaitement assortis aux éléments du globe où nous vivons : des pieds pour le sol, des poumons pour l'air, des yeux pour la lumière, sans que nous puissions intervertir l'usage de ces sens, il s'est réservé pour lui seul, qui est l'auteur de la vie, le cœur, qui est bien le principal organe.

Je passe donc ma vie loin des hommes, que j'ai voulu servir, et qui m'ont persécuté. Après avoir parcouru une grande partie de l'Europe et quelques cantons de l'Amérique et de l'Afrique, je me suis fixé dans cette île peu habitée, séduit par sa douce température et par ses solitudes. Une cabane que j'ai bâtie dans la forêt, au pied d'un arbre, un petit champ défriché

ի մայրուոջն առ ոտս ծառայ միոյ, ազարակիկ գոր ձեռք իմ
ակօսեալ մշակեն, և առուակն որ առ դրամբ իմով հոսեալ
ընթանայ, հերիք են ինձ առ ի պետս և ի գբօսանս : Ունիմ և
գրեան ինչ պիտանի որ խրատեն զիս ի յաւագոյնն առաքինու-
րիւն, և յաւելուն յիս գուարձութիւն ոչ սակաւ . քանզի նորին
և գաշխարհն զբողեալ լքեալն առ յինեն՝ իմումս էրջանկաւետ
կենաց առնուն ի գործի, ի դեմս ինձ ածելով նկարագիրս ախտից
որ զբնակիջս աշխարհի հերս և ցականեալս գործեն . և զա-
րաբաստութիւն նոցին ընդ իմումս ի կշիռ արկեալ բարեբաս-
տութեան՝ բերկրեցուցանեն զանձն իմ : Իբրեւ զայր որ որ
ի նաւաբեկութենէ զերծեալ էլեալ իցէ ի կատար վիմի, այնպես
ի զնին կամ ևս ի միայնութենէ աստի իմմէ ամպրոպայոյց
մրրկաց որ յուզին յաշխարհի . և ի յուր բացամիզ որոտընդոստ
փոքորկին ևս քան զես յաւելու իմս անդորրութիւն : Յորմէ
հետէ դադարեցին մարդիկ ի ցանկորդելոյ ի ճանապարհս իմ և
ես ի նոցայն՝ ոչ ևս այլ տեսամ ևս զնոսս, այլ արգահատեմ
ի նոսին : Եթէ յանկարծ զհիքացեալ որ տեսանիցեմ, գուն գոր-
ծեմ ձեռնկալու յինէլ նմա իմովս խորհրդովք զօրեն անցառորի
որ առ եզերք հեղեղատի ձեռն կարկառիցէ ջրահեղձիկն եղկե-
լեաց : Սակայն ձայնիս իմոյ ունկնդիր զանմեղութիւն և երբ
գտի :

Ձուր տարապարտուց ձայն արկեալ կոչէ առ իւր բնու-
րիւն զմարդիկ, քանզի այր իւրաբանցիւր պատկեր իւրաստեղծ
ի միտան կերպարանեալ զբնութենէ՝ զախտս անձին առանձինն
արկանէ զնովա . իբրեւ հանդերձ, և զամենայն աւուրս կենաց
իւրոց զհետ ընթացեալ առ աջօր տեսեանն զնայ քափառական,
և ապա զերկնից տրտնջէ վասն ինքնուրոյն մոլորութեանն գոր
յանձնեն ճարտարեաց : Յոգնաթիւ ջուստականս փորձ փորձեցի
ես ածել դարձուցանել ի բնութեանն օրենս, և չգտի և ոչ գոր
որ չիցէ իւրովն աղետիւք զզլխեալ և զմբբեալ : Ջատաջինն
ուշի ուշով ունկնդիր ինձ լինէին, յուսացեալք իմն զի նպաստ

de mes mains, une rivière qui coule devant ma porte, suffisent à mes besoins et à mes plaisirs. Je joins à ces jouissances celle de quelques bons livres qui m'apprennent à devenir meilleur. Ils font encore servir à mon bonheur le monde même que j'ai quitté : ils me présentent des tableaux des passions qui en rendent les habitants si misérables ; et, par la comparaison que je fais de leur sort au mien, ils me font jouir d'un bonheur négatif. Comme un homme sauvé du naufrage sur un rocher, je contemple, de ma solitude, les orages qui frémissent dans le reste du monde. Mon repos même redouble par le bruit lointain de la tempête. Depuis que les hommes ne sont plus sur mon chemin, et que je ne suis plus sur le leur, je ne les hais plus, je les plains. Si je rencontre quelque infortuné, je tâche de venir à son secours par mes conseils, comme un passant, sur le bord d'un torrent, tend la main à un malheureux qui s'y noie. Mais je n'ai guère trouvé que l'innocence attentive à ma voix.

— La nature appelle en vain à elle tous les hommes ; chacun d'eux se fait d'elle une image qu'il revêt de ses propres passions. Il poursuit toute sa vie ce vain fantôme qui l'égare, et il se plaint ensuite au ciel de l'erreur qu'il s'est formée lui-même. Parmi un grand nombre d'infortunés que j'ai quelquefois essayé de ramener à la nature, je n'en ai pas trouvé un seul qui ne fût enivré de ses propres misères. Ils m'écoutaient d'abord avec attention, dans l'espérance que je les aiderais à acquérir de la gloire ou de la fortune ; mais, voyant que je ne voulais leur apprendre qu'à s'en passer, ils me trouvaient moi-même misé-

եղեց եւ նոցա ի զիւտ փառաց կամ մեծութեան. այլ իբրեւ տեսանէին զի զանց զայնպիսեօք առնել ուսուցանէի նոցա, եղուկ ինն կարգային զի ոչ գնեալ կրքէի բազմադէտն բարեբաստութեան իւրեանց, եւ զմեծաւոր կեանս իմ եպիքէին. համարէին երէ ինքեանք միայն իցեն օգտամատոյցք մարդկան, եւ ջանանար լինէին ընդ բարչ առեալ ճգել եւ զիս ի մրքկեալն իւրեանց գրդանս : Բայց եւ կենաց կցորդ ընդ ամենեսեան զտեալ, բնաւ ջլինիմ ումէր անձնատուր :

Բազում այն է զի շատ իսկ է անձն իմ ի խրատ անձին իմում : Քանզի յայժմուս անդորրութեան հանդէս առնեմ ի միտս իմ յուզմանց կենացն իմոց անցեյոց զորս առ մեծամեծս ինչ գրէի, եւ յորոց սակի եւ խնամակալութիւնք, փարբամութիւն, հոջակ համբաւոյ, մեշտն ցանկութիւնք եւ կարծիք մտաց որ ամենայն ուրէք ի վեր եկեալ ընդ իրեարս ոգորին : Զյոզնախառն բազմութիւն մարդկանն զորս ի պայքար մտեալ տեսի եւ մոլեգին սակս ցնորից բանդագուշանացն այնոցիկ, եւ որ արդ ի ջիք դարձեալ եւ, նմանեցուցանեմ մկանանց իմոյն առուակի, որ փրփրացեալ եւ բախեալ ընդ խորս յատակին եւ անդարձ յորձանօք աներեւոյթք լինին : Իսկ եւ խաղաղաւետ եւ անդորր ոգում տուեալ զանձն իմ ի գետ ժամանակին՝ դիմեալ զնամ յանեզրն ովկիան կենացն հանդերձեյոց. եւ ի տեսիլ այժմուցս զեղայօրէն սքանչելեաց բնութեան՝ առ բունն էլանեմ վերանամ ձարտարապետ այսր ամենայնի, եւ ակն ունիմ յանտիսն լաւագունի հանդիպել բաղդի :

Քեպէտ եւ ջիք տեսանել յիմձ անտառաբնակ մենարանեն զտեսարանս զայտօսիկ յոզնարիւս զորս նշմարեմք ի բարձրաւնդակ տեղուջէ աստի, սակայն եւն եւ ի նմա տեսիլք ցանկալիք, մանաւանդ վասն իմ, որ լաւ համարիմ յանձն իմ ամփոփել քան քե արտարս վագեալ ծառայել : Գետակն առ դրամք իմով գեռացեալ՝ ուղղածից ընդ մայրիսն սահեալ անցանէ, յօրինելով յաջս իմ ջրանցիկ ուղի երկայնածից՝ հովանաւորեալ ի սաղարթուց

nable de ne pas courir après leur malheureux bonheur ; ils blâmaient ma vie solitaire ; ils prétendaient qu'eux seuls étaient utiles aux hommes, et ils s'efforçaient de m'entraîner dans leur tourbillon. Mais si je me communique à tout le monde, je ne me livre à personne.

Souvent il me suffit de moi pour me servir de leçon à moi-même. Je repasse, dans le calme présent, les agitations passées de ma propre vie, auxquelles j'ai donné tant de prix, les protections, la fortune, la réputation, les voluptés et les opinions qui se combattent sur toute la terre. Je compare tant d'hommes que j'ai vus se disputer avec fureur ces chimères, et qui ne sont plus, aux flots de ma rivière, qui se brisent, en écumant, contre les rochers de son lit, et disparaissent pour ne revenir jamais. Pour moi, je me laisse entraîner en paix au fleuve du temps, vers l'océan de l'avenir, qui n'a point de rivages ; et, par le spectacle des harmonies actuelles de la nature, je m'éleve vers son auteur, et j'espère, dans un autre monde, de plus heureux destins.

Quoiqu'on n'aperçoive pas, de mon ermitage, situé au milieu de la forêt, cette multitude d'objets que nous présente l'élévation du lieu où nous sommes, il s'y trouve des positions intéressantes, surtout pour un homme qui, comme moi, aime mieux rentrer en lui-même que de s'étendre au dehors. La rivière qui coule devant ma porte passe en ligne droite à travers les bois, en sorte qu'elle me présente un long canal ombragé d'arbres,

բագմանոյլ ծառոց. բանգի անդ ուռնացեալ ջովանան տատա-
մարին Ե. ուղնիագ, խնճորիքն աստ կոչեցեալք, Ե. ճիբենիք Ե.
դարիճենիք : Ի տեղիս տեղիս բարձրացեալ տեսանին արմաւե-
նիք ի մերկատարրն իւրեանց հարիւրտունեան կորոզս՝ յաւաւե-
ղագես իմն ի կատարսն ագուցեալ ունելոյլ գփունջս արմաւոյ,
Ե. գեր ի վերոյ այլոցն բեւապարեն ծառոց՝ զմմանութիւն բերե-
լոյլ անտառաց յայլոյ անտառի գագարունսն տնկելոց :

Անդ է տեսանել Ե. պատատուկս սաղարբագուարճս որք խիղբս
ծառ. ի ծառէ արկեալ՝ ուրէք կամարս յորինեն ծաղկանիւսակս,
Ե. այլուր սրահակս դալարագեղս երկայնամիզս : Յոյովագոյնք
ի ծառոց անտի բուրմունս անուշունս արձակեն այնպիսիս զի
Ե. ի հանդերձս մարդոյ ընդմտեալ տոգորին, Ե. զկնի բագում
ժամոց արտարս էլանելոյ նորս յանտառէն՝ ի բուրագուարճ
նոտոյ անտի ի միտ առնուլ է գանցանել նորին ընդ անտառն :

Ի ծաղկափրիքն գարդարել նոցա իւրեանց ժամանակին, ճիւ-
նապաճոյճք իմն բուին տեսողաց, Ե. յես ամարայնոյ բիւրագգի
բոջունք տարաշխարհիկք անհասանելի իմն ազմամբ բոխջս
առեալ զան յանձանօր աշխարհաց գլայնատարրն ծով հատեալ
անցեալ, ժողովել զհատս բուսակաց այսր կղզոյ, Ե. գարեւա-
կեզ բխատեսիլ ծառոցս կանաչութիւն՝ իւրեանցն երանգոց՝
յուսագեղ պայծառութամբ փողփողեն : Ի սոցին սակի է
պազկայիցն գարմ բագմագան, Ե. հաւփայիցն կապուտակաց՝
որ աստ հաւփայք յորջորջին հոլանտացիք : Կապիկք մայրեացս
բնակիջք սովորեալք՝ ի տխրատեսիլ կողերս ծառոց բինդս
տուեալ վազվազեն, յորոց գորշխատն կանաչութեամբ ստեւոյ
Ե. արջնարոյր կերպարանօրն Ե. եր որոշին. կէտք իւրեանց
ձեւիւրն կախեալ զնոցանէ ձօճին ընդ օդս, Ե. այլք ոստոց
յոտս ոստոստեն գրկընկալ զկորիւնսն տանելոյլ : Հրացան
մահաբեր ջիբ բնաւ երկեղուկս արկեալ երբէք խաղաղաւետիցն
այնոցիկ որդւոց բնութան :

de toutes sortes de feuillages : il y a des tatamaques, des bois d'ébène, et de ceux qu'on appelle ici bois de pomme, bois d'olive et bois de canelle ; des bosquets de palmistes élèvent çà et là leurs colonnes nues et longues de plus de cent pieds, surmontées à leurs sommets d'un bouquet de palmes, et paraissent au-dessus des autres arbres comme une forêt plantée sur une autre forêt. Il s'y joint des lianes de divers feuillages, qui, s'enlaçant d'un arbre à l'autre, forment ici des guirlandes de fleurs, là de longues courtines de verdure.

Des odeurs aromatiques sortent de la plupart de ces arbres ; et leurs parfums ont tant d'influence sur les vêtements mêmes, qu'on sent ici un homme qui a traversé une forêt, quelques heures après qu'il en est sorti.

Dans la saison où ils donnent leurs fleurs, vous les diriez à demi couvertes de neige. A la fin de l'été, plusieurs espèces d'oiseaux étrangers viennent, par un instinct incompréhensible, des régions inconnues, au delà des vastes mers, récolter les graines des végétaux de cette île, et opposent l'éclat de leurs couleurs à la verdure des arbres, rembrunie par le soleil. Telles sont, entre autres, diverses espèces de perruches, et les pigeons bleus, appelés ici pigeons hollandais. Les singes, habitants domiciliés de ces forêts, se jouent dans leurs sombres rameaux, dont ils se détachent par leurs poils gris et verdâtre et leur face toute noire. Quelques-uns s'y suspendent par la queue et se balancent en l'air ; d'autres sautent de branche en branche, portant leurs petits dans leurs bras. Jamais le fusil meurtrier n'a effrayé ces paisibles enfants de la nature.

Ոչ այլ ինչ է լսել անդանօր բայց կռիջս հրճուանաց, և դայ-
լայլիկս անժանօրս հարաւաբնակ բռնոց, գորս և կրկնեալ
անդրեն հնչեցուցանեն բացուստ ի բաց մայրեացս արձագանգը :
Քետակն որ պղպշակեալ ընբանայ ընդ խճասալն իւր յառակս
ընդ մեջ ծառոցն բարձանց, ուրեք ուրեք յականակիրտ ջուրս
իւր ի տեսիլ ածէ գրանճրախուռն դալարիս նոցին և գստո-
ւերս, որպէս և զխաղս գբօսանաց բարեբաստիկն բնակչաց
նոցա : Քայլս հագար ի բաց զնացեալ ի տեղոջն քաւայի գա-
հավեժ ընդ պարեխս աստիճանեալս և յանկանել անդ իւրում
տեսանի իբրև վիժակ ինչ միապաղաղ և սառնորակ, որ ան-
դէն խորտակեալ փշրի փրփրաղէզ : Բիւր ճողփիւնք և շա-
ռաջք խառն շառաջէն ի յարճնեռանդն ջուրց անտի, որ ընդ
անտառն վայրավատին ցրուեալք ի հողմոց՝ է զի խոյս տուեալ
ի հեռաստան խուսափեն, և է զի միահամուռ ի մի վայր հա-
ւարեալ՝ զանգիւնս իմն արձակեն հանգոյն զանգակաց կարու-
ղիկի մեծի որ զլսելիս ամենեցունս հասարակ խլացուցանիցեն :
Դարձեալ և օղոցն յար ի փոփոխման լինելով ի ջուրցն յուզմանէ,
զափունս առուակին հովասուն ևս գործեն ի տօրագին առարս
ամարայնոյն, գոր դուն ուրեք գտանել է ի կղզուջ աստ, ևս և
ի կատարս լերանց բարձանց :

Ոչ յոյժ հեռի ի տեղոջէ անտի կայ վեմ մի սարաւանդ՝ այն-
չափ ինչ և եք ի բացեալ ի քարավեժ ջուրցն հոսանաց, զի ոչ
դռնչէն ականջք ի խոխոջիցն դղընչիւն, և այնչափ մերձաւոր
զի մարքի վայելել ի տեսիլ նոցին և ի հովուրքիւն և ի կարկա-
ջանս : Անդ ընդ հովանեաւ վիմին այնորիկ զնայար ի տօրածամս
առնույ կերակուր՝ տիկիկն Լարուր, Մարգարիտ, Վիրգիկն,
Պօղ և Ես : Վիրգիկն քանզի զամենայն զգործս իւր ևս և գղուզ-
նաբեալսն ի բարեբարել այլոց ուղղեալ յարդարեր, ոչ ուտեր
և ոչ մի ինչ պտուղ ի բացի գորոյ զկորիզն չտնկիցէ ի գետնի .
քանզի ասեր. « Ծառք աստի բուսցին և պտուղ արդէօք տա-
ցեն անցաւորին, կամ քէ բռնեկի միում : »

On n'y entend que des cris de joie , des gazouillements et des ramages inconnus de quelques oiseaux des terres australes, que répètent au loin les échos de ces forêts. La rivière qui coule en bouillonnant sur un lit de roches , à travers les arbres , réfléchit çà et là dans ses eaux limpides leurs masses vénérables de verdure et d'ombre , ainsi que les jeux de leurs heureux habitants : à mille pas de là , elle se précipite de différents étages de rocher , et forme , à sa chute , une nappe d'eau unie comme le cristal , qui se brise , en tombant , en bouillons d'écume. Mille bruits confus sortent de ces eaux tumultueuses ; et dispersés par les vents dans la forêt , tantôt ils fuient au loin , tantôt ils se rapprochent tous à la fois , et assourdissent comme les sons des cloches d'une cathédrale. L'air , sans cesse renouvelé par le mouvement des eaux , entretient sur les bords de cette rivière , malgré les ardeurs de l'été , une verdure et une fraîcheur qu'on trouve rarement dans cette île , sur le haut même des montagnes.

A quelque distance de là est un rocher assez éloigné de la cascade pour qu'on n'y soit pas étourdi du bruit de ses eaux , et qui en est assez voisin pour y jouir de leur vue , de leur fraîcheur et de leur murmure. Nous allions quelquefois , dans les grandes chaleurs , diner à l'ombre de ce rocher , madame de La Tour , Marguerite , Virginie , Paul et moi. Comme Virginie dirigeait toujours au bien d'autrui ses actions , même les plus communes , elle ne mangeait pas un fruit à la campagne qu'elle n'en mit en terre les noyaux ou les pepins. « Il en viendra , disait-elle , des arbres qui donneront leurs fruits à quelque voyageur , ou au moins à un oiseau. »

Կերեալ նորա ի միում յառօրց առ ուսս վիմին այնորիկ սեխարմաւ՝ տնկեաց անդէն զնունդս սերման նորին : Ետ ընդ էտ բուսան ծառացան անդ սեխարմաւենիք բազում, յորոց միջի էր էս եզ մի անուանեալ, այս ինքն է որ բերեր գպտուդ, էս ոչ ինչ ընդհատ էր բարձրութեամբ քան զբարձս Վիրգիլեայ մինչ մեկնեցան աստի . այլ քանզի արագ արագ ուռճանայ ծառն այն, յետ էրկուց ամաց բարձրութիւն նորա ենաս ցտունաչափս քսան, էս վերնակողմն բնոյն պսականէ բոյորեցաւ յոզնախառն բազմութեամբ քաջահաս պտղոյ : Գեպ էղէ Պօղայ զնալ ի տեղիանդր, էս խնդաց յոյժ ուրախութիւն մեծ տեսեալ զի ծառ բարձրաբուն բուսեալ է ի փոքրիկ հատե անտի տնկելոյ երբեմն առաջի խր ի սիրունոյն . սակայն էս ծանրաբախիժ զգածաւ տրտմութեամբ նորովն այնուիկ վկայութեամբ էրկարածիզ պանդխտութեան նորա : Զորս հանապազ շուրջ զմէօքն տեսանեմք իրս, չնէրեն մեզ հասու լինել արշաւատոյր ընրացից կենացս մերոց . զի էս նորա ընդ մեզ ձերանան անզգայեաւ իմն ձերութեամբ . բայց էրէ զամս ինչ հեռի ի նոցանէ գտեալ էս անդրէն յեղակարծուց տեսանիցեմք զնոսին, անդէն խելամուտ լինիմք արագութեանն որով գետահետեալ սասին անցանէն կենդանութեանս մերոյ առօրք :

Ես որպէս ուղեւոր յետ բազմամեայ տարաշխարհիկ նծղեհութեան դարձ յերկիր խր արարեալ զարմանայ զարմանս, զի փոխանակ իւրոցն հասակակցաց գտանէ անդանօր գորդիս նոցին հայրացեալս՝ զորս կարնկերս դիեցիկս բողեայն էր, այսպէս էս Պօղ ի տեսիլ ստղաւետ սեխարմաւենւոյն հիացեալ էս խոռվեցաւ յանձն խր : Մերք տապարահար զգետնել գտունկն կամեր զի մի էսս յուշ առնիցէ ինքեան զերկարժամանակեայ զգուն Վիրգիլեայ . էս մերք արձան յիշատակի համարեալ զնա բարեբարութեան Վիրգիլեայ՝ զբունն համբուրեր, էս բանս սիրալիրս էս ցաւագինս առ նա բարբառեր : Ո՛վ ծառ ցանկալի, որոյ ճէտն սերի տակաւին ի մայրիս մեր, էս

Un jour donc qu'elle avait mangé une papaye au pied de ce rocher, elle y planta les semences de ce fruit. Bientôt après il y eut plusieurs papayers, parmi lesquels il y en avait un femelle, c'est-à-dire qui porte des fruits. Cet arbre n'était pas si haut que le genou de Virginie, à son départ; mais comme il croit vite, deux ans après il avait vingt pieds de hauteur, et son tronc était entouré, dans sa partie supérieure, de plusieurs rangs de fruits mûrs. Paul s'étant rendu par hasard dans ce lieu, fut rempli de joie en voyant ce grand arbre sorti d'une petite graine qu'il avait vu planter par son amie; et en même temps il fut saisi d'une tristesse profonde par ce témoignage de sa longue absence. Les objets que nous voyons journellement ne nous font pas apercevoir de la rapidité de notre vie; ils vieillissent avec nous d'une vieillesse insensible: mais ce sont ceux que nous revoyons tout à coup, après les avoir perdus quelques années de vue, qui nous avertissent de la vitesse avec laquelle s'écoule le fleuve de nos jours.

Paul fut aussi surpris et aussi troublé à la vue de ce grand papayer chargé de fruits, qu'un voyageur l'est, après une longue absence de son pays, de n'y plus retrouver ses contemporains, et d'y voir leurs enfants, qu'il avait laissés à la mamelle, devenus eux-mêmes pères de famille. Tantôt il voulait l'abattre, parce qu'il rendait trop sensible la longueur du temps qui s'était écoulé depuis le départ de Virginie; tantôt, le considérant comme un monument de sa bienfaisance, il baisait son tronc, et lui adressait des paroles pleines d'amour et de regrets. O arbre dont la postérité existe encore dans nos bois! je vous ai vu moi-même avec plus d'intérêt et de vénération que les arcs de triom-

իսկ ինքնին նկատեալ հայէի ի բեզ առ.առ.ելագոյն սիրով և մեծարանօք քան ի Հռովմայեցւոցն կամարս յաղբութեան : Իցէրէ բնութիւն որ օր ըստ օրէ քանդեալ կործանէ զփառամոյ արքայիցն դաստակերտս , բազմացուցէ յանտառս մեր զճնռատունկս դեռածաղիկ և անմեղ օրիորդին :

Եւ անա անդ ուրեմն առ ոտս սեխարմառէնոյն այնորիկ գտանէի ևս անվրեպ զՊօղ յորժամ ի սահմանս իմ եկաւորեր : Ի միում առուրց գտի զնա անդանօք համակեալ ի տրսմութիւն ծանրաբախիծ , և յերկարագոյն նուագօք ընդ միմեանս անկարգբանիւք . որ էրէ չիցեն բեզ տաղտուկ ինքնուրոյն արտուղութիւնքս՝ ներելիք արդէօք հասակիս և վերջնոցս բարեկամութեանց , ի կարգ արկեալ պատմեցից բեզ : Ըստ տիպս ոճոյ զբուցատրութեան յառաջ զբանսն բերից , որպէս զի և բնատուր ուղղութեան մտաց պատանոյն յիցիս խելամուտ , և հեշտեալիմն ի վերայ կացցես բէ սյր ուրուք ի մենջ իցեն խօսք իւրաքանչիւր , ի նորա հարցուածոցն և յիմոց պատասխանեաց առնյով զայն ի միտ :

Ասէ նա ցիս .

« Տրտում է յոյժ անճն իմ : Այս երկու ամբ ևս ամիսք կրկին են զի մեկնեցաւ օրիորդն Լարուր , և յուրից ամսոց ևս ի կիսոյ հետէ ոչ ունիմք զբոյց զողջունէ նորա : Նա ընջառէտ է և ևս անհինջ . մոռացաւ զիս : Կամ է ինճ ի Գաղղիա նաւարկել . անդ մտից ի սպաս ծառայութեան արքայի , շանեցայց արժար բազում , և յորժամ ի բարձ ինջ հասից առագութեան , հօրաբոյրն Լարուր օրիորդին տացէ ինճ արդէօք ի կնութիւն զբռնեակն իւր :

ՅԵՐՈՒՆԻՆ .

« Ո՞չ սպարեկն ասացեր ցիս , ու բարեկամ , էրէ չես դու տոհմիկ որ :

ՊՕԼ .

« Զայդ մայրն իմ ասաց ցիս . զի ևս ևս զայն չգիտեմ բէ զինջ

phe des Romains ! Puisse la nature, qui détruit chaque jour les monuments de l'ambition des rois, multiplier dans nos forêts ceux de la biefaisance d'un jeune et pauvre fille !

C'était donc au pied de ce papayer que j'étais sûr de rencontrer Paul quand il venait dans mon quartier. Un jour je l'y trouvai accablé de mélancolie, et j'eus avec lui une conversation que je vais vous rapporter, si je ne vous suis point trop ennuyeux par mes longues digressions, pardonnables à mon âge et à mes dernières amitiés. Je vous la raconterai en forme de dialogue, afin que vous jugiez du bon sens naturel de ce jeune homme ; et il vous sera aisé de faire la différence des interlocuteurs par le sens de ses questions et de mes réponses.

Il me dit :

« Je suis bien chagrin. Mademoiselle de La Tour est partie depuis deux ans et deux mois ; et depuis huit mois et demi, elle ne nous a pas donné de ses nouvelles. Elle est riche, je suis pauvre : elle m'a oublié. J'ai envie de m'embarquer : j'irai en France, j'y servirai le roi, j'y ferai fortune : et la grand'tante de mademoiselle de La Tour me donnera sa nièce en mariage, quand je serai devenu un grand seigneur.

LE VIEILLARD.

« O mon ami ! ne m'avez-vous pas dit que vous n'aviez pas de naissance ?

PAUL.

« Ma mère me l'a dit ; car, pour moi, je ne sais pas ce que

իցէ տոհմիկն լինել : Բնաւ ընդ միտս իմ անգամ չէ անցեալ
Երբէք երէ էս տոհմիկ քան զայլս իցեմ , կամ քէ այլք քան զիս :

ԾԵՐՈՒՆԵՆ.

« Անտոհմութիւնդ քո փակէ առաջի քո ի Գաղղիա զամենայն
ճանապարհն հասանելոյ ի բարձ առագութեան : Եւ ոչ այսչափ
միայն , այլ Եւ ոչ մուտ իսկ գտցես յազատախումբ կաճառս
ուրէք :

ՊՕԳ.

« Քո իսկ ցիս բազում անգամ ասացեալ է երէ մի ի պատճառաց
մեծութեանն Գաղղիոյ Եւ այս ինչ է , զի Եւ տրուպն հպատակաց
կարող է քեկն ածել ամենայնի . Եւ պատմեցեր Եւս ինձ գնամ-
բաւատենչ արանց բազմաց որ յանշուք Եւ յաննշան պայ-
մանէ ի պատիւ վերաբերեալ՝ փառս յաճախեցին հայրենեաց :
Մի՛ գարիութիւնս իմ արդէօք պատրելի կամեիր բանիւղ :

ԾԵՐՈՒՆԵՆ.

« Քաւ յինեն , որդեակ , լրուցանել զքո արիութիւնդ երբէք :
Զվաղնշուցն ժամանակաց ճշմարիտ իսկ էին բանք իմ . այլ
զարդիս կերպարանավորս եղես ամենայն . ամենայն ինչ կա-
շառով վճարի արդ ի Գաղղիա . ամենայն ինչ սակաւուց Եւեր
ազգատոհմից տուեալ է ի բաժին ժառանգութեան , Եւ կամ ի մասն
դասուց ինչ մարդկան : Արքայն զարեգակուն բերէ զնմանու-
քիւն , զորով յաժին առագորբեարն Եւ դասք դասք պաշտօնեից
ըստ ամպոց ինչ օրինակի . յանճնարից իմն է զոգցես Եւ միոյ
միայնոյ ի նշուլից անտի նորին կարելի ի վերայ քո : Էր Երբէմն
զի տեսչութեանն իբր ոչ իբրէս . զայժմուս բազմամանուած էին .
յայնժամ անա երեսեցան Երեսոյրք ինչ այնպիսիք : Յայնժամ
հանճար Եւ վաստակք զարգացեալ բարգաւաճեցան ամենայն

« c'est que la naissance. Je ne me suis jamais aperçu que j'en
« eusse moins qu'un autre, ni que les autres en eussent plus
« que moi.

LE VIEILLARD.

« Le défaut de naissance vous ferme en France le chemin aux
« grands emplois. Il y a plus : vous ne pouvez même être ad-
« mis dans aucun corps distingué.

PAUL.

« Vous m'avez dit plusieurs fois qu'une des causes de la gran-
« deur de la France était que le moindre sujet pouvait y par-
« venir à tout, et vous m'avez cité beaucoup d'hommes célè-
« bres qui, sortis de petits états, avaient fait honneur à leur
« patrie. Vous vouliez donc tromper mon courage ?

LE VIEILLARD.

« Mon fils, jamais je ne l'abattraï. Je vous ai dit la vérité sur
« les temps passés : mais les choses sont bien changées, à pré-
« sent tout est devenu vénal en France ; tout y est aujourd'hui
« le patrimoine d'un petit nombre de familles, ou le partage des
« corps. Le roi est un soleil que les grands et les corps envi-
« ronnent comme des nuages ; il est presque impossible qu'un
« de ses rayons tombe sur vous. Autrefois, dans une adminis-
« tration moins compliquée, on a vu ces phénomènes. Alors les
« talents et le mérite se sont développés de toutes parts, comme
« des terres nouvelles, qui, venant à être défrichées, produi-
« sent avec tout leur suc. Mais les grands rois qui savent connaître
« les hommes et les choisir sont rares. Le vulgaire des rois ne

ուրէր հանգոյն անարօր երկրի որ այն ինչ ակօսաբէկ լինելով ուղղալիցս եւ քաջաբեղունս պողաբերիցէ : Բայց դուն ուրէր ե գտանել արքայս վեհագինն որ կարող իցեն ճանաչել զմարդիկ եւ ընտիր առնել նոցին . այլ յոյովք ի նոցանէ անճնատուրք են ի սպառ . ի խորհուրդս առագանւոյն եւ ի սաղարանս պէսպէս դասուց :

ՊՕԴ.

« Այլ բերես գոից զոր ի մեծամեծաց անտի որ պաշտպանել ինձ յօժարեսցի :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որ կամիցի որ պաշտպանութիւն ի մեծամեծաց գտանել , պարտի պաշտօն հարկանել փառասիրութեան նոցին եւ կամ բերկրանացն : Իսկ դու ոչ աջողեսցիս յայդմ երբէր , անտոհմդ գոյով եւ արդարակորով այր :

ՊՕԵ.

« Բայց արութիւնս քաջութեանց մեծամեծս արարից , հաւատարիմ յոյժ ի բանս իմ եղից , անվրեպ ի կատարումն պարտուց պաշտամանս գոայց , եւ նախանձաւոր եւ անյողողղ ի բարեկամութեանս , այնչափ զի արժանաւոր զանճն իմ կացուցից որդեգրելոյ միւսմ ումեր ի նոցանէ . զոր օրինակ տեսի զայս պատահեալ ի նախնեացն պատմութիւնս զորս դուն ետուր ինձ ի վերժանութիւն :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ո՛ր բարեկամ , առ Յոյնս եւ առ Հռովմայեցիս , եւս եւ ի ժամանակս նուագելոյ պետութեանց նոցա , մեծարոյ էր յաջս առագանւոյն առարիւնութիւն . իսկ առ մեզ արս յոյովս գիտեմ յամբոխէ անտի զերանօջակեալս յազգս ազգս ճարտարու-

« se laisse aller qu'aux impulsions des grands et des corps qui
« les environnent.

PAUL.

« Mais je trouverai peut-être un de ces grands qui me pro-
« tégera?

LE VIEILLARD.

« Pour être protégé par les grands, il faut servir leur am-
« bition ou leurs plaisirs. Vous n'y réussirez jamais; car vous
« êtes sans naissance, et vous avez de la probité.

PAUL.

« Mais je ferai des actions si courageuses; je serai si fidèle à
« ma parole, si exact dans mes devoirs, si zélé et si constant
« dans mon amitié, que je mériterai d'être adopté par quelqu'un
« d'eux, comme j'ai vu que cela se pratiquait dans les histoires
« anciennes que vous m'avez fait lire.

LE VIEILLARD.

« O mon ami! chez les Grecs et chez les Romains, même
« dans leur décadence, les grands avaient du respect pour la
« vertu: mais nous avons une foule d'hommes célèbres en tous
« genres, sortis des classes du peuple, et je n'en sache pas

բեանց, և չիք որ ի նոցանէ գոր յաւագացն որ տոնմից յորդե-
զիքս իւր առեալ իցէ : Երէ բագաւորքն մեր չէին, առաքինու-
քին զատապարտ լինէր արդեօք յաւերժ ի Գաղղիա իբրէս
գռեճկացն և եր մասն բաժնի ժառանգութեան : Կանխեցի ասացի
իսկ քեզ, երէ է երբէք զի շուք եղեալ պատուեն գառաքինու-
քին յորժամ ակնէրէս զնա տեսանիցեն . այլ զարդիս բարձր
և աւագութիւնը՝ նմա միայնոյ երբեմն պահեալք՝ արծարով
և եր շնորհին :

ՊՕԴ.

« Երէ յաւագացն գոր չգտանիցեմ, շան եղից ընդ միտ մտանել
դասու իբիք ընկերութեան մարդկան : Զնորին զգեցայց զոզի և
զկարծիս, և սիրելի զանձն իմ ընծայեցից նմա :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ապա ուրեմն և դու իբրէս զայս ի մարդկանէ գործեսցես .
և դու ևս առ ոտն հարցես զմտաց քոց զխիղճ առ ի մեծու-
քին հասանել :

ՊՕԵ.

« Ո՛չ, քաւ յինեն . ճշմարտութեան և եր եղեց ևս ցանգ ի խըն-
դիր :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Թե այդպես իցէ, փոխանակ սիրելի զանձնդ առնելոյ, քերէս
ատելի իսկ եղիցիս : Նա զի ոչ մեծ ինչ փոյր է դասուց ընկե-
րութեանց գտակ լինել ճշմարտութեան : Յաջս մարդկան փա-
ռասիրաց ոչ ինչ խտիր է ընդ այս և ընդ այն կարծիս . շատ է
զի ինքեանք յիշխանութեանն վայելիցեն :

« un seul qui ait été adopté par une grande maison. La vertu,
« sans nos rois, serait condamnée en France à être éternelle-
« ment plébéienne. Comme je vous l'ai dit, ils la mettent quel-
« quefois en honneur, lorsqu'ils l'aperçoivent; mais, aujourd'hui,
« les distinctions qui lui étaient réservées ne s'accordent plus
« que pour de l'argent.

PAUL.

« A défaut d'un grand, je chercherai à plaire à un corps. J'é-
« pousserai entièrement son esprit et ses opinions : je m'en ferai
« aimer.

LE VIEILLARD.

« Vous ferez donc comme les autres hommes, vous renonce-
« rez à la conscience pour parvenir à la fortune ?

PAUL.

« Oh! non : je ne chercherai jamais que la vérité.

LE VIEILLARD.

« Au lieu de vous faire aimer, vous pourriez bien vous faire
« haïr. D'ailleurs, les corps s'intéressent fort peu de la décou-
« verte de la vérité. Toute opinion est indifférente aux ambi-
« tieux, pourvu qu'ils gouvernent.

ՊՕԴ.

« Եղևնի ինձ նիբացելումս . յամենայն կողմանց ներքիմ էս մեր-
ծիմ : Ինձ դատակնիք լեալ է անցուցանել զառարս կենաց
յաննշան վաստակս նեռի ի Վիրգիւնեայ . » Էս յոգւոց հանեալ
հառաջեաց ի խորոց սրտեն :

ՄԵՐՈՒՆՆԵՆ.

« Հնապա , Աստուած միայն եղիցի բո սպառեն , Էս ընկերակ-
ցութիւն ' մարդկայինս ազգ համօրեն . Էս մի էրբէք լիցի քեզ ան-
ջատել ի սոցանէ : Ազգաստոնմ էս ընկերութիւն , ժողովուրդք էս
բագաւորք առ հասարակ վարակեալք են յանցնիւր կարծիս
կանխակալս Էս յախտիցն կարիս . Էս բազում այն է զի հարկ է
ախտիւք արբանելել նոցին . իսկ Աստուած էս մարդկայինս
ազգ գառարինութիւն Էսէք խնդրեն առ ի մենջ :

« Ես զի է քեզ ցանկալ գեր ի վերոյ լինել այլոց ի մարդկանէ :
Ոջ ընդաբոյս ինչ է տենչդ այդ մարդումս Էս ոջ իրաւացի .
զի էրէ ամենեքեան դովին կրիւք զգածէին , այր ընդ դրացոյ
իւրում յար ի կռիւ կարաւեր : Շատ լիցի քեզ լնուլ զպարտս բո
ի պայմանին յորում եղ զքեզ վերնախնամն տեսչութիւն . Էրանի
անձինդ կարդասջիր զի տուաւ քեզ ունել ինքնուրոյն խիղճ
զիտակցութեան , որով չկարօտիս հանգոյն աւագ որբերոյ զան-
ձինդ բարեբաստութիւն զկրտսբացն Էս զնուսատից կախել
կարծեաց , Էս ըստ կրտսբացն օրինակի գետնաբարշ խոնարնել
առաջի մեծամեծաց առ ի զկեանս պաճարելոյ : Յայնպիսում
գաանիս դու էրկրի Էս ի պայմանի յորս ոջ խաբկանաց պետր
են քեզ առ ի կեալ , ոջ փաղարուշ շողումանաց , Էս ոջ յանար-
գութիւն զանձնդ իջուցանելոյ , որպէս առնեն յոգուր ի նոցանէ
որք նետամուտ մեծութեան են յնարոպա . չիք աստանօր առա-
քինութիւն Էս ոջ մի զոր պայման կենացդ չներիցէ կատարել :

PAUL.

« Que je suis infortuné ! tout me repousse. Je suis condamné
« à passer ma vie dans un travail obscur, loin de Virginie ! »
et il soupira profondément.

LE VIEILLARD.

« Que Dieu soit votre unique patron et le genre humain votre
« corps ! Soyez constamment attachés à l'un et à l'autre. Les fa-
« milles, les corps, les peuples, les rois ont leurs préjugés et
« leurs passions ; il faut souvent les servir par des vices : Dieu
« et le genre humain ne nous demandent que des vertus.

« Mais pourquoi voulez-vous être distingué du reste des au-
« tres hommes ? C'est un sentiment qui n'est pas naturel, puis-
« que, si chacun l'avait, chacun serait en état de guerre avec
« son voisin. Contentez-vous de remplir votre devoir dans l'état
« où la Providence vous a mis : bénissez votre sort, qui vous per-
« met d'avoir une conscience à vous, et qui ne vous oblige pas,
« comme les grands, de mettre votre bonheur dans l'opinion
« des petits ; et, comme les petits, de ramper sous les grands
« pour avoir de quoi manger. Vous êtes dans un pays et dans
« une condition où, pour subsister, vous n'avez besoin ni de
« tromper, ni de flatter, ni de vous avilir, comme font la plu-
« part de ceux qui cherchent la fortune en Europe ; où votre
« état ne vous interdit aucune vertu ; où vous pouvez impuné-
« ment être bon, vrai, sincère, instruit, patient, tempérant,
« chaste, indulgent, pieux, sans qu'aucun ridicule vienne flé-

այլ մանաւանդ աներկեւան համարձակութեամբ տուեալ է քեզ բարեգորով լինել և. ճշմարտախօս, անկեղծիկ և. քաջուս, երկայնամիտ և. ժուժկալ, զգաստասէր, ներողամիտ և. բարեպարիշտ՝ առանց ինչ ծանակելոյ իմաստութեանդ որ դեռափրփրն է տակաւին : Ազատութիւն և. քաջողջութիւն, ուղղախօսն մտաց խիղճ և. բարեկամս տուեալ են քեզ երկինք. բազաւորք անգամ յարոց քոյնանաղ շնորհս գտանել, լոկ և. ունայն են յայդբանոյ բարեբաստութենէ :

907.

« Եղնկ զինեւ. Վիրգիկն չէ առ իս . և. յարժամ զնա ոչ ունիցիմ, չունիմ և. ոչ ինչ . նովաւ և. զամենայն ինչ ունիմ : Նա միայն շատ է ինն ի քաջատոհմութիւն, և. ի փառս և. ի մեծութիւն : Բայց արդ քանզի մօրաբէռն նորս կամք են տալ զնա առն ականաւորի, և. զի ուսմամբ և. վերժանութեամբ իմաստուն լինի մարդ և. համբաւատենչ, յուսումն և. և. քեւակոխեցից : Ստացայց գիտութիւն բազում, և. նորօք սպաս հարից հայրենեացն ինոց՝ առանց ինչ զեան ումեր հասուցանելոյ, և. առանց հպատակելոյ ումեր . արարից ինն անուն մեծ, և. փառացանձիւն իմոյ և. ինքն և. երբ եղեց պատճառք և. ժառանգորդ :

ԻՆԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որդեակ, և. քան զտոհմիկն լինել և. քան զմեծափարբամ ճոխութիւն՝ ջրնաղագիւտ է հանձար : Եւ քան զամենայն մեծութիւնս արդարեւ իսկ զերապանծ է իմաստութիւն . քանզի և. անկապտելի է ամենեւին, և. ամենայն ուրեք մեծարոյս զմեզ գործէ յաջս հասարակաց : Սակայն և. յոյժ բանկազնոյ է ստանալ . քանզի բիւր ազգի ազգի տառապանաց պէտք են, և. դիւրագգած բնութեան՝ որ չուստականս զմեզ առնէ ի ներքոյ, և. արտարոյ նշաւակս հայաժանաց ժամանակակցացն մերոց, առ

« trir votre sagesse, qui n'est encore qu'en fleur. Le ciel vous
« a donné de la liberté, de la santé, une bonne conscience et
« des amis : les rois, dont vous ambitionnez la faveur, ne sont
« pas si heureux.

PAUL.

« Ah! il me manque Virginie ! sans elle je n'ai rien ; avec elle
« j'aurai tout : elle seule est ma naissance , ma gloire et ma
« fortune. Mais, puisque enfin sa parente veut lui donner pour
« mari un homme d'un grand nom, avec l'étude et des livres on
« devient savant et célèbre : je m'en vais étudier. J'acquerrai
« de la science ; je servirai utilement ma patrie par mes lumières,
« sans nuire à personne et sans en dépendre : je deviendrai
« fameux , et ma gloire n'appartiendra qu'à moi.

LE VIEILLARD.

« Mon fils, les talents sont encore plus rares que la naissance
« et les richesses ; et sans doute ils sont de plus grands biens,
« puisque rien ne peut les ôter, et que partout ils nous concilient
« l'estime publique : mais ils coûtent cher. On ne les acquiert
« que par des privations en tout genre, par une sensibilité
« exquise, qui nous rend malheureux au dedans, et au
« dehors par les persécutions de nos contemporains. L'homme
« de robe n'envie point en France la gloire du militaire, ni le

ի ձեռս բերելոյ զնոյն : Ի Գաղղիա այր օրինական չղնէ զակն փառաց զօրականին, և ոչ զօրականն փառաց նաւազին. այլ ամենեքին առ հասարակ ընդ բոյզ անց և դարձ առնեն ճանապարհ, զի և ամենեցուն ըղձալի է հանձարեղս երեսէլ : Սպաս հարից, առես, մարդկան. սակայն ծանիր զի մեծ ևս օգուտ գործէ մարդկան այր՝ որ որայ մի առաւել ի բոյս ածիցէ յերկրէ, քան զայր որ մատեան մի յօրինեալ տայցէ ի ձեռս նոցա :

ՊՕԴ.

« Ո՛հ, նա որ զսխարմաւենիս զայս տնկեաց՝ բիւրապատիկ օգուտ գործեաց և քաղցրագոյն արար պարգեւ բնակչաց մայրեացս քան թէ դարանս մատենից շնորհէր նոցին : » Եւ զոյգ ընդ բանին զիրկս արկեալ զժառոժն ողջունէր զայն կարողին :

ԾԵՐՈՒՆԵՆ.

« Հրաշալին ի մատեանս՝ Աւետարանն սուրբ, որ զհաւասարութիւն, զսէր, զմարդասիրութիւն և զմիաբանութիւն ևւեր քարոզէ, ընդ բազմադարեան ժամանակս պատրուակ մոլեգնութեան գտաւ Եւրոպացոց : Փանի հարստահարութիւնը գործին դէռ ևս յերկրի յանուն նորին հրապարակաւ և առտնին : Եւ զայս տեսեալ ձ՛վ որ ձեռս յանձին հարեալ պարծիցի օգտամատոյց մարդկան լինել գրեւով : Յուշ թեզ անցրն որ անցին ընդ յոգունս յիմաստասիրաց անտի որ զիմաստութիւն քարոզեցին նոցա : Հոմերոս որ զեղայօրէն տաղաչափութեամբ պճնեալ զարդարեաց զայն, ի մոյր շրջէր մինչ կենդանին էր : Սոկրատ որ իւրովրն առենաբանութեամբք և վարուք դասախօսութիւնս սիրելիս առնէր նոցա զիմաստութենէ, իբրէս իրաւամբ դատաստանի դեղակուր մահուամբ վճարեցաւ ի նոցանէ : Նորին աշակերտ վսեմախոնն Պղատոն ի գերութիւն մատնեցաւ հրամանաւ այնր իսկ իշխանի որ պաշտպանէրն նմա. և վաղ ևս քան

« militaire celle de l'homme de mer ; mais tout le monde y tra-
« versera votre chemin, parce que tout le monde s'y pique d'a-
« voir de l'esprit. Vous servirez les hommes, dites-vous? mais
« celui qui fait produire à un terrain une gerbe de blé de plus
« leur rend un plus grand service que celui qui leur donne un
« livre.

PAUL.

« Oh! celle qui a planté ce papayer a fait aux habitants de ces
« forêts un présent plus utile et plus doux que si elle leur avait
« donné une bibliothèque. » Et en même temps il saisit cet ar-
« bre dans ses bras, et le baisa avec transport.

LE VIEILLARD.

« Le meilleur des livres, qui ne prêche que l'égalité, l'ami-
« tié, l'humanité et la concorde, l'Évangile, a servi pendant des
« siècles de prétexte aux fureurs des Européens. Combien de
« tyrannies publiques et particulières s'exercent encore en son
« nom sur la terre! Après cela, qui se flattera d'être utile aux
« hommes par un livre? Rappelez-vous quel a été le sort de la
« plupart des philosophes qui leur ont prêché la sagesse. Ho-
« mère, qui l'a revêtue de vers si beaux, demandait l'aumône
« pendant sa vie. Socrate, qui donna aux Athéniens de si ai-
« mables leçons par ses discours et par ses mœurs, fut em-
« poisonné juridiquement par eux. Son sublime disciple Platon
« fut livré à l'esclavage par l'ordre du prince même qui le pro-
« tégeait; et, avant eux, Pythagore, qui étendait l'humanité
« jusqu'aux animaux, fut brûlé vif par les Crotoniates. Que dis-
« je? la plupart même de ces noms illustres sont venus à nous

զնոսին Պիւրագորաս, որ է. յանբան անասունս անգամ գրասիրեր, կենդանոյն ի Կրօտոնացոցն այրեցաւ : Զի էսս յերկարեմ. նա է. յոյովագոյնք ի հոյակապ որերոյն անուանց որ մինչէ. առ մեզ հասեալ ժամանեցին, այլակերպեալք են նենգնականօր ինչ առասուրեամբք գրուոյ բարուց նոցին. է. մարդկայինս ապաշնորհութիւնս յախորժէ իմն յայնպիսեաց անտի յորջորջանաց ճանաչել զնոսս. է. երէ ի խռանէ բազմութեան նոցս սակաւուց ոմանց անաղօտս է. անարատս մինչէ. առ մեզ ժամանեալ իցեն փառք, պատճառք այն իսկ են զի ի ժամանակակցացն կենաց կցորդութենէ ի բացեալ վարեալ են նորա կենցաղ, հանգոյն իմն անդրեացն այնոցիկ որ անվբարս պելին ի դաշտաց Ելլաղայ է. Իտալիոյ . է. զի գետնասոյզ բողեալ կային ընդ երկրաւ.՝ յայն սակս է. եր ի խժոժիցն զերժան մոյլեզնութենէ :

« Տեսանես ապարեն, զի առ ի նեոս բերելոյ զմրկայոյզն փառս դպրութեան՝ բազում առարինութեան պետք են, է. կազմ է. պատրաստ կալոյ ի բոլորապտուղ նուիրումն անձին : Բայց է. համարիցնս երէ արք մեծատունք որ ի Գաղղիա՝ ըղձակերտք իցեն այնմ փառաց : Ունչս առնեն նորա զմատենագիր մարդկան, որոց գիտութիւնք ոչ բարձս առագութեան պատրաստեն ի հայրենիսն, ոչ յանձանձանս իրաց աշխարհին, է. ոչ մուտս յարբունիս : Ի մերումս յայսմ դարու, յորում անխտիր է ամենայն որ առ ամենայն ինչ, բայց միայն յընչիցն ճոխութենէ է. ի նշտութեանց, դուն ուրեք յուզին հալածանք. է. սակայն գիտութիւնք է. առարինութիւն ոչ ումէր առաջնորդէն ի համբաւ է. ի մեծարանս, քանզի ամենայն ինչ ի ժամանակիս զինք են արժարոյ : Էր երբեմն զի վարձուց հատուցմունք ի պատրաստի կային գիտութեանց է. առարինի վարուց յայլ է. այլ պաշտամունս եկեղեցոյ, է. ատենից դատաստանի է. տեսչութեան աշխարհի. իսկ զարդիս ի մատենից է. եր յօրինումն են դորին պիտանացոյ :

« défigurés par quelques traits de satire qui les caractérisent,
« l'ingratitude humaine se plaisant à les reconnaître là ; et si,
« dans la foule, la gloire de quelques-uns est venue nette et
« pure jusqu'à nous, c'est que ceux qui les ont portés ont vécu
« loin de la société de leurs contemporains : semblables à ces
« statues qu'on tire entières des champs de la Grèce et de l'Ita-
« lie, et qui, pour avoir été ensevelies dans le sein de la terre,
« ont échappé à la fureur des barbares.

« Vous voyez donc que, pour acquérir la gloire orageuse des
« lettres, il faut bien de la vertu, et être prêt à sacrifier sa
« propre vie. D'ailleurs, croyez-vous que cette gloire intéresse
« en France les gens riches ? Ils se soucient bien des gens de
« lettres, auxquels la science ne rapporte, ni dignités dans la
« patrie, ni gouvernements, ni entrée à la cour. On persécute
« peu dans ce siècle indifférent à tout, hors à la fortune et aux
« voluptés ; mais les lumières et la vertu n'y mènent à rien de
« distingué, parce que tout est dans l'État le prix de l'argent.
« Autrefois elles trouvaient des récompenses assurées dans les
« différentes places de l'Église, de la magistrature et de l'ad-
« ministration ; aujourd'hui elles ne servent qu'à faire des li-
« vres.

« Սակայն պտուղն այն անձանօր ի բմաց աշխարհի որե-
լոյն՝ ցանգ իսկ արժանի իւրումն երկնային ծագման գտա-
նի : Քանզի մատենիցն այնոցիկ էւէր է գործ սեպնական՝
լուսապայծառ, յարդարել զանշուքն առաքինութիւն, մխիթար
լինել վշտացելոց, լուսատու կալ ազգաց, և արքայից անգամ
զճշմարտութիւն բարբառել : Եւ այս պաշտօն և իշխանութիւն
առանց ընդ բանս ինչ ածելոյ վեհագոյն բան զամենայն պաշ-
տամունս է որովք մեծարիցեն երկինք զայր մանկանացու ի
վերայ երկրի : Եւ ո՞վ որ ոչ սփոփիցի ընդ անիրաւութիւն և
կամ ընդ արհամարհանս ընչաւետ մարդկան՝ յորժամ զմտա-
ածիցէ զի իւրն երկասիրութիւն դարուց ի դարս և ազգէ յազգ
անցեալ զնացեալ՝ ամբարտակ արձանացի ընդդէմ մոլորու-
թեան և բռնաւորաց. և յանշուք և յաննշան պայմանեն
յորում եկեացն՝ ծագեացեն փառք այնպիսի որ ստուերածս ած-
ցեն զփառօք արքայից բազմաց, որոց արձանքն յիշատակի
ի խորս մտացութեան բաղեսցին թեպէտ և բիւրապատիկ ջան
ի գործ առնիցեն կանգնողք նոցին սուտակասպաս և մար-
դելոյզ գովարանք :

ՊՅԴ.

« Ո՞ն, ինճ յայն սակս էւէր ցանկայի էն այն փառք զի զՎիլ-
գինեառ զեղուցում զայն, և տիեզերաց համօրեն զնա առնիցեն
սիրելի : Բայց ադէ դու որ այդքանեաց գիտակ ևս իբաց, էկ
ասա ցիս երէ լիցի մեզ ամուսնաւորել ընդ միմեանս թէ ոչ :
Ո՞ տայր ինճ գէր յայն սակս իմաստուն լինել՝ զի գուշակ հան-
դերձելոցն լինիցիմ :

ԾԵՐՈՒՆԵԼՆ.

« Եւ ո՞ն այն որ իցէ որ կեալ յօժարեսցի յետ միանգամ հանդեր-
ձելոցն իրազելի լինելոյ : Ապարեն մի միայն կանխածանօր պա-
տահար ի հոգս բազումս արկանէ զմեզ. իսկ տեսիլ անվրեպ

« Mais ce fruit peu prisé des gens du monde est toujours
« digne de son origine céleste. C'est à ces mêmes livres qu'il
« est réservé particulièrement de donner de l'éclat à la vertu
« obscure, de consoler les malheureux, d'éclairer les nations
« et de dire la vérité même aux rois. C'est, sans contredit, la
« fonction la plus auguste dont le ciel puisse honorer un mor-
« tel sur la terre. Quel est l'homme qui ne se console de l'in-
« justice ou du mépris de ceux qui disposent de la fortune, lors-
« qu'il pense que son ouvrage ira, de siècle en siècle et de na-
« tions en nations, servir de barrière à l'erreur et aux tyrans ;
« et que, du sein de l'obscurité où il a vécu, il jaillira une
« gloire qui effacera celle de la plupart des rois, dont les mo-
« numents périssent dans l'oubli, malgré les flatteurs qui les
« élèvent et qui les vantent ?

PAUL.

« Ah ! je ne voudrais cette gloire que pour la répandre sur
« Virginie, et la rendre chère à l'univers. Mais, vous qui avez
« tant de connaissances, dites-moi si nous nous marierons. Je
« voudrais être savant, au moins pour connaître l'avenir.

LE VIEILLARD.

« Qui voudrait vivre, mon fils, s'il connaissait l'avenir ? Un
« malheur prévu nous donne tant de vaines inquiétudes ! la vue
« d'un malheur certain empoisonnerait tous les jours qui le pré-

ինչ աղետից որ գալոցն իցեն ի վերայ, դեղեալ դառնացուցանէ
անշուշտ գամենայն անուրս կենաց մինչէ. եկեալ հասանիցեն
աղետքն : Այլ է. ոչ յոր կանս արժան է մեզ կարի իմն լինել
խորասոյզ է. հմուտ . է. երկինք որ զխոհականութիւն մեզ
ետուն՝ զի պիտոյիցս մերոց յառաջատես լինիցիմք, ետուն մեզ
է. գպէտս մեր՝ որպէս զի չափ է. սահման մերումս դնիցեմք
խոհականութեան :

ՊՕԴ.

« Ասացեր երէ մարրի արժարով գնոց առնույ յերոպա բարձս
առագութեան է. պատիւս մեծարանաց : Գնացից էս ի Պենկալա
է. ճոխացայց, է. անտի ի Փարիզ էրբեալ հարսնացուցից ինձ
զՎիրգիկն : Հնապա փութացայց ի նա. մտանել :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Զինչ խօսիս . քեալ բողոքցնս գմայր նորս է. գրոյդ :

ՊՕԴ.

« Դու ինքնին ետուր ինձ խորհուրդ ի Հնդիկս գնալոյ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Աստ էր յայնժամ Վիրգիկն : Բայց այժմ դու միայն էս ամուր
ապաստանի մօրն բուն է. մօր նորս :

ՊՕԴ.

« Այլ Վիրգիկն բարիս նոցա արասցէ ընդ ձեռն ընջաւետ ազ-
գակցիկն :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Սովոր են մեծատուներ այնցիկ էւեր առնել բարիս՝ որք մե-

« céderaient. Il ne faut pas même trop approfondir ce qui nous
« environne ; et le ciel, qui nous donna la réflexion pour pré-
« voir nos besoins, nous a donné les besoins pour mettre des
« bornes à notre réflexion.

PAUL.

« Avec de l'argent, dites-vous, on acquiert en Europe des
« dignités et des honneurs. J'irai m'enrichir au Bengale pour
« aller épouser Virginie à Paris. Je vais m'embarquer.

LE VIEILLARD.

« Quoi ! vous quitteriez sa mère et la vôtre ?

PAUL.

« Vous m'avez vous-même donné le conseil de passer aux
« Indes.

LE VIEILLARD.

« Virginie était alors ici. Mais vous êtes maintenant l'unique
« soutien de votre mère et de la sienne.

PAUL.

« Virginie leur fera du bien par sa riche parente.

LE VIEILLARD.

« Les riches ne font guère de bien qu'à ceux qui leur font

ծարանս դնիցեն նոցա յաշխարհի : Եւ նոցա արեանատար քան
զվարուր տիկինն Եւս ողբոց արժանիք , որք Եւ քափուր մնա-
ցեալք ի նպատից մեծատանցն՝ զազատութիւն խրեանց փո-
խանակեն ընդ հացի , Եւ Էրբեալք ի մեհաստանս ուրեք արգե-
լական վարեն կենցաղ :

ՊՕԴ.

« Ո՛վ անհերք պայմանաց Եւրոպական աշխարհին : Ա՛ն , չիք
հնար , հարկ անհրաժեշտ Է զի յետս այսրեն դարձցի Վիրգիլն :
Բնաւ զինչ պետք իցեն նմա ազգակից ունել մեծափարքամ : Ո՞չ
սպարեն Էրջանկագոյն Էր նա ընդ յարկաւ հիւղիցս մերոց , Եւ
չբնադաճել ընդ կարմրերանց վարդամական , կամ պսակահիւս
ծաղկամբքն որովք զգլուխն զարդարեր : Գարձիք Վիրգիլն ,
դարձիք . բո՞ղ զպատրանս քո Եւ զմեծութիւնս : Օ՛ն Էլ վերստին
ի քարածայռս յայտոսիկ , ընդ հովանեաւ . մայրեացս Եւ բորե-
նեացն մերոց : Նղմէկ զինեւ , գուցէ դու արդ ի տառապանս
իցես... » Եւ գոյգ ընդ բանիցն յարտասուս լուծաներ : « Մի
ինչ քազուցաներ յինեն , հայրիկ . Էրէ ոչ ունիցիս սսել քէ
հարսնացի ինձ Վիրգիլն , զքր զայն սաս ցիս Էրէ սիրիցէ նա
զիս տակաւին ի միջի անդ առազախումբ որերոյն որ ընդ ար-
քայի լինին խօսակից , Եւ գնան տեսանել զՎիրգիլն :

ՄԵՐՈՒՆԵՆ.

« Քաջ զիտեմ Ես , ն բարեկամ , զի սիրէ նա զքեզ . Եւ այսմ
բազմապատիկ Էն պատճառք , Եւ մեծ քան զամենայն պատճառս՝
նորին Է առաքինութիւն : » Յայս բան ի վեր վագեալ փարե-
ցաւ բերկրալից զպարանոցաւ իմով :

ՊՕԵ.

« Համարիցիս Եւ դու նենգամիտս զկանանին Եւրոպայ՝ որ-

« honneur dans le monde. Ils ont des parents bien plus à plain-
« dre que madame de La Tour, qui, faute d'être secourus par
« eux, sacrifient leur liberté pour avoir du pain, et passent leur
« vie renfermés dans des couvents.

PAUL.

« Quel pays que l'Europe ! Oh ! il faut que Virginie revienne
« ici ! Qu'a-t-elle besoin d'avoir une parente riche ? Elle était
« si contente sous ces cabanes, si jolie et si bien parée avec
« un mouchoir rouge ou des fleurs autour de sa tête ! Reviens,
« Virginie ! quitte tes hôtels et tes grandeurs. Reviens dans
« ces rochers, à l'ombre de ces bois et de nos cocotiers. Hé-
« las ! tu es peut-être maintenant malheureuse !... » Et il se
« mettait à pleurer. « Mon père, ne me cachez rien : si vous
« ne pouvez me dire si j'épouserai Virginie, au moins appre-
« nez-moi si elle m'aime encore, au milieu de ces grands seigneurs
« qui parlent au roi, et qui vont la voir ?

LE VIEILLARD.

« O mon ami ! je suis sûr qu'elle vous aime par plusieurs rai-
« sons, mais surtout parce qu'elle a de la vertu. » A ces mots
il me sauta au cou, transporté de joie.

PAUL.

« Mais croyez-vous les femmes d'Europe fausses, comme on

պէս ի դեմս ամեն կատակերգութիւնք եւ գրեանց գորս յընթեր-
ցումն ինն էտուր :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Նենգամիտ է կանանին յաշխարհս յորս բռունք են արք
նոցա . քանզի եւ ամենայն ուրեք բռնութիւն զնենգութիւն
ծնանի :

ՊՅՂ.

« Եւ իբր իցէ հնար բռնն լինել առ կանայս :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Այնու զի ամուսնաւորեն զնոսա առանց ինչ հարցանելոյ
զկամս նոցին . զօրիորդ դեռահասակ ընդ ձերունոյ պսակեն,
եւ զկին զիւրագորով ընդ առն ցրտաբարոյի :

ՊՅՂ.

« Եւ հիմ չամուսնացուցանիցեն զորս քաջայարմարքն իցեն
իբրեաց . զերիտասարդ ընդ երիտասարդի , եւ զսիրելին ընդ
սիրունոյ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քանզի ի Գաղղիա յոյովք յերիտասարդաց քափուր են յընչից,
եւ յաւագոյրս եւեք փարբամանան : Մինչ ի տիս պատանեկու-
քեան իցեն ' զառածանեն զկանայս դրացեացն իւրեանց . եւ
յալեւոյր հասեալք ' ջլանկուցանեն յինքեանս զամուսնացն սեր :
Եւ որպէս ինքեանք զայս յերիտասարդութեան պատրեցին , եւ
այլք զնոսին պատրեն ի ձերութեան : Եւ այս մի է ի փոխադարձ
հատուցմանց տիեզերական արդարութեանն որ վարէ զաշ-
խարհս , եւ ցանզ ի կշիռ զմիմեանս բերեն ծայրայեղ մոլորու-
թիւնք : Այսպէս անա ոչ սակաւք յեւրոպացւոց ի կրկնակի ան-

« les représente dans les comédies et dans les livres que vous
« m'avez prêtés ?

LE VIEILLARD.

« Les femmes sont fausses dans les pays où les hommes sont
« tyrans : partout la violence produit la ruse.

PAUL.

« Comment peut-on être tyran des femmes ?

LE VIEILLARD.

« En les mariant sans les consulter : une jeune fille avec un
« vieillard, une femme sensible avec un homme indifférent.

PAUL.

« Pourquoi ne pas marier ensemble ceux qui se conviennent,
« les jeunes avec les jeunes, les amants avec les amantes ?

LE VIEILLARD.

« C'est que la plupart des jeunes gens, en France, n'ont pas
« assez de fortune pour se marier, et qu'ils n'en acquièrent
« qu'en devenant vieux. Jeunes, ils corrompent les femmes de
« leurs voisins ; vieux, ils ne peuvent fixer l'attention de leurs
« épouses. Ils ont trompé étant jeunes ; on les trompe à leur
« tour étant vieux. C'est une des réactions de la justice univer-
« selle qui gouverne le monde, un excès y balance toujours un
« autre excès. Ainsi la plupart des Européens passent leur vie
« dans ce double désordre ; et ce désordre augmente dans une

կարգութեանն ծնգին. և այնչափ սուսուել անեալ բազմանայ
ապականութիւնն այս ի քաղաքաժողով ընկերութիւնն, որչափ
յարս սակաւարիւս ամփոփեալ կուտին ճոխութիւնք : Պարտեզ
իմն է պետութիւնն, յորում տունկը մատաղը չգօրեն ուռճանայ
էրէ գուցէն ծառք բարձրաբերձը հովանացեալ զնորօք. սակայն
և այս ինչ խտիր կայ ի միջի, զի ծառք բարձրուդէշք սա-
կաւառքք մարքին վայելչագեղ զպարտեզն յարդարել. իսկ
պետութեանն բարգաւաճութիւն՝ ի հպատակացն բազմութեան է
և ի հաւասարութեան նոցին, և ոչ էրէ ի սակաւարիւս ըն-
չաւեսան :

ՊՕԴ.

« Եւ բնաւ զինչ պետք իցեն փարբամութեան՝ զի յամուսնութիւն
որ գայցէ :

ԾԵՐՈՒՆԵՆ.

« Որպէս զի ի լիութեան և յանգործութեան զաւուրս իւր ան-
ցուցանիցէ :

ՊՕԵ.

« Եւ առ իմէ չվաստակել. անա ևս վաստակելով վաստակեմ :

ԾԵՐՈՒՆԵՆ.

« Քանզի յԵրրոպա մեռականն վաստակ յանպատուութիւն գրի
մարդկան. վասն որոյ և մերենական կոչի այն աշխատութիւն :
Այլ և էրկրագործականն իսկ արուեստ արհամարհ քան
գայլսն է, և քան զարդիւնարարն զեղջուկ արգոյ ևս է առ
նոսա այր արուեստագետ :

ՊՕԶ.

« Զինչ ասես. արուեստն այն տաժիչ մարդկան խոտան գրի
յԵրրոպա : Ոչ կարեմ ի վերայ կայ բանիցդ :

« société à mesure que les richesses s'y accumulent sur un
« moindre nombre de têtes. L'État est semblable à un jardin, où
« les petits arbres ne peuvent venir, s'il y en a de trop grands
« qui les ombragent ; mais il y a cette différence, que la beauté
« d'un jardin peut résulter d'un petit nombre de grands arbres,
« et que la prospérité d'un État dépend toujours de la multi-
« tude et de l'égalité des sujets, et non pas d'un petit nombre
« de riches.

PAUL.

« Mais qu'est-il besoin d'être riche pour se marier ?

LE VIEILLARD.

« Afin de passer ses jours dans l'abondance, sans rien faire.

PAUL.

« Et pourquoi ne pas travailler ? Je travaille bien, moi !

LE VIEILLARD.

« C'est qu'en Europe le travail des mains déshonore ; on l'ap-
« pelle travail mécanique : celui même de labourer la terre y
« est le plus méprisé de tous. Un artisan y est bien plus estimé
« qu'un paysan.

PAUL.

« Quoi ! l'art qui nourrit les hommes est méprisé en Europe ?
« Je ne vous comprends pas.

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ո՛ն, չիք հնար մարդոյ որ ի բնութեան սնեալ իցէ եւ անեցեալ՝ ճասոս լինել ապականութեանց քաղաքածողով ընկերութեան : Զբարեկարգութիւն առնուլ ի միտ՝ ոչ ինչ յանճարիցն է, այլ անկարգութեան լինել խելամուտ ոչ բնաւ մարբի : Համեմատութիւն իմն է. չափ է. պայման կայ գեղոյ, առարկութեան է. բարբաստութեան . իսկ տգեղութեան է. ախտից է. բշուատութեանց ոչ բնաւ :

ԳՕԴ.

« Ապա ուրեմն երանելիք են մեծատունք, զի չիք ինչ որ խոչընդոտն լինիցի նոցա, եւ մարբեն լիապարգեւս առնել հաճոյականօր զսիրելիսն իւրեանց :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Այնու իսկ զի անշան բերեն նորա ի ձեռս գրերկրականն՝ բազում այն է զի յսիրացեալ գտանին : Ո՞չ ապարեն քեզն առեալ է քո զվորճ՝ զի հանգստեանն բերկրութիւն՝ աշխատութեան է պտուղ, որպէս է. ճաշակելոյն հեշտութիւն՝ քաղցին արգասիք, եւ ըմպելոյն ախորժ՝ ծարաւոյ ծնունդ : Նոյնպէս անա է. զսիրելոյն է. զսիրելի լինելոյ հրճուանս՝ բազում նեղութեամբ է. տառապանօր է ի ձեռս բերել : Ընչից յաճախութիւն գտաւջս առեալ այսր ամենայնի պիտոյից, բառնայ ի մեծատանց զամենայն գրերկրանս զայտոսիկ : Յղփութեան նոցին զհետ գայ տաղակութիւն, եւ ընդ նմին ամբարհաւանութիւն՝ արգասիք փարբամութեան, որ է. ի դուզմարեից ինչ բերութեանց ի խոր խոցի, քեպտ է. չհրապուրիցի այլ էսս ի կարի իսկ մեծամեծացն հեշտութեանց : Բարբամն անուշութեան բխրաւոր վարդից առ վայրկեան մի էսէք ժամանակի

LE VIEILLARD.

« Oh ! il n'est pas possible à un homme élevé dans la nature
« de comprendre les dépravations de la société. On se fait une
« idée précise de l'ordre , mais non pas du désordre. La beauté,
« la vertu, le bonheur ont des proportions ; la laideur, le vice,
« le malheur n'en ont point.

PAUL.

« Les gens riches sont donc bien heureux ! Ils ne trouvent
« pas d'obstacles à rien ; ils peuvent combler de plaisirs les ob-
« jets qu'ils aiment.

LE VIEILLARD.

« Ils sont la plupart usés sur tous les plaisirs , par cela même
« qu'ils ne leur coûtent aucunes peines. N'avez-vous pas éprouvé
« que le plaisir du repos s'achète par la fatigue ; celui de man-
« ger par la faim ; celui de boire par la soif ? Eh bien ! celui
« d'aimer et d'être aimé ne s'acquiert que par une multitude
« de privations et de sacrifices. Les richesses ôtent aux riches
« tous ces plaisirs-là en prévenant leurs besoins. Joignez à l'en-
« nui qui suit leur satiété l'orgueil qui naît de leur opulence,
« et que la moindre privation blesse , lors même que les plus
« grandes jouissances ne les flattent plus. Le parfum de mille
« roses ne plaît qu'un instant ; mais la douleur que cause une
« seule de leurs épines dure longtemps après sa piqure. Un
« mal au milieu des plaisirs est pour les riches une épine au
« milieu des fleurs : pour les pauvres , au contraire, un plai-

հեշտացուցանէ զայր . այլ ցաւ միոյ միայնոյ ի խայրոցաց նոցին հարուստ ինչ ժամանակս ազդի ի մարմնի անանց : Ի բերկրանաց միջի ցաւ մի ի ցաւոց՝ մեծատանց փուշ է ի հոյս ծաղկանց . զնորին հակառակն , ջրաւոր մարդկան զոյզն ինչ բերկրանք ի բազմութեան աղէտից՝ ծաղիկ է ի մէջ փշոց , ընդ որ զմայեալ բերկրին : Ամենայն ազդումն ներհականաւն սովոր է առաւելույ ի սաստկութիւն . քանզի գուգակշիռ գործեալ է բնութեան զամենայն : Եւ արդ աղէ ասա . գո՞ր պայման նախամեծար առնիցես . զչունէյն ինչ իմիք գոգցես ակն եւ յամենայնէ զանգիտել , էրէ զզգանգիտելն ուստէր բնաւ , եւ ակն ունել ամենայնի : Առաջինն մեծատանց է պայման , եւ երկրորդն ջրաւորաց : Սակայն եւ երկորինդ ծայրայեղ խոտորմունք դժուարըմբերք են մարդումս , քանզի բարեբաստութիւն նորա ի չափոյսն եւէր եւ յառաքինութեան հաստատեալ կայ :

ՊՅԴ.

« Եւ զինչ առաքինութիւնն իցէ :

ՅԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որդեակ իմ , զու որ բոյով վաստակօրդ զձնողս քո ձերատածես , չկարօտիս ուսանել քէ զինչ իցէ առաքինութիւն : Առաքինութիւն է բռուն առնել անձին ի շան օգտի այլոց առ ի հաճոյ լինել Աստուծոյ միայնոյ :

ՊՅԵ.

« Բնքէ , նրբան առաքինի է Վիրգիէն : Առաքինութեամբ տենչացաւ նա ընջաւետ լինել զի յաճախեսցէ ի բարեգործութիւն : Առաքինութեամբ հեռացեալ մեկնեցաւ նա ի կղզւոյ աստի . առաքինութիւն դարձեալ ւժցէ զնա այսրէն : »

Խորհուրդ մտալուս դարձին Վիրգիէնայ այնպես վառեալ

« sir au milieu des maux est une fleur au milieu des épines ;
« ils en goûtent vivement la jouissance. Tout effet augmente par
« son contraste. La nature a tout balancé. Quel état, à tout
« prendre, croyez-vous préférable, de n'avoir presque rien à
« espérer et tout à craindre, ou presque rien à craindre et tout
« à espérer ? Le premier état est celui des riches, et le second
« celui des pauvres. Mais ces extrêmes sont également difficiles
« à supporter aux hommes dont le bonheur consiste dans la mé-
« diocrité et la vertu.

PAUL.

« Qu'entendez-vous par la vertu ?

LE VIEILLARD.

« Mon fils, vous qui soutenez vos parents par vos travaux,
« vous n'avez pas besoin qu'on vous la définisse. La vertu est
« un effort fait sur nous-même pour le bien d'autrui, dans l'in-
« tention de plaire à Dieu seul.

PAUL.

« Oh ! que Virginie est vertueuse ! C'est par vertu qu'elle a
« voulu être riche, afin d'être bienfaisante. C'est par vertu qu'elle
« est partie de cette île : la vertu la ramènera.

L'idée de son retour prochain allumant l'imagination de ce

բոբոքեր գուշ մտաց պատանայն, զի եւ համօրէն խեքք իւր
եւ անձկութիւնք ի բաց փարատին : Վիրգիկն գրեաց ինչ ոչ,
ասէր, քանզի հուպ ընդ հուպ այսր եկեսցէ ինքնին . ոչ բազում
ինչ ժամանակաց պէտք են գալոյ յԵւրոպայ՝ յորժամ հողմն
աջողակ շնչիցէ : Եւ համարէր գնաւսն որ գայս միջոց տարա-
ծութեան ջրէրհագար եւ հինգ հարիւր խրատախաց հատեալ
անցեալ էին յամիսս Երիս : Իսկ նաւն որ բարձեալ բերիցէ զՎիր-
գիկն՝ ոչ ինչ առիւի յամեսցէ անշուշտ քան զամիսս Երկուս .
քանզի քաջարութեստք են արդ նաւակերտք, եւ նաւատիք ժա-
մանակիս ճարտարք յոյժ : Ասէր եւ գնանդերձանսն եւ զյօրի-
նուածութիւնս որովք պատրաստէր ժողովել զնա, զնորակերտ
օրարանն զոր կառուցանել կամէր, զբերկրանսն եւ զյանկար-
ծադեպ զարմանս զորս խորհէր ընձեռել նմա զօր ամենայն՝
ի հարսնութիւն իւր զնա ածեալ : Ի հարսնութիւն... Յայս խոր-
հուրդ՝ սխրացեալ յափշտակէին միտք նորա : Եւ դարձեալ
առ իս ասէր . « Յայնժամ եւ դու, հայրիկ, առ ի զբօսանս քո
եւեք ձեռն ի գործ արացես . քանզի ընչառետ էլով Վիրգիկեալ,
եղիցին մեզ հնդիկք բազում որք վաստակեսցեն փոխանակ քո :
Ընդ մեզ կացցես մնացես դու անմեկին, եւ յար զբօսանաց եւ
բերկրութեան դիցես միտ : » Եւ այլ յայլմէ լեալ առ խնդին,
ընթանայր առ ընտանիսն՝ կցորդս առնել եւ զնոսա իւրոցն
հրճուանաց :

Ի սուղ ինչ ժամանակի կասկածանք մեծամեծք զյուսից մե-
ծամեծաց փոխանակեն գտեղի, եւ բռնոն կիրք ի ներհականսն
յեղմուսնս մղեալ արկանեն գոգի : Բազում այն էր զի ի վաղիւ
անդր էլանէր եւ գայր առ իս քաղձեալ տրտմութեամբ, եւ
ասէր . « Վիրգիկն չբողքե առ իս : Եթէ մեկնեալ էր յԵւրոպայ,
ագդէր ինձ զջու դարձին : Ո՛հ նն, ստոյգ իսկ է համբաւն ըն-
բացեալ զնմանէ, եւ մօրաքոյրն Էտ զնա ի կնութիւն առն ու-
մեմն առագի : Ընչիցն սէր խարդաւանեաց եւ զնա ի կորուստ,
որպէս եւ զյոյովս ի մարդկանէ : Ի մատեանսն յայնոսիկ որ

jeune homme, toutes ses inquiétudes s'évanouissaient. Virginie n'avait point écrit parce qu'elle allait arriver. Il fallait si peu de temps pour venir d'Europe avec un bon vent ! Il faisait l'énumération des vaisseaux qui avaient fait ce trajet de quatre mille cinq cents lieues en moins de trois mois. Le vaisseau où elle s'était embarquée n'en mettrait pas plus de deux ; les constructeurs étaient aujourd'hui si savants, et les marins si habiles ! Il parlait des arrangements qu'il allait faire pour la recevoir, du nouveau logement qu'il allait bâtir, des plaisirs et des surprises qu'il lui ménagerait chaque jour quand elle serait sa femme. Sa femme!... Cette idée le ravissait. « Au moins, mon
« père, me disait-il, vous ne ferez plus rien que pour votre
« plaisir. Virginie étant riche, nous aurons beaucoup de noirs
« qui travailleront pour vous. Vous serez toujours avec nous,
« n'ayant d'autre souci que celui de vous amuser et de vous
« réjouir. » Et il allait, hors de lui, porter à sa famille la joie dont il était enivré.

En peu de temps les grandes craintes succèdent aux grandes espérances. Les passions violentes jettent toujours dans les extrémités opposées. Souvent, dès le lendemain, Paul revenait me voir, accablé de tristesse. Il me disait : « Virginie ne m'écrit
« point. Si elle était partie d'Europe, elle m'aurait mandé son
« départ. Ah ! les bruits qui ont couru d'elle ne sont que trop
« fondés ! Sa tante l'a mariée à un grand seigneur : l'amour des
« richesses l'a perdue comme tant d'autres. Dans ces livres qui
« peignent si bien les femmes, la vertu n'est qu'un sujet de

ճշգրիտս տան զնկարագիր կանանց, առաքինութիւն պատ-
ճառս Եւթ մատակարարէ նիւտուածոյ վիպասանութեան :
Եթէ արդարեւ առաքինի էր Վիրգիլնէ, ոչ բողոյր լքաներ զմայրն
իւր Եւ զիս : Անա զաւուրս իմ անցուցանեմ Ես ի նա խորճելով,
Եւ նա զիս մոռանայ . Ես տառապիմ, Եւ նա յորանայ : Ո՛ն,
այս խորճուրդ զիս յանյուսութիւն կործանէ : Տաղտուկ է ինձ
աշխատութիւն, Եւ ծողով մարդկան ի ճանճրութիւն : Իցիւ քէ
մարտ պատերազմի բանայր ի Հնդիկս . ջուեայ էրբայի անդէն
մեռանել : »

ԾԵՐՈՒՆԵՆ.

Ն. ասեմ ցնա. « Որդեակ իմ, արիութիւն որ մահու առնէ
զմեզ դիմագրաւ, վաղանցուկ արիութիւն է, Եւ ի սնտի
դրուատեաց մարդկան Եւթ արծարծեալ : Է՛ք է արիութիւն
ջրնաղ Եւ կարեւոր, այն իսկ որ օր ըստ օրէ առնէ մեզ հան-
դուրծել առանց վկայից Եւ դրուատեաց՝ ճախողակի արկածից
կենցաղոյս . զհամբերութիւն ասեմ : Սա ոչ ի կարծիս այլոց
յենու, Եւ ոչ ի կրիցն մերոց հրապոյրս, այլ ի հաճոյս կամացն
Աստուծոյ : Համբերութիւն՝ արիութիւն է առաքինութեան :

ՊՅԴ.

« Ո՛ն, եղուկ զինէ, զոչեաց Պոլ. բախուր եմ Ես ուրեմն
յառաքինութենէ : Ամենայն ուստեք տազնապ է ինձ Եւ յուսա-
հատութիւն : »

ԾԵՐՈՒՆԵՆ.

« Ն. կրկնեալ անդրէն ասեմ. Առաքինութիւն որ ցանգ անմեռ
իցէ Եւ անասան Եւ անվոփոխ, ոչ է տուեալ մարդումս ի
բաժին : Ի խռան անդ կրից որ վեր ի վայր յուզեն զմեզ՝ միտք
մեր ամբոյխեալ մրագնին . բայց են են Եւ դամբարք յորոց մար-
քիմք վերստին յուցանել զջան նորին. Եւ դամբարք՝ դպրու-
քիւնքն են :

« roman. Si Virginie avait eu de la vertu, elle n'aurait pas
« quitté sa propre mère et moi. Pendant que je passe ma vie
« à penser à elle, elle m'oublie. Je m'afflige, et elle se divertit.
« Ah! cette pensée me désespère. Tout travail me déplaît,
« toute société m'ennuie. Plût à Dieu que la guerre fût déclara-
« rée dans l'Inde, j'irais y mourir ! »

LE VIEILLARD.

« Mon fils, lui répondis-je, le courage qui nous jette
« dans la mort n'est que le courage d'un instant : il est
« souvent excité par les vains applaudissements des hommes.
« Il en est un plus rare et plus nécessaire, qui nous fait sup-
« porter chaque jour, sans témoin et sans éloge, les traverses
« de la vie : c'est la patience. Elle s'appuie, non sur l'opinion
« d'autrui ou sur l'impulsion de nos passions, mais sur la vo-
« lonté de Dieu. La patience est le courage de la vertu.

PAUL.

« Ah! je n'ai donc point de vertu? Tout m'accable et me dés-
« espère.

LE VIEILLARD.

« La vertu, repris-je, toujours égale, constante, invariable,
« n'est pas le partage de l'homme. Au milieu de tant de pas-
« sions qui nous agitent, notre raison se trouble et s'obscur-
« cit; mais il est des phares où nous pouvons en rallumer le
« flambeau : ce sont les lettres.

« Դպրութիւնք, որդեակ իմ, օճանք են երկնատուրք : Ճաճանջք են իմաստութեանն որ գտիեզերս վարե, Եւ գոր աստուածայնով իմն ազդմամբ ուսաւ մարդ հաստատել ի վերայ երկրի : Հանգոյն իմն ճառագայրից արփենոյն՝ լուսաւոր են նորին, զուարթացուցանեն Եւ ջեռուցանեն . քանզի Եւ հրատր Են աստուածահրաշք, Եւ գօրեն կրակի զբնութիւնս համօրեն ի սպաս մերոց պիտոյիցս նուաճեն : Ի ձեռն դպրութեանց շուրջ գմէօք բոլորեմք զերս առ հասարակ, զվայրս Եւ գմարդիկ Եւ զժամանակս, Եւ նորօք ուսանիմք զկանոնս ուղղութեան մարդկայնոյ կենցաղոյս : Նորին Եւ զկիրս ցածուցանեն Եւ զախտս սանձակոճեն, զառարկնութիւնս արժարժանեն վսեմական օրինակօք ընտիր ընտիր որերոյն՝ զորս ի գովութիւն ասեալ հռչակեն, Եւ զնոցա տիպս կերպարանացն ցանգ պատուականս մեզ ընծայեալ ցուցանեն : Դստերք երկնից Են դպրութիւնք՝ յերկիր վայրիջեալք ի սփոփումն աղետից ազգի մարդկան : Մատենագիրք հոյակապք որ նոցա ազդեցութեամբն խօսեցան, ի կարի իսկ դժնդակ Եւ ի դժխըմբէր ժամանակս քաղաքածողովն ընկերութեան ծաղկեցին, ի խժոժութեան դարսն ասեմ Եւ յապականութեան : Դպրութիւնք Են որ սփոփեալ մխիթարեցին զանբիւ մարդիկն՝ որ Եւ քան զքեզ ջարաբաստիկք էին, որդեակ . զՔսենովոն զտարագրեալն ի հայրենի աշխարհեն՝ յետ անդրեն դարձուցանելոյն Հէլլէնս տասն հազար . զԱփրիկեցին Սկիպիոն, զտաղտկացեալն ի Հռովմայեցոնցն զրպարտութեանց . զՂուկուղոս ի դաւաճանութեանց նոցին . զԿատինա յապաշնորհութենէ արբունեաց : Հանձարեղքն յազգաց Հէլլէնք՝ միում միում ի Մուսայիցն խնամակալաց դպրութեան՝ զմի մասն իմացութեանս մերոյ սահմանեալ էին ի վարչութիւն . հարկ ուրեմն է Եւ մեզ ի նոսա առնել զկիրս մեր սպաստան, որպէս զի լծադիր Եւ սանձարկու նոցա յինիցին : Հարկ է Եւ նոցա այնպէս ուղղել Եւ վարել զհոգեկանսն մեր կարողութիւնս, զոր օրինակ Եւ ժամք լծեալ վարեին զԱրեգականն երիվարս :

« Les lettres, mon fils, sont un secours du ciel : ce sont des
« rayons de cette sagesse qui gouverne l'univers, que l'homme,
« inspiré par un art céleste, a appris à fixer sur la terre.
« Semblables aux rayons du soleil, elles éclairent, elles ré-
« jouissent, elles réchauffent : c'est un feu divin. Comme le feu,
« elles approprient toute la nature à notre usage. Par elles,
« nous réunissons autour de nous les choses, les lieux, les
« les hommes et les temps. Ce sont elles qui nous rappellent
« aux règles de la vie humaine. Elles calment les passions, elles
« répriment les vices, elles excitent les vertus par les exem-
« ples augustes des gens de bien qu'elles célèbrent, et dont
« elles nous présentent les images toujours honorées. Ce sont
« les filles du ciel qui descendent sur la terre pour charmer
« les maux du genre humain. Les grands écrivains qu'elles in-
« spirent ont toujours paru dans les temps les plus difficiles à
« supporter à toute société, les temps de barbarie et de dé-
« prédation. Mon fils, les lettres ont consolé une infinité d'hom-
« mes plus malheureux que vous : Xénophon, exilé de sa pa-
« trie, après y avoir ramené dix mille Grecs ; Scipion l'Afri-
« cain, lassé des calomnies des Romains ; Lucullus, de leurs
« brigues ; Catinat, de l'ingratitude de sa cour. Les Grecs, si
« ingénieux, avaient réparti à chacune des Muses qui président
« aux lettres une partie de notre entendement, pour les gou-
« verner : nous devons donc leur donner nos passions à régir,
« afin qu'elles leur imposent un joug et un frein. Elles doivent
« remplir, par rapport aux puissances de notre âme, les mêmes
« fonctions que les Heures, qui attelaient et conduisaient les
« chevaux du Soleil.

« Հնապա ընթերցիր, որդեակ : Որ յառաջ քան զմեզ մատենագրեցին իմաստունք՝ ուղեւորք ոմանք են որ կարապետեցին մեզ ի շաւիղս ճախողակ բաղդին, և ձեռն կարկառեալ նրաւք մեզ կարդան ի ժողովս իւրեանց երբեալ խառնել մեզ, յորժամ ապախտ առնիցիմք յամենեցուն : Մատեան ընտիր՝ ընտիր է բարեկամ :

ՊՊՂ.

« Բնբէ, գոչեաց Պօղոս ինչ պետք էին ինձ ընթերցանութեան մինչ աստն էր Վիրգիլն : Ոչ քաջուս ինչ որ էր նա քան զիս . բայց յորժամ բարեկամ իւր զիս ձայնելով առ իս ակնարկէր, ջմարբէր ինձ համակել ի տրտմութիւն :

ՆԵՐՈՒՆԵԼՆ.

Եւ առի ցնա՛ . « Արդարեւ չիք ինչ քաղցրախորժ քան զտարփածու որ սիրիցեն զմեզ . այլ ևս զուարթութիւն իմն քերեւ զտանի յանձինն կնոջ մարդոյ որ մերժեալ փարատե գրախիժ առն : Շնորհք երեսաց նորա հալածական տանին զեւարորմի զմբաղս սագնապիչ խորհրդոց, և ի դմս կերպարանաց նորա նկարեալ տեսանի զեղ սրտադուչ և աներկմիտ փտտանութիւն . իցէ ինչ խնդութիւն որ նորա խնդութեամբն չառաւելուցու, և կայցէ բնառ ուրեք ձակաս խորշումեալ որ ոչ ի ժպիտ նորին ձգտեալ պարզիցի : Ո՞ր այն սրտմտութիւնն իցէ որ արտասուաց նորին հանդարտիցէ : Վիրգիլնէ ի դարձինն իւրում առաւել ևս քան զբեզոյ գոցի զարդարեալ իմաստասիրութեամբ : Չարմաացի նա յոյժ ընդ պարտիզին քերահոգ անշքութիւն, նա որ ի գեղապաճոյճն նորին շքեղութիւն ևւէր խոկայ, քեպետ և ի մօրաբեռէն իւրմէ խուիցի, քեպետ և առ ի մօրէն և ի քէն ի բացեալ կայցէ : »

Խորհուրդ մօտալուս դարձին Վիրգիլնեալ կազդութեալ զա-

« Lisez donc, mon fils. Les sages qui ont écrit avant nous
« sont des voyageurs qui nous ont précédés dans les sentiers
« de l'infortune, qui nous tendent la main et nous invitent à
« nous joindre à leur compagnie, lorsque tout nous abandonne.
« Un bon livre est un bon ami.

PAUL.

« Ah! s'écriait Paul, je n'avais pas besoin de savoir lire quand
« Virginie était ici. Elle n'avait pas plus étudié que moi; mais,
« quand elle me regardait en m'appelant son ami, il m'était
« possible d'avoir du chagrin.

LE VIEILLARD.

« Sans doute, lui disais-je, il n'y a point d'ami aussi agréa-
« ble qu'une maîtresse qui nous aime. Il y a de plus dans la
« femme une gaieté légère qui dissipe la tristesse de l'homme:
« ses grâces font évanouir les noirs fantômes de la réflexion.
« Sur son visage sont les doux attraits de la confiance. Quelle
« joie n'est rendue plus vive par sa joie? quel front ne se dé-
« ride à son sourire? quelle colère résiste à ses larmes? Vir-
« ginie reviendra avec plus de philosophie que vous n'en avez.
« Elle sera bien surprise de ne pas trouver le jardin tout à
« fait rétabli, elle qui ne songe qu'à l'embellir, malgré les per-
« sécutions de sa parente, loin de sa mère et de vous. »

L'idée du prochain retour de Virginie renouvelait le courage

րիւրիւն Պողայ՝ արեւ ճգեր զնա ի վաստակն իւր զաշտա-
կանս, և ի վիշտս անդ տառապանաց իւրոց բարեբաստիկ խն-
էր, այնպիսի եղեայ կէտ նպատակի վաստակոցն՝ որ ըղձակն
իւր իւրումն ցանկութեան :

« nous joindre à leur compagnie, car
« la bon fille est un bon ami »

1777

« Ah! c'étoit l'ami, je n'avois pas besoin de savoir lire pour
« l'écrire, elle n'avoit pas plus étudié que moi; mais
« quand elle me regardoit en me regardant ses yeux, il m'étoit
« possible d'avoir du courage »

LA VERTUEUSE

« Sans doute, lui dis-je, il n'y a point d'ami aussi verté-
« ble qu'une maîtresse qui vous aime. Il y a de plus dans la
« femme une bonté légère qui dissipe la tristesse de l'homme;
« ses grâces lui évitent les noirs fatras de la réflexion.
« Sur son visage sont les doux traits de la confiance. Quelle
« joie n'est-ce point plus vive par sa joie? quel front ne se dé-
« ride à son sourire? quelle colère résiste à ses larmes? Vir-
« tuis vertueuse avec plus de philosophie que vous n'en avez.
« Elle sera bien surprise de ne pas trouver le jardin tout à
« fait étouffé, elle qui ne songe qu'à l'embellir, malgré les per-
« secutions de sa parenté, l'am de sa mère et de vous »

L'idée du prochain retour de Virgine renouvellait le courage

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Յառաւօտոս միում ընդ այգս այգոյն (այն օր քսան է. չոր-
րորդ էր դեկտեմբերի 1744 ամին) վաղայարոյց լեալ Պօղայ՝
Էտես դրօշ սպիտակավառ. ծածանեալ ի Գիւտի լերինն : Եւ էր
դրօշն այն նշանակ նաւու յերեսան Էկելոյ ի ծովուն : Ընթացաւ
Պօղ ի քաղաք անդր՝ գիտել էրէ բերիցէ նաւն այն զրոյց ինչ
զՎիրգիներայ . Էւ Էկաց մնաց անդ մինչէս ցղարմ տեսչի նան-
զրուանին որ ի նաւ անդր Էրբեալ էր մակուկաւ ըստ սովորու-
բեանն ի բննութիւն : Ուր ուրեմն ընդ Էրեկս աւուրն դարձ
անդրեն արարեալ առնն՝ ազդ արար քաղաքապետին զի Էրե-
ւեայն այն նաւ Սէն-Փերան էր , Էօրն հարիւր տակառաջափուց
ուներով մեծութիւն , Էւ անուն նաւապետին Պ . Օպեն . չորիւր
խրասախօք հեռի է՝ ասէ՝ ի ծովափնես , Էւ էրէ աջողակ շնչիցէ
հողմն , բերես վաղիւ զկնի միջօրեին մտցէ ի Փոր-Լուի . իսկ
ի ժամուն աննողմութիւն մեծ էր : Միանգամայն Էւ զամենայն
բղբեանն զորս բերէր նաւն ի Գաղղիոյ՝ Էս տեսուչն քաղաքա-
պետին : Եւ առ Լարուր տիկին Էս գոյր բուղբ մի՝ ձեռագիր
Վիրգիներայ : Ապշուպեաց զայն անդէն Պօղ , համբուրեաց ցնծա-
լից հրճուանօր , Էւ Էղեալ ի ծոցին դիմեաց ի բնակարան անդր :
Ի նշմարել իւրում ի բացուստ զընտանիսն՝ որ համախումբ
իւրուքմն դարձի ակն կալեալ մնային ի Հրածէշտի վիմին , յօդս
վերամբարձեալ զբարտեզն տատանէր՝ ոչ ինչ զօրելով յօղել
բարբառ . Էւ նոյն հետայն ժողովեցան ամենեքին առ Լարուր
տիկին զիջութիցէն զբանս նամակին :

Մանօրս տայր Վիրգիներ մօրն զի բազում ինչ անցք չարեաց

CHAPITRE V.

Un matin, au point du jour (c'était le 24 décembre 1744), Paul, en se levant, aperçut un pavillon blanc arboré sur la montagne de la Découverte. Ce pavillon était le signalement d'un vaisseau qu'on voyait en mer. Paul courut à la ville pour savoir s'il n'apportait pas de nouvelles de Virginie. Il y resta jusqu'au retour du pilote du port, qui s'était embarqué pour aller le reconnaître, suivant l'usage. Il rapporta que le vaisseau signalé était le *Saint-Géran*, du port de sept cents tonneaux, commandé par un capitaine nommé M. Aubin ; qu'il était à quatre lieues au large, et qu'il ne mouillerait au Port-Louis que le lendemain dans l'après-midi, si le vent était favorable. Il n'en faisait point du tout alors. Le pilote remit au gouverneur les lettres que ce vaisseau apportait de France. Il y en avait une pour madame de La Tour, de l'écriture de Virginie. Paul s'en saisit aussitôt, la baisa avec transport, la mit dans son sein et courut à l'habitation. Du plus loin qu'il aperçut la famille, qui attendait son retour sur le rocher des Adieux, il éleva la lettre en l'air sans pouvoir parler, et aussitôt tout le monde se rassembla chez madame de La Tour pour en entendre la lecture.

Virginie mandait à sa mère qu'elle avait éprouvé beaucoup de

անցեալ էին ընդ նա յերեսաց մօրաբեռն, որ ամուսնացուցանել զնա կամեր բռնութեամբ, ապա և անժառանգել, և ապա յետս դարձուցանել յայնպիսում ժամանակի՝ յորում չէր հնար նմա ժաման լինել ի կղզին Գաղղիոյ, բայց ի մրրկայոյց յեղանակսն. զամենայն ջան ի գործ արարի, ասեր, շրջել զնա ի մտացն՝ յուշ ածելով նմին զպարտս իմ առ. մայրդ և առ. սովորոյրս անտիական հասակիս. այլ ի գուր. բանգի նա իբրև ընդ պանդոյր որ օրիորդ, որոյ բխրեալ իցեն միտք յընթերցմանէ վիպաց՝ այնպես հայեր լիս. և արդ համօրեն ամենայն բարեբաստութիւն իմ այս և, ասեր, զի տեսից վերստին և ողջագութեցից զագգատոհմն իմ սիրելի. և երբ բոլ տայր ինձ նաւապետն, այժմէն իսկ յառաջնմէ օրես մտեալ ի կուր տեսչին՝ զիղճս անձկայրեաց սրտիս կատարի. բայց նա հակառակ եկաց ջուռոյս ի պատճառս հեռաւորութեան ցամաքին և այետանջ ծովուն որ ի խորս, քեպես և անհողմութիւն է ի ժամուս :

Այն ինչ վերժանութիւն քարտեզին աւարտեր, ազգատոհմն ողջոյն ուրախութեամբ մեծաւ խնդացեալ գոչեցին հրճուանօր. « Վիրգիւնէ հասեալ կայ. » տեսար և ծառայք գիրկս արկեալ համբուրեցին ընդ միմեանս, և ասէ Լարուր տիկին ցՊօղ. « Որդեակ իմ, երբ և ծանո դրացւոյն մերում զգալուստն Վիրգիւնեայ : » և անդէն ջան լուցեալ Դովինիկեայ ի մարխէ՝ յուղի անկան ընդ Պօղայ գալ առ իս :

Եր ժամ իբր տասներորդ երեկոյին, և ևս այն ինչ դեռ ևս ի մայր գճրագն իմ դարձուցեալ յանկողին մտանէի, և անա լոյս յանտառին հարաւ յաջս իմ ընդ խաղխամս հիւղին իմոյ : Փոյր ընդ փոյր լուսայ և զճայն Պօղայ զի կոչեր զիս : Ընդոստ առ ժամայն յարեալ վաղվաղակի, և չեւ զհանդերձս իմ արկեալ եր զանձամբ՝ մինչ նա այլ յայլմէ եղեալ և ամենեւին շնչասպառ՝ վագեաց փարեցաւ զպարանոցաւս և ասէ. « Արի՛ զնասցուք, էհնս Վիրգիւնէ. ճն արի՛ զնասցուք ի նաւահանգիստն. ի լուսանալ այգուն արասցէ նաւն զմուտ իւր անդր : »

mauvais procédés de la part de sa grand'tante, qui l'avait voulu marier malgré elle, ensuite déshériter, et enfin renvoyer dans un temps qui ne lui permettait d'arriver à l'Île-de-France que dans la saison des ouragans; qu'elle avait essayé en vain de la fléchir, en lui représentant ce qu'elle devait à sa mère et aux habitudes du premier âge; qu'elle en avait été traitée de fille insensée, dont la tête avait été gâtée par les romans; qu'elle n'était maintenant sensible qu'au bonheur de revoir et d'embrasser sa chère famille, et qu'elle eût satisfait et ardent désir dès le jour même, si le capitaine lui eût permis de s'embarquer dans la chaloupe du pilote; mais qu'il s'était opposé à son départ à cause de l'éloignement de la terre et d'une grosse mer qui régnait au large, malgré le calme des vents.

A peine cette lettre fut lue que toute la famille, transportée de joie, s'écria: « Virginie est arrivée! » Maîtres et serviteurs, tous s'embrassèrent. Madame de La Tour dit à Paul: « Mon fils, allez prévenir notre voisin de l'arrivée de Virginie. » Aussitôt Domingue alluma un flambeau de bois de ronde, et Paul et lui cheminèrent vers mon habitation.

Il pouvait être dix heures du soir; je venais d'éteindre ma lampe et de me coucher, lorsque j'aperçus à travers les palissades de ma cabane une lumière dans les bois: bientôt après j'entendis la voix de Paul qui m'appelait. Je me lève, et à peine j'étais habillé, que Paul, hors de lui et tout essoufflé, me saute au cou, en me disant: « Allons! allons! Virginie est arrivée! » « Allons au port: le vaisseau y mouillera au point du jour. »

Անդէն առ ժամայն անկար մեր յուղի : Եւ մինչդէռ անցանէաք ընդ մայրիս Երկայնանիստն յերին, Եւ հասեալ իսկ էաք ի ճանապարհն որ տանի ի Կիտրոնեացն ի նաւանանգիստ անդր, Եւ անա ոտնաձայն մարդոյ որ զնետ իմ գայցէ՝ հարաւ յունկն իմ. Եւ էր ննդիկ որ որ մեծարայլ յառաջէր : Եւ իբրէս Եհաս առ մեզ, հարցի ցնա էրէ ուստի գաս կամ յն՛վ ընքանաս այդպիսի ճեպով : Ասէ. « Ի բաղէ անտի կղզւոյս որ Ոսկեփոշին յորջորջի գամ Ես, առաքեալ ի նաւանանգիստ անդր ազդ առնէլ բաղարապետին զի նաւ Եկաւոր ի Գաղղիոյ՝ խարխիս արկեալ է առ Ամպարի կղզեաւն, Եւ հրետս արձակեալ զօգնութիւն խնդրէ, զի խռովեալ յոյժ է ծովն : » Եւ զայս նսացեալ առնն՝ ճեպ զճեպի յառաջ զճանապարհն վարեաց :

Յայնժամ ասեմ Ես ցՊօղ. « Հնապա, յՈսկեփոշւոյ բաղն Էրբիցուք ընդ առաջ Վիրգիլեալ, զի Էրիւք խրատախօք Եւ էք նեռի է այն ի տեղւոջէս : Եւ դեմ Էղեալ զնայաք ընդ ճիւսիսակողմն կղզւոյս : Եւ զիշէքն տօբագին էր Եւ մղձկուտ : Լուսին Էղեալ բարձրացեալ կայր, Եւ բակք Էրէք մեծամեծք Եւ սեւորակք շուրջ կային զնովաւ. իսկ զերեսօրն Էրկնից խաւար աղշամըջին Եւ քստմնելի պատեալ կայր : Ընդ աղօտ նշոյս ստեպ ստեպ ընքանալոյ փայլատականց նշմարէին շարք շարք Էրկայնամիգք ստուարակարկառ, նսեմաստուէր Եւ վայրահակ ամպոց, որք արշաւասոյր ընքացիւք դիմեալ ի ծովակողմն կուսէ, թեպետ Եւ բնաւ իսկ ջշնջէր հողմն ի ցամաքի, կուտեալ դիզանէին բարդ ի բարդ զմիջավայրիւք ուրեմն կղզւոյդ :

Զճանապարհայն Եւ բամբիւնս՝ որոտմանց բուռեցաւ մեզ լսել. այլ յակճիտս ականջեալ հասաւ Էղաք զի բնդիւն հրետից էր որ անդրէն ի շուրջանակի արձագանգաց յանճն իւր բեկանէր : Եւ ի յուր սաստկաշառաջ բնդման նեռամիգ հրետիցն, Եւ ի տեսիլ ամպրոպայոյցն Էրկնից սարսուռ ընդ ոսկերս իմ ընքացաւ, Եւ ոջ Եւս Էրկմտէի զի նշանակք էին իբրն նաւու սաստկապէս վտանգելոյ : Բայց կիսոյ ժամու այն ինչ ի վերայ

Sur-le-champ nous nous mettons en route. Comme nous traversons les bois de la Montagne-Longue, et que nous étions déjà sur le chemin qui conduit des Pamplemousses au port, j'entendis quelqu'un marcher derrière nous : c'était un noir qui s'avavançait à grands pas. Dès qu'il nous eût atteints, je lui demandai d'où il venait, et où il allait en si grande hâte. Il me répondit : « Je viens du quartier de l'île appelé la Poudre-
« d'Or : on m'envoie au port avertir le gouverneur qu'un vais-
« seau de France est mouillé sous l'île d'Ambre. Il tire du ca-
« non pour demander du secours. » Cet homme ayant ainsi parlé, continua sa route sans s'arrêter davantage.

Je dis alors à Paul : « Allons vers le quartier de la Poudre-
« d'Or, au-devant de Virginie ; il n'y a que trois lieues d'ici. » Nous nous mimés donc en route vers le nord de l'île. Il faisait une chaleur étouffante. La lune était levée ; on voyait autour d'elle trois grands cercles noirs : le ciel était d'une obscurité affreuse. On distinguait, à la lueur fréquente des éclairs, de longues files de nuages épais, sombres, peu élevés, qui s'entassaient vers le milieu de l'île, et venaient de la mer avec une grande vitesse, quoiqu'on ne sentit pas le moindre vent à terre.

Chemin faisant, nous crûmes entendre rouler le tonnerre ; mais, ayant prêté l'oreille attentivement, nous reconnûmes que c'étaient des coups de canon répétés par les échos. Ces coups de canon répétés, joints à l'aspect d'un ciel orageux, me firent frémir. Je ne pouvais douter que ce ne fussent les signaux de détresse d'un vaisseau en perdition. Une demi-heure après, nous n'entendîmes plus tirer du tout ; et ce silence me parut

անցեալ, ոչ էս ալ յուրաք ինչ բնշխն. էս ալն յուրքին
անանորագոյն էս բուեցաւ ինն քան գողբաճայնն բոմբխնս
առաջինս :

Փութայար ճեպեաք յառաջ ընթանայ անխօս էս անշշունջ,
էս գմտաց մերոց տագնապ ոչ իշխեաք ի վեր հանել իրերաց :
Ջհասարակ գիշերաւ ընդ բիրտն էս ընդ ապաժոյժ մտեալ՝ ժա-
մանեցար ի ծովեզրն յնսկեփոշուոյ բաղին : Անդ անագին շա-
ռաջմամբ կոծեալ խորտակեին ալիքն մեծամեծք, էս ճիւնարոյր
փրփրով էս կայծակամբք հրոյ ծածկեին զխութսն էս զխա-
րակս : Ես բեպետ խաւար աղջամղջին կալեալ էր գամենայն,
սակայն աղօտ աղօտ փոսփորական յատվն նշմարեաք գմա-
կոյկս ձկնորսաց ձգեալս հանեալս յաւազին վերայ մինչէս ի
հեռատան :

Ոչ յոյժ ի բացեալ ի տեղուոջէ անտի տեսար ի մուտս ան-
տառին հրատ արկեալ, էս շութջ գնովաւ ակումբ առեալ
զկղզեցիս : Անդր էս մեր մատուցեալ ոգի առնուլ ասացար
փորք մի՛ ակն կալեալ առաւօտուն լինելոյ : Ես մինչդեռ առ
հրատին նստեար, մի ոմն ի կղզեցեաց անտի պատմեաց մեզ էս
ասէ, էք յետ միջօրեին տեսի ի խորս ծովուն նաւ մի որ ի կղզի
այսր մղեալ գայր ի յորճանաց. գիշերն ի վերայ հասեալ կայաւ
գայն յաջացս, էս յերկրորդ ժամու գլնի մտիցն արեւու յուայ
զբնդխն հրետից՝ նշանակ հայցուածոյ օգնականութեան. բայց
այնպէս ալեկոծեր, ասէ, ծովն անհնարին ծփանօք, զի ոչ
մարբացաւ որ բնաւ նաւակ ի դուրս հանել էս ի բիկունս հա-
սանել նաւուն : Իսկ էս իսկ բուեցաւ ինն տեսանել զյամբարս
նաւուն յուցեալս. էս խիբայի բէ գուցէ կարի իմն մօտ մատու-
ցեալ նաւուն ի ծովափն՝ անցանիցէ ընդ մեջ ցամաքին էս
Ամպար կղզեկի, համարելով գայն բէ իցէ Անկիւն դիտակին՝
գորով բերեալ անցանէն նաւքն մտեալք ի Փոր-Լուի. էք ար-
դարէս այս այսպէս իցէ, ասէք, քանզի հաւաստեաւ ասել ոչ
ունիմ, ի մեծի վտանգի կայ նաւն այն :

plus effrayant que le bruit lugubre qui l'avait précédé.

Nous nous nous hâtions d'avancer sans dire un mot et sans oser nous communiquer nos inquiétudes. Vers minuit, nous arrivâmes tout en nage sur le bord de la mer, au quartier de la Poudre-d'Or. Les flots s'y brisaient avec un bruit épouvantable ; ils en couvraient les rochers et les grèves d'écume d'un blanc éblouissant et d'étincelles de feu. Malgré les ténèbres, nous distinguâmes, à ces lueurs phosphoriques, les pirogues des pêcheurs, qu'on avait tirées bien avant sur le sable.

A quelque distance de là nous vîmes, à l'entrée du bois, un feu autour duquel plusieurs habitants s'étaient rassemblés. Nous fûmes nous y reposer en attendant le jour. Pendant que nous étions assis auprès de ce feu, un des habitants nous raconta que, dans l'après-midi, il avait vu un vaisseau en pleine mer, porté sur l'île par les courants ; que la nuit l'avait dérobé à sa vue ; que, deux heures après le coucher du soleil, il l'avait entendu tirer du canon pour appeler du secours, mais que la mer était si mauvaise, qu'on n'avait pu mettre aucun bateau dehors pour aller à lui ; que, bientôt après, il avait cru apercevoir ses feux allumés, et que, dans ce cas, il craignait que le vaisseau, venu si près du rivage, n'eût passé entre la terre et la petite île d'Ambre, prenant celle-ci pour le Coin de Mire, près duquel passent les vaisseaux qui arrivent au Port-Louis : que, si cela était, ce qu'il ne pouvait toutefois affirmer, ce vaisseau était dans le plus grand péril.

Անդուստ է այլ որ ի կղզեցեաց բուն ի մեջ առեալ ստէ ցմեզ . « Իմ բազում անգամ անցեալ է ընդ շրանցիկն որ զկղզեակն Ամպար ի ծովեգերին անշրպետէ , էւ ջափեալ իսկ զխորութիւն նորա . քաջայարմար յոյժ է վայրն ի կայս էւ ի խարխախ , էւ նաւն յակաստանի կայ անդէն իբրէս յանքոյք նաւահանգստի : Երէ գոյի ջափ զկեանս իմ դնէի էս անդաւոր , սակայն իբրէս ի ցամաքի այնպէս յանդորք ի բուն ննջէի : » Դարձեալ էւ երրորդումն բարբառեցաւ էւ ստէ . « Եւ բնաւ իցէ հնար նաւան ի ջրանցիկ անդր մտանէլ , ուր մակոյկը անգամ հագիւ հագիւ երբեւեկէն : Այլ էս տեսանելով տեսի զնաւն խարխախ արկեալ անդր քան զկղզեակն Ամպարի . էւ երէ հողմն յառաօտոս շնջիցէ , մարբասցի անշուշտ մեկնէլ զնալ ի համատարածն կոյս էւ կամ ի նաւահանգիստն մտանէլ : » Եւ այլք ի կղզեցեացն յայլ ինչ կարծիս մտաբերէին : Եւ մինչդեռ նորա այնպէս ի վեր եկեալ պայքարէին ընդ միմեանս ըստ սովորութեան պարապորդ բնակչաց կողմանցս , Պօղ էւ էս լուռ եւեր կայար : Անդէն յամեալ մնացար ցայգանալ առաօտուն . սակայն այնպէս աղջամղջին էր տակասին երկին՝ զի անմարք էր նկատեալ նշմարել ինչ ի ծովու , որ էւ մառախլապատ էր ի ժամուն : Բայց միայն ի խորս անդ ծովուն տեսանեաք ամպ սեւարոյք , գորմն սասցին քէ Ամպարի կղզեակն իցէ , քառորդաւ միով խրատսխի ի բացէ ի ծովափանցն : Ի խաւարաբորբ յայնմ առուր ոչ այլ ինչ էր նշմարել , բայց զսպառուած ծովեգերն յորում կայար մեր , էւ գումանս ի բարձրաբերձ պարէխից լերանց որ ի ներքնակողմանս էն կղզույս , որք էւ երբէր երբէր ի վեր երեւէին ի միջոյ անտի ամպոցն շուրջ յածէյոց զնորօք :

Զէօրներորդ ժամու առաօտուն զոփիւնք բմբկաց հնչեցին յականջս մեր յանտառաց անտի . էւ հնա քաղաքապետն ԼաՊուրտոնէ գայր հասանէր երիվարան , էւ ընդ նմա գունդ մի հրացանակիր զօրաց հանդերձ բազմութեամբ բնակչաց էւ հնդկաց : Կարգեաց կացոյց զգօրականն անդէն առ ափամբ

Un autre habitant prit la parole, et nous dit qu'il avait traversé plusieurs fois le canal qui sépare l'île d'Ambre de la côte ; qu'il l'avait sondé ; que la tenure et le mouillage en étaient très-bons, et que le vaisseau y était en parfaite sûreté, comme dans le meilleur port. « J'y mettrais toute ma fortune, ajouta-il, et « j'y dormirais aussi tranquillement qu'à terre. » Un troisième habitant dit qu'il était impossible que le vaisseau pût entrer dans ce canal, où à peine les chaloupes pouvaient naviguer. Il assura qu'il l'avait vu mouiller au delà de l'île d'Ambre, en sorte que, si le vent venait à s'élever au matin, il serait le maître de pousser au large ou de gagner le port. D'autres habitants ouvrirent d'autres opinions. Pendant qu'ils contestaient entre eux, suivant la coutume des créoles oisifs, Paul et moi nous gardions un profond silence. Nous restâmes là jusqu'au petit point du jour ; mais il faisait trop peu de clarté au ciel pour qu'on pût distinguer aucun objet sur la mer, qui, d'ailleurs, était couverte de brume : nous n'entrevîmes au large qu'un nuage sombre, qu'on nous dit être l'île d'Ambre, située à un quart de lieue de la côte. On n'apercevait dans ce séjour ténébreux que la pointe du rivage où nous étions, et quelques pitons des montagnes de l'intérieur de l'île, qui apparaissaient de temps en temps au milieu des nuages qui circulaient autour.

Vers les sept heures du matin, nous entendîmes dans les bois un bruit de tambours : c'était le gouverneur, M. de La Bourdonnais, qui arrivait à cheval, suivi d'un détachement de soldats armés de fusils, et d'un grand nombre d'habitants et de noirs. Il plaça ses soldats sur le rivage, et leur ordonna de faire feu

ծովուն, և հրամայեաց նոցա միահամուռ. ի միասին զհրացանսն արձակել : Եւ ընդ արձակել հրացանիցն նշմարեալ տեսար լոյս աղօտ յերեսս ծովուն, և նոյննետայն զհրետի լուար զքնդիւն : Անդէն առար ի միտ զի ոչ լոյժ բացական է նաւն առ ի մենջ, և առ հասարակ ամենեքին ընթացար ի վայրն՝ ուստի բամբխնն եղէ լսելի . և նկատեալ տեսար ընդ մէջ միգին և մառախղոյ գտաշտ և զկայմս նաւո. մեծի : Եւ այնչափ մօտ հասեալ ի նաւն կայար, զի քեպետ և անեղագոջ մոնջէին այիք, սակայն և այնպէս լսեար զտոհնջս նաւապետին որ զնաւաստին ի գործ վարեր, և նորա զաղաղակ բարձեալ գոչէցին երիցս, ԿԵՅՅԷ ԱՐՔԱՅ. քանզի այս իսկ է բարբառն զոր արձակէն Գաղղիացիք ի յետին վիշտս վտանգի, որպէս և ի բերկրապատար ինչ հրճուանս . իբր զի յաղէտս անդ վտանգաց զարբայն իւրեանց յօգնութիւն կարողայցեն, և կամ զի հաւատարիմ առնել կամին նմա զի կազմ և պատրաստ կան մեռանել վասն նորա :

Յորմէ հետէ Էտես Սեն-ժեբան զի շատ իսկ մօտ էար առ ի մեռն օգնականութեան կարկառելոյ նմա, յերիս յերիս վայրկեանս հրետամիզ լիներ անդու : Պ. Լա-Պուրտոնէ հրամայեաց հրատս լուցանել ի տեղիս տեղիս ի ծովեզերին, և արձակեալ առ բնակիչս մերձակայ վայրացն Էտ բերել պարենս և տախտակս և պարանս, և կարասս դատարկեալս : Եւ անդէն Էտ ընդ Էտ խուռն բազմութեամբ եկեալ հասին բնակիչք Ոսկեփոշոյ, Ֆլար բաղի և Ռամբար գետոյ, հանդերձ գերեօրն որ բարձեալ բերէին պաշար և սարիս նաւո :

Եւ մատուցեալ մի ոմն ի բնակչաց անտի առ քաղաքապետն, առ. « Լուր ինձ իշխանդ. զցայգն ողջոյն լսելի եղեն ի յերին անդ գոջմունք աղօտածայնք : Տերեր թառոց անտառին շրջեալ տատանին, քեպետ և հողմն ուստեք ջընջիցէ. բոջունք ծովու ի ցամար այար դիմեալ անկանին . այս ամենայն հաւաստի գուշակք են ամպրոպայոյզ մրրկի մեծի : » Ետ պատասխանի քա-

de leurs armes tous à la fois. A peine leur décharge fut faite, que nous aperçûmes sur la mer une lueur, suivie presque aussitôt d'un coup de canon. Nous jugeâmes que le vaisseau était à peu de distance de nous, et nous courûmes tous du côté où nous avions vu son signal. Nous aperçûmes alors à travers le brouillard le corps et les vergues d'un grand vaisseau. Nous en étions si près que, malgré le bruit des flots, nous entendimes le sifflet du maître qui commandait la manœuvre, et les cris des matelots, qui crièrent trois fois : VIVE LE ROI ! car c'est le cri des Français dans les dangers extrêmes, ainsi que dans les grandes joies : comme si, dans les dangers, ils appelaient leur prince à leur secours, ou comme s'ils voulaient témoigner alors qu'ils sont prêts à périr pour lui.

Depuis le moment où le *Saint-Gérant* aperçut que nous étions à portée de le secourir, il ne cessa de tirer du canon de trois minutes en trois minutes. M. de La Bourdonnais fit allumer de grands feux de distance en distance sur la grève, et envoya chez tous les habitants du voisinage chercher des vivres, des planches, des câbles et des tonneaux vides. On en vit bientôt arriver une foule, accompagnée de leurs noirs chargés de provisions et d'agrès, qui venaient des habitations de la Poudre-d'Or, du quartier de Flaque et de la rivière du Rempart.

Un des plus anciens de ces habitants s'approcha du gouverneur et lui dit : « Monsieur, on a entendu toute la nuit des
« bruits sourds dans la montagne ; dans les bois, les feuilles
« des arbres remuent sans qu'il fasse du vent ; les oiseaux de
« marine se réfugient à terre : tous ces signes annoncent un
« ouragan. — Eh bien ! mes amis, répondit le gouverneur, nous

դարձապետն է. ասէ . « Քաջ է, բարեկամքդ . անա է. մէր կազմ է. պատրաստ կամք ի նոյն . անշուշտ է. նաւն ի նքնին : »

Եւ արդարէս իսկ ամենայն ինչ գուշակ մտքիկն լինէր : Ամայք որ ի վերնակէտս անդ երկնից նշմարէին՝ սեւաթորմիս է. անասորս ունէին զմիջակսն, է. պղնձագոյն գապառուածս իւրեանց . է. բէպէտ խաւարակուռ. օղբն էին, սակայն ազգի ազգի բռնունք ծովայիւնք երամովիւն ի կողմ անդր բեւածեալ գային խնդրէլ ապաստան :

Ձինն ժամս. առաւօտուն լսելի եղեն ի ծովակողմն կուսէ ձայնք սոսկայիք՝ իբրու այն բէ սահանք հեղեղաց բազմաց հանդերձ որոտընդոստ շանբիւք բաւալցոր ի վախից լերանցն ի վայր խաղային : Ամենէրին առ հասարակ ձայն բարձեալ գոչեցին . « Անա ամբնուք ամբնուք . » է. անդէն առ ժամայն մտքիկ սաստկաշունչ հայածական առեալ տարաւ. զմառախոսողն մածեալ զԱմպարի կղզեկան է. զջրանցիւ. նորա : Յայնժամ ի վեր երէւեցաւ . է. նաւն Սէն-ժէրան, հանդերձ մարդախիտն յարկաւ . ստազաստակայքն է. կայմք խոնարհեալք անկեալք գտախտակամծիւն, դրօշն վայրահակ . քառեակ մալուխք ի խելացն, է. միւս այլ ճոպան ի յետուստ ձգեալք՝ ի վեր զնա կառուցանել ձգնէին : Եւ կայր Սէն-ժէրան խարխիս արկեալ ընդ մէջ Ամպարի կղզւոյն է. ցամաքի՝ յայսկոյս շարից խրիցն որ զկղզեաւս Գաղղիոյ, է. ընդ վայր այնպիսի անցեալ ընդ որ ոչ երբէք անցեալ էր նա . յառաջ քան զնա : Չառաջսն տուեալ կայր լեռնակուտակ կոնակաց որ ի խորոց անտի ծովուն ի ներքս խռժէին . է. իբրէս ի ջրանցիկ անդր բուռն զօրութեամբ մտանէին այիքն, նաւառաջքն մղօն առեալ ի վեր ամբառնային, է. գոգն ողջոյն ընդ օդս լինէր տեսանելի . սակայն նոյն ժամայն է. խելացն ջրասուզեալ մինչէս ի ծուօտսն՝ ծածկեր յաջաց տեսողաց իբրէս ի սպառ. ծովամոյն :

Այսպիսի հողմն է. ծով միանգամայն զնաւն ի ցամաք մղեալ

« y sommes préparés, et sûrement le vaisseau l'est aussi. »

En effet, tout présageait l'arrivée prochaine d'un ouragan. Les nuages que l'on distinguait au zénith étaient, à leur centre, d'un noir affreux et cuivrés sur leurs bords. L'air retentissait des cris des paille-en-queue, des frégates, des coupeurs d'eau et d'une multitude d'oiseaux de marine, qui, malgré l'obscurité de l'atmosphère, venaient, de tous les points de l'horizon, chercher des retraites dans l'île.

Vers les neuf heures du matin on entendit, du côté de la mer, des bruits épouvantables, comme si des torrents d'eau mêlés à des tonnerres eussent roulé du haut des montagnes. Tout le monde s'écria : Voilà l'ouragan ! et dans l'instant un tourbillon affreux de vent enleva la brume qui couvrait l'île d'Ambre et son canal. Le *Saint-Géran* parut alors à découvert avec son pont chargé de monde, ses vergues et ses mats de hune amenés sur le tillac, son pavillon en berne, quatre câbles sur son avant, et un de retenue sur son arrière. Il était mouillé entre l'île d'Ambre et la terre, en deça de la ceinture de récifs qui entoure l'île-de-France, et qu'il avait franchie par un endroit où jamais vaisseau n'avait passé avant lui. Il présentait son avant aux flots qui venaient de la pleine mer, et à chaque lame d'eau qui s'engageait dans le canal, sa proue se soulevait tout entière, de sorte qu'on en voyait la carène en l'air ; mais, dans ce mouvement, sa poupe, venant à plonger, disparaissait jusqu'au couronnement, comme si elle eût été submergée.

Dans cette position, où le vent et la mer le jetaient à terre,

վանէին, և ոչ էր նմա յետս ընդ կրօնին դառնայ ուստի եկեայն էր, և ոչ զմայութսն հատանելով խրել ի ծովեզերին, յորմէ անջատ ունէին զնա ծանծաղութն խրիւք խճողեայք : Մէն մի ի կոհակաց յափունսն բախեայ և խորտակեայ՝ զրոն տայր մոնջելով մինչէ. ցխորս խորշիցն, և խիճ և կոպիճ արձակէր ի հեռաստան չմինչէ. ցտոնաջափս յիսուն . և ապա վերջոտնեայ և զմեծ մասն յատակի ծովեզերն հոյանեայ՝ քաւալցոր առեայ տանէր զմանրախիճսն խոպոտ և անեղ շառաջմամբ : Մովն հողմութոյց բարձրացեայ զամ քան զգամ լեռնանայր, և ջրանցիկն ողջոյն որ ընդ մեջ կայ կղզոյս և կղզեկին Ամպարի, զմմանութիւն իմն բերէր փրփրադեզ մեծատարած պատտառի՝ փեռեկեայ և պարպտտեայ սեռատեսիլ և խորանդունդ կոհակօր : Այն փրփուրք շեղջաշեղջ կուտակեայ դիզանէին ցլեցուտնեան բարձրութիւն ի խորս խորշիցն, և հողմն սաստկակոծ քերեայ զնորօք՝ առեայ տանէր զնոսին զափափայլիւք ծովափանցն մինչէ. կիսով խրասախաւ անդր քան զցամար . և ի տեսիլ ձիւնաբոյր զնդակացն որ անրիւք էին ի բազմութենէ, և շէշակի վարեայ ընթանային մինչէ. ի ստորոտս լեռանց, էր արդէօք համարել էրէ ձիւնաբերք ի ծով. ի վեր էլան էին : Միւրք երկնից առաջի առնէին համօրէն զամենայն նշանակս երկարատեւ մրրկի, և ծով և երկին խառնամառն էրէ. էին միանոյլ : Ամպոց գուպարք նորանորք հատեայք անդու յերեսաց երկնից՝ հանգոյն երազասլացն բռնոց սրանային անցանէին դեպ վերոյ զազարանց մերոց, և այլք դարձեայ կառուցեայ և կանդադեայ կային մնային զօրէն ստուարակարկատ ապառած լեռանց : Ոչ էս էր տեսանել մասն ինչ կապուտակ ի հաստատութեան երկնից. և յոյս էւեր լրբագոյն և դայնկագոյն տեսանելի գործեր գերկիր և զծով և գերեսս երկնից :

Ի յարածուփ ձօճանս անդ նառնն էրէրականի, երկիւղն յորմէ զանի հարեայ խիբային՝ եկն էհաս ի վերայ : Պարանք առաջիցն խզեցան. և քանզի մի էւեր կառան մնայր ի հաս-

il lui était également impossible de s'en aller par où il était venu, ou, en coupant ses cables, d'échouer sur le rivage, dont il était séparé par de hauts fonds semés de récifs. Chaque lame qui venait briser sur la côte s'avavançait en mugissant jusqu'au fond des anses, et y jetait des galets à plus de cinquante pieds dans les terres; puis, venant à se retirer, elle découvrait une grande partie du lit du rivage, dont elle roulait les cailloux avec un bruit rauque et affreux. La mer, soulevée par le vent, grossissait à chaque instant, et tout le canal compris entre cette île et l'île d'Ambre n'était qu'une vaste nappe d'écumes blanches, creusées de vagues noires et profondes. Ces écumes s'amassaient dans le fond des anses à plus de six pieds de hauteur, et le vent, qui en balayait la surface, les portait, pardessus l'escarpement du rivage, à plus d'une demi-lieue dans les terres. A leurs flocons blancs et innombrables, qui étaient chassés horizontalement jusqu'au pied des montagnes, on eût dit d'une neige qui sortait de la mer. L'horizon offrait tous les signes d'une longue tempête; la mer y paraissait confondue avec le ciel. Il s'en détachait sans cesse des nuages d'une forme horrible, qui traversaient le zénith avec la vitesse des oiseaux, tandis que d'autres y paraissaient immobiles comme de grands rochers. On n'apercevait aucune partie azurée du firmament; une lueur olivâtre et blafarde éclairait seule tous les objets de la terre, de la mer et des cieus.

Dans les balancements du vaisseau, ce qu'on craignait arriva : les cables de son avant rompirent; et, comme il n'était plus retenu que par une seule hansjère, il fut jeté sur les rochers à

տատուրիւն, գրկաջափս վարսուն անդր բան զծովսփն մղեալ
ընկեցաւ հասն յապատածս անդ : Յայնժամ ամենեքին առ հա-
սարակ զաղաղակ բարձար . եւ Պօղ այն ինչ ընթանայր ծովա-
մուխ լինել, փութացեալ բռնոն հարի զնմանէ եւ ասեմ . « Զի
գործես, որդեակ, մեռանել կամիցիս : » եւ նա գոչեաց եւ ասե .
« Թող զնամ օգնել նմա, ապա բէ ոչ՝ մեռանիմ : » եւ քանզի
առ անհնարին յուսանատուրեանն ուշագնաց լինէր, զի մի
անձնամտոտն լիցի ի կորուստ՝ Դոմինիկոս եւ ես պնդեցար
ի գօտի նորին չուան երկայնամիգ՝ գորոյ զձայրէն վակժոյժ
լեալ պինդ ունեար : Յայնժամ յառաջ ընթացաւ Պօղ հանդէպ Սեն-
ժերանին՝ եր զի ի լոզ գնալով, եւ եր զի ի խուրս քայլելով :
Դեպ լինէր երբէր երբէր ակն ունել նմա ի նաւ անդր վերտանե-
լոյ . բանզի ծովն յաղամողեալ ծփանս անդ իւրում այնպես
ի ծանծաղ զնաւն բողոյր, զի մարր եր նետի իսկ շուրջ գալ
զնովաւ . այլ անդէն առ ժամայն յետս նահանջեալ մեծաւ մո-
լեզնութեամբ՝ ծածկեր զնաւն լեռնահանգետ կոհակօր, որով եւ
յօղս վերամբառնային առաջը ողնափայտին, եւ զհիրացեալն
Պօղ պուդեալ սաստկութեամբ՝ անդր բան զծովսփն զընկենոյր՝
արիւնարարախ զբռնան գործելով, զբանջան կոշկոճելով, եւ
զանձն ողջոյն շրահեղձիկ գոգցես առնելով : Իբրեւ սակաւիկ
մի ուշաբերէր պատանին, անդրէն յտն կայր, եւ փութով
պնդութեան դիմեր վերստին դեպ ուղիղ ի նաւն՝ գոր տակաւ
փեռեկեր ծովն անհնարին լիկանօր : Յայնժամ եւ նաւատեացն
յուսանատեալ ի փրկութենէ՝ ծովընկեց զանձինս առնէին խուռն
բազմութեամբ վակժոյժ լինելով առ հասարակ գառազատա-
կայացն, գտախտակաց, զնաւուցն վանդակաց, զսեղանոց եւ
զտակառաց :

Յայնմ պահու երեւեցաւ եւ տեսիլ աղիողորմ՝ յաւերժա-
կան մորմորանաց արժանի . օրիորդ մանկանասակ ի պաղ-
պաղունս խելաց Սեն-ժերանի էլեալ, եւ զբազուկս իւր տա-
րածանէր առ այն որ զոգի ի բռին կայեալ զուն գործէր հա-

une demi-encablure du rivage. Ce ne fut qu'un cri de douleur parmi nous. Paul allait s'élancer à la mer, lorsque je le saisis par le bras. « Mon fils, lui dis-je, voulez-vous périr? — Que j'aie à son secours, s'écria-t-il, ou que je meure! » Comme le désespoir lui ôta la raison, Domingue et moi nous lui attachâmes à la ceinture une longue corde dont nous saisimes l'une des extrémités. Paul alors s'avança vers le *Saint-Géran*, tantôt nageant, tantôt marchant sur les récifs. Quelquefois il avait l'espoir de l'aborder; car la mer, dans ses mouvements irréguliers, laissait le vaisseau presque à sec, de manière qu'on en eût pu faire le tour à pied; mais bientôt après, revenant sur ses pas avec une nouvelle furie, elle le couvrait d'énormes vagues d'eaux qui soulevaient tout l'avant de sa carène, et rejetaient bien loin sur le rivage le malheureux Paul, les jambes en sang, la poitrine meurtrie et à demi-noyé. A peine ce jeune homme avait-il repris l'usage de ses sens qu'il se relevait et retournait avec une nouvelle ardeur vers le vaisseau, que la mer cependant entr'ouvrait par d'horribles secousses. Tout l'équipage, désespérant alors de son salut, se précipitait en foule à la mer, sur des vergues, des planches, des cages à poules, des tables et des tonneaux.

On vit alors un objet digne d'une éternelle pitié : une jeune demoiselle parut dans la galerie de la poupe du *Saint-Géran*, tendant les bras vers celui qui faisait tant d'efforts pour la joindre : c'était Virginie. Elle avait reconnu son amant à son in-

սանել ի նա : Եւ նա ինքն էր Վիրգիլնէ : Յանվեներ զնացիցն Պօղայ ծանուցեալ էր նորա գիրելին : Եւ մեր ի տեսիլ նազերոյ օրիորդին մատնելոյ ի բատմնելին այն վիշտս վտանգի՝ աղէխորով աղէկտուր լինեաք : Իսկ ինքն Վիրգիլնէ ազնուական իմն էւ աներկիւղ կերպարանօր նշանացի խօսեր ընդ մեզ ձեռօքն իբրեւ ողջոյն տալով մեզ անդարձ հրածելոտի : Նաւագրն նամօրէն ի ծով բօրավեցին զանճինս, էւ մի ոմն միայն կայր մնայր արձանացեալ ի վերայ նաւուն՝ մերկ ի հանդերձից էւ կարշնել էւ անառապինդ իբրեւ նոր զոմն Հերակղես : Սա մերձ մատուցեալ պատկառանօր առ Վիրգիլնէ, որպէս տեսարն, խոնարներ անկաներ յոտս նորա, էւ ճնարեր էս ի բաց զհանդերձս նորա առնույ. այլ Վիրգիլնէ մերժեաց զնա մեծաւ վսեմութեամբ, էւ զաջս իւր ի բաց դարձոյց ի նմանէ :

Անդէն լուար մեր զի ճիշ բարձեալ տեսողացն գոջէին անդու էւ ասէին. « Փրկե՛ն զդա, փրկե՛ա զդա. մի՛ բողոք զդա : » Եւ անա կոհակ լեռնահանգէտ սոսկավիրիսար վազեալ էմուտ ընդ կըղ զեակն Ամպարի էւ ընդ ծովէզրն, էւ մօնջելով ընթացեալ ի նաւանդր յառաջէր, էւ արջնաբոյր կողիւքն էւ փրկիբաղէզ կատարօր սպառնայր նմա կորուստ անճողոպրելի : Յայն տեսիլ սոսկալի՝ սրացաւ ոստեաւ ի ծով անդր նաւազնն միայնակ. էւ Վիրգիլնէայ տեսեալ ակներէս զանհրածելոտն ման, զմի ձեռն զհանդերձիւքն կալսաւ, էւ զմիւսն զսրտիւն. էւ ի վեր ամբարձեալ զուարբագին զաջկունս իւր՝ հրէշտակ որ բուեցաւ որ ընդ էրկինս բեւապարեալ զնայցէ :

Ո՛վ օր չարադէտ. ասնդ, ամենայն ինչ կորեաւ անդնդատոյց : Քաջ ի բաց անդր քան զցամար տարեալ ընկեցին կոհակր գլոյովս ի հանդիսատեսիցն որ հուպ առ Վիրգիլնէ ձեպէին մերձենալ, որպէս էւ նաւազնն որ ի լող ընթացեալ՝ ապրեցուցանել զնա նկրտեր : Եւ սա ինքն մազապուր զերծեալ ի ստոյգ մահուանէ՝ ծուր եղ յաւագին էւ ասէ. « Ո՛վ Տէր, դո՞ւ զիմ զկեանս փրկեցեր, այլ էս մտադիւր դնէի զսա ի վերայ օրիորդին

trépidité. La vue de cette aimable personne, exposée à un si terrible danger, nous remplit de douleur et de désespoir. Pour Virginie, d'un port noble et assuré, elle nous faisait signe de la main, comme nous faisant un éternel adieu. Tous les matelots s'étaient jetés à la mer. Il n'en restait plus qu'un sur le pont, qui était tout nu et nerveux comme Hercule. Il s'approcha de Virginie avec respect; nous le vîmes se jeter à ses genoux, et s'efforcer même de lui ôter ses habits; mais elle, le repoussant avec dignité, détourna de lui sa vue.

On entendit aussitôt ces cris redoublés des spectateurs : « Sauvez-la, ne la quittez pas ! » Mais dans ce moment une montagne d'eau d'une effroyable grandeur s'engouffra entre l'île d'Ambré et la côte, et s'avança en rugissant vers le vaisseau, qu'elle menaçait de ses flancs noirs et de ses sommets écumants. A cette terrible vue, le matelot s'élança seul à la mer, et Virginie, voyant la mort inévitable, posa une main sur ses habits, l'autre sur son cœur, et, levant en haut des yeux sereins, parut un ange qui prend son vol vers les cieux.

O jour affreux ! hélas ! tout fut englouti : la lame jeta bien avant dans les terres une partie des spectateurs, qu'un mouvement d'humanité avait portés à s'avancer vers Virginie, ainsi que le matelot qui l'avait voulu sauver à la nage. Cet homme, échappé à une mort presque certaine, s'agenouilla sur le sable, en disant : « O mon Dieu ! vous m'avez sauvé la vie ; mais je l'aurais donnée de bon cœur pour cette digne de-

պատուականի որ չկայաւ յանձին մերկանալ իբրեւ զիս : »

Դոմինիկոս եւ ես ի բաց բարշեալ կորզեցար յայեաց անտի զգուստականն Պօղ' կիսանագագ բայացեալ, եւ արիւն գունդագունդ ընդ բերանն եւ ընդ սկանջուն հոսեր : Զնա բաղաբապետն ի խնամս վիրաբուծից արար ապաստան, եւ մեր ի խոյզ եւ ի խնդիր էլար ընդ ծովեզրն տեսանել թէ բերիցէ արկցէ արդէօր ծովն ի դուրս զմարմին Վիրգիւնեայ : այլ զի յեղովարծում պահու, որպէս յամպրոպայոյցսն սովոր է պատանել, հողմոյն բռնութիւն յայլ կողմն շրջեցաւ, ասեար ցմբմեանս անննարին տրտմութեամբ զի եւ ոչ զբաղմանն պարտիս մարբասցուր ուրեմն հատուցանել չարաբաստիկ օրիորդին : Եւ հեռացեալ ի բաց զնացար ի տեղուոյէ անտի յուսանատր : Եւ յայնմ նաաբեկութեան յորում արք բազումք լեալ էին ծովակուր, ամենեցուն միտք ընդ Վիրգիւնեայ կորուստն շուարեին : Եւ ոմանք եւս ի տեսիլ բազմադէտն վախճանի առաքինույ օրիորդին' ընդ վերնախնամ Տեսչութեանն անգամ գոյութիւն գոզցես երկմտեին : քանզի են են արդարեւ ադէտր յաշխարհի այնպէս անագինք եւ յանպարտս կրեայք, զի եւ գառն իմաստնոյ զիտեն սատանեցուցանել զյոյս անվկանդ :

Իսկ զՊօղ որ տակաւ ուշաբերեալ կազդուրեր' տարեալ եւ եղեալ էին ի միում ուրեր ի մերձակալ տանց, մինչէւ մարբասցին յիւրն հատուցանել բնակարան : Եւ ես յետս անդրեն դարձեալ զնացի ընդ Դոմինիկեայ, զի պատրաստ արարից զմայրն Վիրգիւնեայ եւ զբարեկամ նորին ի լսել զգոյժ չարադէտ արկածին : Այն ինչ մխեալ էր մեր ի բերան անդր ծործորոյ Լատանէնեացն զետոյ, ասացին մեզ հնդիկք ոմանք զի նշխարս բազումս զնառուն խորտակելոյ ընկեանոյք ծովն ի ծոց անդր ի հանդիպոյն : Փութացար իջար անդր, եւ յառաջ բան զամենայն ինչ հարաւ յաջս իմ դիակն Վիրգիւնեայ : Եւ կիսով չափ մարմնոյն ընդսաւազեալ կայր ի նոյն դիրս' յորում եւ տեսարն զնա ի պահու անդ սուզանելոյն : Տիպք կերպարանացն ոչ յոյժ

« moiselle qui n'a jamais voulu se déshabiller comme moi. »

Domingue et moi nous retirâmes des flots le malheureux Paul sans connaissance, rendant le sang par la bouche et par les oreilles. Le gouverneur le fit mettre entre les mains des chirurgiens, et nous cherchâmes de notre côté, le long du rivage, si la mer n'apporterait point le corps de Virginie : mais le vent ayant tourné subitement, comme il arrive dans les ouragans, nous eûmes le chagrin de penser que nous ne pourrions pas même rendre à cette fille infortunée les devoirs de la sépulture. Nous nous éloignâmes de ce lieu, accablés de consternation, tous l'esprit frappé d'une seule perte, dans un naufrage où un grand nombre de personnes avaient péri, la plupart doutant, d'après une fin aussi funeste d'une fille si vertueuse, qu'il existât une Providence : car il y a des maux si terribles et si peu mérités, que l'espérance même du sage en est ébranlée.

Cependant on avait mis Paul, qui commençait à reprendre ses sens, dans une maison voisine, jusqu'à ce qu'il fût en état d'être transporté à son habitation. Pour moi, je m'en revins avec Domingue, afin de préparer la mère de Virginie et son amie à ce désastreux événement. Quand nous fûmes à l'entrée du vallon de la rivière des Lataniers, des noirs nous dirent que la mer jetait beaucoup de débris du vaisseau dans la baie vis-à-vis. Nous y descendîmes, et l'un des premiers objets que j'aperçus sur le rivage fut le corps de Virginie. Elle était à moitié couverte de sable, dans l'attitude où nous l'avions vue périr : ses traits n'étaient point sensiblement altérés ; ses yeux étaient fermés, mais la sérénité était encore sur son front ; seu-

խաբարեայք էին : Կափուցեալ էին ականողիբն, այլ զուար-
բութիւն դեռ. Եւս ի ճակատին փողփողեր. միայն մահուանն
լրբագոյն մանուշակք խառն էրէւէին զայտիցն նորա ամօ-
րագեղն վարդիւք :

Մի ի դաստակացն գնանդերձիւքն արկեալ կայր, Եւ միւսն
որ գարտիւն՝ ուժգին մածեալ էր Եւ բրտացեալ : Բագում ճգամբ
բացի զայն նագիւ. Եւ ի բաց հանի զտփիկն զոր ուներ, Եւ սալշու-
քիւն անճնարին կալաւ. զիս յորժամ նկատեալ տեսի զի կենդա-
նագիր Պօղայ էր այն, որում Եւ բան տուեալ էր ջլքանել զայն
էրբէր մինչէ. ցվախճան : Ընդ այն յետին նշանակ հաստատու-
բեան Եւ սիրոյ օրիորդին եղկերոյ լացի դառնապես : Իսկ Դո-
մինիկոս զլանջսն բախեալ ծեծէր, Եւ ցաւագին զոջմամբ ճայնին
զայերս հնչէցուցանէր : Բարձեալ տարաբ զղիակն Վիրգինեալ
ի խրճիթ ուրեմն ձկնորսի, Եւ սպասարեցար զնա ի պահ գզու-
շուրեան կանանց մալապարից, որ Եւ խնամ կալան լուանայ
զնա :

Մինչդէռ. նորա զտխրականն զայն սպաս հարկանէին, մեր
դողդոջ ընրացիւք յուղի անկեալ՝ ի բնակարան անոյր էլար,
Եւ տեսար զի Լարուր տիկին Եւ Մարգարիտ յաղօսս կային՝
ակն ունելով զբուցաց նաւուն : Լարուր տիկին անդէն ընդ տե-
տանէն զիս՝ ճայն բարձեալ ասէ. « Ո՞ւր իցէ դուստրն իմ, նր
սիրելին իմ դատրիկ, նվ որդեակ : » Եւ իբրէս. Ետես զանբար-
բառ. յուրքիւնն իմ Եւ զարտատուս, ոջ Եւս ինչ էրկմտեաց ընդ
արկածսն, Եւ անդէն հեղճամղճուկ լեալ փղնկեր, Եւ ի ցաւս
անճնարինս համակեր. Եւ ոջ այլ ինչ կարացեալ յօղել բար-
բառ՝ հառաջանս Եւ հեկեկանս արձակեր : Իսկ Մարգարիտ
կական բարձեալ զոջեր. « Ո՞ւր իցէ որդեակն իմ, զի է զի ոջ
տեսանեմ զորդեակն իմ. » Եւ անկաւ քալացեալ : Դիմեցար առ
նա. Եւ իբրէս անձին զգաց փոքր մի, հաւատարիմ արարի նմա
զի կենդանի է Պօղ, Եւ զի քաղաքապետն տայ խնամ տանել
նմա :

lement les pâles violettes de la mort se confondaient sur ses joues avec les roses de la pudeur.

Une de ses mains était sur ses habits, et l'autre, qu'elle appuyait sur son cœur, était fortement fermée et roidie. J'en dégageai avec peine une petite boîte ; mais quelle fut ma surprise lorsque je vis que c'était le portrait de Paul, qu'elle lui avait promis de ne jamais abandonner tant qu'elle vivrait ! A cette dernière marque de la constance et de l'amour de cette fille infortunée, je pleurai amèrement. Pour Domingue, il se frappait la poitrine et perçait l'air de ses cris douloureux. Nous portâmes le corps de Virginie dans une cabane de pêcheurs, où nous la donnâmes à garder à de pauvres femmes malabares, qui prirent soin de le laver.

Pendant qu'elles s'occupaient de ce triste office, nous montâmes en tremblant à l'habitation. Nous y trouvâmes madame de La Tour et Marguerite en prières, en attendant des nouvelles du vaisseau. Dès que madame de La Tour m'aperçut, elle s'écria : « Où est ma fille, ma chère fille, mon enfant ? » Ne pouvant douter de son malheur à mon silence et à mes larmes, elle fut saisie tout à coup d'étouffements et d'angoisses douloureuses ; sa voix ne laissait plus entendre que des soupirs et des sanglots. Pour Marguerite, elle s'écria : « Où est mon fils ? » « je ne vois point mon fils ! » et elle s'évanouit. Nous courûmes à elle, et, l'ayant fait revenir, je l'assurai que Paul était vivant, et que le gouverneur en faisait prendre soin.

Եւ այն ինչ նորա միտքն յինքն Էկեալ էին, փութացաւ գսիրուհին իւր յանձանձել, որ ստեպ ստեպ նուաղեալ անկանէր Եւ կայր մնայր անբարբառ :

Զգիշէրն ի բուն ի դժոխըմբէր վիշտս այսպիսիս անցոյց Լաբուր տիկին. Եւ Ես գերկարութիւն երաշխեպիցն նկատեալ խելամուտ լինելի զի չիք Եւ չիք ինչ ցաւ յաշխարհի որ ընդ մայրենայն մորմորանաց գայցէ ի կշիռ : Յորժամ ուշաբէրէր նա, զաչսն ընդ երկինս ձգեալ պշնոյր անքթիքս Եւ կսկծագինս : Սիրուհին իւր Եւ մէք զձեռս նորա ի մերումս կալեալ ճմլեար, խանդակար յորշորջանօք ձայնեար առ նա, այլ ի գաւր ամենէին. քանզի իմանայր իսկ ոչ նա զհաւաստիսն գայնոսիկ նախնայն մերոյ մտերմութեան, Եւ ի նեղձամղձուկ լանջացն ոչ այլ ինչ լինէր լսելի՛ բայց դառնանառաջ հեծութիւնք :

Ի վաղիւ անդր ընդ առաւօտն բարձեալ բերին դեսպակաւ զՊօղ : Ուշաբէրեալ իսկ էր պատանւոյն, այլ բան ինչ յօղէ ոչ գօրէր : Սակայն տեսաւորութիւն նորին ընդ մօրն Եւ ընդ Լաբուր տիկնոջ՝ յորմէ խիբայի Եւ գառաջինն՝ սփոփական Եւս գտաւ նոցա քան զամենայն հոգս խնամոց ինոց. քանզի ձաձանջ իմն մխիթարութեան ծագեաց ի դեմս կերպարանաց մարցն հիբացելոց : Նրկորեան Եւս մատուցեալ նստան նմին առ ընքեր, Եւ գիրկս արկեալ համբուրեցին զնա. Եւ արտասուք նոցին որ մինջէս ցայնժամ առ ցառոցն սաստկութեան արգելեալ իմն էին՝ անդէն աղբերացան : Իսկ Եւ իսկ Եւ գիրսն արտասուսս ի նոցայն խառնեաց Պօղ. Եւ այնպէս սփոփեցաւ բնութիւն յանձինս ջոխառականացն երեցուն. ապա բմբբութիւն յարատեւակ յաջորդեաց դառնակսկիծն մորմորանաց նոցա, Եւ արկ զնորօք նինջ ծանրարբուն՝ որ արդարեւ իսկ մահահանգոյն իմն էր :

Պ. Լա-Պուրտոնէ ազդ ինձ արար ի ծածուկ զի ըստ իւրում հրամանին ի բաղար անդր բերեալ էր դիակն Վիրգիլեայ, Եւ անտի հանդերձեալ Էն տանել յեկեղեցի Կիտրոնեաց : Անպարեալ իջի Ես ի Փոր-Լուի, Եւ տեսի անդէն զբնակիչս համօ-

Elle ne reprit ses sens que pour s'occuper de son amie, qui tombait de temps en temps dans de longs évanouissements.

Madame de La Tour passa toute la nuit dans ces cruelles souffrances ; et, par leurs longues périodes, j'ai jugé qu'aucune douleur n'était égale à la douleur maternelle. Quand elle recouvrait la connaissance, elle tournait des regards fixes et mornes vers le ciel. En vain son amie et moi nous lui pressions les mains dans les nôtres ; en vain nous l'appelions par les noms les plus tendres : elle paraissait insensible à ces témoignages de notre ancienne affection, et il ne sortait de sa poitrine oppressée que de sourds gémissements.

Dès le matin, on apporta Paul couché dans un palanquin. Il avait repris l'usage de ses sens ; mais il ne pouvait proférer une parole. Son entrevue avec sa mère et madame de La Tour, que j'avais d'abord redoutée, produisit un meilleur effet que tous les soins que j'avais pris jusqu'alors. Un rayon de consolation parut sur le visage de ces deux malheureuses mères. Elles se mirent l'une et l'autre auprès de lui, le saisirent dans leurs bras, le baisèrent ; et leurs larmes, qui avaient été suspendues jusqu'alors par l'excès de leur chagrin, commencèrent à couler. Paul y mêla bientôt les siennes. La nature s'étant ainsi soulagée dans ces trois infortunés, un long assoupissement succéda à l'état convulsif de leur douleur, et leur procura un repos léthargique semblable, à la vérité, à celui de la mort.

M. de La Bourdonnais m'envoya avertir secrètement que le corps de Virginie avait été apporté à la ville par son ordre, et que de là on allait le transférer à l'église des Pamplemousses. Je descendis aussitôt au Port-Louis, où je trouvai des habi-

րեն ամենայն բաղից խռոն եկեալս անդր ի յուղարկաւորութիւն, իբրոս այն բէ գցանկալին քան զամենայն ինչ կորուսեալ էր կղզիս այս : Որ ի նաւահանգստի անդ էին նաւք՝ վայրանակ գառագաստակալսն ունէին, և զդրօշսն խոնարհեալս աս ի սուգ, և պահ ընդ պահ հրետարձակ լինէին : Դմբամիգ գորականք յառաջընթաց յուղարկաւորութեանն լինէին՝ վայրանակ զնրացանսն ունելով, բմբուկք նոցին արջնաբոյրն ծածկեալք նուարտանօք՝ դոփխն տխուր ևւեր հանէին . և էր տեսանել վնատութիւն և մորմոք յոյժ ի դէմս անդ արիագունդ մարդկանն, որոց յոյժ անգամ յաջս եղեալ էր զմահ անխռով կերպարանօք ի մարդախոշոշ պատերազմունս : Ուրեակ օրիորդք յազնուատոհմից անտի կղզւոյն սպիտակս զգեցեալ և ոստս արմաւենեաց ի ձեռսն ունելով՝ բարձեալ տանէին զժողկասփիւռն մարմին ասարինոյն իւրեանց հասակակցի : Զնետ նոցա ընթանալք մատաղերամ մանկտոյ դաս՝ երգս առեալ ի բերան . և զկնի նոցա զնային աւագանի կղզւոյն համօրէն և սպայակոյտն ողջոյն, և ապա քաղաքապետն ինքնին, և զնետ նորա ամբոխ բազմութեան ժողովրդեանն :

Զայս ամենայն այս օրինակ կարգեալ և կազմեալ էր առասիկ տեսչութիւն կղզւոյն ի պատիւ ասարինոյն Վիրգինեայ : Բայց իբրեւ ժամանեալ էհաս մարմին նորա յոտս լերինդ ուստի յերեւան գային հիւրքն երանաւետեալք կենդանութեամբն նորա, և յայնժամ անյուսութեամբ լցեալք մահուամբն նորա, բնախակ ամենայն հանդէսն եղերական վեր ի վայր եղեալ վրդովեցաւ . յուեցին երգքն և օրհնութիւնք, և ոչ այլ ինչ լինէր լսելի անդանօր՝ բայց ճայնք հառաջանաց և հեկեկանաց :

Յայնժամ ընթացեալ հասանէին երամք երամք օրիորդաց ի բնակարանաց անտի հպառորաց, և մերձեցուցանէին ի դագաղս Վիրգինեայ վարչամակս, օրհնաբանս և պսակս ժողկահիւսս՝ զբարեխօսութիւն նորին իբրեւ զսրբոյ մաղբէյով անճանց : Մարքն հայցէին ի Տեառնէ՛ հանգոյն Վիրգինեայ պարգեւել իւրեանց

tants de tous les quartiers rassemblés pour assister à ses funérailles, comme si l'île eût perdu en elle ce qu'elle avait de plus cher. Dans le port, les vaisseaux avaient leurs vergues croisées, leurs pavillons en berne et tiraient du canon par de longs intervalles. Des grenadiers ouvraient la marche du convoi : ils portaient leurs fusils baissés. Les tambours, couverts de longs crêpes, ne faisaient entendre que des sons lugubres, et on voyait l'abattement peint dans les traits de ces guerriers, qui avaient tant de fois affronté la mort dans les combats sans changer de visage. Huit jeunes demoiselles, des plus considérables de l'île, vêtues de blanc et tenant des palmes à la main, portaient le corps de leur vertueuse compagne, couvert de fleurs. Un chœur de petits enfants le suivait en chantant des hymnes ; après eux venait tout ce que l'île avait de plus distingué dans ses habitants et dans son état major, à la suite duquel marchait le gouverneur, suivi de la foule du peuple.

Voilà ce que l'administration avait ordonné pour rendre quelques honneurs à la vertu de Virginie. Mais quand son corps fut arrivé au pied de cette montagne, à la vue de ces mêmes cabanes dont elle avait fait si longtemps son bonheur, et que sa mort remplissait maintenant de désespoir, toute la pompe funèbre fut dérangée : les hymnes et les chants cessèrent ; on n'entendit plus dans la plaine que des soupirs et des sanglots.

On vit accourir alors des troupes de jeunes filles des habitations voisines pour faire toucher au cercueil de Virginie des mouchoirs, des chapelets et des couronnes de fleurs, en l'invoquant comme une sainte. Les mères demandaient à Dieu une fille comme elle ; les garçons, des amantes aussi constantes ; les pauvres, une

դատրիկ, և պատանիք մտերիմս հանգոյն նմին անյեղլիս . աղքատք բարեկամս գորովագութս իբրև զնա, և ստրուկք՝ տիրուհիս քաղցրաբարոյս որպէս էր նա :

Իբրև էկն էնաս մարմին Վիրգինեայ ի դիրս հանգստեան ի բաղմանն տեղի, խափշիկ կանանին Մատակասարայ և Քափրաց Մոզամպիք աշխարհին եղին զնովա տառադանս տառադանս պատարունս պտղովք, և զմերձակայ ծառոցն պատառոս կախեցին ըստ սովորութեան Երկրին : Հնդիկք Պենկայայ և ծովեզերացն Մայապարայ վանդակս բերին լցեայս բռնովք, զորս և յագատութիւն արձակեցին առ դիակամբն նորա : Այսպէս անա սիրեցելոյ անձին կորուստ ի գորով խանդադատե զազինս ամենայն, և այսքան է զօրութիւն ջարաբաստիկն առարհնութեան, զի շուրջ զշիրմա իւրով ի մի վայր ածեայ բոլորե զկրօնս համօրեն :

Հարկ եղև պահ զօրշուքեան կարգել զգերեզմանան, և ի բաց առնել անտի զմանս ի դատերաց աղքատաց տեղոյս՝ որք բուն զօրութեամբ գուն գործէին զանձինս ի ներքս հոսել, և ասէին . « Չիք մեզ այսուհետև մխիբարութեան ինչ ի կենցաղունս ակն ունել, և յաւ է մեզ մեռանել ընդ միայնումն մերոյ բարեբարի : »

Եւ քաղեցին զՎիրգինե առ Եկեղեցեան Կիտրոնեաց յաբեւմտից կուսե , առ ոստ շամբից հնդիկ եղեզանց, ուր և սովորն էր ի զնայ իւրում յունկնդրութիւն սրբոյ պատարագի ընդ մօրն և Մարգարտի՝ առնուլ հանգիստ, առ ընթեր նստելով Պօղայ՝ զոր եղբայր իւր յայնժամ առձայնէր :

Դարձ արարեայ ի տխրագգեաց հանդիսե անտի, Եկն Էմուտ այսր Պ. Լա-Պուրտոնէ՝ ընդ իւր ունելով զբազմութիւն իւրոցն պաշտօնեից . զամենայն ջան ի գործ Էարկ օգնական լինել Լաբութի տիկնոջ և բարեկամի նորա : Հակիրճ՝ այլ զայրագին բանիւք խօսեցաւ զպատում մօրաբեռէն . և առ Պօղ մատուցեայ բանս մխիբարութեան բազումս խօսեցաւ, որովք համարէր

amic aussi tendre ; les esclaves, une maitresse aussi bonne.

Lorsqu'elle fut arrivée au lieu de la sépulture, des négresses de Madagascar et des Cafres de Mozambique déposèrent autour d'elle des paniers de fruits, et suspendirent des pièces d'étoffes aux arbres voisins, suivant l'usage de leur pays ; des Indiennes du Bengale et de la côte Malabare apportèrent des cages pleines d'oiseaux, auxquels elles donnèrent la liberté sur son corps : tant la perte d'un objet aimable intéresse toutes les nations ! et tant est grand le pouvoir de la vertu malheureuse, puisqu'elle réunit toutes les religions autour de son tombeau !

Il fallut mettre des gardes auprès de sa fosse et en écarter quelques filles de pauvres habitants, qui voulaient s'y jeter à toute force, disant qu'elles n'avaient plus de consolation à espérer dans ce monde, et qu'il ne leur restait plus qu'à mourir avec celle qui était leur unique bienfaitrice.

On l'enterra près de l'église des Pamplemousses, sur son côté occidental, au pied d'une touffe de bambous, où, en allant à la messe avec sa mère et Marguerite, elle aimait à se reposer assise à côté de celui qu'elle appelait alors son frère.

Au retour de cette pompe funèbre, M. de La Bourdonnais monta ici, suivi d'une partie de son nombreux cortège. Il offrit à madame de La Tour et à Marguerite tous les secours qui dépendaient de lui. Il s'exprima en peu de mots, mais avec indignation, contre sa tante dénaturée, et, s'approchant de Paul, il lui dit tout ce qu'il crut propre à le consoler. * Je désirais, lui

սփոփել զնա . առե . « Վկայե ինձ Աստուած զի ցանկալի եր ինձ
զրո եւ զրոյոյ ազգատոհմիդ տեսանել զբարեբաստութիւն :
Ո՛ր բարեկամ , հարկ է քեզ ի Գաղղիա զնալ . եւ ես հոգ յանձին
զարայց ի պաշտօն ինչ պետութեան մուծանել զքեզ : Ի մեկնելն
քո աստի՛ յիմ վերայ եղիցին խնամք յանձանձանաց մօր քո , զոր
իբրեւ զիմ մայր այնպէս հոգացայց : » Եւ զոյգ ընդ բանիցն
աջ կարկառեաց առ նա . բայց Պօղ ի բաց զիւրն ամփոփեաց ,
եւ յետս զգրուխն դարձոյց ջտեսանել զնա :

Իսկ ես ի բնակարանի անդ ջարաբաստիկ սիրունեացն ցան-
կորդէի սատարել նոցա եւ Պօղայ յոր ինչ ձեռնհասն էի : Իբրեւ
եօրնեակք երէք անցին ի վերայ , կազդուրեցաւ Պօղ ի շրջել .
այլ եւ ըստ կազդուրել մարմնոյն բախիծքն իւր անեալ յաւելու-
ին : Անկարեկիր եր ամենայնի . աջք իւր կկոցեայք , եւ առ
ամենայն հարցմունս որ առ նա լինէին՝ անխօս կայր եւ ան-
բարբառ : Տիկինն Լարուր որ ի դրունս մանու դեգերեր՝ ասեր
ցնա բազում անգամ . « Որդեակ իմ , բանիցս անգամ եւ տեսից
զքեզ՝ զՎիրգիներայն իմ բուեցայց տեսանել : » Ի յուր անուանն
Վիրգինեայ գողոսնի հարեալ ի բաց խուսեր ի նմանե , ոչ ինչ
միտ դնելով աղերսանաց մօրն զի առ սիրունիս իւր գնայցե :
Ի պարտեզ անդր երբայր նստեր մենացեալ առ բնով բորենոյն
Վիրգինեայ՝ յաղբերակն նորին զաջս իւր յառեալ անբարբափ :
Վիրաբոյժ քաղաքապետին որ դարմանեալ եր խնամով մեծաւ
զնա եւ գտիկնայսն գերկոսին , ասաց մեզ էրէ առ ի փարատելոյ
ի նմանե զսեանն զայն բախիծ տրտմութեան՝ պարտ է բոյլ
տալ նմին գործել որ ինչ հաճոյ իցէ նմա , եւ այսու եւեր մար-
բասջիք գանբարբառ յուրքիւն նորին յուծանել :

Եղի ես ի մտի առնել ըստ բանից նորա : Իբրեւ այն ինչ
փոքր մի ոգի առեալ կազդուրեցաւ Պօղ , անդէն նեռացեալ
մեկնեցաւ ի բնակարանէն : Եւ քանզի ես ոչ զատչէի բնաւ
ի հետոց նորա , պատուիրեցի եւ Դոմինիկեայ նետեալ մեզ հան-
դերձ պաշարով պարենից : Իջանելով իջաներ պատանին ընդ

« dit-il, votre bonheur et celui de votre famille : Dieu m'en est
« témoin. Mon ami, il faut aller en France ; je vous y ferai avoir
« du service. Dans votre absence, j'aurai soin de votre mère
« comme de la mienne ; » et en même temps il lui présenta la
main : mais Paul retira la sienne, et détourna la tête pour ne
pas le voir.

Pour moi, je restai dans l'habitation de mes amies infortunées
pour leur donner, ainsi qu'à Paul, tous les secours dont j'étais
capable. Au bout de trois semaines, Paul fut en état de mar-
cher ; mais son chagrin paraissait augmenter à mesure que son
corps reprenait des forces. Il était insensible à tout, ses regards
étaient éteints, et il ne répondait rien à toutes les questions
qu'on pouvait lui faire. Madame de La Tour, qui était mourante,
lui disait souvent : « Mon fils, tant que je vous verrai, je croi-
« rai voir ma chère Virginie ! » A ce nom de Virginie, il tres-
saillait et s'éloignait d'elle, malgré les invitations de sa mère,
qui le rappelait auprès de son amie. Il allait seul se retirer dans
le jardin, et s'asseyait au pied du cocotier de Virginie, les yeux
fixés sur sa fontaine. Le chirurgien du gouverneur, qui avait
pris le plus grand soin de lui et de ces dames, nous dit que,
pour le tirer de sa noire mélancolie, il fallait lui laisser faire
tout ce qu'il lui plairait sans le contrarier en rien ; qu'il n'y avait
que ce seul moyen de vaincre le silence auquel il s'obstinait.

Je résolus de suivre son conseil. Dès que Paul sentit ses for-
ces un peu rétablies, le premier usage qu'il en fit fut de s'é-
loigner de l'habitation. Comme je ne le perdais pas de vue, je
me mis en marche après lui, et je dis à Domingue de prendre
des vivres et de nous accompagner. A mesure que ce jeune

լեռան ընդ այս, և բերկրութիւն և կորով վերածնանէ ի նմա
բուէին : Կայա զառաջինն զճանապարհն Կիտրոնեաց. և
իբրեւ մօտ եղև յեկեղեցի անդր ի ծառագարդն ճեմելիս հնդիկ
եղեգանց, դեմ եղ ի վայրն որ այն ինչ երեսեր բրբրեայ. անդ
ծուր եղեալ և զաջսն ընդ երկինս ամբարձեալ՝ ժամս ձիգս
էկաց յաղօքս : Այս գործ նորա զգաստանայոյ ուշոյ մտացն
ինն բուեցաւ յաւտաւոր. բանզի և նշանակն այն բաջայոյս
վատահութեան յէական գերաբուն յայտ առնէր զի տակաւ անձին
զգաստ լինէր պատանեակն : Գոմինիկոս և ևս հանգոյն նմին
ի գունս էկեալ աղօթակից եղար նմա . մինչեւ ապա ոչ ինչ
գոգցես ուշ արարեալ մեզ, յարեաւ յաղօթիցն, և էկեալ զնաց
ընդ հիւսիսակողմն կղզոյս : և բանզի զիտակ իսկ էի զի ոչ
միայն անգիտանայր նա զվայր բաղմանն Վիրգիլեայ, այլ և
քե բնաւ հանեալ իսկ իցէ մարմին նորին ի ծովէ ճեր հմուտ,
հարցի ցնա եք զի է զի առ ոստ հնդիկ եղեգանցն աղօթեցէր առ
Աստուած. և ասէ ցիս. « Քանիցս անգամ անդր ի միասին
զնայար : »

Յառաջ զընթացսն վարեալ՝ ժամանեաց ի մուտս անտառին,
և եհնա ի վերայ մեր գիշեր : Անդ յորդորեցի զնա առնուլ ինչ
կերակուր որպէս և ևս առնուի. և ապա ննջեցար ի դայարուջն
ընդ միով ուրէր ի ծառոց անտի : Ի վաղիս անդր ինն այնպէս
բուէր երէ յեսս ընդ կրունկն ակործեսցէ դարձ առնել. և նկա-
տեալ հաղեցաւ իսկ զամ մի ընդ երեսս դաշտին յեկեղեցի
Կիտրոնեաց և յերկայնամիգ ճեմելիս հնդիկ շամբիցն, և
խլրաւք իմն անդր երբայոյ աղագաւ. սակայն անդէն յանկար-
ծակի յանտառն լեալ միջամուխս դիմեաց դարձեալ ընդ հիւ-
սիսի : Խելամուտ եղէ ևս խորհրդոց կամաց նորա, և ջա-
նահնար լինէի շրջել զնա ի մտացն, այլ ընդ վայր : Հասեալ
ժամանեցար զմիջառութք յնակեփոշին բաղ : Անդուտ շտապ
տագնապաւ եջ առ ափն ծովուն հանդեպ տեղւոյն յորում խոր-
տակեալ սուգաւն Սեն-ժերան :

homme descendait cette montagne, sa joie et ses forces semblaient renaître. Il prit d'abord le chemin des Pamplemousses ; et, quand il fut auprès de l'église, dans l'allée des bambous, il s'en fut droit au lieu où il vit de la terre fraîchement remuée ; là il s'agenouilla, et, levant les yeux au ciel, il fit une longue prière. Sa démarche me parut d'un bon augure pour le retour de sa raison, puisque cette marque de confiance envers l'Être suprême faisait voir que son âme commençait à reprendre ses fonctions naturelles. Domingue et moi nous nous mimas à genoux à son exemple, et nous priâmes avec lui. Ensuite il se leva et prit sa route vers le nord de l'île sans faire beaucoup d'attention à nous. Comme je savais qu'il ignorait, non-seulement où on avait déposé le corps de Virginie, mais même s'il avait été retiré de la mer, je lui demandai pourquoi il avait été prier Dieu au pied de ces bambous. Il me répondit : « Nous y avons été si souvent ! »

Il continua sa route jusqu'à l'entrée de la forêt, où la nuit nous surprit. Là je l'engageai, par mon exemple, à prendre quelque nourriture : ensuite nous dormîmes sur l'herbe au pied d'un arbre. Le lendemain, je crus qu'il se déterminerait à revenir sur ses pas. En effet, il regarda quelque temps dans la plaine l'église des Pamplemousses avec ses longues avenues de bambous, et il fit quelques mouvements comme pour y retourner ; mais il s'enfonça brusquement dans la forêt, en dirigeant toujours sa route vers le nord. Je pénétrai son intention, et je m'efforçai en vain de l'en distraire : nous arrivâmes sur le milieu du jour au quartier de la Poudre-d'Or. Il descendit précipitamment au bord de la mer, vis-à-vis du lieu où avait péri le *Saint-Géran*.

Եւ իբրեւ Ետես զԱմապարի կղզին Եւ զանցս նորա որ զօրեն հայերոյ միապաղաղ կայր, գոջեաց Եւ ասէ. « Վիրգինէ, ճմ սիրեցեալդ իմ Վիրգինէ. » Եւ անդէն անկաւ քալացեալ :

Դոմինիկոս Եւ Ես բարձեալ տարաք զնա ի ներքս յանտառն, Եւ հագիւ մարբացաք անձին զգաստ զնա ստռել : Եւ իբրեւ ուշաբերեաց՝ կամեր անդրեն ի ծովափն կոյս դառնալ. բայց մեր աղերս արկար առ նա մի Եւս նորոգել զխր Եւ զմեր ցաւս անագորոյն յիշատակօք, Եւ ընդ այլ կողմն գերեսս հաստատեաց երբայ : Եւ զի յերկարեմ. այսպէս անա զառուրս ուր քափ առեալ շրջեցաւ. ընդ ամենայն վայրս յորս դեգերեալ էր ընդ խրում աննղակցին : Անց զնաց ընդ ուղին ընդ որ երբեալ էր Վիրգինէ հայցել ներումն աղախնոյն Սեաւ-Գետոյ. Ետես Եւ զեգերս գետակին Յռաստեանց ուր զկայ առեալ էր Վիրգինէ՝ ոչ Եւս զօրելով ընթանալ, որպէս Եւ զվայր անտառին յորում աղամողեալն էր նորա : Համօրեն ամենայն տեղիք որ յուշ ամէին նմա զանձկութիւնս, զխաղս, զճաշիկսն, զբարեգործութիւնս երիցս սիրելոյն խրոյ, առուակն երկայնանիսս Լերին, տնակն իմ, քարավազն մօտակաց, սեխարմաւենին տնկեալ ի նմանէ, մարմանդն յորում սիրեր նա վազվազել, կիցք անտառին յորս ախորժեր էրգս զեղգեղել, առ հասարակ զգերարտօսքն յաջաց նորին կարեցուցանեին. Եւ զանգիւնք վայրացն որ յայնչափ նուագս զհրճուողական ձայնս ցնծութեան երկոցունցն միանգամայն հնչեցուցեալ էին, ոչ Եւս այլ ինչ կրկնէին անդրեն բարբառ, բայց զայս միայն. « Վիրգինէ, ճմ սիրեցեալդ իմ Վիրգինէ : »

Այնու վայրագաստուն Եւ քափառական կենօրն սորեցին աջք նորա, գոյն երեսացն հատաւ, Եւ մարմին նորա ծխրեալ ծնգեցաւ : Զգածումն մերոցս աղետից սովոր է կրկնապատիկ առաւելոյ բերկրականացն մերոց կրից յիշատակօք, Եւ անեալ բազմանան ցաւք յանմարդի ամայութեան. զայս զիտելով իմ՝ խորհուրդ յանձին կալայ իբաց հեռացուցանել զնեզն իմ բա-

A la vue de l'île d'Ambre et de son canal alors uni comme un miroir, il s'écria : « Virginie, ô ma chère Virginie ! » et aussitôt il tomba en défaillance.

Domingue et moi nous le portâmes dans l'intérieur de la forêt, où nous le fîmes revenir avec bien de la peine. Dès qu'il eut repris ses sens, il voulut retourner sur les bords de la mer ; mais l'ayant supplié de ne pas renouveler sa douleur et la nôtre par de si cruels souvenirs, il prit une autre direction. Enfin, pendant huit jours, il se rendit dans tous les lieux où il s'était trouvé avec la compagne de son enfance. Il parcourut le sentier par où elle avait été demander la grâce de l'esclave de la Rivière-Noire ; il revit ensuite les bords de la rivière des Trois-Mamelles, où elle s'assit ne pouvant plus marcher, et la partie du bois où elle s'était égarée. Tous les lieux qui lui rappelaient les inquiétudes, les jeux, les repas, la bienfaisance de sa bien-aimée ; la rivière de la Montagne-Longue, ma petite maison, la cascade voisine, le papayer qu'elle avait planté, les pelouses où elle aimait à courir, les carrefours où elle se plaisait à chanter, firent tour à tour couler ses larmes ; et les mêmes échos qui avaient retenti tant de fois de leurs cris de joie communs ne répétaient plus maintenant que ces mots douloureux : « Virginie ! ô ma chère Virginie ! »

Dans cette vie sauvage et vagabonde, ses yeux se cavèrent, son teint jaunit et sa santé s'altéra de plus en plus. Persuadé que le sentiment de nos maux redouble par le souvenir de nos plaisirs, et que les passions s'accroissent dans la solitude, je résolus d'éloigner mon infortuné ami des lieux qui lui rappelaient le souvenir de sa perte, et de le transférer dans quel-

րեկամիկ ի վայրաց անտի որ յուշ առնեին նմա գկորուստն զոր արար, և անէլ տանէլ զնա ի տեղի ուրէր կղզւոյն յորում միտր նորա ի բագում ինչ իրս զբաղնուցուն : Սմին իրի առեայ տարայ զնա ի բնակաշէն բարձունս Ռիլիէմս բաղին ուր ոչ էր նորա էրբէր զնացեայ : Յայնմ վայրի շարժմունք մեծամեծք և բագմագանք յոյժ լինեին ի պատճառս մշակութեան և տուրեւտիկ փոփոխմանց : Անդ ատաղձագործաց բագմութիւնք գերանս հարբէին ի փայտից , և այլք սղոցեայ տախտակս յօրինեին . կառք ոչ սակաւք էրբէւէկս զճանապարհաւն առնեին , եզինք և ճիւսն յընդարձակածաւայ արօտսն պառակ պառակ արածեին , և արտորայն ողջոյն զարդարեայ էր բնակութեամբ : Առ գետնոյն բարձրութեան մարբէր մշակել ի տեղւոջ անդ զբագմաղիմի ազգս բուսոցն ներուպայ :

Աստ և անդ տեսանէլ էր ի դաշտին հունձս ցորենոյ , մարմանդս էլակի ի ծառամէջս մայրեացն , և ցանկս վարդենեաց էրկուստէր ճանապարհին : Օղոցն զովութիւն ձգտումն ջղաց տալով՝ սպիտակացն կենդանութեան մեծապէս ձեռնտու լինէր : Եւ ի բարձանց անտի որ ի միջակի կղզւոյն ամբառնային՝ ի մեծամեծաց շուրջ բոյրեայ պուրակաց , ոչ էր գականէլ զծովն , և ոչ զՓոր-Լուի , և ոչ գեկեղեցին Կիարոնեաց , և ոչ մի ինչ որ յուշ Պօղայ ամիցե գվիրգինէ : Այլ և լերինքն իսկ որ ընդ Փոր-Լուի կոյս էրկայնեայ տարածանէն բագուկս յոգնաղիմիս , ի կուսե դաշտացն Ռիլիէմսի հրուանդան և էր էրկայնատարած ուղղագլիժ և ուղղածիգ առնեն առաջի , յորմ սարացեայ ի վեր ամբառնան բրգունք բագումք պարեխաց յամպս ծրարեայր :

Եւ անա ի դաշտավայրսն յայնոսիկ առեայ ամի ևս զՊօղ : Յար ի շարժման ունէի ևս զնա . զցայց և զցերեկ յարեւու և յանձրեւի , կամաւորապէս խորհրդով մոյրեցուցեայ զնա ի մայրիս և յանդս և ի ծմակս , որպէս զի հնարեցայց զմիտսն զբօսեցուցանէլ մարմնոյն խոնջութեամբ , և յայլ ինչ յեղաշրջել զխորհուրդս մտացն վայրացն անգիտութեամբ յորս բափ առեայ

que endroit de l'île où il eût beaucoup de dissipation. Pour cet effet, je le conduisis sur les hauteurs habitées du quartier de Williams, où il n'avait jamais été. L'agriculture et le commerce répandaient dans cette partie de l'île beaucoup de mouvement et de variété. Il y avait des troupes de charpentiers qui équarri-ssaient des bois, et d'autres qui les sciaient en planches; des voitures allaient et venaient le long de ces chemins; de grands troupeaux de bœufs et de chevaux paissaient dans de vastes pâturages, et la campagne y était parsemée d'habitations. L'élévation du sol y permettait en plusieurs lieux la culture de diverses espèces de végétaux d'Europe.

On y voyait çà et là des moissons de blé dans la plaine, des tapis de fraisiers dans les éclaircies des bois, et des haies de rosiers le long des routes. La fraîcheur de l'air, en donnant de la tension aux nerfs, y était même favorable à la santé des blancs. De ces hauteurs, situées vers le milieu de l'île et entourées de grands bois, on n'apercevait ni la mer, ni le Port-Louis, ni l'église des Pamplemousses, ni rien qui pût rappeler à Paul le souvenir de Virginie. Les montagnes mêmes, qui présentent différentes branches du côté du Port-Louis, n'offrent plus, du côté des plaines de Williams, qu'un long promontoire en ligne droite et perpendiculaire, d'où s'élèvent plusieurs longues pyramides de rochers où se rassemblent les nuages.

Ce fut donc dans ces plaines où je conduisis Paul. Je le tenais sans cesse en action, marchant avec lui au soleil, à la pluie, de jour et de nuit, l'égarant exprès dans les bois, les défrichés, les champs, afin de distraire son esprit par la fatigue de son corps, et de donner le change à ses réflexions par l'ignorance du lieu où nous étions et du chemin que nous avions perdu.

չրջեաք : Սակայն գիտե սիրելոյն ոգի՝ ամենայն ուրեք զտանել զնետս իւրոյ սիրեցելոյն : Ոչ տիւ եւ ոչ գիշեր, ոչ վայրք անմարդանայնք, եւ ոչ շոփնդն շինից եւ բնակութեանց, նա եւ ոչ ինքն ժամանակն որ այնչափ յիշատակս յափշտակեալ տանի ի կորուստ, ոչ զօրեն ի բաց պարուրել զնա անտի : Այսպէս եւ ասեղն հպեալ ի խանդումանդ՝ որչափ եւ վրդովեալ տատանիցի, սակայն իսկ եւ իսկ ընդ հանդարտելն՝ ի բէւեռն կոյս յորմէ ճգեալն է՝ առնե զդարձ : Իբրեւ հարցանեի ցՊօղ յաղամող զնացս մեր ի դաշտս Ռիլիեմսի, « Յն զնայցեմք մեր այժմիկ, » զերեսն ընդ ճիւսիսի դարձուցեալ ասեր. « Ահաւանիկ են լերինք մեր. անդր արասցուք դարձ : »

Յայնժամ ի միտ առի զի զուր եւ ընդունայն էին ամենայն հնարք իմ ի սփռփել զնա, եւ քե ընդ կիրս ցաւոցն իսկ մնայր ինձ մարտուել՝ բովանդակ զկորով մտացս եւ բանից ի գործ արկանելով : Նտու նմին պատասխանի եւ ասեմ. « Ն. կարի իսկ քաջ. առանիկ լերինքն յորս քոյդ բնակեր սիրուն Վիրգիլնէ. ահաւաղիկ է եւ դիմացդ կենդանագիր զոր նմայն տուեալ էիր, եւ զոր յագոցն պարզել ի սրտին վերայ ուներ, այնր սրտի որոյ եւ յետին բաբախմունք վասն բո եղեն : » Ն. հանեալ ցուցի նմա զկենդանագիրն փոքրիկ զոր նա ինքն տուեալ էր Վիրգիլնեայ առ աղբերան քոքենեաց : Ի տեսիլ նորին՝ խնդութիւն մահագեկոյց փայլատակեաց յաջս նորա : Կրուցեալ ձեռօքն բուռն էհար՝ զայնմանե կարոզին, եւ ի շրթունսն տարաւ : Յայնժամ զելաւ սիրտ նորա, եւ յարխնուշտ ականողիսն ոտնակառուեալ կացին արտասուք եւ ոչ զօրէին հոսել :

Ասեմ ցնա. « Լուր ինձ, որդեակ, յուր ինձ որ բարեկամս եմ բո, եւ Վիրգիլնեայ էս էի բարեկամ, եւ յակնկալիս անդ յուսիցն ձերոց բազում անգամ փոյր յանձին կալայ սրտապնդել զձեզ ընդդէմ անակնկալ արկածից կենցաղոյս : Զի՛ այսպէս դառնահատազ աշխարես. միքե զքոյլին աղետս, կամ քե զՎիրգիլնեայ արդեօք :

Mais l'âme d'un amant retrouve partout les traces de l'objet aimé. La nuit et le jour, le calme des solitudes et le bruit des habitations, le temps même qui emporte tant de souvenirs, rien ne peut l'en écarter. Comme l'aiguille touchée de l'aimant, elle a beau être agitée: dès qu'elle rentre dans son repos, elle se tourne vers le pôle qui l'attire. Quand je demandais à Paul, égaré au milieu des plaines de Williams : « Où irons-nous maintenant ? » il se tournait vers le nord, et me disait : « Voilà nos montagnes : retournons-y. »

Je vis bien que tous les moyens que je tentais pour le distraire étaient inutiles, et qu'il ne me restait d'autre ressource que d'attaquer sa passion en elle-même, en y employant toutes les forces de ma faible raison. Je lui répondis donc : « Oui, voilà les montagnes où demeurerait votre chère Virginie, et voilà le portrait que vous lui aviez donné; et qu'en mourant elle portait sur son cœur, dont les derniers mouvements ont encore été pour vous. » Je présentai alors à Paul le petit portrait qu'il avait donné à Virginie au bord de la fontaine des Cocotiers. A cette vue, une joie funeste parut dans ses regards. Il saisit avidement ce portrait de ses faibles mains et le porta sur sa bouche. Alors sa poitrine s'oppressa, et, dans ses yeux à demi sanglants, des larmes s'arrêtèrent sans pouvoir couler.

Je lui dis : « Mon fils, écoutez-moi, moi qui suis votre ami, qui ai été celui de Virginie, et qui, au milieu de vos espérances, ai souvent tâché de fortifier votre raison contre les accidents imprévus de la vie. Que déplorez-vous avec tant d'amertume? est-ce votre malheur? est-ce celui de Virginie ? »

« Զրոյին աղետս : Այո, արդարեւ, մեծամեծք էն : Կորուսեր
դու գտնելիյն յօրհորդս, որ կարողն էր գերապանծ լինել ամուսին :
Նա զանճին իւրոյ զշահս օգտի հանեալ էր քեզ ի նուեր, եւ
մեծափարքամ նոխուրեան գրեզ արարեալ նախամեծար, գրեզ
միայն իւրումն առաքինութեան համարելով տրիտուր : Բայց
զի գիտիցես էրէ յորմէ ունեիր դու ակն անխառն բարեբա-
տութեան, նոյն ըղառնայր յոյովագունից լինել քեզ աղետից
աղբիւր : Անինչ էր նա էւ անժառանգ. եւ յայսմ հետէ մեռացդ
վաստակօր հասաներ քեզ զկեանս մեր պահարել : Գառնայր
զայր նա փափկասուն հրահանգօրն զրգեալ [էւ զգուեալ, եւ
իւրովքն աղետիւր էւս քան զէս արիացեալ. առաջի կայր քեզ
զհաշէլ մաշէլ նորա տեսանել հանապազ, փոխանակ զի զոգի
ի բռին կալեալ ճգնելոց էր լինել քեզ վաստակակից : Ի ծնանել
նորա քեզ որդիս՝ յաւելեալ բազմանային վիշտք մեր երկոցունդ,
զի դժուարին լինէր ձերատածել զծնողս մեր էւ միանգամայն
զազգատոհմդ նորածին :

« Ասիցես արդեօք ցիս. « Քաղաքապետն մեռնկալու լինէր
մեզ : Եւ զի գիտիցես էրէ ի գաղթականի յորում յար ի փոփոխ-
ման կան տեսուչք՝ ցանգ Լա-Պուրտոնէր մեզ պատահեսցեն :
Եւ քէ ըզայցեն այսր իշխանք վատչուէրք էւ վատախորհուրդք,
էւ քէ առ ի դոյզն ինչ օճան նպաստից ի նոցանէ շորբելոյ ջհար-
կէր ամուսին քո բժնել զնորօք : Ապարեն էրէ յանկարծ տկա-
րացեալ գրէր նա, դու եղկելի լինէիր. եւ էրէ անյրդուելի կայր
մնայր ի զգաստութեանն, դու էւս ի կարօտութեան մնայիր : Եւ
էրանի էր քեզ էրէ ի պատճառս զեղոյ նորին էւ առաքինու-
րեան ոչ էւ նորին իսկ հալածէին գրեզ յորոց ակն ունեիր օգնա-
կանութեան :

« Ասիցես դարձեալ. սակայն էւ յանընչութեան անդ անկապ-
տելի մնայր լինեն բարեբաստութիւնն որով պաշտօնան կայի
հատորոյ սրտիս, որ սովորն է էւ ըստ ջափու մեծութեան տկա-
րութեանն պնդագոյնս յարել ի մեզ. մխիթարելի զնա իմովս

« Votre malheur? Oui, sans doute il est grand. Vous avez
« perdu la plus aimable des filles, qui aurait été la plus di-
« gne des femmes. Elle avait sacrifié ses intérêts aux vôtres,
« et vous avait préféré à la fortune, comme la seule récom-
« pense digne de sa vertu. Mais que savez-vous si l'objet de
« qui vous attendiez un bonheur si pur n'eût pas été pour vous
« la source d'une infinité de peines? Elle était sans biens et
« déshéritée, et vous n'aviez désormais à partager avec elle que
« votre seul travail. Revenue plus délicate par son éducation, et
« plus courageuse par son malheur même, vous l'auriez vue
« chaque jour succomber, en s'efforçant de partager vos fati-
« gues. Quand elle vous aurait donné des enfants, ses peines
« et les vôtres auraient augmenté par la difficulté de soutenir
« seule avec vous de vieux parents et une famille naissante.

« Vous me direz : Le gouverneur nous aurait aidés. Que sa-
« vez-vous si, dans une colonie qui change si souvent d'ad-
« ministrateurs, vous aurez souvent des La Bourdonnais! s'il
« ne viendra pas ici des chefs sans mœurs et sans morale?
« si pour obtenir quelque misérable secours, votre épouse n'eût
« pas été obligée de leur faire sa cour? Ou elle eût été fai-
« ble, et vous eussiez été à plaindre; ou elle eût été sage, et
« vous fussiez restés pauvres : heureux si, à cause de sa beauté
« et de sa vertu, vous n'eussiez pas été persécuté par ceux-
« mêmes de qui vous espériez de la protection!

« Il me fût resté, me direz-vous, le bonheur, indépendant
« de la fortune, de protéger l'objet aimé qui s'attache à nous
« à proportion de sa faiblesse même; de le consoler par mes
« propres inquiétudes; de le réjouir de ma tristesse, et d'ac-

անճկութեամբ, խրախ առնելի զնա իմովս տրտմութեամբ, և փշոք իրերաց յաւելոյր ի մեզ փոխադարձն սեր առ միմեանս : Արդարեւ իսկ առաքինութեան և սիրոյ բաժինք են վայելքդ այդոքիկ դառն բերկրանաց : Բայց նա ոչ ևս է. և մնան քեզ որ յետ քո սիրելիք էին նմա քան զամենայն՝ նորա մայրն և քոյդ, զորս ցարք քո անմխիբարք իջուսցեն ի գերեզման : Բարեբաստութիւն քեզ գրեա զօրավիզն նոցա լինել. զսոյն և Վիրգիլնէայ եղեալ էր ի մտի :

« Որդեակիւմ, բարեբաստութիւն առաքինութեան բարերարութիւնն է. և ջիբ այլ յերկրի բարեբաստութիւն ստոյգ և մեծագոյն քան զնա : Խորհուրդք և ակնկալութիւնք բերկրանաց, հանգստեան, լիութեան, փափկութեան և փառաց ոչ են տըւեալ մարդոյ տկարի, պանդխտի և անցաւորի : Տես, նրպէս ոտնփոխ մի եւեր ի մեծութիւն անդր յանդնդոց յանդունդս խարդաւանեաց զմեզ : Գո. հակառակեցար այնմ, քաջ է. այլ ո՞վ որ ոչ կարծեր զի Վիրգիլնէայ ուղեւորութեանն էր յերջանկութիւն էին քեզ և նմա : Հրաւերք բազմագանճ և հինաւորց ազգակցի, խորհուրդք քաղաքապետի իմաստնոյ, խնդամտութիւնք գաղքականաց համօրէն, յորդորք և պատուեր առն քահանայի պատճառք եղեն աղետիցն Վիրգիլնէայ : Այսպէս անա ի կորուստ անձանց աճապարեմք մեր՝ պատրեայր ի խոհականութենէ անգամ մերոցն վարջաց : Լա. էր ապարեն ոչ ինչ ընծայել նոցին հաւատս, և ոչ բնաւ ունկն մատուցանել ճայնի և յուսից խաբուսիկ աշխարհիս. և սակայն ջիբ որ ի բազմութենէ որերոյն որք ընդ քիրտն զան ի դաշտավայրս յայտասիկ, և որ ի խնդիր ճոխութեան ի Հնդկկա զնան տարադեմ, և կամ որք անդէն յարեանց իսկ աշխարհին յերոպա վայելէն յանդորրու ի վաստակս ճգանց սոցին, ջիբ որ ջիբ ուրեր ասեմ որում ջիցե պահեալ կորուսանել վաղ կամ անագան զկարի իսկ սիրելին անձին իւրոյ, զմեծութիւն, զճոխութիւն, զկին և զօրդիս և զբարեկամս :

« croire notre amour de nos peines mutuelles. Sans doute la
« vertu et l'amour jouissent de ces plaisirs amers : mais elle
« n'est plus, et il vous reste ce qu'après vous elle a le plus
« aimé, sa mère et la vôtre, que votre douleur inconcevable
« conduira au tombeau. Mettez votre bonheur à les aider, comme
« elle l'y avait mis elle-même.

« Mon fils, la bienfaisance est le bonheur de la vertu : il n'y
« en a point de plus sacré et de plus grand sur la terre. Les
« projets de plaisirs, de repos, de délices, d'abondance, de
« gloire, ne sont point faits pour l'homme faible, voyageur et
« passager. Voyez comme un pas vers la fortune nous a pré-
« cipités tous d'abîme en abîme ! Vous vous y êtes opposé, il
« est vrai ; mais qui n'eût pas cru que le voyage de Virginie
« devait se terminer par son bonheur et par le vôtre ? Les in-
« vitations d'une parente riche et âgée, les conseils d'un sage
« gouverneur, les applaudissements d'une colonie, les exhorta-
« tions et l'autorité d'un prêtre ont décidé du malheur de
« Virginie : ainsi nous courons à notre perte trompés par la
« prudence même de ceux qui nous gouvernent. Il eût mieux
« valu sans doute ne pas les croire, ni se fier à la voix et aux
« espérances d'un monde trompeur ; mais enfin, de tant d'hom-
« mes que nous voyons si occupés dans ces plaines, de tant
« d'autres qui vont chercher la fortune aux Indes, ou qui, sans
« sortir de chez eux, jouissent en repos, en Europe, des tra-
« vaux de ceux-ci, il n'y en a aucun qui ne soit destiné à per-
« dre un jour ce qu'il chérit le plus : grandeurs, fortune, femme,
« enfants, amis.

« Յոյովից ի նոցանեղեպ լիցի ընդ կորստեանն աղետից լծորդել էս զանձանց անխորհուրդ զնացիցն գլխատակ : Իսկ դու մտախոն յանձինդ լեալ՝ ոչ գտցես ինչ որ ստգիւտ խղճին քում բերիցէ : Հաւատարիմ կացեր դու ի խոստմանդ : Ի ծաղկի հասակիդ՝ զառն իմաստնոյ բերեր յանձին գլխահականութիւն, ոչ ինչ խոտորեալ ի բնութեանն ազդմանց : Քոյինրդ եւեր օրինաւոր էին խորհուրդք կամաց, քանզի անարատք էին էս անխարդախք, էս անշահասերք. էս իրաւունք քո նուիրականք իմն ի վերայ Վիրգիւնեայ, իրաւունք՝ ընդ որս ոչ երբէք ի կշիռ համեմատութեան գային ամենայն ճոխութիւնք աշխարհի : Կորուսեր դու զնա, այլ ոչ առ քոյոյ ինչ անխոհեմութեանդ, ոչ առ զօշարագութեան էս ոչ պատիր իմաստութեան. այլ Աստուած ինքնին այլոցն անխոհք վարեալ՝ բարձ ի քէն զսիրելին անձին քոյ. Աստուած որ նա միայն տուեալ է քեզ զամենայն, որ տեսողն է ամենայն պիտոյիցդ քոց, էս որ իւրովն իմաստութեամբ չտայ քեզ տեղի ապաշահանաց էս անյուսութեան՝ որ արգասիք են չարեացն նիւթելոց առ ի մենջ :

« Զայս ուրեմն յաղետս անդ վշտացդ քոց մարքիս դու ասել . Յանպարտս կրեմ զայտոսիկ : Ես զինչ ապա, զՎիրգիւնեայ գաղետս, զվախճանն նորին էս կամ զարդի պայմանն աշխարհիցես : Ես նա էս զնոյն հատոյց զպարտիս զոր հարկ է քէ հատուցէ էս տոհմիկն էս գեղանիկն էս ինքնակալք համօրէն : Կեանք մարդոյ հանդերձ ամենայն առաջադրութեամբք խորհրդոցն էլանէ վերանայ իբրէս զաշտարակ փոքրիկ որոյ մահն է զագարն էս ծայր : Ի ծննդեանն իսկ պահու ի մահ դատապարտեալ էր նա : Երանի նմա զի յառաջ քան զմայր իւր էլոյժ զիենացն կապանս, էս էս յառաջ քան զքոյդ, յառաջ քան զքեզ, զի չմեռաւ ասեմ յոյով մահունս յառաջ քան զհոռակ յետինն :

« Մահն, որդեակ, բարի ինչ է շնորհեալ ամենայն մարդկան. գիշեր է այն բազմահոգ ասորս որ կոչի կենդանութիւն :

« La plupart auront à joindre à leur perte le souvenir de
« leur propre imprudence : pour vous, en rentrant en vous-
« même, vous n'avez rien à vous reprocher. Vous avez été fi-
« dèle à votre foi ; vous avez eu, à la fleur de la jeunesse, la
« prudence d'un sage, en ne vous écartant pas du sentiment
« de la nature. Vos vœux seuls étaient légitimes, parce qu'elles
« étaient pures, simples et désintéressées, et que vous aviez
« sur Virginie des droits sacrés qu'aucune fortune ne pouvait
« balancer. Vous l'avez perdue ; et ce n'est ni votre impru-
« dence, ni votre avarice, ni votre fausse sagesse qui vous
« l'ont fait perdre, mais Dieu même, qui a employé les pas-
« sions d'autrui pour vous ôter l'objet de votre amour ; Dieu,
« de qui vous tenez tout, qui voit tout ce qui vous convient,
« et dont la sagesse ne vous laisse aucun sujet de repentir et
« de désespoir, qui marchent à la suite des maux dont nous
« avons été la cause.

« Voilà ce que vous pouvez dire dans votre infortune : Je
« ne l'ai pas mérité. Est-ce donc le malheur de Virginie, sa
« fin, son état présent, que vous déplorez ? Elle a subi le sort
« réservé à la naissance, à la beauté et aux empires même.
« La vie de l'homme, avec tous ses projets, s'élève comme une
« petite tour dont la mort est le couronnement. En naissant,
« elle était condamnée à mourir : heureuse d'avoir dénoué les
« liens de la vie avant sa mère, avant la vôtre, avant vous,
« c'est-à-dire de n'être pas morte plusieurs fois avant la der-
« nière !

« La mort, mon fils, est un bien pour tous les hommes ;
« elle est la nuit de ce jour inquiet qu'on appelle la vie. C'est

Քնով մանուն եւեթ հանգուցեալ դադարեն՝ ի սպառ. հիւանդութիւնք, եւ ցարք, եւ տրտմութիւնք, եւ արհաւիրք որ յար ի յուզման ունին զչուսառական կենդանիքս : Ադէ ի բնին առ զայնոսիկ ի մարդկանէ որ բարեբջանիկքն քան զայս բուիցին. եւ տեսցես զի ծանրագին յոյժ գնեալ է նոցա զկարծեցեալն զայն բարեբաստութիւն. գնասարակացն մեծարանս առ տնին ադետիւք. զընչից յաճախութիւն՝ կորստեամբ քաջողջութեան. զսակաւագիւտն բերկրանս սիրելի լինելոյ՝ անընդհատ նուիրանօք. եւ բազում այն է զի ի կատարածի անդ կենաց ի շանօգտի այլոց բոլորանուէր գոնելոյ՝ ոչ այլ ինչ տեսանէ, բայց բարեկամս նենգածէտս եւ արեանառուս արեւիշուշտս :

« Բայց Վիրգիլնէ բարեբաստիկ գտաւ մինչեւ ցշունչ վախճանին : Մինչ առ մեզս էր՝ բարեբաստիկ էր նա բնութեանն ճրիւք. եւ ի բացեալ առ ի մենջ՝ առաքինութեանն տրովք. նա եւ յայնմ անաւոր պանու յորում կորստեան նորին էղեար մեր ականատես, բարեբաստիկ էր տակաւին. քանզի զաջսն քէ արձակէր ի գաղթականս կղզոյս համօրէն զորս յանճարին համակեր տագնապ եւ ի բախժութիւն, եւ քէ ի քեզ ակնարկէր որ անվէներ արիութեամբ ի քիկունս օգնականութեան նորա դիմագրաւ լինէիր, քաջ իսկ էտես նա էրէ քանի սիրելի էր մեզ ամենեցուն եւ ցանկայի անճն իւր : Զօրացաւ նա առ հանդերձեալսն՝ կենացն իւրոց անմեղութեան յիշատակաւ, եւ յայնժամ ընկալաւ զմրցանակն զոր առաքինեաց պանէ Աստուած, զարիութիւն՝ քան զվտանգն զերագոյն : Զուարթ դիմօր անճնամատոյց էղես մանուն :

« Աստուած յայն սակս արկանէ, որդեակ, զայր առաքինի յամենայն ի վիշտս կենցաղոյս, զի ցուցցէ էրէ նմա միայնում անկ է ի դէպն վարել նորօք, եւ բարեբաստութիւն եւ փառս գտանել ի նոսին : Յորժամ համբաւատենչ կամիցի նա առնել զօր, ի բատր մեծ ամբառնայ, եւ ընդդէմ մանուն ի մրցանս խրախուսէ. յայնժամ արիութիւն քաջութեան նորա յօրինակ

« dans le sommeil de la mort que reposent pour jamais les ma-
« ladies, les douleurs, les chagrins, les craintes, qui agitent
« sans cesse les malheureux vivants. Examinez les hommes qui
« paraissent les plus heureux ; vous verrez qu'ils ont acheté
« leur prétendu bonheur bien chèrement : la considération pu-
« blique par des maux domestiques ; la fortune par la perte
« de la santé ; le plaisir si rare d'être aimé par des sacrifices
« continuels ; et souvent, à la fin d'une vie sacrifiée aux inté-
« rêts d'autrui, ils ne voient autour d'eux que des amis faux
« et des parents ingrats.

« Mais Virginie a été heureuse jusqu'au dernier moment.
« Elle l'a été avec nous par les biens de la nature ; loin de
« nous, par ceux de la vertu ; et même, dans le moment ter-
« rible où nous l'avons vue périr, elle était encore heureuse,
« car, soit qu'elle jetât les yeux sur une colonie entière, à
« qui elle causait une désolation universelle, ou sur vous qui
« courriez avec tant d'intrépidité à son secours, elle a vu com-
« bien elle nous était chère à tous. Elle s'est fortifiée contre
« l'avenir de l'innocence de sa vie, et elle a reçu alors le prix
« que le ciel réserve à la vertu, un courage supérieur au dan-
« ger : elle a présenté à la mort un visage serein.

« Mon fils, Dieu donne à la vertu tous les événements de la
« vie à supporter, pour faire voir qu'elle seule peut en faire
« usage, et y trouver du bonheur et de la gloire. Quand il lui
« réserve une réputation illustre, il l'élève sur un grand théà-
« tre, et la met aux prises avec la mort ; alors son courage
« sert d'exemple, et le souvenir de ses malheurs reçoit à ja-

այլոցն ընծայի, և. աղետից նորին յիշատակ յազգաց որ գալոցն են հարկս ընդունի արտասուաց յաւետաբար : Այս է աւասիկ սնմանական արձան յիշատակի պահեալ նմին յերկրի յորում արագավախձան է ամենայն, յորում և. արքայից անգամ բազմաց յիշատակք արագ արագ բաղեալ խորասուզին ի մոռացօնս յաւիտենից :

« Սակայն Վիրգիլնէ կելով կեայ տակաւին : Տես, որդեակ, ամենայն ինչ կերպարանափոխ լինի յերկրի, այլ կորնչի և. ոչ ինչ : Չիք ճարտարութիւն մարդկեղէն որ զկարի իսկ զփոքրիկ մասն հիւլից յոչինչ դարձուցանել մարքասցի. և. Քբբ իցէ հնար կորնչել այնմ որ հանճարեղն գտաւ, և. կարեկիր սիրելի, և. առարկինի, և. աստուածասեր, երէ տարերքն իսկ որովք զգածեալ էր՝ անկորուստը իցեն : Ո՛հ, երէ երանելի էր Վիրգիլնէ ընդ մեզ, երանելի էւս է զարդիս : Է է, որդեակ, Աստուած. և. այնպէս յայտնաբարբառ. քարոզեն զնա համագոյք, զի և. հաւաստիս գոյութեանն տալ քեզ ոչ է հարկ : Արանց անզգամաց և. եք զորժ է յուրաստ կալ յարդարութենէ անտի որ ահագինն է նոցա : Ձնա նկատես ի սրտի բուն, և. զգործս մեռաց նորա յանդիման աջաց բոց : Եւ կարծիցես երէ անվարձ բողոցու նա զՎիրգիլնէ : Համարիցիս զի նոյն զօրութիւն որ զգեցուցեալ էր զազնուականն զայն ոզի այնպիսեաւ գեղատեսիլ կերպարանաւ՝ որ հրաշակերտ ինչ արարչին քեզ բուեր, ոչ զօրեր ի բաց կորզել զնա ի միջոյ կռնակաց. և. քէ նա որ զայժմու երանութիւն մարդկան պատրաստեալ կազմեաց օրինօք որ զանխուլ են առ ի քեն, չիցէ մեռննաս պատրաստել և. Վիրգիլնեալ երանութիւն այնպիսի օրինօք՝ որ նոյնպէս անձանօքք առ ի քեն իցեն :

« Երէ յոչեան գոյով՝ կարող ինչ էար մտախոհ լինել, միքէ մանրք ինչ էր մեզ զմերն ի միտ առնուլ գեութիւն : Իսկ այժմ մինչդեռ. յայսմ խաւարամած և. խուսափուկ էութեանս կայցեմք, ստանկ ինչ իցեմք հախաատես լինել որոց յետ մա-

« mais un tribut de larmes de la postérité. Voilà le monument
« immortel qui lui est réservé sur la terre, où tout passe, et
« où la mémoire même de la plupart des rois est bientôt ense-
« velie dans un éternel oubli.

« Mais Virginie existe encore. Mon fils, voyez que tout change
« sur la terre, et que rien ne s'y perd. Aucun art humain ne
« pourrait anéantir la plus petite particule de matière, et ee
« qui fut raisonnable, sensible, aimant, vertueux, religieux,
« aurait péri, lorsque les éléments dont il était revêtu sont in-
« destructibles ? Ah ! si Virginie a été vertueuse avec nous, elle
« l'est maintenant bien davantage. Il y a un Dieu, mon fils :
« toute la nature l'annonce ; je n'ai pas besoin de vous le prou-
« ver. Il n'y a que la méchanceté des hommes qui leur fasse
« nier une justice qu'ils craignent. Son sentiment est dans votre
« cœur, ainsi que ses ouvrages sont sous vos yeux. Croyez-
« vous donc qu'il laisse Virginie sans récompense ? Croyez-
« vous que cette même puissance, qui avait revêtu cette âme
« si noble d'une forme si belle, où vous sentiez un art divin,
« n'aurait pu la tirer des flots ? que Celui qui a arrangé le bon-
« heur actuel des hommes par des lois que vous ne connaissez
« pas, ne puisse en préparer une autre à Virginie par des lois
« qui vous sont également inconnues ?

« Quand nous étions dans le néant, si nous eussions été ca-
« pables de penser, aurions-nous pu nous former une idée de
« notre existence ? Et maintenant que nous sommes dans cette
« existence ténébreuse et fugitive, pouvons-nous prévoir ce qu'il

նուն պատահեցոց իցեն . Եւ ընդ որ արդէօք արտարս էլա-
նիցէմք անտի : Միքէ կարծօս իցէ Աստուած իբրէս զմարդ նո-
ղագնտիս փորոս առ ի տեսարան զսա զործելոյ իւրօմ իմաս-
տութեանն Եւ բարութեան . Եւ միքէ յասպարեզս մահնն Եւեր
կարողացաւ նա զմարդկայինս ծառայել կենդանութիւն : Ի հա-
մապարփակ ծովուն ջիբ կարիլ շրոյ որ ոչ լի իցէ կենդանէօք
առ ի մեր պետս . Եւ իբր հնար է քէ ջլինիցի ինչ վասն մեր ի
խոռոներամն կանառս աստեղաց որ զգլխովքս մերովք բառային :

« Եւ գիւնրդ . աստ ուր մերս էմք՝ միւնյն գուցէ անհուն իմաս-
տութիւն Եւ աստուածեղէն բարութիւն . Եւ ի նշույազարդ
գունդսն անքիւս ի բազմութենէ, յանձայր ասպարեզս յուսոյ
շուրջ բոյորեայս զնորօք ուր ոչ ամպրոպք յուզին, Եւ ոչ գիշերք
մբազնեն, բոն Եւ բնն միայն իցէ Եւ ոչնչութիւն յախտենական :
Երէ մեր, որ յանձանց ինչ ոչ ունիմք ամենեւին, յառակնիցիմք
սահման դնել զօրութեանն՝ յարմէ առեայ էմք զամենայն,
յիբառի է արդէօք ի կարծիս լինել էրէ յեզերս սահմանաց
ինքնակաութեան նորա դեզերիմք մեր աստէն, ուրանօք կեանք
ընդ մահու, Եւ անմեղութիւն ընդ բռնութեան մարտ եղեայ
կռուին :

« Զիք երկբայութիւն զի է ուրէր տեղի յորում զվարճս փո-
խարինին ընդունի յառաքինութիւն : Արդ բարեբաստիկ է Վիբ-
գինէ : Ո՛հ, էրէ յօբարանէ անտի գուարբնոցն մարք ինչ էր
նմա զրոյց ի մէջ առնույ ընդ քեզ, ասեր նա անշուշտ ցբեզ,
որպէս Եւ ի բանս անդ հրաժէշտին . « Ո՛ Պօղ, փորճութիւն
է կեանք մարդոյ : Եւ հաւատարիմ գտայ օրինաց բնութեան,
Եւ սիրոյ Եւ առաքինութեան : Զծովս հատի անցի հնազանդեայ
ծնողաց իմոց . ի բաց մերժեցի զճոխութիւն զի հաւատարիմ
կացից ի խատման իմօմ . յա համարեցայ յարեւէ անկանել
բան քէ զամօք նախատանաց յանձին ունել : Զընբացս իմ կա-
տարեայ բուեցայ Եւ երկնից : Զերձայ միանգամ յաղբատու-
բենէ, ի բանաարկութեանց, ի մրրկաց, ի տեսարանաց աղե-

« y a au delà de la mort? Dieu a-t-il besoin, comme l'homme,
« du petit globe de notre terre pour servir de théâtre à son
« intelligence et à sa bonté? et n'a-t-il pu propager la vie que
« dans les champs de la mort? Il n'y a pas dans l'Océan une
« seule goutte d'eau qui ne soit pleine d'êtres vivants qui res-
« sortissent de nous; et il n'existerait rien pour nous parmi
« tant d'astres qui roulent sur nos têtes!

« Quoi! il n'y aurait d'intelligence suprême et de bonté di-
« vine précisément que là où nous sommes; et, dans ces glo-
« bes rayonnants et innombrables, dans ces champs infinis de
« lumière qui les environnent, que ni les orages ni les nuits
« n'obscurcissent jamais, il n'y aurait qu'un espace vain et un
« néant éternel! Si nous, qui ne nous sommes rien donné, osions
« assigner des bornes à la puissance de laquelle nous avons tout
« reçu, nous pourrions croire que nous sommes ici sur les li-
« mites de son empire, où la vie se débat avec la mort, l'in-
« nocence avec la tyrannie.

« Sans doute il est quelque part un lieu où la vertu reçoit
« sa récompense: Virginie maintenant est heureuse. Ah! si du
« séjour des anges elle pouvait se communiquer à vous, elle
« vous dirait, comme dans ses adieux: O Paul! la vie n'est
« qu'une épreuve. J'ai été trouvée fidèle aux lois de la nature,
« de l'amour et de la vertu; j'ai traversé les mers pour obéir
« à mes parents; j'ai renoncé aux richesses pour conserver ma
« foi; et j'ai mieux aimé perdre la vie que de violer la pudeur.
« Le ciel a trouvé ma carrière suffisamment remplie. J'ai échappé
« pour toujours à la pauvreté, à la calomnie, aux tempêtes,
« au spectacle des douleurs d'autrui. Aucun des maux qui ef-
« fraient les hommes ne peut plus désormais m'atteindre; et

տից այլոց, և ոչ ևս խիբամ ի նոցանէ : և ոչ մի ինչ ի ջարեաց որ անափետ առնեն զմարդիկ՝ ոչ լիցին յիս գամագիտ. և դու ողբսս զիս : Վճիտ էմ ևս ևս անայլայլակ իբրեւ զմասն ինչ լուսոյ, և դու այդրեն կոչես զիս ի գիշեր կենաց :

« Ո՛վ Պօղոս, ն բարեկամդ իմ. յուշ քեզ առարքն բարեբաստութեան, յորս այգուն այգուն զմայլացեալք ընդ երկնիցն հեշտականութիւնս, և վաղայարոյցք ընդ արեգական լինեաք ի կատարս ժայռիցդ այգոցիկ, և ընդ ուղփանձմ ճառագայրս նորին ծառայեալ մտանեաք ի խորս մերոցդ մայրեաց : Յայնժամ սխրացեալ բերկրեաք յանձինս մեր, և զպատճառսն անգիտանայար : Յիդձսն մեր անմեղականս տենչայար ամենեւին իսկ աչս լինել առ ի վայելումն երփնագարդ երանգոց արշայրջոցն. ամենեւին իսկ հոտոտելիք՝ յըմբոշխնել զբոյրս անուշից տնկոցն մերոց. բնաւին լսելիք՝ ի լուր գեղօնից բոջնեկացն մերոց. և համօրեն ամենեւին սիրտ՝ առ ի լիով զջափ առնուլ բարութեանցդ այդոցիկ : և անս յաղբիւր այսր ժամանեալ գեղեցկութեան յորմէ գետանետեալ հոսէ ամենայն որ ինչ հաճոյական գտանիցի յերկրի, հոգիս իմ տեսանէ, ճաշակե, լսէ, և շօշափե անընդմէջ հպառորութեամբ զայն ամենայն գոր ցայնժամ ապիկար գործարանօր և եր զգայր :

« Բնբէ, սր յեզու բառական իցէ նկարագրել զափունս զայստսիկ մշտապայծառ արեւելից յորում բնակեմս յարագուարճ բերկրանօր : Ջոր ինչ միանգամ ամենակայն զօրութիւն ևս անհուն բարութիւն հաստել կամեցան ի սփոփանս մարդոյ տառապելոյ, գոր ինչ միանգամ բարեկամութիւն անրիւ արարածոց երանակցաց զիտէ հրճուանս ազգի ազգիս ճարտարել, զայն ամենայն անխառն ևս անապակ խնդութեամբ ունիմք անս ի վայելս : Հապա ժուժեա փորձանաց որով փորձիսդ, որպէս զի յաճախեսցես զբոյոյս Վիրգիլեայ զբարեբաստութիւն անպարոյր տարփանօր, ևս հիմենեաւ որոյ յաւերժ անշէջ կացցեն ևս մնաս-

« vous me plaignez ! Je suis pure et inaltérable comme une
« particule de lumière ; et vous me rappelez dans la nuit de
« la vie !

« O Paul ! ô mon ami ! souviens-toi de ces jours de bonheur,
« où dès le matin nous goûtions la volupté des cieux, se le-
« vant avec le soleil sur les pitons de ces rochers, et se ré-
« pendant avec ses rayons au sein de nos forêts. Nous éprou-
« vions un ravissement dont nous ne pouvions comprendre la
« cause. Dans nos souhaits innocents, nous désirions être tout
« vue, pour jouir des riches couleurs de l'aurore ; tout odorat,
« pour sentir les parfums de nos plantes ; tout ouïe, pour en-
« tendre les concerts de nos oiseaux ; tout cœur, pour recon-
« naître ses bienfaits. Maintenant à la source de la beauté d'où
« découle tout ce qui est d'agréable sur la terre, mon âme voit,
« goûte, entend, touche immédiatement ce qu'elle ne pouvait
« sentir alors que par de faibles organes.

« Ah ! quelle langue pourrait décrire ces rivages d'un orient
« éternel que j'habite pour toujours ! Tout ce qu'une puissance
« infinie et une bonté céleste ont pu créer pour consoler un
« être malheureux ; tout ce que l'amitié d'une infinité d'êtres
« réjouis de la même félicité peut mettre d'harmonie dans des
« transports communs, nous l'éprouvons sans mélange. Sou-
« tiens donc l'épreuve qui t'est donnée, afin d'accroître le bon-
« heur de ta Virginie par des amours qui n'auront plus de
« terme, par un hymen dont les flambeaux ne pourront plus
« s'éteindre. Là, j'apaiserai tes regrets ; là j'essuierai tes lar-

ցեն ջանք յուսապայծառք : Աստ զցաւս քո ամօքեցից ես .
աստեն զարտասուսդ ջնջեցից : Ո՛վ բարեկամդ իմ , ն մատա-
ղատունկ իմ փեսայ . ամբարճ զոգի քո առ անվախճանն Երա-
նուքին , եւ տոկ կայցիս վաղանցուկ վշտացդ բոց : »

Իմ իսկ գորովեալ եւ փղմկեալ յարտասուս՝ զբաւ բանիցս
արարի : Իսկ Պօղ պշուցեալ ընդ իս անքրիք՝ զոջեաց . « Ո՛չ եւս
ե նա , նա ոչ եւս է . » եւ գոյգ ընդ ցաւագին բանիցն անկաւ
նուաղեալ : Ապա զուշով եկեալ ասէ . « Եւ զի բարի ինչ է ման ,
եւ զի Երջանիկ է Վիրգիլնէ , եւ եւս կամիմ մեռանէ՛լ՝ զի միա-
ցայց ընդ Վիրգիլնեայ : » Այսպէս անա ոչ էրէ սիրովեցաւ նա
յիմոցս բանից , այլ մանաւանդ յանյուսուքին հատաւ ի սպառ :
Իբրեւ զայր որ զգետամոյնն իւր բարեկամ կամիցի ճողոպրէլ
յընկրմելոյ , եւ նա լողալ ջկամիցի , այնպէս իմն գտայ եւ ես :
Խորասոյգ էր նա յանդունդս ցաւոց : Բարէ , մանկականի տիոցն
աղետք հանդերձեն կազմեն զմարդ մուտ ի կեանս գործել .
Պօղայ ոչ էր բնաւ առեալ զփորճ այնպիսեաց :

Առեալ ածի զնա վերստին յիւրն բնակարան , եւ անդէն գտի
զմայր նորա եւ զկարուր տիկին ծնգեալս եւ ծիւրեալս ջար բան
զառաջինն , եւ առաւել քան զամենեսեան վշտանար էր Մար-
գարիտ : Բարք եռանդունք ընդ որս սանեալ անցանէն վիշտք
բերէր , ջատակէն մեծամեծացն ժուծկալել քախճանաց :

Ասէ ցիս Մարգարիտ . « Ո՛վ դրացիդ իմ պատուական . բուեր
ինճ տեսանէլ ի տեսեան գիշերի զՎիրգիլնէ սպիտակագգետս զի
ճեմ առեալ շրջեր ի պուրակս եւ ի բուրաստանս զուարճալիս .
եւ ասէ ցիս . « Ես յերանաւետ վայելեմ արդ հանգստեան » : Եւ
ապա մատուցեալ առ Պօղ գեղածիժաղ դիմօք՝ յափշտակեաց
տարաւ զնա ընդ իւր : Եւ մինչդեռ վակժոյժ գորդեկաւս լեալ
կորզել զնա նկրտէի , այնպէս իմն զգացի յանձին եւ ես , զի
մեկնեալ յերկրէ՛ զհետ որդւոյս դիմէի անպատում բերկրանօք :
Յայնժամ տեսջացայ ողջոյն հրաժեշտի առ սիրունին իմ տալ . եւ

« mes. O mon ami ! mon jeune époux ! élève ton âme vers l'In-
« fini pour supporter les peines d'un moment. »

Ma propre émotion mit fin à mon discours. Pour Paul, me regardant fixement, il s'écria : « Elle n'est plus ! elle n'est plus ! » et une longue faiblesse succéda à ces douloureuses paroles. Ensuite, revenant à lui, il dit : « Puisque la mort est un bien, et « que Virginie est heureuse, je veux aussi mourir pour me « joindre à Virginie. » Ainsi mes motifs de consolation ne servirent qu'à nourrir son désespoir. J'étais comme un homme qui veut sauver son ami coulant à fond au milieu d'un fleuve sans vouloir nager. La douleur l'avait submergé. Hélas ! les malheurs du premier âge préparent l'homme à entrer dans la vie, et Paul n'en avait jamais éprouvé.

Je le ramenai à son habitation. J'y trouvai sa mère et madame de La Tour dans un état de langueur qui avait encore augmenté. Marguerite était la plus abattue. Les caractères vifs, sur lesquels glissent les peines légères, sont ceux qui résistent le moins aux grands chagrins.

Elle me dit : « O mon bon voisin ! il m'a semblé, cette nuit, « voir Virginie vêtue de blanc, au milieu de bocages et de jar-
« dins délicieux. Elle m'a dit : Je jouis d'un bonheur digne d'en-
« vie. Ensuite elle s'est approchée de Paul d'un air riant, et l'a
« enlevé avec elle. Comme je m'efforçais de retenir mon fils,
« je sentis que je quittais moi-même la terre, et que je le sui-
« vais avec un bonheur inexprimable. Alors j'ai voulu dire adieu
« à mon amie ; aussitôt je l'ai vue qui nous suivait avec Marie
« et Domingue. Mais ce que je trouve encore de plus étrange,

անա տեսի զի եւ նա ընդ Մարիամու եւ ընդ Գովնիիկէայ գայր զմեր կնի : Բայց զարմանք մեծաւարանց այն էն , զի եւ Լարուրի տիկնոջ նմանօրինակ էրագեայ է էրագ ի զիշերիս : »

Պատասխանի էտու եւ ասեմ ցնա . « Հաւատամ ես , ո՛ր բարեկամ , զի ոչ ինչ ոչ գործի յաշխարհի առանց բոյլտուութեան կամացն Աստուծոյ . եւ է էրբէք զի էրագը ճշմարտութեան էն գուշակ : »

Պատմեաց ինն էւ Լարուր տիկին հանգունապիս ինչ էրագ գոր ի նմին յերագեայ էր զիշերի : Իմ ոչ էր էրբէք տեսեայ ի տիկնայսն յայնտիկ ճշմարանս ինչ նանրահաւատ կրօնից . նորին աղագաւ եւ յապուշ հարայ ընդ էրագոց նոցին նամանայնօրին , եւ միանգամայն ոչ էւս էրկմտեցի ընդ մօտալուս կատարումն նոցա : Առ համօրէն ամենայն ազինս էրկրի գտանին այս կարծիք՝ էրէ է էրբէք զի տեսեամբ զիշերոյ յանդիման լինի մեզ ճշմարտութիւն : Աւագագոյնք յորերոյ վաղընջուցն ժամանակաց այսմ հաւատացին , յորոց սակի էն Աղեքսանդր , Կեսար , Սկիպիոնեանքն եւ Կատոնեանք էրկորին եւ Բրուտուս , արք ոչ ինչ տկարամիտք : Աստուածաշունչ տառք ննոցն եւ նորոց Կտակարանաց բազմապատիկ ընծայեն մեզ օրինակս էրագոց , որք կատարելով կատարեցան : Ես իսկ յանձին փորձոյ ուսեայ զիտեմ զի կանխագիտցն ազդեցութիւնք էն էրագքն , որովք ազդ մեզ առնէ զլինելոցսն եակ ինչ խնամակալ անձանց մերոց : Եւ չիք ննար դիմազարձ կամ պաշտպան կալ պատճառաբանութեամբք իրաց որ զմարդկայնովս ի բաց վագիցեն բանի :

Սակայն էրէ բանն մարդկային պատկեր է բանին Աստուծոյ , առանիկ մեռնմաս է մարդ գաղտնածածուկ ննարիւք հատուցանել զխորհուրդս կամաց խրոց մինչեւ ի ծագս աշխարհի . եւ նիմ ապս իմաստութիւնն այն որ գտիեզերս վարէ՝ ոչ նոյնպիսիս ինչ ի գործ արկանիցէ ննարս : Բարեկամ զբարեկամ միսրարէ նամակաւ որ ընդ յոգնարիս պետութիւնս անցանէ ,

« c'est que madame de La Tour a fait, cette même nuit, un
« songe accompagné des mêmes circonstances. »

« Je lui répondis : « Mon amie, je crois que rien n'arrive
« dans le monde sans la permission de Dieu. Les songes an-
« noncent quelquefois la vérité. »

Madame de La Tour me fit le récit d'un songe tout à fait sem-
blable, qu'elle avait eu cette même nuit. Je n'avais jamais re-
marqué dans ces deux dames aucun penchant à la superstition ;
je fus donc frappé de la concordance de leur songe, et je ne
doutai pas qu'il ne vint à se réaliser. Cette opinion, que la
vérité se présente quelquefois à nous pendant le sommeil, est
répandue chez tous les peuples de la terre. Les plus grands
hommes de l'antiquité y ont ajouté foi, entre autres Alexandre,
César, les Scipions, les deux Catons, et Brutus, qui n'étaient
pas des esprits faibles. L'Ancien et le Nouveau Testament
nous fournissent quantité d'exemples de songes qui se sont réa-
lisés. Pour moi, je n'ai besoin à cet égard que de ma propre
expérience, et j'ai éprouvé plus d'une fois que les songes sont
des avertissements que nous donne quelque intelligence qui
s'intéresse à nous. Que si l'on veut combattre ou défendre
avec des raisonnements des choses qui surpassent la lumière
de la raison humaine, c'est ce qui n'est pas possible.

Cependant si la raison de l'homme est une image de celle
de Dieu, puisque l'homme a bien le pouvoir de faire parve-
nir ses intentions jusqu'au bout du monde par des moyens se-
crets et cachés, pourquoi l'intelligence qui gouverne l'univers
n'en emploierait-elle pas de semblables pour la même fin ? Un
ami console son ami par une lettre qui traverse une multitude

չրջան առնու ընդ մեջ յխերիմ ազգաց եւ ժողովրդոց, եւ սուե-
տաբէր եւ յուսադիր գտանի առն միում միայնոյ . ընդէր ապա
ամենիշխան խնամողն անմեղութեան ոչ գօրիցէ զաղտնաշաւիղ
հնարիւք ի բիկունս օգնականութեան հասանել առաքինւոյն,
որ զիւրն ի նա խարսխեալ իցէ զյոյս : Միքէ կարօտիցն նա
արտաքնովք ինչ նշանօր ի կատարումն իւրոցն կամաց, նա որ
ներքնով իմն ազդամբ ներգործէ անդու յսմենայն արարածս
իւր :

Եւ առ ինչ իցէ յերկուանայ ընդ երազոց ստուգութիւն : Ի՞նչ
իւրք ընդհատ յերազոյ իցէ կեանք մարդոյ որ պատարունն է
վաղանցուկ եւ սնուտի խորհրդովք :

Կալցի զայս որպէս եւ ակտրծէ որ, սակայն փոյր ընդ փոյր
կատարումն էառ երազ իմոցն բարեկամաց : Յետ երկուց ամսոց
զարմանուհւոյն ի վերայ անցանելոյ մտնուն Վիրգիլեայ,
զրաւեցաւ եւ Պօղ ի կենաց՝ մշտամուռնչ զանուն նորին յօղե-
լով : Յետ ուրից անուրց զկնի որդեկին, եւ Մարգարիտ զիւրն
օրհաս ժամանեալ էտես, այնու խնդութեամբ՝ զօրոյ առաքի-
նութեան միայնոյ է առնու զհամի : Գորովալիք եւ խանդակար
էտ նա ողջոյնս հրաժեշտի առ Լարուր տիկին, եւ ասէ . « Մեկ-
նիմ զմամ էս ի քէն յուսով անուշակ եւ յաւերժական միութեան :
Քան զամենայն պարգեսս բարեաց մեծագոյն է ման, եւ յոյժ
ցանկալի : Երէ պատիժ պատուհասի իցեն մարդկայինս կեանք,
հարկ է կատարածին վախարել . եւ երէ փորձութիւն, հարկ
է կարճատելոյն իղն լինել : »

Պետութիւնն խնամ կալաւ Դոմինիկեայ եւ Մարիամու որ ոչ
էսս ձեռնհասք էին ի սպաստահարկութիւն, որք եւ ոչ յոյժ յեր-
կարակեաց քան զտիրուհիսն իւրեանց եղեն : Իսկ եւ եղկելի
Հաստարիմն հաշեալ եւ մաշեալ՝ տեսուն իւրում զոգցես եղես
մահակից :

ԶԼարուր տիկին առեալ ի տուն իմ ամի, եւ անկարծելեա
իմն վսեմախոն ոգւով ժուժկալեալ համբերէր նա այսքանեաց

de royaumes, circule au milieu des haines des nations, et vient apporter de la joie et de l'espérance à un seul homme : pourquoi le souverain protecteur de l'innocence ne peut-il venir, par quelque voie secrète, au secours d'une âme vertueuse qui ne met sa confiance qu'en lui seul ? A-t-il besoin d'employer quelque signe extérieur pour exécuter sa volonté, lui qui agit sans cesse dans tous ses ouvrages par un travail intérieur ?

Pourquoi douter des songes ? La vie, remplie de tant de projets passagers et vains, est-elle autre chose qu'un songe ?

Quoi qu'il en soit, celui de mes amies infortunées se réalisa bientôt. Paul mourut deux mois après la mort de sa chère Virginie, dont il prononçait sans cesse le nom. Marguerite vit venir sa fin, huit jours après celle de son fils, avec une joie qu'il n'est donné qu'à la vertu d'éprouver. Elle fit les plus tendres adieux à madame de La Tour, dans l'espérance, lui dit-elle, d'une douce et éternelle réunion. « La mort est le plus grand
« des biens, ajouta-t-elle ; on doit la désirer. Si la vie est une
« punition, on doit en souhaiter la fin ; si c'est une épreuve,
« on doit la demander courte. »

Le gouvernement prit soin de Domingue et de Marie, qui n'étaient plus en état de servir, et qui ne survécurent pas longtemps à leurs maîtresses. Pour le pauvre Fidèle, il était mort de langueur à peu près dans le même temps que son maître.

J'amenai chez moi madame de La Tour, qui se soutenait au milieu de si grandes pertes avec une grandeur d'âme incroya-

դառնադէտ վտանգաց . որ Է. ցշունց վախճանին Պօղայ Է. Մարգարտի մխիթարեալ էր զնոսա որպէս էրէ զնոցա աղետիցն Է.էր մնայր նմա կրել զերաշխեպս : Եւ իբրէն ոչ Է.ս այլ տեսանէր զնոսին , իբրէն զսիրակցորդ դրացեաց խօսեր ընդ իս զնոցանէ : Սակայն Է. նա զնետ սիրելեացն զամիս մի Է.էր Էտես զարէն . Իսկ վասն մօրաբէռն , փոխանակ զայնքանեաց աղետիցն վնաս զնովա . արկանելոյ՝ աղէքսեր զԱստուած բողոքիւն շնորհել նմա , Է. խաղաղել զանճնարին յոյզս մտացն ամբոխման յոր անկեալ դներ , որպէս պատմեցաւ մեզ , յօրէ յորմէ յետս ի բաց առաքեաց զՎիրգիլնէ այնպիսեաւ . անողորմ զնացիւք :

Եւ ոչ յամեաց մօրաբոյրն այն անճոռնի զխստասրտութեանն իւրոյ լուծանել զվրեծ : Քանզի ի նաւուց բազմաց հասելոց հետ զհետէ լուեալ զիտացի զի խուճապք անդոհականք զկեանս Է. զմահ զուգապէս դժոխքմբէր զործէին նմա : Էր զի զանճն իւր մեղապարտ ճանաչէր վաղամեռիկ վախճանի նազելոյ բողոքն քեռ իւրոյ , Է. մահու մօր նորա՝ որ արագ արագ ի նոյն սակս պտտանեաց . Է. էր զի ծափ զծափի հարեալ անճնագով լինէր՝ զի յետս ի բաց մերժեաց յինքնէն զերկոսին զբուստականսն , որ աղարտեցին ասէր զփառս տան իմոյ նուաստախոհն իւրեանց յօժարութեամբբ : Մերք Է.ս ի գայրոյք սրամտութեան բորբոքեալ ի տեսիլ յզնախոսմբ Էղկելեաց որովք լին Է Փարիզ քաղաք , զաղաղակ բարձեալ զոչէր . « Եւ ընդէր ջառարիցին դատարկապորտրդ այդոքիկ զնալ կորնչել յաշխարհս գաղթականացն մերոց : » Եւ զնովմբ աժեալ ասէր՝ էրէ իմաստք մարդասիրութեան , առաքինութեան Է. կրօնից դաւանեալք յամենայն ազգաց Է. յազանց՝ զիւտր իմն Էն հնարից իշխանացն իւրեանց բաղարագիտութեան : Եւ ապա յանկարծուստ ի ներհականն խարդաւանեալ մօլորութիւն , ի սնտիապատիր զարհուրանս անճնատուր լինէր , Է. անճնարին արհաւորօր լցեալ տագնապէր :

ble. Elle avait consolé Paul et Marguerite jusqu'au dernier instant, comme si elle n'avait eu que leur malheur à supporter. Quand elle ne les vit plus, elle m'en parlait chaque jour comme d'amis chéris qui étaient dans le voisinage. Cependant elle ne leur survécut que d'un mois. Quant à sa tante, loin de lui reprocher ses maux, elle priait Dieu de lui pardonner, et d'apaiser les troubles affreux d'esprit où nous apprimes qu'elle était tombée immédiatement après qu'elle eut renvoyé Virginie avec tant d'humanité.

Cette parente dénaturée ne porta pas loin la punition de sa dureté. J'appris par l'arrivée successive de plusieurs vaisseaux, qu'elle était agitée de vapeurs qui lui rendaient la vie et la mort également insupportables. Tantôt elle se reprochait la fin prématurée de sa charmante petite-nièce et la perte de sa mère, qui s'en était suivie. Tantôt elle s'applaudissait d'avoir repoussé loin d'elle deux malheureuses qui, disait-elle, avaient déshonoré sa maison par la bassesse de leurs inclinations. Quelquefois, se mettant en fureur à la vue de ce grand nombre de misérables dont Paris est rempli : « Que n'envoie-t-on, s'écriait-elle, ces « fainéants périr dans nos colonies ! » Elle ajoutait que les idées d'humanité, de vertu, de religion, adoptées par tous les peuples, n'étaient que des inventions de la politique de leurs princes ; puis, se jetant tout à coup dans une extrémité opposée, elle s'abandonnait à des terreurs superstitieuses qui la remplissaient de frayeurs mortelles.

Ողորմութիւնս զուարթանաւս առեալ տաներ առ մեծափարքամ միանճունս՝ որ խրատիչք նորա էին, և հայցեր ի նոցանէ ցածուցանել զբարկութիւնն Աստուծոյ ընչիցն իւրոց պատարագօր, իբրոս այն թէ ինչքն զլացեալք առ ի նմանէ տառապելոց՝ մարբիցին հաճոյ լինել հօրն հասարակաց : Բագում այն էր զի ի ցնորս անդ մտացն նկատեալ տեսանէր զառաջեառ դաշտս հրաբորբորս, և լերինս հրացայտս, յորս ձիւաղբ խոժոռաղեմք բափ առեալ շրջէին՝ յանուանէ զնա կարդալով մեծաճայն : Խոնարհեր անկանէր առ ոտս խրատչացն իւրոց, և ինքնին իւրում անձին տանջանս և կտտանս խոշտանգանաց ճնարէր ճարտարէր . բանզի էրկինք, արդարադատն էրկինք, կրօնս իմն զարհուրականս առարէն առ անագորոյնս ի մարդկանէ :

Այսպէս անցոյց նա զամս յոլովս՝ մերք անաստուած և մերք սնապաշտ զնացիւք՝ միօրինակ տագնապեալ յերեսաց մահու և կենաց : Այլ որ վախճան արար ջարադէտ կենդանութեանն այն իսկ էղէ, յոյր սակս առ ոտն հարեալ էր նորա զազգմունս բնութեան : Ետես բաղձագին զի մեծագանձն այն ճոխութիւն անցանելոց էր զնէտ իւր առ ազգակիցս զոր առեալք անձն իւր վասն որոյ և զուն գործեաց զլաւագոյնն օտարացուցանել ի նոցանէ մասն . այլ նոցա զմտաց նորին զցնորս ի ճան առեալ՝ արկին զնա յարգելանս իբրեւ զխելաշուրջ որ, և զինչսն էղին յակաստանի : Այսպէս անա ինչքն իսկ իւր ի կորուստ զնա յողարկեցին . և զոր օրինակ յաստացուցեալ էր նոցա զսիրտ ստացչին իւրեանց, նոյնպէս այլանդակեցին և զփափարոզաց նոցին զսիրտ : Վճարեցաւ ուր ուրեմն և նա ի կենաց . և որ ջար բան զամենայն աղէտս է, ի շունջ վախճանին փոքր մի անձին զգաստ լեալ կարող էղէ խելամուտ լինել էրէ մերկ կողոպուտ և արհամարհ է յաջս նոցին իսկ արանց որոց կարծեօրն համարէր զընթացս վարուց իւրոց տնօրինել :

Առ էրի Վիրգիլեայ առ ոտս նոցին էղեգանց գետեղեցին և

Elle courait porter d'abondantes aumônes à de riches moines qui la dirigeaient, les suppliant d'apaiser la Divinité par le sacrifice de sa fortune : comme si des biens qu'elle avait refusés aux malheureux pouvaient plaire au père des hommes ! Souvent son imagination lui représentait des campagnes de feu, des montagnes ardentes, où des spectres hideux erraient en l'appelant à grands cris. Elle se jetait aux pieds de ses directeurs, et elle imaginait contre elle-même des tortures et des supplices ; car le ciel, le juste ciel, envoie aux âmes cruelles des religions effroyables.

Ainsi elle passa plusieurs années, tour à tour athée et superstitieuse, ayant également en horreur la mort et la vie. Mais ce qui acheva la fin d'une si déplorable existence fut le sujet même auquel elle avait sacrifié les sentiments de la nature : elle eut le regret de voir que sa fortune passerait après elle à des parents qu'elle haïssait. Elle chercha donc à en aliéner la meilleure partie : mais ceux-ci, profitant des accès de vapeurs auxquels elle était sujette, la firent enfermer comme folle et mettre ses biens en direction. Ainsi ses richesses mêmes achevèrent sa perte ; et, comme elles avaient endurci le cœur de celle qui les possédait, elles dénaturèrent de même le cœur de ceux qui les désiraient. Elle mourut donc ; et, ce qui est le comble du malheur, avec assez d'usage de sa raison pour connaître qu'elle était dépouillée et méprisée par les mêmes personnes dont l'opinion l'avait dirigée toute sa vie.

On a mis auprès de Virginie, au pied des mêmes roseaux,

զբարեկամն նորա զՊօղ, Եւ շուրջ զնորօք զորդեգորով մարս
նոցին, Եւ զսպասանորսն հառատարիմս : Չկանգնեցան մա-
հարճանք կնեայք զխոնարն դամբարանօք նոցա, Եւ ոչ դրոշ-
մեցան արձանագիրք առաքինութեանց նոցա, այլ յիշատակ
նոցին անշինջ կանդաղեցաւ ի սիրտս բարեբարելոցն ի նոցանէ :
Ստուերք նոցա ոչ կարօտանան շրոյ փառաց՝ յորմէ խոյս
էտուն ի կենդանութեան իւրեանց. Եւ երէ տակաւին օրէն իցէ
նոցա կենցաղականացս հաղորդ լինել իրաց, անշուշտ ցան-
կալի է նոցա ընդ աղբատին յարկաւ դեգերել հիւղի՝ ուր վաս-
տակատերն բնակիցէ առաքինութիւն, սփոփանս աղբատու-
թեան մատուցանել՝ որ զիւրմէ բաղդէն տրտնջիցէ, տածել
ի դեռաբուսիկ տարփանորս զբոց մշտաբորբոր, զբնատուրն
բարեաց ախորժս, զսեր վաստակոց, Եւ գերկիւղ յերեսաց մե-
ծափարբամն ճոխութեան :

Չայն բարբառոյ ժողովրդեան որ լուս. Եւեր կայ զշիրմօք
կանգնելովք ի շուր փառաց արբայից, վայրաց վայրաց կղզույս
Եւ յորջորջանս անուանց որք անմահացուցեն զՎիրգինէ :
Առ. Ամպարի կղզեկառն ի միջի անդ յարակայ է տեսանել
տեղի որ ԱՆՅԳ ՍԷՆ-ԺԷՐԱՆԻ կոչեցեալ է յանուն նառնն որ
բարձեալ բերեք զնա ի կողմանցն Եւրոպայ, Եւ որ ծովակոծ
կորեաւ անդանօք : Սպառուած էրկայնաձիգ կոնակիդ զոր
Երիւր ի բացեալ նշմարես աստի փարսախօք, Եւ կիսով չափ
ծածկեալ կայ ի ջուրցն մկանանց, Եւ զորով անմարր էղէ. Սեն-
ժերանի պատել անցանել յառաջ քան զյառնել մրրկին, Եւ
ի նառահանգիստ անդր մտանել անկանել, յորջորջեալ ճայնի
ՏԱՐԱԲԱՂԳԻԿ ՀՐՈՒԱՆԳԱՆ. Եւ անա հանդեպ մեր ի ծայր հով-
տիդ այդորիկ ԾՈՑ ՇԵՐՄԻՆ, յորում առագախիք գտաւ Վիրգինէ.
Իբրու այն բէ ծովդ ի նրնին բերեալ մատուցանէր առ ազգա-
տոնմն զմարմին նորա, զի ամօթագեղ զգաստութեան նորին
զյետինն հարցեն սպաս ի նոյն սփունս՝ զոր պատուեալ էր
իւրովն անմեղութեամբ :

son ami Paul, et autour d'eux leurs tendres mères et leurs fidèles serviteurs. On n'a point élevé de marbres sur leurs humbles tertres, ni gravé d'inscriptions à leurs vertus ; mais leur mémoire est restée ineffaçable dans le cœur de ceux qu'ils ont obligés. Leurs ombres n'ont pas besoin de l'éclat qu'ils ont fui pendant leur vie ; mais, si elles s'intéressent encore à ce qui se passe sur la terre, sans doute elles aiment à errer sous les toits de chaume qu'habite la vertu laborieuse, à consoler la pauvreté mécontente de son sort, à nourrir dans les jeunes amants une flamme durable, le goût des biens naturels, l'amour du travail et la crainte des richesses.

La voix du peuple, qui se tait sur les monuments élevés à la gloire des rois, a donné à quelques parties de cette île des noms qui éterniseront la perte de Virginie. On voit près de l'île d'Ambre, au milieu des écueils, un lieu appelé la PASSE DU SAINT-GÉLAN, du nom de ce vaisseau qui y périt en la ramenant d'Europe. L'extrémité de cette longue pointe de terre que vous apercevez à trois lieues d'ici, à demi-couverte par les flots de la mer, que le Saint-Géran ne put doubler, la veille de l'ouragan, pour entrer dans le port, s'appelle le CAP MALHEUREUX ; et voici devant nous, au bout de ce vallon, la BAIE DU TOMBEAU, où Virginie fut trouvée ensevelie dans le sable, comme si la mer eût voulu rapporter son corps à sa famille, et rendre les derniers devoirs à sa pudeur sur les mêmes rivages qu'elle avait honorés de son innocence.

Ո՛վ պատանեակը սիրայօղբ, նվ մարք ջարաբաստիկը, ն ազգատոհմ սիրասուն. այդ մայրիք որ հովանի գնեօք առնեին, այդ աղբխարք որք վասն ձեր բոլսեալ ընթանային, այդ բլուրք յորս ոգի առեալ հանգչէիք, ահա ողբան տակաւին գնեղ կորուստ : Չիք ուրուք գնետ ձեր համարձակեալ արօրել գամայացեալս գայս երկիր, կամ կանգնել վերստին զխոնարհ նիւղս ձեր խարարեալս : Այծիք ձեր վայրենացեալք, ծառատունկը ձեր ոստարանց բշտեալք, բռչունք ձեր վախտուցեալք, և բազէից ևւեր լսելի սոխիչք և կոփնչք, որք ոլորտացեալ սաւառնին զբարձամբք ապաստածիցս հովտաձեւից : Իսկ ևս, յորմէ հետե ոչ ևս տեսանեմ գնեզ, եղեալ եմ աւաաիկ իբրեւ զբարեկամ որոյ ոչ ևս այլ գուցեն բարեկամք, իբրեւ գնայր որդեկորոյս, իբրեւ գուղեւոր բափասական յերկրի յորում ևս մնացի միայնիկ :

Նս գայս ասելով ի բաց գնաց առ յինեն ձերունին այն պատուական՝ ուղիս իջուցանելով արտասուաց. և իմ արտասուք բազում անգամ հոսեցին ի լուր յոզնարշուառ պատմութեանս այսորիկ :

Jeunes gens si tendrement unis ! mères infortunées ! chère famille ! ces bois qui vous donnaient leurs ombrages, ces fontaines qui coulaient pour vous, ces coteaux où vous reposiez ensemble, déplorent encore votre perte. Nul, depuis vous, n'a osé cultiver cette terre désolée, ni relever ces humbles cabanes. Vos chèvres sont devenues sauvages ; vos vergers sont détruits, vos oiseaux se sont enfuis, et on n'entend plus que les cris des éperviers qui volent en rond au haut de ce bassin de rochers. Pour moi, depuis que je ne vous vois plus, je suis comme un ami qui n'a plus d'amis, comme un père qui a perdu ses enfants, comme un voyageur qui erre sur la terre, où je suis resté seul.

En disant ces mots, ce bon vieillard s'éloigna en versant des larmes ; et les miennes avaient coulé plus d'une fois pendant ce funeste récit.

BRITISH MUSEUM
LONDON

ՎՐԻՊԱԿՔԻ ՏՊԱԳՐԻՆ

Էջք	ՎՐԻՊԱԿՔ	ՈՒՂԵՂՔ
28	կարմրալառք	կարմրալարք
58	ցզեալ	ձզեալ
42	յամենայնի	յամենայնի
80	համար էր	համարեր
100	ձոնչեալ	ձոնչեալ
«	նշառակ	նշառակ
244	դմրաձիզ	ոմրաձիզ

Հ. Մ. Ե. 1908
 1908 թ. 11 ամի
 1908 թ. 11 ամի

1628